

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

โดย
นางสาวพีรชมา ระรวยริน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษาแบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อ
ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษาแบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE MODEL DEVELOPMENT OF THE KNOWLEDGE MANAGEMENT FOR
WICKER WORK HANDICRAFT CREATIVE COMMUNITY TO PROMOTE TOURISM
IN THE CENTRAL REGION

A Thesis Submitted in partial Fulfillment of Requirements
for Doctor of Philosophy (DEVELOPMENT EDUCATION)
Department of Education Foundations
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2017
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบ สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง
โดย	พิรัชฌา ระรวยริน
สาขาวิชา	พัฒนศึกษาแบบ 2.1 ปรัชญาคุณฐิบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	รองศาสตราจารย์ ดร. คณิต เขียววิชัย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

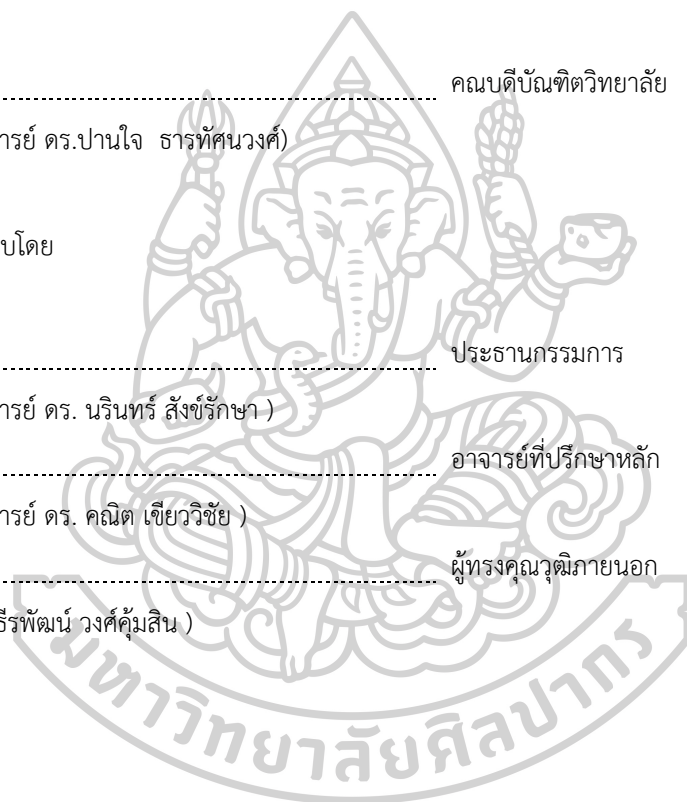
..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ธารทัศน์วงศ์)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. นรินทร์ สังข์รักษา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. คณิต เขียววิชัย)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(อาจารย์ ดร. ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน)

54260816 : พัฒนศึกษาแบบ 2.1 ปรัชญาคุชฎีบัณฑิต

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ, การจัดการความรู้, หัตถกรรมจักสาน

นางสาว พิรัชฌา ระววยรีน: การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบ
สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร. คณิต
เขียววิชัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ1) ศึกษาบริบท ปัจจัย สภาพการณ์การจัดการความรู้ของชุมชน
หัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง 2) พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของ
ชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง 3) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการ
ความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง และ4) ประเมินและ
ปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาค
กลาง โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การ
วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน และการ
วิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานมีความต้องการในการจัดเก็บความรู้และมี
การจัดการความรู้ที่อาศัยการสังเกต จดจำ ฝึกฝนทักษะ ซึ่งล้วนแต่เป็นการจัดการความรู้แบบชาวบ้าน โดยมีผู้นำ
ชุมชน/ ผู้นำกลุ่มจักสานหรือผู้เฒ่าในหมู่บ้านที่เป็นจักสานจะเป็นผู้ถ่ายทอดหรือกำหนดความรู้เพื่อให้บรรลุ
เป้าหมาย ในปัจจุบันมีการสร้างหรือแสวงหาความรู้ใหม่ๆให้เท่าทันเหตุการณ์ มีการนำมาถ่ายทอดและแลกเปลี่ยน
จัดเก็บและพัฒนา 2) รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง พบว่า ด้านหาความรู้ ด้านให้ความรู้ และด้านการนำความรู้ไปใช้ อยู่ในระดับมากที่สุด
ด้านวิธีการเรียนรู้และด้านจัดเก็บความรู้ อยู่ในระดับมาก 3) การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ ประกอบด้วย
หลักการ วัตถุประสงค์ และองค์ประกอบของการจัดการความรู้ “RISC Model” มีองค์ประกอบย่อย 4 ประการ คือ
(1) Repair (การซ่อมแซม) (2) Interpolation (การสอดแทรก) (3) Support (การส่งเสริม) และ (4) Creativity
(การสร้างสรรค์) และ 4) การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ผ่านการตรวจสอบและรับรองโดย
ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติและการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในภาพรวม
อยู่ในระดับมาก

54260816 : Major (DEVELOPMENT EDUCATION)

Keyword : THE MODEL DEVELOPMENT, KNOWLEDGE MANAGEMENT, WICKER WORK HANDICRAFT

MISS PIRUTCHA RARUAYRUEN : THE MODEL DEVELOPMENT OF THE KNOWLEDGE MANAGEMENT FOR WICKER WORK HANDICRAFT CREATIVE COMMUNITY TO PROMOTE TOURISM IN THE CENTRAL REGION THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR KANIT KHEOVICHAI, PH.D.

The research aims to 1) study the situation of Knowledge Management in Wicker work Handicraft 2) develop the model of Knowledge Management in Wicker work Handicraft 3) Implement use the model of Knowledge Management in Wicker work Handicraft 4) evaluate and improve the Knowledge Management Model for Wicker work Handicraft. The study was conducted by using the Research and Development Method collected the data by using questionnaire, interview, Data analysis by statistics: percentage, mean, S.D., t-test Dependent and Content Analysis.

The findings revealed that 1) the Knowledge Management in Wickerwork Handicraft keep Knowledge used observation, remember, train the skill which was knowledge villagers by community leader / group leader weaves or an old man in a village teach the knowledge for achieve. In now have building or seek for new knowledge. There is the bringing relays and exchange, store and develop. 2) The Management Models Knowledge Wicker work Handicraft creative community to promote Tourism in the central region found that seek the knowledge, give the knowledge and implement the knowledge is in the highest level. The method learn and keep knowledge is in the most. 3) The Knowledge Management element of "RISC Model" consists of 4 sub-elements; (1) Repair (2) Interpolation (3) Support and (4) Creativity and 4) The overall of the evaluation and improvement of Knowledge Management Model which has been checked and assured by the experts to evaluate the propriety, the feasibility, and the real use are at the high level.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาและการแนะนำอย่างดียิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รศ.ดร. คณิต เขียววิชัย และ รศ.ดร. ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รศ.ดร. นรินทร์ สังข์รักษา ประธานการสอบดุษฎีนิพนธ์ และอาจารย์ ดร. ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน ผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเพื่อให้ดุษฎีนิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความเมตตาและความช่วยเหลือของท่านขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยและขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยต่างๆที่ได้ประเมินรูปแบบการจัดการความรู้และให้ข้อเสนอแนะต่างๆจนทำให้รูปแบบการจัดการความรู้ที่ถกเถียงกันมีความสมบูรณ์มากขึ้น

ขอขอบคุณผู้นำชุมชนจักษานบางเจ้าฉ่า ผู้นำชุมชนจักษานหันสังและผู้นำชุมชนจักษานบ้านตลาดใหม่และอีกหลายๆท่านที่ไม่ได้กล่าวนามได้ทั้งหมดที่มีส่วนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อหวล คุณแม่สำลี ะรววยรีน ที่คอยเป็นกำลังใจและคอยช่วยเหลือในเรื่องทุนการศึกษาให้กับผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณเพื่อนๆและผู้ช่วยนักวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จไปด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์ใดๆอันเกิดแก่ดุษฎีนิพนธ์เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอมอบแทนพระคุณแต่บิดามารดา ตลอดจนถึงพี่น้องทุกคนและครูบาอาจารย์ที่ได้อบรมสั่งสอนผู้วิจัยให้เป็นคนใฝ่รู้ จนสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ขอขอบคุณค่ะ

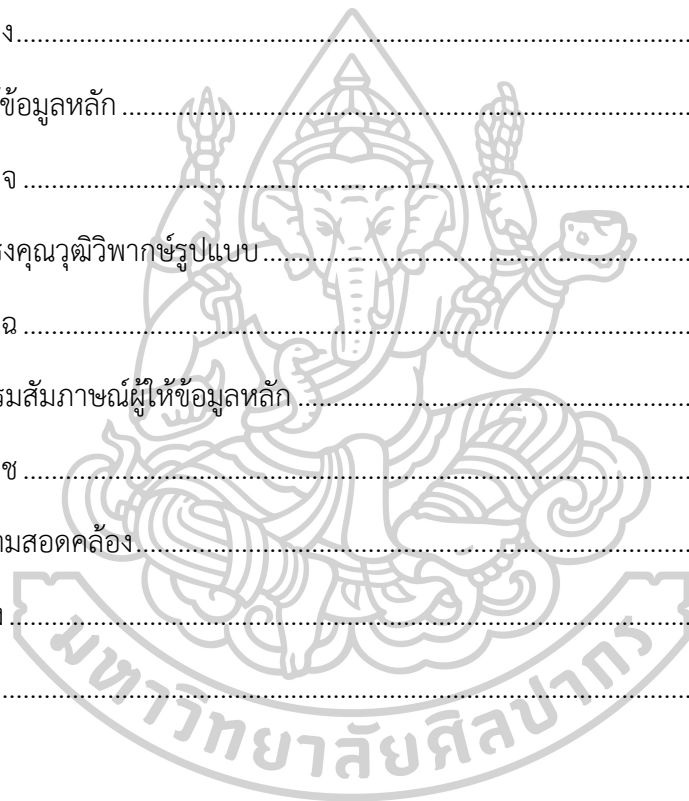
พีรชมา ะรววยรีน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1.....	1
บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	9
บทที่ 2.....	10
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	10
1. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	10
2. แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสาน.....	24
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้.....	31
4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.....	55
5. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์.....	65
6. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ.....	78
7. บริบทชุมชนหัตถกรรมจักสาน.....	84

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	92
บทที่ 3.....	120
วิธีดำเนินการวิจัย	120
1. หน่วยการวิเคราะห์	120
2. พื้นที่ในการวิจัย.....	120
3. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลัก	121
4. ขั้นตอนดำเนินการวิจัย.....	124
รายละเอียดของขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย.....	126
บทที่ 4.....	139
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	139
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสภาพทั่วไปของหัตถกรรมจักสาน.....	139
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาเป็นการสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบ สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง.....	198
ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง	207
ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบ สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง.....	224
บทที่ 5.....	235
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	235
สรุปผลการวิจัย.....	235
อภิปรายผล.....	244
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	251
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	252
ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป	253
ภาคผนวก.....	254

ภาคผนวก ก	255
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย	255
ภาคผนวก ข	257
เครื่องมือการวิจัย.....	257
ภาคผนวก ค	284
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ	284
ภาคผนวก ง.....	286
รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก	286
ภาคผนวก จ	289
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์รูปแบบ.....	289
ภาคผนวก ฉ	291
ภาพกิจกรรมสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	291
ภาคผนวก ช	308
คำดัชนีความสอดคล้อง.....	308
รายการอ้างอิง.....	312
ประวัติผู้เขียน.....	321

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 สรุปความหมายของการจัดการความรู้	38
ตารางที่ 2 สังเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้.....	50
ตารางที่ 3 ขอบเขตเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทย	69
ตารางที่ 4 แสดงจังหวัดและหัตถกรรมสินค้าที่ระลึกของภาคกลาง.....	75
ตารางที่ 5 สังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	82
ตารางที่ 6 ตารางสรุปผลงานวิจัย	105
ตารางที่ 7 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	122
ตารางที่ 8 ตารางสรุปการจัดการความรู้ของชุมชนต้นแบบ	143
ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยว	145
ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยวจำแนกตามโดยรวมและรายข้อ	146
ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการ	149
ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการ จำแนกตามรายข้อและรายด้าน	150
ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสนใจการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการจำแนกโดยรวมและรายด้าน	153
ตารางที่ 14 สรุปผลการสังเคราะห์สภาพการณ์การจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานจากปราชญ์ชาวบ้าน	174
ตารางที่ 15 สรุปองค์ประกอบของ รูปแบบ “RISC Model”	183
ตารางที่ 16 สรุปผลการสนทนากลุ่ม	187

ตารางที่ 17 การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบ สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง.....	188
ตารางที่ 18 การยกร่างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง	198
ตารางที่ 19 องค์ประกอบและที่มาขององค์ประกอบรูปแบบ	200
ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ทรงคุณวุฒิ	203
ตารางที่ 21 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของ ชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ในภาพรวมและราย ด้าน.....	204
ตารางที่ 22 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความคิดเห็นต่อองค์ประกอบของรูปแบบการ จัดการความรู้ รายข้อ	205
ตารางที่ 23 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความคิดเห็นต่อองค์ประกอบของรูปแบบการ จัดการความรู้ รายรวมและรายด้าน.....	206
ตารางที่ 24 การเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังอบรมเกี่ยวกับการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสาน	220
ตารางที่ 25 จำนวนและร้อยละของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	221
ตารางที่ 26 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความพึงพอใจหลังการอบรมรายด้าน	222
ตารางที่ 27 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความพึงพอใจหลังการอบรมในภาพรวมและราย ด้าน.....	224
ตารางที่ 28 จำนวนและร้อยละของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	225
ตารางที่ 29 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจต่อการจัดการความรู้ด้านหาความรู้ ด้าน ให้ความรู้ ด้านวิธีการเรียนรู้ ด้านการจัดเก็บความรู้และด้านการนำความรู้ไปใช้ รายด้านและรายข้อ	226
ตารางที่ 30 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจต่อการจัดการความรู้โดยรวมและราย ด้าน.....	229

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น..... 15

ภาพที่ 2 แสดงกระบวนการเกิดและสืบทอดภูมิปัญญาไทย 21

ภาพที่ 3 กระบวนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย 23

ภาพที่ 4 ลำดับขั้นของความรู้จากมุมมองของ Dave Snowden..... 36

ภาพที่ 5 กระบวนการจัดการความรู้..... 41

ภาพที่ 6 ระบบย่อยของความรู้ในองค์กรการเรียนรู้..... 45

ภาพที่ 7 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 59

ภาพที่ 8 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 60

ภาพที่ 9 การเปลี่ยนแปลงจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์..... 61

ภาพที่ 10 ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์..... 73

ภาพที่ 11 แสดงขั้นตอนการสร้างรูปแบบ..... 80

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	119
แผนภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	125
แผนภาพที่ 3 รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนที่ตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์	202
แผนภาพที่ 4 สรุปผลการประเมินเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview).....	234

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภูมิปัญญาเป็นความคิดทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยาวนาน และสังคมไทยเป็นสังคมเก่าแก่สังคมหนึ่งที่ปรากฏภูมิปัญญาอยู่จำนวนมาก โดยภูมิปัญญาเหล่านี้ นอกจากแสดงความเป็นไทย ความเป็นเอกลักษณ์ไทยอย่างหนึ่งแล้วยังเป็นเครื่องชี้วัดความเจริญและ พัฒนาการของคนในชาติไทย เพราะภูมิปัญญานั้นถือว่าเป็นสิ่งละเอียดอ่อน ซึ่งชาติที่เจริญแล้วมักมี สังคมที่สงบสุขร่มเย็นไม่ระส่ำระสาย มีความเป็นอิสระจึงจะสามารถสร้างสรรค์และสั่งสมภูมิปัญญา เฉพาะตนขึ้นมาได้ (จักรพันธ์ โสมะเกษตริน 2551) ทั้งนี้ การสั่งสมภูมิปัญญาเฉพาะของตนที่มีอยู่เป็น จำนวนมากนั้น บางพื้นที่มีการสร้างภูมิปัญญาพื้นที่ของตน จนเรียกได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Popular Wisdom) เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ความเชื่อ (Belief) และพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งเป็นการแสดงถึง ความสัมพันธ์ที่เป็นองค์รวมระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม และคนกับสิ่งที่เหนือ ธรรมชาติ รวมไปถึงกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการปรับตัวการเรียนรู้เพื่อ การอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาชีวิต ความอยู่รอดของบุคคล ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากภูมิปัญญาชาวบ้าน เกิดขึ้นจากความรู้ ประสบการณ์ และแนวคิดที่ชุมชนได้มีการถ่ายทอดสืบสานต่อกันมา ด้วยคนไทยแต่ โบราณมีภูมิ ปัญญาที่ฉลาดล้ำลึก ในการประดิษฐ์ คิดค้น สร้างสรรค์ เพื่อให้ ใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม และ การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านปัจจัยพื้นฐาน แห่งการดำรงชีพที่ประกอบไปด้วยความสามารถในการแสวงหาอาหาร การปลูกสร้างบ้านเรือน การ คิดค้นประดิษฐ์สิ่งทอเพื่อการนุ่งห่ม และความรู้ในการบำบัดรักษา โรคร้ายไข้เจ็บ ซึ่งช่วยให้สังคมไทย นับแต่อดีตสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข สืบจนถึงปัจจุบัน (กนกพร ฉิมพลี 2555)

งานจักสาน เป็นงานหัตถกรรมที่มนุษย์ได้คิดวิธีการจักสาน หาวัสดุจากธรรมชาติมาทำการจัก สานเพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ในเรื่องการทำทอการจัดการความรู้ วิธีการผลิต รูปแบบและ การตลาดของเครื่องจักสานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดการกระจายแพร่หลายทั้งในและต่างประเทศ จนทำให้เป็นสินค้าส่งออกที่ทำรายได้ให้กับชุมชนกลุ่มจักสาน เช่น เครื่องจักสานกระเป่าถั่วที่ทำจาก หวายของกลุ่มจักสานบางเจ้าฉ่า ประเทศญี่ปุ่นนิยมสั่งนำเข้าไปถึงกันเป็นจำนวนมาก ปัจจัยที่สำคัญที่ ทำให้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมจักสานดำรงอยู่ ก็คือ การจัดการความรู้เพื่อให้องค์ความรู้ที่ได้รับการ

ถ่ายทอดมีการจัดเก็บ การพัฒนาและการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาระดับครัวเรือน ชุมชน ตลอดจนถึงระดับประเทศ

เนื่องจากอดีต ไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมมนุษย์ได้รู้จักวิธีการนำวัสดุที่อยู่ใกล้ตัว เช่น ไม้ไผ่ หวาย มาตัดแปลงเป็นสิ่งของเครื่องใช้ของครอบครัวสืบทอดมาจนปัจจุบัน ทำให้สามารถผลิตเครื่องใช้ ในการดำรงชีวิตได้เองเครื่องใช้ที่ทำมาจากหวายและไม้ไผ่จัดเป็นเครื่องจักสาน เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ ที่ทำได้ไม่ยาก ใช้วัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นมาทำเป็นเครื่องจักสาน ทำเป็นเป็นภาชนะใช้ใน ครัวเรือน ทำเป็นเครื่องมือประกอบอาชีพและทำเป็นเครื่องเล่น เครื่องประดับในบ้านเรือน เครื่องจัก สานเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาไทยที่แสดงให้เห็นถึงศิลปะ วัฒนธรรมของประเทศ ดังนั้นเครื่องจัก สานไทยซึ่งเกิดจากความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาของคนไทยจะสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมหรือ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย เมื่อก้าวถึงภูมิปัญญาจัดได้ว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและความดี งาม วิถีชุมชนที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุล ภูมิปัญญาเป็น พื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้บนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย

ดังนั้นภูมิปัญญาจึงมีคุณค่าไม่เพียงแต่ต่อท้องถิ่นและผู้คนเท่านั้น แต่ยังเอื้อประโยชน์ต่อการ วางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและมั่นคงต่อไป จะเห็นว่าเครื่องจักสานไทยในภาคต่างๆ นั้นมี มากมายหลายชนิดและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่แตกต่างกันไป ลักษณะเฉพาะถิ่นของเครื่องจักสาน สะท้อนให้เห็นสภาพภูมิศาสตร์ สภาพการดำรงชีวิต ขนบประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนจนถึงการนับถือ ศาสนา นอกจากนี้เครื่องจักสานยังเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของชาวบ้านได้ หลายอย่าง เช่น สะท้อนให้เห็นความชาญฉลาดในการเลือกสรรวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ทำเครื่องจักสาน ซึ่งชาวบ้านจะมีความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติของวัตถุดิบแต่ละชนิดเป็นอย่างดี นำมาดัดแปลงแปรรูปเป็น วัสดุที่ใช้ทำเครื่องจักสานด้วยวิธีง่ายๆ ใช้สอยได้ดี สิ่งเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ชาวบ้านเรียนรู้จาก การสังเกตและการทดลองสืบต่อกันมาแต่บรรพบุรุษจนทำให้เครื่องจักสานแต่ละชนิดมีรูปแบบและ ประโยชน์ใช้สอยที่สมบูรณ์

นอกจากนี้แล้วเรายังต้องรู้ถึงคุณค่าของเครื่องจักสานด้วย (โครงการสารานุกรมไทยสำหรับ เยาวชน เล่มที่ 22) ได้แก่ 1) คุณค่าทางศิลปะและความงาม เครื่องจักสานหลายชนิดมีรูปทรง โครงสร้างและลวดลายที่ลวดงามอย่างยากที่จะหาเครื่องมือเครื่องใช้ประเภทอื่นเทียบได้ เช่น ตะกร้าใส่ของลายโบราณที่เป็นลายดอกพิกุล ซึ่งเป็นตัวอย่างของเครื่องจักสานที่ได้รับการออกแบบ อย่างสวยงามด้วย 2) คุณค่าด้านจิตใจ ที่ต้องใช้ความประณีตในการจักสาน ทำให้เกิดลวดลายใหม่ๆ ขึ้น นอกเหนือจากลวดลายดั้งเดิมหรือลายแม่บท เช่น ลายดอกพิกุล ที่มีความละเอียดอ่อนมาก

3) คุณค่าเครื่องจักสานไทย เป็นงานศิลปหัตถกรรมอย่างหนึ่งของไทยที่ทำสืบทอดกันมาแต่โบราณ แม้ทุกวันนี้จะมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้นก็ตามแต่ก็ยังมีเครื่องมือเครื่องใช้หลายชนิดที่ไม่สามารถผลิตด้วยวัตถุดิบอื่นๆที่ผลิตด้วยเครื่องจักรตามระบบอุตสาหกรรมมาใช้แทนเครื่องจักสานได้ เช่น เครื่องจักสานประเภทก่องข้าวที่กล่าวแล้วไม่มีภาชนะอื่นใดใส่ข้าวเหนียวนึ่งได้ดีเท่าก่องข้าวและกระติบที่สานด้วยไม้ไผ่ ไม่มีเครื่องจับปลาที่ทำด้วยวัตถุดิบอย่างอื่นมาแทนที่ลอบ ไซ สุ่ม ที่สานด้วยไม้ไผ่ได้ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นคุณลักษณะพิเศษของเครื่องจักสานที่มีคุณค่าในตัวเองยากที่จะใช้งานหัตถกรรมและอุตสาหกรรมอย่างอื่นทดแทนได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เครื่องจักสานมีอายุยืนยาวสืบทอดกันมานานนับพันปี แม้ในปัจจุบันการทำเครื่องจักสานจะลดจำนวนลงไปบ้างตามสภาพสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมเกษตรอุตสาหกรรม และก้าวต่อไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม ที่การผลิตสิ่งต่างๆ ด้วยมือจะต้องลดลงเปลี่ยนมาเป็นการผลิตด้วยเครื่องจักรกลก็ตาม แต่เครื่องจักสานยังเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่ยังไม่สามารถผลิตได้ด้วยเครื่องจักรกล เพราะการทำเครื่องจักสานต้องใช้ความชำนาญและความสามารถเฉพาะตัวของช่างพื้นบ้านแต่ละถิ่น สิ่งเหล่านี้เป็นคุณค่าพิเศษของเครื่องจักสานที่ต่างไปจากผลิตภัณฑ์อื่นที่ผลิตด้วยเครื่องจักรเครื่องจักสานจึงเป็นศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าอย่างหนึ่งของไทยที่ควรอนุรักษ์ไว้สืบไป

งานศิลปหัตถกรรมเป็นวิถีความเป็นไทย เป็นสิ่งที่แยกไม่ได้กับสังคมไทยในสังคมที่เรียวบงาย สังคมการเกษตรกรรมอยู่กันแบบเครือญาติ การใช้ชีวิตมีความผูกพันกับธรรมชาติ สิ่งที่น่ามาสร้างงานศิลปหัตถกรรมจึงเป็นสิ่งที่อยู่ตามธรรมชาติและในท้องถิ่น ดังนั้นภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาจึงมีคุณค่าไม่เพียงแต่ต่อท้องถิ่นและผู้คนเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและมั่นคง (วารสารการบริหารท้องถิ่น 2554) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากจุดเริ่มต้นของรัฐบาลที่มีนโยบายด้านเศรษฐกิจที่จะสร้างความมั่นคงให้ประเทศที่มีจุดแข็ง คือมรดกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์นำมาสร้างมูลค่าต่อยอดการใช้เทคโนโลยีเชื่อมโยงจนเป็นระบบเศรษฐกิจ จากวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็งเป็นเอกลักษณ์ ระบบเศรษฐกิจที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนไทยในระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของภูมิปัญญา การสร้างมูลค่าและทรัพย์สินทางปัญญา (อภิสิทธิ์ ไสค์ตรูไกล 2552) และตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้ความสำคัญในการพัฒนา ที่จะยกระดับการครองชีพของประชาชนผู้ยากไร้ในชนบท วิธีการของรัฐบาลหลายสมัยก็คือการหากิจกรรมที่จะช่วยเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนกิจกรรมต่างๆ ที่รัฐบาลนำมาส่งเสริมให้ประชาชนก็มักคำนึงถึงความพร้อมทางด้านอาชีพและสภาพแวดล้อมอื่นๆ โดยเฉพาะมีวัตถุดิบที่พอจะหาได้ในท้องถิ่นและทักษะหรือความสามารถที่มี

อยู่เดิมของประชาชนอาชีพเสริมต่างๆ จะทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากรายได้หลักเพื่อเพิ่มพูนความกินดีอยู่ดี และช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนแต่ละครัวเรือนในท้องถิ่นให้สูงขึ้นเป็นการช่วยแก้ปัญหาความยากจน การอพยพถิ่นที่อยู่อาศัยและลดการเกิดอาชญากรรม

จากที่กล่าวมาเราควรทำอย่างไรให้ความรู้ในทางปฏิบัติที่มีอยู่ในตัวคนหรือกลุ่มคนถูกปรับเปลี่ยนและจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ (Knowledge Management) เพื่อรักษาประสิทธิภาพไว้ ซึ่งจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) ให้ความรู้ทั้งหลายนั้นกลายเป็นความรู้ที่เกิดประโยชน์สำหรับคนทั้งชุมชน เพื่อการก้าวเข้าสู่องค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) เพราะความรู้ คือ อำนาจ (Knowledge is Power) ความรู้เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพ มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคมและประเทศให้เจริญก้าวหน้า ในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงด้านข้อมูล ข่าวสารและความรู้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งมีความรู้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก จึงต้องใช้ความรู้ในการขับเคลื่อนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างศักยภาพในการแข่งขันให้เกิดการอยู่รอด การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาชุมชน การจัดการความรู้จะช่วยนำเอาความรู้จากคนออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน โดยเฉพาะความรู้ส่วนใหญ่ที่ใช้ในการปฏิบัติงานจริงที่จัดเป็นความรู้ฝังลึกอยู่ในรูปของทักษะประสบการณ์ พรสวรรค์ที่อยู่ในตัวคน ดังนั้นการจัดการความรู้จึงเน้นที่การปฏิบัติเป็นสำคัญที่ต้องแนบแน่นอยู่กับการปฏิบัติงานประจำ โดยมีความสำคัญอยู่ที่ผู้ปฏิบัติงาน การจัดการความรู้จึงเป็นเครื่องมือที่สามารถปรับเปลี่ยนประยุกต์ไปตามสถานการณ์อย่างเหมาะสม ชุมชนมีองค์ความรู้มากมายทั้งที่เป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) และความรู้ที่ฝังลึกภายในตัวของบุคลากร (Tacit Knowledge) การถ่ายทอดและสนับสนุนให้คนในชุมชนได้เข้าใจและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่นำพาชุมชนให้พัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่แท้จริง การบรรลุสู่เป้าหมายของความสำเร็จนั้น ผู้นำต้องพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนที่มีขีดสมรรถนะสูง ซึ่งการก้าวไปสู่การเป็นชุมชนที่มีขีดสมรรถนะสูงได้นั้นต้องเริ่มต้นด้วยการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management) อย่างเป็นระบบ ความรู้ในการสร้างงานหัตถกรรมมักได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมา

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการเดินทางเกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับมนุษย์ มนุษย์จำเป็นต้องเคลื่อนที่ โยกย้ายไปตามที่ต่างๆ ตามแหล่งอาหารก่อนที่จะตั้งถิ่นฐานและสร้างชุมชนและเมืองขึ้นมา การเดินทางในยุคดั้งเดิม เป็นการเดินทางที่ ยากลำบาก เพื่อแสวงหาอาหาร สงคราม การค้า การแสวงบุญหรือเพื่อการศึกษาและการปกครอง เช่น รูปแบบการเดินทางของกลุ่มขุนนางที่มั่งคั่งที่ใช้ระยะเวลายาวนานโดยเฉลี่ย 40 เดือน เพื่อเดินทางไปยังดินแดนต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมภาษาที่เรียกว่า Grand Tour แต่การท่องเที่ยวอย่างที่เรารู้จักและคุ้นเคยกันในปัจจุบันนั้น ถือว่าเป็นประสบการณ์ใหม่ของมนุษย์ เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ ถือกำเนิดขึ้นจาก

ความเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจและการเมืองที่เริ่มต้นจากประเทศตะวันตก ภายหลังจากปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในช่วงเวลาดังกล่าว มีการปรับเปลี่ยนวิถี การผลิต สังคมเกิดการทำงานเฉพาะอย่าง (Specialization) และมีช่วงการทำงานเป็นช่วงเวลาโดยเฉพาะเจาะจง เช่น ในโรงงานอุตสาหกรรมรูปแบบการผลิตดังกล่าวทำให้เกิดเมืองใหญ่เพิ่มขึ้น ประชากรจากชนบทย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเมืองเพื่อทำงานในระบบอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในเมืองทำให้เกิดความตึงเครียดอันเนื่องมาจากงานและปัญหาด้านสุขภาพที่เป็นผลที่มาจากมลพิษของเมือง ประกอบกับการมีวันหยุดพักที่แน่นอนจึงต้องการแสวงหาการพักผ่อนหย่อนใจ (Recreation) ในที่อื่นซึ่งอยู่ห่างไกลออกไปจากเมืองที่ทำงานอาศัย โดยมีจุดของการเดินทางประสงค์เพื่อพักผ่อนหาความสำราญทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อเหตุผลทางสุขภาพและการเปิดโลกทัศน์ใหม่ที่ไม่วุ่นวาย จำเจดังในชีวิตประจำวัน (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ 2556)

จากบทสรุปที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยได้สนใจที่จะศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทด้านพื้นที่โดยเน้นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีรูปแบบการจัดการความรู้ที่เหมาะสมภายใต้การอนุรักษ์ไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้สมาชิกในชุมชนสามารถดำเนินชีวิตบนพื้นฐานการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนและมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีกระบวนการในการพัฒนาการจัดการความรู้ สามารถใช้ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศต่อไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพการณ์การจัดการความรู้ของหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางเป็นอย่างไร
2. รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางมีลักษณะอย่างไร
3. ผลการประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท ปัจจัย สภาพการณ์การจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

4. เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) รวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่โดยเจาะจงเลือกศึกษา 2 พื้นที่ เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบ (Best practice) ได้แก่ ชุมชนหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า หมู่ 8 บ้านยางทอง ตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอบางปะหัน จังหวัดอ่างทอง และชุมชนหัตถกรรมจักสานหันสัง อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการเลือกดังนี้

1.1 เป็นชุมชนที่มีบริบทชุมชนในด้านสภาพการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสาน และมีชื่ออยู่ในทะเบียนของสำนักงานวัฒนธรรมของจังหวัด

1.2 เป็นชุมชนที่มีแบบปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice) ในการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานมานานกว่า 20 ปี

1.3 เป็นชุมชนที่มีหัตถกรรมจักสานยังคงได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง

1.4 เป็นชุมชนที่มีการอนุรักษ์ส่งเสริมหัตถกรรมจักสานอย่างต่อเนื่อง

1.5 เป็นชุมชนต้นแบบหัตถกรรมจักสาน เคยได้รับรางวัลระดับชาติ มีความถี่ของผู้มาศึกษาดูงาน มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและมีความยินดีให้ความร่วมมือในงานวิจัย

2. พื้นที่ที่ใช้ในการทดลองในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนหัตถกรรมจักสานบ้านตลาดใหม่ อำเภวิเศษไชยชาญ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นชุมชนต้นแบบ เคยได้รับรางวัลระดับชาติ มีความถี่ของผู้มาดูงาน มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและมีความยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย

3. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลัก

3.1 ประชากร (Population) ที่ใช้เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า อำเภอบางปะหัน จังหวัดอ่างทอง และกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการหัตถกรรมจักสานหันสัง อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยผู้นำชุมชนหัตถกรรมจักสาน สมาชิกในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปรราชญ์หรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับ

หัตถกรรมจักสานเป็นอย่างดี ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้และนักทอเกี่ยวที่มาร่วมในชุมชนหัตถกรรมจักสาน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง และชุมชนจักสานหันสัง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนสมาชิกชุมชนหันสัง 15 คน ใช้การเปิดตารางเครซี มอแกน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 14 คน ชุมชนบางเจ้าฉ่า จำนวนสมาชิกบางเจ้าฉ่า 35 คน ใช้การเปิดตารางเครซี มอแกน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 32 คน รวมเป็นจำนวน 46 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เพื่อสำรวจสภาพการณ์การจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

นักทอเกี่ยว ที่มาร่วมชมหัตถกรรมจักสาน จำนวน 400 คน เนื่องจากไม่ทราบจำนวนนักทอเกี่ยวที่แน่นอนและไม่ทราบค่าสัดส่วน ดังนั้นขนาดตัวอย่างจึงคำนวณได้จากสูตรไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ W.G. Cochran โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (กัลยา วาณิชยปัญญา, 2549: 74)

3.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

3.3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการจัดการความรู้ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย

3.3.1.1 ปราชญ์หรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานเป็นอย่างดี รวมจำนวน 11 คน

3.3.1.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ รวมจำนวน 5 คน

3.3.2 กลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) โดยใช้การสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ผู้นำศูนย์จักสาน ผู้ช่วยศูนย์จักสาน ผู้นำชุมชน กรรมการกลุ่มจักสาน และตัวแทนประชาชนกลุ่มจักสาน

4. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ สภาพการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Marquardt (2002), Trapp (1999), McKen, James D., Smith, Heather A. (2003) และ Nonaka, I., & Takeuchi, H. (2005) ดังนี้ 1) การกำหนดความรู้ 2) การสร้างความรู้ 3) การจัดเก็บความรู้ 4) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5) การใช้ความรู้ 6) การประเมินและปรับปรุงความรู้ และจุฑารัตน์ ศราวณะวงศ์ (2552) ซึ่งผู้วิจัยนำมาพัฒนาขึ้นเป็นกระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสาน ได้ 5 ขั้น คือ 1) หา

ความรู้ (Seek knowledge) 2) ให้ความรู้ (Give knowledge) 3) วิธีการเรียนรู้ (Learning process) และ 4) การจัดเก็บความรู้ 5) นำความรู้ไปใช้ (Application) ตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development)

5. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในงานวิจัย เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม 2558 - เดือนมีนาคม 2560

นิยามศัพท์เฉพาะ

หัตถกรรมจักสาน หมายถึง งานช่างฝีมือด้านจักสาน เป็นการนำวัสดุขนาดเล็กและยาว มาขัด หรือสานกันจนเป็นชิ้นงาน ได้แก่ วัสดุไม้ไผ่ หวายหรือวัสดุอื่นๆที่ทำด้วยมืออย่างประณีต ที่ใช้การสอดและการขัดกันเพื่อให้ ได้รูปทรงตามต้องการกับประโยชน์ ใช้สอย รูปทรงงานจักสานจะขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์ของช่างเป็นผู้กำเนิดในแต่ละท้องถิ่น

ชุมชนหัตถกรรมจักสาน หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน และสมาชิกทุกคนได้ให้ความสนใจในเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับการจักสานที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นร่วมกันในที่นี้ ได้แก่ ชุมชนหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทองและชุมชนหัตถกรรมจักสานหมู่บ้านหันสัง จังหวัดอยุธยา

สภาพการณ์การจัดการความรู้หัตถกรรมจักสาน หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการต่างๆที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมการจัดการความรู้ของชุมชน เพื่อให้สมาชิกสามารถเข้าถึงความรู้และเกิดการจัดการความรู้ ประกอบด้วย

1. การหาความรู้ (Seek knowledge) หมายถึง เป็นการหาความรู้ ทุกคนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่างมาแล้วไม่มากนักน้อย ก่อนที่จะจัดการเรียนการสอนให้เน้นว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นด้วยตัวของผู้เรียนรู้อีก และการเรียนรู้เรื่องใหม่จะมีพื้นฐานมาจากความรู้เดิม

2. การให้ความรู้ (Give knowledge) หมายถึง การสอน การนำความรู้มาใช้ประโยชน์ เกิดระบบการเรียนรู้จากสร้างองค์ความรู้ นำความรู้ไปใช้และเกิดประสบการณ์ใหม่และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

3. วิธีการเรียนรู้ (Learning process) หมายถึง กระบวนการที่ทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางความคิด มนุษย์เราสามารถเรียนรู้ได้จาก การได้ยิน การสัมผัส การอ่าน การเห็น รวมถึงผ่านการใช้ สื่อ อุปกรณ์ เครื่องมือ เป็นส่วนส่งผ่านหรือที่เรียกว่า “วิธีการ”

4. การจัดเก็บความรู้ (keep knowledge) หมายถึง การจัดเก็บความรู้ในตัวบุคคล มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรบ้าง แต่ยังไม่เป็นระบบ

5. นำความรู้ไปใช้ (Application) หมายถึง ลำดับขั้นของการนำความรู้ไปใช้โดยการนำเอาทักษะที่ถนัดกับความรู้ในการพัฒนาใช้หรือเป็นการที่ผู้รับสามารถเลือกใช้แต่เฉพาะความรู้ที่ตนต้องการ

การสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ หมายถึง การปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนจากเดิมเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการความรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การปฏิบัติที่ดีในการจัดการความรู้ของชุมชน หมายถึง การดำเนินการที่ดีของกลุ่มชุมชนที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการจัดการความรู้ของตน มีผลในทางบวกเพื่อให้เกิดการเรียนรู้วิธีการทำงานใหม่ๆ และค้นหานวัตกรรมใหม่เป็นวิธีหรือแบบปฏิบัติที่ดีที่ชุมชนที่เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ที่คำนึงถึงความยั่งยืน เน้นประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวจากการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ และการสร้างความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน อันเป็นผลให้เกิดความประทับใจและจดจำพื้นที่ท่องเที่ยวนั้นตลอดไป

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์หรือแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งาน และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม และเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ได้ข้อมูลสภาพการณ์การจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง
2. ได้รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง
3. เป็นแนวทางการพัฒนาความรู้ที่เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้กับชุมชนอื่นๆหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้กำหนดกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนา เป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสาน
3. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้
4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
5. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์
6. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ
7. บริบทชุมชนหัตถกรรมจักสาน
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้เฉพาะของชาวบ้านซึ่งได้รับการถ่ายทอดกันต่อๆมาจากบรรพบุรุษหรือจากผู้รู้ของหมู่บ้านตนเอง นำมาใช้และปฏิบัติในชีวิตประจำวันด้วยความรู้ ความสามารถ ความเชื่อทางพฤติกรรม สามารถใช้ในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ได้เพราะมีความสอดคล้องกับธรรมชาติ มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นพื้นความรู้ของคนในสังคมนั้น ๆ

1.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังต่อไปนี้

ปราณี ตันตยานุบุตร (2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง พื้นความรู้ ความสามารถของคนไทย ชาติไทย และประเทศไทย

เสรี พงศ์พิศ (2551) ให้ความหมายไว้ว่า ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง รากฐาน ปรัชญาชีวิตของคนไทย อันเป็นที่มาของความรู้ความสามารถต่าง ๆ ที่แสดงออกในวิถีชีวิตของคนไทย ในจารีตประเพณี วัฒนธรรมความเป็นอยู่ อาหาร บ้านเรือน เสื้อผ้า ยารักษาโรค เครื่องมือการทำมาหากินศิลปะการแสดง เครื่องประดับตกแต่ง

วิระพงษ์ แสงชูโต (2552) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงองค์ความรู้ ทักษะ วิธีการและเครื่องมือต่างๆ ที่เกิดจากสติปัญญาและความสามารถของคนในท้องถิ่น เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นรวมทั้งความสามารถในการประสานความรู้ใหม่ๆ กับความรู้ดั้งเดิมในท้องถิ่น เพื่อการใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นนั้น

โกวิท พวงงาม (2553) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หมายถึง กระบวนการ หรือองค์ความรู้ของคนหรือกลุ่มคนในถิ่นใดถิ่นหนึ่ง อันเกิดจากการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหรือจากประสบการณ์ที่ผ่านการกลั่นกรอง สั่งสม คิดวิเคราะห์และนำมาใช้จนบังเกิดผล โดยอาศัยการเรียนรู้ที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เป็นรากฐานของความรู้ชาวบ้านที่มีลักษณะเป็นนามธรรมและรูปธรรม ตลอดจนการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลัง และในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมนั้นเป็นองค์ความรู้ที่ควรค่าแก่การศึกษาและอนุรักษ์ ไว้ให้แก่คนรุ่นหลัง

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2554) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ของคนในท้องถิ่น ซึ่งได้มาจากประสบการณ์และความริเริ่มของคนในท้องถิ่น รวมทั้งความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษ สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นระหว่างการสืบทอดมีการปรับประยุกต์และเปลี่ยนแปลง พัฒนา สูญสลาย หายไปบ้างและเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามยุคสมัย หรืออาจกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการใช้ภูมิปัญญาหรือความรู้ในท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นซึ่งเป็นความรู้ชุดใหม่

สรุป ภูมิปัญญาพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการดำเนินชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ โดยใช้สติปัญญาสั่งสมความรู้อย่างแพร่หลาย ผสมผสานความกลมกลืนระหว่าง ศาสนา สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อมการประกอบอาชีพ และกระบวนการเหล่านี้มาจนหลายชั่วคนซึ่งจะเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้น เกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์เป็นระยะเวลายาวนาน โดยอาศัยภูมิปัญญาที่มีอยู่มาใช้ในการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพการปรับตัว และแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต จนเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของธรรมชาติและสังคม

1.2 ลักษณะและประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นอันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศโดยรวมได้ ซึ่งมีนักวิชาการได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

พัชรินทร์ สิริสุนทร (2550) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญามี 2 ประการ คือ

1. ลักษณะของภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม ได้แก่ กระบวนการคิด โลกทัศน์ ค่านิยม ความเชื่อ คุณค่าและความหมายที่คนให้แก่ สรรพสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ตลอดจนปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของบุคคล เช่น การเกิด แก่ เจ็บ และตาย เป็นต้น

2. ลักษณะภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ผลผลิตขององค์ความรู้ของคนในสังคมนั้น ๆ เช่น ศิลปหัตถกรรม รูปแบบการทำเกษตรกรรม ดนตรี อนุกรรม เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

(เทิดชาย ช่วยบำรุง 2554) ได้สรุปถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า

1. เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อและพฤติกรรม
2. แสดงถึงความสัมพันธ์ ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
3. เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
4. เป็นเรื่องของการแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัวการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม

5. เป็นแกนหลักหรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่างๆ
6. มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
7. มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา
8. มีวัฒนธรรมเป็นฐานไม่ใช่วิทยาศาสตร์
9. มีการบูรณาการสูง
10. มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
11. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

กนกพร ฉิมพลี (2555) กล่าวว่า ภูมิปัญญาที่มีสองลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ วัตถุ และการกระทำทั้งหลาย และอีกลักษณะหนึ่งที่เป็นนามธรรม คือ ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ หรือแนวทางในการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหา รวมทั้งการสร้างความสุขสงบให้กับชีวิตมนุษย์นั่นเอง นอกจากนี้ภูมิปัญญาจะต้องประกอบด้วยกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องภูมิปัญญา และรู้ว่าภูมิปัญญาที่มีลักษณะเป็นการผสมผสานการเรียนรู้จากที่มาของความรู้ที่หลากหลาย โดยไม่ยึดติดอยู่กับความรู้ชนิดใดชนิดหนึ่งอย่างเดียว และการเรียนรู้ต้องมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง จึงเรียกว่าเป็น Situated Knowledge นั่นคือ ต้องเป็นสถานการณ์ที่มีกระบวนการต่อเนื่อง และต้องมีกาปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเอง เข้าใจโลกและมีความสามารถในการปรับตัวพร้อม ๆ กับมีจุดยืนที่หนักแน่นมั่นคงในทางที่พึงงามและถูกต้อง

ประเภทของภูมิปัญญาด้วยกันหลายด้าน ซึ่งในท้องถิ่นหนึ่งๆ จะมีปรากฏให้เห็นในเรื่องของการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ความคิด ความคิด ทัศนคติ ตลอดจนสิ่งก่อสร้าง เครื่องใช้ เครื่องมือต่าง ๆ กันไปตามแต่ ละท้องถิ่น จึงมีลักษณะเป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรมที่ถ่ายทอดกันมา โดยสามารถประมวลได้ ดังนี้

1. ด้านภาษาและวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานเพื่อการสื่อสาร การถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ในสังคมให้มีการเรียนรู้สืบทอดและเผยแพร่แก่สังคมอื่นจนมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

2. ด้านศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์ หลักธรรมคำสอน ความเชื่อ ค่านิยม จารีต แบบแผนในการดำเนินชีวิตและก่อสันติสุขขึ้นแก่สังคม
3. ด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม หมายถึง ความสามารถในการออกแบบ สร้างสรรค์ ประดิษฐ์ งานด้านศิลปะเพื่อใช้จินตนาการให้เกิดสุนทรียภาพในสังคม ผลิตผลงานด้านสิ่งก่อสร้าง รูปแบบ และรูปทรงต่าง ๆ ภาพเขียน ภาพวาด จิตรกรรม ประติมากรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงฝีมือ ความคิด ความเชื่อที่ถ่ายทอดไว้เป็นมรดกแก่สังคม
4. ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการจัดระบบเพื่อการเรียนรู้มี กระบวนการให้ความรู้ถ่ายทอดแนวคิด ความเชื่อ ระเบียบแบบแผน การจัดการเรียนการสอน การให้ การศึกษาทั้งที่มีรูปแบบและไม่มีรูปแบบ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศและแหล่งที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของคนในสังคม
5. ด้านการแพทย์ และสาธารณสุข หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันดูแล รักษา สุขภาพ อนามัยของคนในสังคม มีการเรียนรู้และถ่ายทอดเพื่อบำบัดและขจัดโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ทั้ง ในส่วนบุคคลและสังคมส่วนรวม โดยใช้ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และทรัพยากรธรรมชาติที่มี อยู่ในสังคมให้เกิดประโยชน์
6. ด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถในการจัดการ สื่ออนุรักษ์ พัฒนา สงวนรักษา และนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมศึกษาและ ส่งเสริมคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน
7. ด้านความเป็นอยู่และการดำรงชีวิต หมายถึง ความสามารถในการจัดระบบการใช้ ชีวิตประจำวัน การเลี้ยงดูเด็ก การพักผ่อนหย่อนใจ การละเล่น การแสดง การแต่งกาย การสร้างสรรค์ คติความเชื่อ พิธีกรรมเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่ ในสังคมอย่างมีความสุข รวมทั้งข้อห้าม ข้อละเว้นต่างๆ ในการดำรงชีวิต
8. ด้านการปกครองและการบริหาร หมายถึง ความสามารถในการจัดสรร จัดระบบการ ดูแลระเบียบและองค์การที่สำคัญตามโครงสร้างของสังคม เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย มีความเป็น

ธรรม เป็นสุข ข มีการแบ่งสรรประโยชน์ และทรัพยากรในสังคมร่วมกัน มีแนวคิดและวิธีการรักษา ป้องกันอันตรายเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางสังคม

9. ด้านการผลิตและบริโภค หมายถึง ความสามารถในการจัดหาและใช้วัสดุอุปกรณ์ในการทำมาหากิน การประกอบอาชีพ การประกอบอาหาร การประดิษฐ์เครื่องมือ เครื่องใช้เพื่ออำนวยความสะดวก ในการผลิตสิ่งของ สำหรับอุปโภคบริโภคของคนในสังคมแม้ว่าลักษณะของ ภูมิปัญญา ดังกล่าวข้างต้นจะมีความแตกต่างกันเรื่องของคุณลักษณะ (พัชรินทร์ สิริสุนทร 2550)

ภาพที่ 1 ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น

ที่มา: ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์. (เทิดชาย ช่วยบำรุง 2554)

จากที่กล่าวมาสรุปประเภทและลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดังต่อไปนี้ คือ ภูมิปัญญาทางปฏิบัติและภูมิปัญญาทางทฤษฎี คือ การที่มนุษย์สามารถนำสิ่งของต่างๆ มาใช้และนำไปสู่การสร้างบทสรุปในทางทฤษฎีว่าสิ่งของนั้นๆ ใช้ประโยชน์ได้ ทฤษฎีสร้างขึ้นจากข้อเท็จจริง ข้อเท็จจริงมาจากการปฏิบัติ นอกจากนี้แล้วภูมิปัญญายังเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุภูมิปัญญา เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปทำให้เกิดการก้าวหน้าขึ้นของภูมิปัญญา เช่น การเปลี่ยนแปลงของเครื่องมือ กระบวนการถ่ายทอด พิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับการเกิด การตาย เป็นต้น

1.3 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญา กับสังคมไทย อยู่คู่กันมาช้านาน ลักษณะของการเกิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่ได้มีการสั่งสมมาเป็นเวลานาน โดยได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม และความศรัทธา ความเชื่อในศาสนา มีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งในท้องถิ่นนั้นเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตการอยู่ร่วมกันของสังคมในท้องถิ่น (วีระพงษ์ แสงชูโต 2552) ภูมิปัญญาเป็นการรับใช้คน ชุมชน สังคมได้ ถ้าขาดภูมิปัญญาเปรียบดั่งการขาดรากของชีวิต

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านที่กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

รัตนา แสงสว่าง (2549) ได้กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านมีความสำคัญที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมทางสังคมที่สืบทอดกันมาจากการเรียนรู้ผ่านกระบวนการขัดเกลาของกลุ่มคน สร้างเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีคุณค่าเป็นข้อมูลพื้นฐานของการดำรงชีวิตและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากอดีตจนถึงปัจจุบันใช้เป็นแนวทางการปรับตัวของชุมชน ความสมดุลระหว่างธรรมชาติสิ่งแวดล้อมช่วยพัฒนาเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองสอดคล้องตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

พระรัฐกร สุขอ้วน (2551) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็นความรู้ ความคิดของชาวบ้านที่สั่งสมประสบการณ์และสืบทอดจากอดีตสู่ปัจจุบันซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและธรรมชาติที่มีความสำคัญสำหรับมนุษย์ในการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ช่วยสร้างอาชีพและรายได้ตลอดจนถึงการพัฒนาประเทศ

พระมหาวิรุทธ ประสาทนอก (2551) ได้กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวบ้าน เป็นรากฐานของการพัฒนาสังคมหรือชุมชนและเป็นรากฐานของวัฒนธรรม โดยสะท้อนออกมาในรูปขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา พิธีกรรม ภาษา ความเชื่อ วรรณกรรม ดนตรี การละเล่นพื้นบ้านและภูมิปัญญานั้นยังมีความสำคัญต่อประเทศชาติด้วย เพราะว่าสังคมหรือชุมชนหากไม่มีภูมิปัญญาก็ไม่สามารถที่จะอยู่รอดในสังคมได้ด้วยตนเอง

จึงเห็นได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังที่สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร ได้สรุปความสำคัญของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้ (สำนักพัฒนาเกษตรกร 2551) ภูมิปัญญาทำให้ชาติและชุมชนผ่านพ้นวิกฤติ และดำรงความเป็นชาติ หรือชุมชนได้ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ ที่มีคุณค่า และความดีงามที่จรจรโลง ชีวิตและวิถีชุมชนให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติ และสภาวะแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุล นอกจากนี้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 ต่างก็ได้ให้ความสำคัญในเรื่อง ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นดังที่พบในมาตรา 46 มาตรา 69 มาตรา 81 และมาตรา 249 ใน รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 สรุปได้ว่า มุ่งเน้นให้ความสำคัญเรื่องกระบวนการเรียนรู้ต้องส่งเสริมใน 3 เรื่อง คือ ความรู้ คุณธรรมและกระบวนการเรียนรู้และการบูรณาการเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาให้มีการนำประสบการณ์ความรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญา ท้องถิ่นของบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้วย

1.4 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาเป็นเรื่องของการสืบทอดประสบการณ์จากอดีตถึงปัจจุบันที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และไม่ขาดสาย เป็นธรรมชาติของชาวบ้านที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์สืบทอดกันมาภูมิปัญญาจึงนับเป็น ความคิดทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

ศศิณา ภาธา (2550) ได้กล่าวว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาเป็นการถ่ายโอนความรู้ ความคิด การกระทำจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง หรือจากคนรุ่นเดียวกันไปสู่คนรุ่นเดียวกัน การถ่ายทอด ภูมิปัญญา มีลักษณะการถ่ายทอด 3 แบบ คือ

1. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการบอกเล่า (Oral Tradition) เป็นวิธีการไม่ซับซ้อน อาจบอกเล่าจากผู้ใหญ่ผ่านเด็ก หรือผู้ใหญ่กับผู้ใหญ่ ซึ่งบอกเล่าโดยใช้นิทานพื้นบ้าน คำสอน การเล่น คำทายปริศนา ใช้เพลงกล่อมเด็ก คำพังเพย สุภาษิต คำร้องสดในการละเล่นเพลงบอก เพลงโนราห์ ลิเก ลำตัด อีแซว เป็นต้น โดยทั่วไปการถ่ายทอดภูมิปัญญาของชาวบ้านทุกภูมิภาคจะนิยม 2 วิธีการ คือ การสอนเป็นวาจาและสอนประกอบสาธิตวิธีการ ผู้ที่บอกเล่าต้องมีความจำแม่นยำ ซึ่งอาจเป็น บิดามารดา เพื่อนบ้าน ญาติ ครู ปราชญ์ท้องถิ่น นายหนังตะลุง คนเล่นลำตัด ลิเก หรือใครก็ตามที่ให้

ความรู้ แนวคิดและการกระทำ ซึ่งเป็นวิธีการง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน สอนใหญ่จะสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ปรัชญา การใช้ชีวิตกฎเกณฑ์และการดำเนินชีวิตในสังคมที่ถือเป็นเยี่ยงอย่างได้

2. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการเขียน/บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร (Literary Tradition) เป็นวิธีที่เขียนไว้ในหนังสือวารสาร/นิตยสาร ในกรณีที่เป็นศิลปะหรือวิทยาการระดับที่มีความซับซ้อนหรือลึกซึ้งจึงจะใช้วิธีลายลักษณ์อักษรของตำรา เช่น ตำรายา ตำราปลูกบ้าน ตำราโหราศาสตร์ หรือผูกเป็นนิทาน/ตำนาน วรรณกรรมคำสอน ภาษิต คู่มือ แผนที่ สมุดข่อย ไບลาน เป็นต้น การเขียนดังกล่าวจัดเป็นการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรตามความสะดวกและเห็นว่าง่าย สอดคล้องกับพื้นฐานของชาวบ้าน ซึ่งบางครั้งจะสอดคล้องแทรกคุณธรรมจริยธรรม การดำเนินชีวิต หรือสิ่งที่กล่อมเกลาความดีงามของสังคมหรือไม่ก็ได้ เพราะการเขียนบางรูปแบบอาจมีข้อจำกัดทำให้ไม่สามารถ สอดแทรกได้

3. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการผ่านการกระทำ (Action Tradition) เป็นการถ่ายทอดความรู้ การกระทำโดยการบอกเล่าในขณะที่ทำพิธีกรรม ในเชิงจิตวิทยาพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์และมีอำนาจโน้มน้าวให้คนมีส่วนร่วมรับเอาคุณค่าและแบบอย่างพฤติกรรมที่ต้องการเน้นเข้าไว้ในตัว มีการตอกย้ำแนวปฏิบัติและความคาดหวัง โดยไม่ต้องใช้การจำแนกแจกแจงเหตุผล แต่ใช้ศรัทธา ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม สร้างกระแสความเชื่อและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ไม่เน้นภูมิปัญญาและความรอบรู้แต่เน้นผลที่เกิดต่อสำนึกของผู้มีส่วนร่วมเป็นสำคัญ จึงเกิดผลทางใจแก่ผู้ร่วมพิธี มีผลต่อพฤติกรรมและความประพฤติของคนในสังคม สามารถสร้างพลังทางสังคมได้อย่างดีเพราะมีผลต่อจิตวิญญาณและความเชื่อที่ฝังแน่นในตัวตนของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยพิธีกรรมหลายเรื่องที่ยังคงปลูกฝังและบ่มเพาะความเชื่อ คุณค่าและแนวทางความประพฤติที่พึงประสงค์ ได้แก่ พิธีแต่งงาน พิธีศพ พิธีสู่ขวัญในโอกาสต่างๆ พิธีสืบทอดแม่น้ำ พิธีสืบทอดเมือง พิธีบวชป่า พิธีอุปสมบท เป็นต้น

ดวงฤทัย อรรถแสง (2552) อธิบายว่า การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การบอกวิชาความรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมักจะถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมาย ไปโดยอัตโนมัติ ไม่ได้เรียนวิชาการสอนมาจากสถาบันใดๆ และจะใช้สามัญสำนึกแบบสังคมประกิต คือ การเรียนการสอนที่เกิดจากการเลียนแบบและการจดจำสืบทอดกันมาในครอบครัวและวิธีการถ่ายทอด 2 รูปแบบ คือ

1. ใช้วิธีสาธิตคือ ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง อธิบายทุกขั้นตอนให้ผู้เขียนเข้าใจและผู้เรียนปฏิบัติตาม

2. ใช้วิธีการปฏิบัติจริง คือ ฟังคำบรรยาย อธิบาย การสาธิตแล้วนำไปปฏิบัติจริง และปฏิบัติซ้ำๆ กันจนเกิดเป็นความชำนาญ เพราะผลงานที่จะใช้ดำรงชีวิตได้ต้องเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจริงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ไม่ใช่ผลงานที่กล่าวอ้างไว้ในตำราเท่านั้น ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายที่รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่นส่วนมากจะเป็นคนในครอบครัว เป็นญาติโดยสายเลือด เนื่องจากความรู้บางอย่างผู้รู้ทั้งหลายมักหวงแหนและจะไม่แพร่กระจายให้คนอื่น ๆ รู้

มรกต วัฒนศักดิ์ (2553) ได้กล่าวว่าการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ทรงภูมิปัญญาหรือปราชญ์ท้องถิ่นนั้นมีหลายรูปแบบที่แตกต่างกันไป เช่น การถ่ายทอดในระดับปัจเจกบุคคล การถ่ายทอดในหมู่เครือญาติ การถ่ายทอดระดับชุมชนเดียวกันและการถ่ายทอดจากหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานเอกชน

สรุปได้ว่าจากที่มีผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถสรุปการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดังนี้ คือ

1. เป็นการสืบทอดความรู้ภายในชุมชน การดำรงชีวิตประจำวันส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพของหมู่บ้านที่แทบทุกคนรู้เรื่องร่วมกัน บางบ้านทำเป็นอาชีพรองจากการทำไร่ทำนา บางบ้านทำเป็นอาชีพหลัก

2. การสืบทอดภายในบ้าน ถ่ายทอดภายในครอบครัวและเครือญาติ เป็นการสืบทอดความรู้ความชำนาญที่มีลักษณะเฉพาะ หรือเฉพาะครอบครัว

3. การฝึกจากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สนใจไปขอรับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านซึ่งอาจจะเป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติก็ได้

4. การฝึกฝนและค้นคว้าด้วยตนเอง บางคนมีพรสวรรค์ในการคิดค้น ประดิษฐ์ ดัดแปลงค้นหาสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอทำให้มีความชำนาญหลายอย่างเกิดขึ้น แล้วถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน เช่น การแกะสลักผลไม้ การประดิษฐ์ดอกไม้ การทำเครื่องจักสาน เป็นต้น

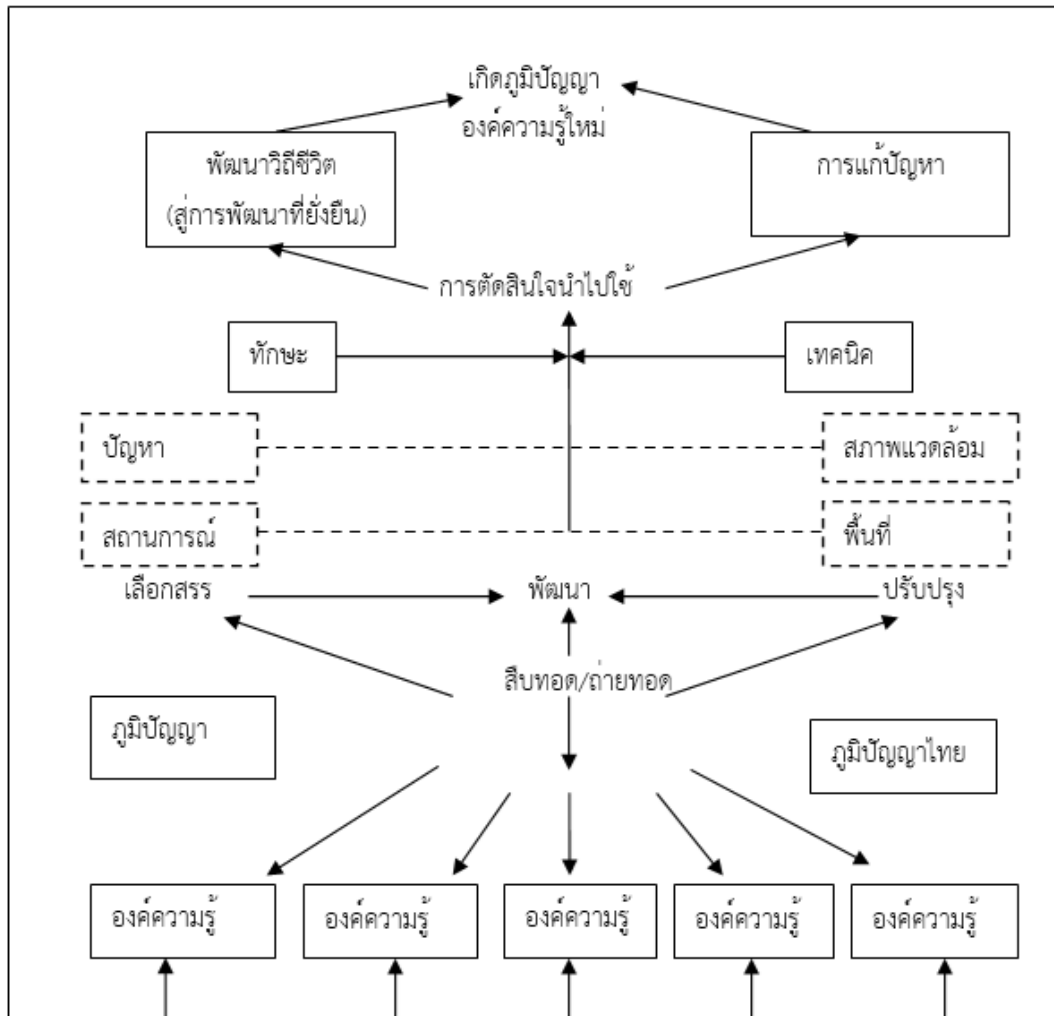
5. การถ่ายทอดเกิดขึ้นจากความรู้บางอย่างที่เกิดขึ้นโดยตนเองไม่ได้สนใจ หรือไม่ได้คาดคิดมาก่อน มีวิญญูณหรืออำนาจลึกลับเข้าสิง หรือมาบอกทำให้มีความสามารถในการรักษาโรคได้

1.5 การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกระบวนการปรับตัว การเรียนรู้และเป็นเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ที่มีการกระทำอย่างต่อเนื่องและเป็นการเรียนรู้ที่ขึ้นอยู่กับปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่มีกระบวนการต่อเนื่องที่สำคัญ คือ กระบวนการจัดการที่มีลักษณะที่ซ้อนทับกันอยู่หลากหลาย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงมากเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าในทางเทคโนโลยีทางด้านอุตสาหกรรม แล้วทำให้ชาวบ้านและคนรุ่นใหม่หันหน้าเข้าไปทำงานในโรงงานกันเยอะมาก บางครั้งเศรษฐกิจโลกก็มีการเปลี่ยนแปลง ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยด้วย โรงงานหลายแห่งต้องให้คนงานออกจากงาน ทำให้เกิดปัญหาว่างงาน รัฐจึงพยายามหันมาส่งเสริม ในส่วนของชุมชนเองก็แสวงหาทางออกและแก้ไขปัญหาด้วยการพึ่งตนเองมากขึ้น เช่น การทำเกษตรกรรมผสมผสาน การทำนา การทำหัตถกรรม งานฝีมือต่างๆ เพื่อขายช่วยเพิ่มรายได้ขึ้นอีกทางหนึ่ง

หัตถกรรมเครื่องจักสานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างหนึ่ง โดยนำวัสดุดิบพื้นบ้าน ได้แก่ ไม้ไผ่ มาทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน และได้มีการถ่ายทอดการทำหัตถกรรมเครื่อง จักสาน ต่อเนื่องกันมานับเป็นเวลาร้อยๆ ปี ซึ่งกล่าวได้ว่า เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญา จากการที่มีหัตถกรรมเครื่องจักสานเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านของตน ทำให้คนใน หมู่บ้านรู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ บางคนก็เห็นพ่อ แม่หรือคนอื่นทำก็อยากทำบ้างเลยหัดทำ โดยการดูแล้วก็ทำด้วยตนเอง แล้วก็ทำมาเป็นอาชีพ เลยทำให้ประชาชน เห็น คุณค่าในภูมิปัญญา และไม่ละทิ้งถิ่นฐานของตน เมื่อมีผลผลิตมากก็สามารถนำไปจำหน่าย เป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง

ภาพที่ 2 แสดงกระบวนการเกิดและสืบทอดภูมิปัญญาไทย

ที่มา: (กฤษณา วงษาวันต์ 2542)

(จักรกฤษณ์ ดาวโรสง 2554) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยถือเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ต้องเก็บรักษาไว้ โดยมีกระบวนการในการอนุรักษ์ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย ดังนี้

1. การค้นคว้าวิจัย ควรศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทยในด้านต่างๆ ในระดับท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาคและประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ควรมุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีตและ สภาพการณ์ในปัจจุบัน

2. การอนุรักษ์ กระทำโดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่า แก่นสาระ และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนในท้องถิ่นที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพวิถีชีวิตและความเป็นมาของชุมชนอันจะสร้างความรู้ และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย

3. การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหายหรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นโดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรมและค่านิยม

4. การพัฒนา ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มในการพัฒนาอาชีพ ควบนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาต่อยอดในการผลิต การตลาดและการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

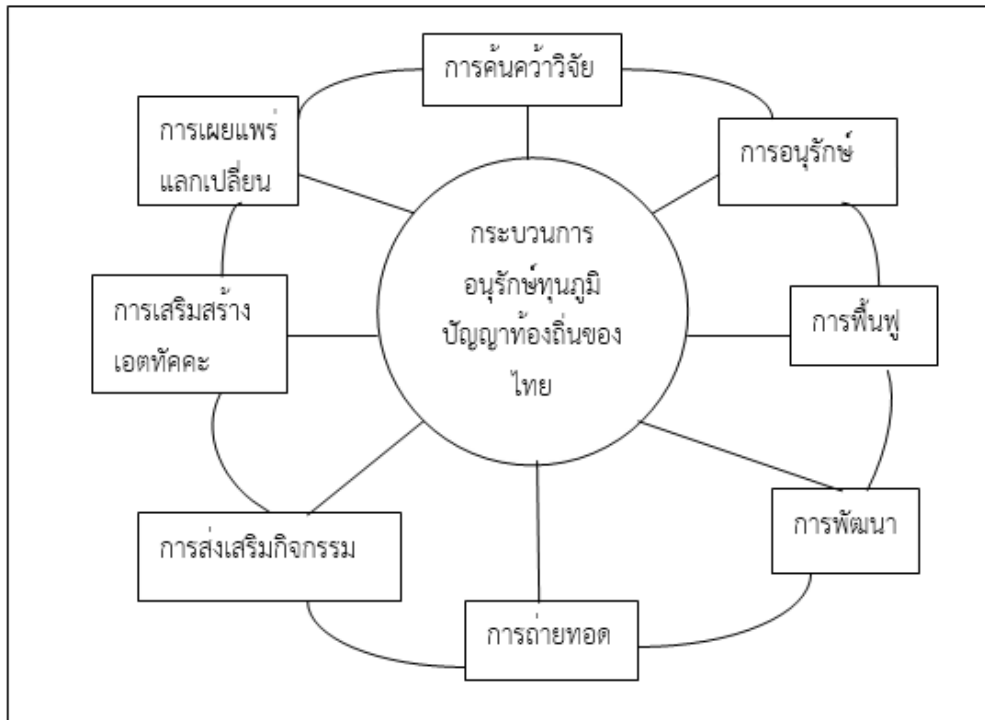
5. การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านการเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุผลอย่างรอบคอบและรอบด้านแล้วไปถ่ายทอดให้แก่คนในสังคมได้รับรู้เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ

6. การส่งเสริมกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

7. การเสริมสร้างอัตลักษณ์ ควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านผู้ดำเนินงานและปราชญ์ท้องถิ่นให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญาและพัฒนาความรู้ความสามารถได้อย่างเต็มที่ จัดให้มีการยกย่องและประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีโอกาสได้รับการยกย่องและประกาศเกียรติคุณในระดับที่สูงขึ้นไป

8. การเผยแพร่แลกเปลี่ยนการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมให้เกิดการเผยแพร่แลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ด้วยสื่อ

และวิธีการต่างๆ ส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มชนและท้องถิ่นต่างๆ อย่างกว้างขวางรวมทั้งประเทศอื่นๆ ทั่วโลก

ภาพที่ 3 กระบวนการอนุรักษ์ทอผ้าของชาวไทย

ที่มา: (จักรกฤษณ์ ดาวโรสง 2554)

กระบวนการถ่ายทอด คือ วิธีการที่ผู้สอนใช้ในการสอนเพื่อให้ความรู้แก่ผู้สืบทอด ส่วนวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญานั้น อาจมีวิธีการ ดังนี้ (ภูมิปัญญาไทย 2551)

1. การถ่ายทอดภูมิปัญญาไปสู่เด็กใช้วิธีเล่า เช่น เล่านิทาน การทำให้ดู เช่น การแสดง การละเล่นต่างๆ

2. การถ่ายทอดภูมิปัญญาไปสู่ผู้ใหญ่ ใช้วิธีแบบจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อนำไปอ่าน และแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยวิธีบอกเล่า การละเล่น การแสดงหรือทำให้ดู

การรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการ ซึ่งไม่เพียงการรักษาให้คงอยู่เท่านั้น หากแต่ต้องสามารถยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่การใช้ประโยชน์ในลักษณะต่างๆ โดยเฉพาะเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและเมื่อพัฒนาท้องถิ่นซึ่งเป็นฐานสำคัญของประเทศ ประเทศก็จะเติบโตด้วยฐานที่มั่นคงและยั่งยืน

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาจากคนรุ่นสู่รุ่นนั้นมีหลายวิธีขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมาย และเนื้อหาภูมิปัญญาที่จะสื่อสาร รวมทั้งลักษณะของภูมิปัญญาที่จะถ่ายทอดด้วย เช่น ภูมิปัญญาสาขาศิลปะการช่าง การจักสานหรือนาฏศิลป์ ซึ่งมีการถ่ายทอดที่แตกต่างกัน เป็นต้น

2. แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสาน

ประภาศิริ กลางพอน (2558) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ ความสามารถในการดำเนินชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ โดยใช้สติปัญญาสั่งสมความรู้อย่างแพร่หลาย ผสมผสานความกลมกลืนระหว่างศาสนา สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมประกอบอาชีพ และกระบวนการเหล่านี้มาจนหลายชั่วคนซึ่งจะเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้น เกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์เป็นระยะเวลายาวนาน โดยอาศัยภูมิปัญญาที่มีอยู่มาใช้ในการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพการปรับตัว และแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต จนเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของธรรมชาติและสังคม

เครื่องจักสานเป็นงานเก่าแก่อย่างหนึ่งที่มนุษย์ทำขึ้นเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้โดยใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาแปรรูปเป็นวัสดุสร้างเป็นเครื่องจักสานประเภทต่างๆ กรรมวิธีในการทำเครื่องจักสานเริ่มจากการใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติที่มีลักษณะเป็นเถา เป็นเส้น เช่น เถาวัลย์ หวาย กระจูด กก มาสานสอดขัดกันอย่างง่าย ๆ โดยแทบไม่ต้องแปรรูปวัตถุดิบเลย เช่น การนำเถาวัลย์ หวาย มาสานเป็นภาชนะต่างๆ อย่างตะกร้า กระจาดนำต้นกกกระจูดมาทาบให้แบนแล้วสานเป็นเสื่อหรือภาชนะเช่น เสื่อกระจูด กระจูดในภาคใต้ ต่อมาเมื่อมนุษย์ต้องการผลิตเครื่องจักสานให้มีรูปทรงและมีลวดลายละเอียดมากขึ้นจึงแปรรูปวัตถุดิบด้วยการ “จัก” เพื่อให้ได้วัตถุดิบที่เป็นเส้นเล็กสานได้ละเอียดยิ่งขึ้น เช่น การนำหวายมาจักเป็นเส้น นำไม้ไผ่มาจักตอกทำให้มนุษย์สามารถสานเครื่องจักสานให้มีรูปทรงและลวดลายละเอียดประณีตตามต้องการ (เอกพงศ์ อินแก้ว และคณะ 2554)

การทำเครื่องจักสานเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านโบราณอย่างหนึ่งที่สืบทอดกันมาช้านาน เครื่องมือที่ใช้ทำจักสาน ได้แก่

1. มีด ที่ใช้กันทั่วไปมี 2 ชนิด คือ

1.1 มีดขนาดใหญ่ สันหนา เช่น มีดโต้ ใช้ตัดและผ่าไม้ไฟ หวายหรือไม้อื่นๆ ที่จะใช้ทำเครื่องจักสานให้มีขนาดความต้องการก่อนที่จะนำไป เหลา จักเป็นดอก

1.2 มีด ใช้สำหรับจักดอกหรือเหลาหวาย เป็นมีดปลายเรียวแหลม ปลายและด้ามงอนส่วนมากตัวมีดจะสั้นกว่าด้าม

2. เหล็ก เป็นเหล็กปลายแหลมใช้สำหรับ เจาะ ไซ จัด แะ มี 2 ชนิด ได้แก่ เหล็กหมาด ปลายแหลม เป็นเหล็กแข็งฝนปลายให้แหลม ใช้ไซหรือแะเครื่องจักสานเพื่อร้อยหวายผูกโครงสร้าง ผูกขอบ หรือเจาะหู กระบุง ตะกร้า เป็นต้น เหล็กหมาดปลายทอก ปลายแบนคล้ายใบทอก ใช้เจาะหรือไซไม้ให้เป็นรู มักใช้เจาะรูเครื่องจักสานเมื่อต้องการผูกหวายเสริมโครงสร้างให้แข็งแรง

ลวดลาย (Patterning)

การสานลวดลายต่างๆ ในเครื่องจักสานของไทยแต่ละลายจะมีหลักในการสานสืบทอดต่อกันมาแต่โบราณด้วยการบอกเล่ามากกว่าการใช้ตำรับตำรา ดังนั้นจึงเป็นลวดลายที่เป็นลายดั้งเดิมมากกว่า ประเภทของลายจักสานแบ่งออกได้ 3 ชนิด ลายแม่บท ลายพัฒนาและลายประดิษฐ์ แบ่งออกได้ดังนี้

ลายแม่บท เป็นลายที่มีลักษณะประจำตัวเด่นชัด มีกฎเกณฑ์การสานแน่นอน เช่น ลายขัด ยกหนึ่งข่มหนึ่งหรือลายสอง ยกสองข่มหนึ่ง เป็นต้น ลายแม่บทต่างๆ เหล่านี้เป็นต้นกำเนิดที่ทำให้มนุษย์รู้จักนำวัสดุในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ไบลาน กระจุต คล้า เป็นต้น มาสานเป็นสิ่งของเครื่องใช้ใน ชีวิตประจำวัน มาประยุกต์หลายสมัย และได้ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ตัวอย่างลาย

แม่บทลายตาชะลอม

แม่บทลายสอง

แม่บทลายสาม

แม่บทขัดตาขีด

ที่มา: <http://www.culture.go.th/knowledge/wickerware/wicker1.htm>

ลายพัฒนา เป็นลายที่พัฒนามาจากลายแม่บท กฎเกณฑ์ การสานยังแน่นอนอยู่แต่มีรายละเอียดเพิ่มขึ้นลักษณะเด่นของลายแม่บทยังปรากฏชัด ส่วนลายจะเปลี่ยนแปลงเป็นรูปร่างต่างๆ ขึ้น ลายดังกล่าวแสดงถึงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดของช่างสานไทยแต่โบราณที่รู้จักดัดแปลง และพัฒนาลายสานต่างๆ เหล่านี้ให้มีรูปแบบที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมและสวยงาม เช่น ลายลบน้ำ ลายตีหล่ม ลายตีตะแคง ลายคุบ เป็นต้น

ตัวอย่างลาย

ลายหล่มคว่ำ

ลายตีกระจาย

ลายเฉลาดาว

ที่มา: <http://www.culture.go.th/knowledge/wickerware/wicker1.htm>

ลายประดิษฐ์ เป็นลายสานที่ช่างสานประดิษฐ์ขึ้นให้เป็นลวดลายต่างๆ ตามความรู้สึกนึกคิดของช่างสานเองโดยอาศัยลายแม่บทและลายพัฒนายังคงอยู่บ้าง การใช้ดอกสีขนาดต่างๆ สานและประดิษฐ์ให้เป็นดอกดวงและลวดลาย แม้ว่าจะยังคงลักษณะของลายแม่บทกับลายพัฒนาไว้ก็ตาม ยังหมายถึงลายประดิษฐ์ด้วย เพราะอาศัยลวดลายเป็นหลักในการสาน ดังนั้นช่างสานไทยโบราณจึงได้แสดงออกถึงศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นตลอดจนอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดไว้ในลายสานได้อย่างงดงาม เช่น ลายขีดตาแมว ขีดดอกจัน ขีดขอ ลายพัด ลายเสื่อกระจูด เป็นต้น

ตัวอย่างลาย

ลายลบน้ำ

ลายขีดตาแมว

ที่มา: <http://www.culture.go.th/knowledge/wickerware/wicker1.htm>

การพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสาน

เครื่องจักสานงานหัตถกรรมพื้นบ้านของไทย เครื่องจักสาน เป็นงานหัตถกรรมของชาวบ้านที่มีการสืบทอดต่อกันมาแต่โบราณ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นงานที่เกิดจากกระบวนการจักสาน โดยคำว่า จัก เป็นลักษณะของการนำวัสดุประเภทลำเช่น ไม้ไผ่ หวาย คล้า เตย ผือ ไหล เครือไม้ และอื่นๆ มาจักเป็นเส้นด้วยมีดจักตอก จากนั้นจึงนำเส้นตอกที่ได้จากการจักมา สาน ด้วยลายสานต่างๆ จนเกิดเป็นรูปทรงสิ่งของเครื่องใช้ ด้วยกรรมวิธี 2 อย่าง ทำให้เกิดเป็นชื่อเรียกที่ติดปากกันทั่วไปว่า เครื่องจักสาน แม้ว่าในปัจจุบันผลิตภัณฑ์บางอย่างอาจจะไม่ได้ผ่านขั้นตอนของการ จัก เป็นเพียงการเหลาแล้วนำมาสานเลยหรือไม่ต้องทำอะไรกับวัสดุนั้นเลย เป็นเพียงการนำมาสาน เราก็ยังเรียกสิ่งของนั้นว่าเครื่องจักสานตามความเคยชินที่มีมาแต่อดีต นอกจากนี้เราจะพบว่า เครื่องจักสานมีการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์มาแต่โบราณ ครอบคลุมไปทั่วประเทศ แต่ที่มีมากที่สุดก็คือ แถบทวีปเอเชีย ด้วยเหตุที่ภูมิประเทศและภูมิอากาศ ทำให้เกิดวัสดุที่มีความเหมาะสมกับงานจักสานมากมาย โดยเฉพาะไม้ไผ่และหวาย แต่เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบเครื่องจักสานก็จะพบว่า แต่ละแห่งมีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกันซึ่งเป็นไปตามลักษณะของความจำเป็น ในการใช้สอย ลายสานมีเหมือนกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง ตามความละเอียด ประณีตสวยงาม ถูกสร้างสรรค์ตามค่านิยมเฉพาะถิ่น สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษของแต่ละชนชาติ ชนรุ่นหลังที่สืบทอดก็จะมีปรับเปลี่ยนพัฒนาไปบ้างตามความต้องการในการใช้สอยของแต่ละยุค วัสดุที่เคยใช้ในอดีตบางอย่างก็อาจถูกทดแทนด้วยวัสดุอื่นไปบ้าง

ปัจจุบันในวงการเครื่องจักสานมีคำอยู่ 3 คำที่ผู้รักและผู้ใช้เครื่องจักสานควรทราบ คือ คำว่าเครื่องจักสานในวิถีชีวิต เครื่องจักสานร่วมสมัยและเครื่องจักสานตามสมัยนิยม (โครงการทำบำรุงศิลปวัฒนธรรม 2556)

1. เครื่องจักสานในวิถีชีวิต เป็นเครื่องจักสานที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น พุดง่าย ๆ ก็คือ เป็นเครื่องจักสานที่ขาดไม่ได้ หากไม่มีแล้ว ไม่รู้จะใช้อะไรทดแทนได้ เช่น หวดนึ่งข้าวเหนียว กระจัง กระจับข้าวเหนียว ข้อง อุปกรณ์ดักจับสัตว์น้ำชนิดต่างๆ กะต๋ำ (ตะกร้า) และอื่นๆ เครื่องจักสานประเภทนี้อาจจำแนกได้หลายประเภท เช่น เครื่องจักสานที่ใช้ในครัวเรือน เครื่องจักสานในพิธีกรรมและความเชื่อ เครื่องจักสานในการประมง เครื่องจักสานในการเกษตรกรรม เครื่อง

จักสานเกี่ยวกับที่พักอาศัย ปัจจุบันเครื่องจักสานในวิถีชีวิตยังคงเป็นที่นิยมใช้กันทั่วไป บางอย่างแม้ว่าจะเคยมีการคิดค้นวัสดุอื่นทดแทน แต่ก็ไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการใช้เครื่องจักสานในชุมชนได้ ด้วยเหตุที่ราคาถูก คุณสมบัติการใช้งานที่ดีและเหมาะสม สามารถผลิตได้โดยทั่วไปและที่สำคัญคือ เครื่องจักสานเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

2. เครื่องจักสานร่วมสมัย ด้วยเหตุที่วิถีชีวิตของมนุษย์ถูกแยกด้วยสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน เกิดชุมชนเมืองและชุมชนท้องถิ่น ซึ่งในชุมชนท้องถิ่นยังคงมีรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม แต่ชุมชนเมืองเป็นรูปแบบของการดำเนินชีวิตที่ได้รับอิทธิพลจากโลกไร้พรมแดน รับกระแสความเจริญมาจากหลายประเทศ มีการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น มีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นรูปแบบสากล แม้ว่าโลกของชุมชนเมืองจะทำให้ความสำคัญกับสิ่งของเครื่องใช้สมัยใหม่ กระแสความต้องการของใช้จากวัสดุธรรมชาติก็ยังคงอยู่ ดังนั้น การปรับใช้ระหว่างสิ่งของเครื่องใช้จากวัสดุธรรมชาติกับสิ่งของสมัยใหม่จึงเกิดขึ้น การออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานให้กับผู้คนที่มีการดำเนินชีวิตในชุมชนเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีการคิดค้นขึ้นมาใหม่ เราเรียกเครื่องจักสานที่ตอบสนองคนที่อยู่ในชุมชนเมืองหรือสังคมเมืองนี้ว่า เครื่องจักสานร่วมสมัย เพราะสิ่งที่เราคิดค้นขึ้นเป็นการนำสิ่งที่เป็นภูมิปัญญาในอดีต รูปแบบ รูปทรง ลวดลาย สี มาประยุกต์ใช้งานเพื่อให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับการใช้สอยในรูปแบบใหม่เป็นความร่วมมือระหว่างสิ่งเก่าและสิ่งใหม่ ทำให้ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ได้รำลึกถึงรากเหง้าความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ โดยรูปแบบผลิตภัณฑ์นี้สามารถพบเห็นได้ทั่วไป เช่น โคมไฟ กล้องกระดาศทิชชู ตะกร้าใส่ผ้า แจกัน

3. เครื่องจักสานตามสมัยนิยม เป็นการพัฒนาเครื่องจักสานในรูปแบบ Modern เน้นความทันสมัยโดยยึดกระแสความต้องการของผู้บริโภคเป็นสำคัญ รูปแบบไม่จำเป็นต้องยึดติดกับรูปแบบดั้งเดิม ผู้ออกแบบสามารถสร้างสรรค์งานจักสานได้อย่างอิสระทั้งด้านการสร้างสรรค์รูปทรง ลายสาน การผสมผสานวัสดุอื่นๆ งานจักสานในลักษณะนี้จะเป็นที่ถูกใจของคนนานาชาติ ที่ต้องบอกว่านานาชาติ เพราะลักษณะงานไม่ได้บ่งบอกว่ารูปแบบลักษณะผลิตภัณฑ์มาจากวัฒนธรรมของชนชาติใดเป็นรูปแบบของการสนองตอบความต้องการที่แปลกใหม่ ไม่ซ้ำใคร โดยอาศัยกระบวนการผลิตแนวใหม่ ตัวอย่างที่พบเห็นโดยทั่วไป เช่น งานเฟอร์นิเจอร์ อุปกรณ์สำหรับงานตกแต่งอาคารสถานที่ โคมไฟ และอื่นๆ

ทิศทางการพัฒนาเครื่องจักสานในไทย

จากข้อมูลทางการตลาดพบว่า กระแสความนิยมในการใช้วัสดุจากธรรมชาติมีมากขึ้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น การรักษาสีสิ่งแวดล้อม กระแสอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โลกร้อน พิษภัยจากการใช้วัสดุเคมี/วัสดุสังเคราะห์ เป็นต้น ดังนั้นการบุกตลาดเครื่องจักสานจึงเป็นไปได้ไม่ยากนัก ความสำคัญจึงอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้มีความเหมาะสมกับการใช้งานใน วิถีชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบัน และการแก้ปัญหาข้อจำกัดต่างๆ จากวัสดุธรรมชาติ ซึ่งในการพัฒนานี้ควรใช้จุดเด่นของเครื่องจักสานไทยให้เป็นประโยชน์ด้วย ในการนี้ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนวทางการพัฒนาเครื่องจักสานโดยอิงข้อมูลที่ได้ จากการศึกษาตลาดผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานปัจจุบัน ใน 3 วิธีการ ดังนี้ คือ (โครงการทำ บำรุงศิลปวัฒนธรรม 2556)

1. การเลือกใช้จุดเด่นของวัสดุ เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีวัสดุคุณสมบัติดีในการผลิตงานจักสานหลาย ชนิด เช่น หวาย คล้า กก ผือ ไผ่ เตยหนาม ฐูป หญ้า (บางสายพันธุ์) เถาวัลย์ และไม้ไผ่ ที่มีความหลากหลายชนิด พืชเหล่านี้มีการนำมาใช้งานจักสานอย่างยาวนานตั้งแต่บรรพบุรุษ แต่ละชนิดจะมีจุดเด่น จุดด้อย ต่างกัน มีความงามตามธรรมชาติต่างกัน วัสดุเหล่านี้มีการนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกันน้อยมากหากมีการศึกษาทดลองการ ประยุกต์ใช้โดยอาศัยจุดเด่นต่างๆ จะสามารถสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่ สนองตอบต่อความต้องการทางการตลาดในปัจจุบันได้

2. การพัฒนากระบวนการผลิต ด้วยเหตุที่การผลิตเครื่องจักสานมีความสำคัญอยู่ 3 ส่วน คือ 1) วัสดุที่ใช้ในการผลิต มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 4 ส่วน คือ ขนาดความยาวของเส้นตอก หน้ากว้างของเส้นตอก การโค้งงอหรือยืดหยุ่นของเส้นตอก และความแข็งแรงทนทานของเส้นตอก 2) การสาน ถือว่า เป็นส่วนสำคัญในการขึ้นรูปทรง หากผู้สานเรียนรู้ลายสานที่จำกัด ก็จะส่งผลให้สร้างลายสานได้จำกัดตามไปด้วย 3) การสร้างความงาม เครื่องจักสานจะน่าใช้งานเมื่อมีความประณีตสวยงาม มีสีสันตามความนิยมของผู้ใช้งาน การสร้างสรรค์ความงามจำเป็นต้องอาศัยความรู้ทางศิลปะช่วยให้เกิดความงาม ด้วยปัจจัย 3 ส่วน ของการผลิต ซึ่งต้องพิถีพิถันทุกขั้นตอน ผู้ผลิตจึงจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยทั้งหมดให้เข้าใจจึงจะเกิดการพัฒนาดได้ ในการนี้พบว่า ปัจจุบันมีภูมิปัญญาชาวบ้านที่เก่งในเรื่องต่างๆ นี้อยู่อย่างกระจัดกระจายในชุมชนต่างๆ หากมีระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบจะสามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว

3. การพัฒนารูปแบบโดยอาศัยอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น วิธีการพัฒนาแบบนี้จะเป็นการพัฒนาที่ทำได้เร็ว จากการศึกษาพบว่า งานหัตถกรรมเครื่องจักสานที่อยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้านที่มีการผลิตมา

แต่ โบราณมีความหลากหลายทางด้านรูปทรงค่อนข้างมากวิธีการสานและการขึ้นลาย รูปทรง ลาย สาน โดยวิธีการปรับเปลี่ยนรูปทรงบางส่วน พัฒนาลายสานให้มีความสวยงามเหมาะสม จะสามารถเปลี่ยนแปลงเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ได้และเมื่อมีการก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงวิธีการใช้งานในรูปทรงใหม่ จะทำให้ผู้ผลิตสามารถคิดค้นพัฒนาขยายรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับสภาวะ ความต้องการทางตลาดอย่างมีคุณค่าได้ ด้วยแนวทางการพัฒนาข้างต้นเชื่อว่าการพัฒนาเครื่องจัก สานของไทย จะสามารถสร้างมิติใหม่ในการพัฒนาได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าเครื่องจักสานมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนท้องถิ่นตั้งแต่ โบราณมา แต่ด้วยเหตุที่คนเราอยู่ต่างถิ่นกันทำให้เกิดการจักสานแตกต่างกัน เครื่องจักสานประเภทนี้ เราเรียกว่าเครื่องจักสานร่วมสมัย ซึ่งเป็นเครื่องจักสานที่มีการพัฒนาขึ้นมาตลอดเวลา เพราะสิ่งที่ คิดค้นเป็นการนำสิ่งที่เป็นภูมิปัญญาในอดีต รูปแบบ รูปทรง ลวดลายและสีมาประยุกต์ใช้ในงาน เพื่อให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันการใช้วัสดุจากธรรมชาติที่นำมาผลิตเครื่องจักสานมีมากขึ้น คนให้ ความสำคัญกับสิ่งรอบๆตัวมากขึ้น ซึ่งมีสาเหตุที่มาจากปัจจัยต่างๆ เช่น การรักษาสีสิ่งแวดล้อม กระจก แสง รังสีลดภาวะโลกร้อน พิษภัยจากการใช้วัสดุเคมีต่างๆ สิ่งเหล่านี้ทำให้วิถีชีวิตของคนในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามอัตลักษณ์เฉพาะตัวหรือเฉพาะถิ่นมากขึ้นและหันกลับมาใช้วัสดุที่ผลิตจาก ธรรมชาติมากขึ้นเพื่อเป็นการลดภาวะโลกร้อนได้

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความรู้

การจัดการความรู้เป็นการจัดการที่มีกระบวนการและเป็นระบบตั้งแต่การประมวลผลข้อมูล (Data) สารสนเทศ (Information) ความคิด (Knowledge) ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคลเพื่อ สร้างความรู้ (Knowledge) และจะต้องมีการจัดเก็บในลักษณะที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้โดยอาศัย ช่องทางที่สะดวกเพื่อนำความรู้ไปประยุกต์การใช้งานทำให้เกิดการถ่ายโอนความรู้และมีการแพร่ กระจายไหลเวียนไปทั่วองค์กร (กองพัฒนาคุณภาพ มหาวิทยาลัยมหิดล 2552)

3.1 ความหมายของความรู้

การสร้างความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงโดยใช้ความรู้เป็นฐานที่มีคุณธรรมนำหน้า มุ่งที่จะยกระดับความรู้ สติปัญญา ความสามารถปัญญาพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคมถือได้ว่าเป็นการใช้ความรู้ในการทำให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าต่อไป ดังที่หลายท่านได้ให้นิยามของความรู้ไว้ดังนี้

เตือนใจ รักษาพงศ์ (2551) ได้กล่าวว่า ความรู้ คือ การผสมผสานระหว่างประสบการณ์ ค่านิยม ข้อเท็จจริง สารสนเทศ สภาพแวดล้อมและการประเมินค่า เป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อการตัดสินใจ และการปฏิบัติ บุคคลสามารถนำความรู้ที่ฝังลึกในตัวคนและความรู้ที่เปิดเผยมาใช้เพื่อประโยชน์เพื่อพัฒนาองค์กร

เสนาะ กลิ่นงาม (2551) ได้กล่าวว่า ความรู้ คือ สารสนเทศที่ผ่านกระบวนการคิดที่ผ่านการเชื่อมโยงกับความรู้ที่ชัดแจ้งและความรู้ที่ไม่ชัดแจ้งของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆอย่างมีขั้นตอน ประกอบด้วย การกำหนดความรู้ การสร้างความรู้ การเก็บความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้และการนำความรู้ไปใช้เพื่อพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ

ผกาพันธ์ อินตะแก้ว (2552) ได้กล่าวว่า ความรู้ คือ ความเกี่ยวข้องระหว่างการผลิตผสมผสานความรู้และประสบการณ์ผนวกกับความรู้ใหม่ที่ได้รับ ความรู้ดังกล่าวเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวบุคคลเป็นความรู้ที่ไม่ปรากฏชัดแจ้ง หากเมื่อความรู้เหล่านั้นได้ถูกถ่ายทอดออกมาสู่การทดลองใช้ ปรับปรุงแก้ไขโดยบุคคลอาศัยข้อมูลและประสบการณ์จนเกิดเป็นปัญญาขึ้นกับตัวผู้ใช้ในที่สุด

สุธิดา ชัยชมชื่น (2553) ได้กล่าวว่า ความรู้ คือ สารสนเทศที่มีการนำประสบการณ์ ความคิด ค่านิยมและปัญญาของมนุษย์มาวิเคราะห์เพื่อนำไปใช้ในการสนับสนุนการทำงานหรือใช้ในการแก้ปัญหา

Sharratt M and Usoro A (2003) ได้กล่าวว่า ความรู้ คือ ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องโดยตรงระหว่างความเข้าใจตลอดจนการให้ข้อมูลข่าวสารที่ชัด

Turban E. Rainer K. & Potter R (2004) ได้กล่าวว่า ความรู้ คือ สารสนเทศซึ่งมีความหมายมีสาระมีความเกี่ยวพันและนำไปปฏิบัติได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง สารสนเทศที่ผ่านกระบวนการคิดที่ได้รับการสั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน ค้นคว้าและถ่ายทอดที่นำมาสู่การกำหนดกรอบของความคิดและเป็นสิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิดหรือการปฏิบัติองค์วิชาในแต่ละสาขา ความรู้ที่เกิดขึ้นเมื่อมีการนำไปใช้แล้วจะมีการต่อยอดให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้นไปเรื่อยๆ

3.2 ประเภทของความรู้

ประเภทของความรู้ ได้มีนักวิชาการหลายท่าน ได้แบ่งประเภทของความรู้ไว้ ดังนี้

Nonaka (1994) จำแนกความรู้ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความรู้ทั่วไปหรือความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวมถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรทฤษฎี คู่มือต่างๆและ บางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรมการจัดการความรู้เด่นชัดจะเน้นไปที่การเข้าถึงแหล่งความรู้ตรวจสอบและตีความได้เมื่อนำไปใช้แล้ว เกิดความรู้ใหม่นำมาสรุปไว้เพื่อใช้อ้างอิงหรือให้ผู้อื่นเข้าถึงได้ต่อไป

2. ความรู้เฉพาะตัว หรือ ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณ ของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอด ออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่ายเช่น ทักษะในการทำงานงานฝีมือการจัดการความรู้ซ่อนเร้นจะเน้นไปที่การจัดเวทีเพื่อให้มีการแบ่งปันความรู้ที่อยู่ในตัวผู้ปฏิบัติทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอันนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ที่แต่ละคนสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ต่อไป

ชู (Choo Chum. W 2000) ได้แบ่งประเภทของความรู้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความรู้โดยนัยหรือความรู้ไม่ชัดแจ้ง และความรู้ที่ชัดแจ้งหรือความรู้ที่เป็นทางการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความรู้ไม่ชัดแจ้ง (Tacit Knowledge) เป็นทักษะหรือความรู้เฉพาะตัวของแต่ละบุคคลที่มาจากประสบการณ์ ความเชื่อหรือความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน เช่น การถ่ายทอดความรู้ความคิดผ่านการสังเกต การสนทนา การฝึกอบรม ความรู้ประเภทนี้เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้งานประสบความสำเร็จ เช่น ช่างซ่อมเครื่องยนต์เมื่อฟังเสียงเครื่องยนต์จะรู้ทันทีว่าเครื่องยนต์มีอาการ

ผิดปกติหรือไม่และเป็นอย่างไร เพราะช่วงมีความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์และการเล่าเรียนสืบทอดกันมาจนเกิดความชำนาญ

2. ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่มีการจัดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรสามารถถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่างๆได้ เช่น หนังสือ คู่มือ เอกสาร ซีดี วีซีดี เป็นต้น แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

2.1 ความรู้ที่สร้างขึ้น (Object-based) เป็นความรู้ที่สร้างขึ้นมา เช่น ผลิตภัณฑ์ สูตรทางวิทยาศาสตร์ คู่มือ สิทธิบัตร เป็นต้น

2.2 ความรู้ที่ประมวลเป็นกฎระเบียบขึ้น (Rule-based) เป็นความรู้ที่นำมาประมวลเป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบการปฏิบัติหรืองานประจำ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่าความรู้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1. ความรู้โดยนัยหรือความรู้ที่มองเห็นไม่ชัด (Tacit Knowledge) จัดเป็นความรู้ที่ไม่มีเป็นทางการ ซึ่งเป็นทักษะหรือความรู้เฉพาะตัวของแต่ละบุคคลที่มาจากประสบการณ์ ความเชื่อ หรือความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน

2. ความรู้ที่ชัดแจ้งหรือความรู้ที่เป็นทางการ (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่มีการจัดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและใช้ร่วมกันโดยอยู่ในรูปแบบต่างๆ เช่น เอกสารขององค์กร

3.3 ลำดับชั้นของความรู้

การเรียนรู้ของมนุษย์มีมาตั้งแต่สมัยในยุคแรกๆ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์เป็นส่วนใหญ่ ต่อมามนุษย์ได้มีการพัฒนาความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ให้มีแบบแผนเกิดขึ้นและได้นำมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเป็นระเบียบและเป็นระบบ ดังที่มาร์ควอร์ท (Marquardt M.J 2002) ได้กล่าวไว้ว่า ความรู้จะเกิดขึ้นเป็นลำดับชั้นซึ่งเริ่มต้นจากชั้นล่างสุดไปจนถึงบนสุด 5 ลำดับชั้น ดังนี้

1. ข้อมูล (Data) หมายถึง หมายถึงเรื่องราวที่ได้จาก ตำรา เอกสาร ข้อเท็จจริง ความจริงที่ถูกบันทึกและยังไม่มีมีการแปรความหมายหรือยังไม่ผ่านการจัดการมีลักษณะเป็นข้อมูลดิบ

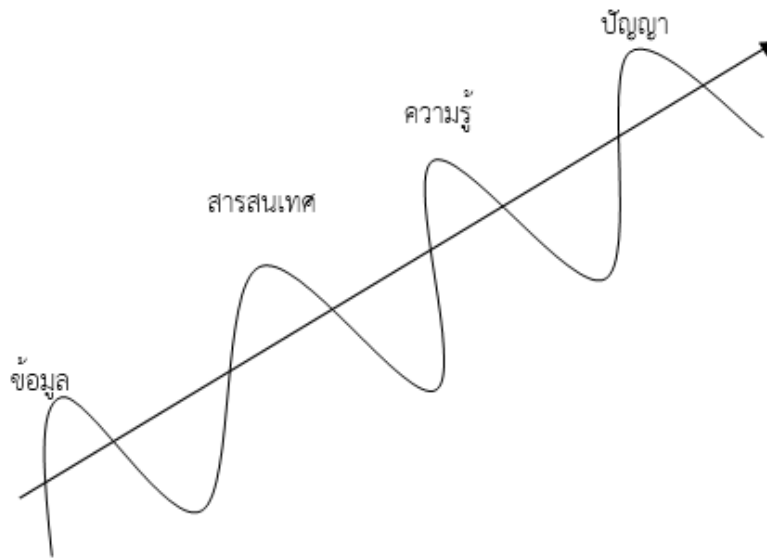
2. สารสนเทศ (Information) เป็นข้อมูลที่ผ่านการกลั่นกรองหรือวิเคราะห์ หรือสังเคราะห์ ให้ข้อมูลเกิดการตกผลึก สอดคล้องกับบริบทและความหมายมีการแปลงรูปของบันทึกและข้อมูลให้ ง่ายต่อการทำความเข้าใจมากขึ้น

3. ความรู้ (Knowledge) ประกอบด้วยองค์ความรู้ หลักการและประสบการณ์ซึ่งสามารถ จะนำไปสู่การปฏิบัติ การบริหารจัดการ การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา ความรู้ช่วยให้บุคคล สามารถกำหนดความหมายของข้อมูลและก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ซึ่งเมื่อบุคคลมีความรู้ก็จะเข้าถึง แหล่งที่มาของความรู้แล้วจึงนำไปปฏิบัติ

4. ความเชี่ยวชาญ (Expertise) เป็นผลที่เกิดจากการนำความรู้ไปประยุกต์อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิผลและสามารถบรรลุผลลัพธ์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

5. สมรรถภาพ (Capability) ครอบคลุมศักยภาพและความเชี่ยวชาญทุกด้านขององค์กร เพื่อที่จะทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ บริการหรือกระบวนการในขั้นตอนปฏิบัติการระดับสูง ซึ่งจำเป็นที่จะต้อง อาศัยการบูรณาการ การร่วมมือและการปฏิบัติร่วมกันของบุคคลและคณะทำงานเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามสมรรถภาพมิได้หมายถึงเพียงศักยภาพที่มีอยู่เท่านั้นแต่ยังรวมถึงความสามารถในการ เรียนรู้ คิดค้นนวัตกรรมและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆด้วย

Dave Snowden (2003) มีมุมมองที่ต่างออกไปว่า ความรู้เป็นสิ่งที่ซับซ้อนไม่สามารถ จัดเป็นระบบที่แน่นอนได้ กล่าวคือ ไม่แน่นอนเสมอไปว่าพัฒนาการของข้อมูลจะต้องเป็นสารสนเทศ ความรู้และภูมิปัญญาตามลำดับเช่นนี้ทุกครั้ง นอกจากนี้สารสนเทศแม้จะผ่านกระบวนการวิเคราะห์ มีบริบทรายละเอียดครบถ้วน แต่ถ้าไม่ใช่สารสนเทศ ในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อเรา หรือเราไม่สามารถ นำไปใช้งานได้ก็ไม่เรียกว่า เป็นความรู้สำหรับเรา ดังแสดงในรูป

ภาพที่ 4 ลำดับขั้นของความรู้จากมุมมองของ Dave Snowden
ที่มา: บุญดี บุญญาภิจและคณะ, **การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. (พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: จีรวัดน์เอ็กเพรสจำกัด, 2548). 19.

3.4 ความหมายของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้เป็นการจัดการให้มีการค้นพบความรู้ ความชำนาญที่แฝงเร้นในตัวคน
หาทางนำออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตกแต่งให้ง่ายต่อการใช้สอยและมีประโยชน์เพิ่มขึ้น มีการต่อยอด
ให้คงทนและใช้ได้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและกาลเทศะยิ่งขึ้น มีความรู้ใหม่หรือนวัตกรรม
เกิดขึ้นจากการนำเอาความรู้ที่ไม่เหมือนกันมาเจอกัน (ประเวศ วะสี 2550) นอกจากนี้ยังได้มี
นักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงความหมายของการจัดการความรู้ไว้อีกมากมาย ดังนี้

ฉลาด จันทรสมบัติ (2550) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้ว่า หมายถึง กระบวนการที่
ดำเนินการร่วมกันขององค์กร กลุ่มชุมชน มีการสร้างความรู้ที่เหมาะสม ตั้งใจത്യร่วมกัน วิจัย
ร่วมกัน ร่วมเรียนรู้จัดความรู้ให้อยู่ในรูปที่จัดการเรียนรู้ร่วมกันได้ จัดการให้การสร้างความรู้และการ
เรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติ สำเร็จผล ประเมินผลการปฏิบัตินำไปสู่ปรับตัวอย่างต่อเนื่อง การจัดระบบการ
จัดเก็บความรู้และการเข้าถึงข้อมูลมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ภูวไนย บุญวรรณ (2552) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นชุดของกิจกรรมที่องค์กรจัดขึ้น
ตามลักษณะที่เหมาะสมกับองค์กรและกาลเทศะ เพื่อใช้ในการจัดการความรู้ขององค์กรทั้งในลักษณะ

การสร้าง การแบ่งปัน การจัดเก็บ การใช้ประโยชน์จากความรู้ให้เกิดประโยชน์ ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพผลตรงตามความต้องการขององค์กร

อนงค์ สระบัว (2552) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการให้คุณค่าแก่ทรัพยากรความรู้และนำทรัพยากรความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาบุคคลหรือองค์กร ผ่านการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การคัดเลือกและสร้างความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การจัดเก็บความรู้ การเข้าถึงความรู้ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ การติดตามและตรวจประเมินความรู้ เพื่อการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อใช้ความรู้ร่วมกันในการพัฒนาหรือแก้ปัญหา รวมไปถึงการจัดการเกี่ยวกับฐานความรู้ของทรัพยากรบุคคลในองค์กร ยกกระดับความรู้โดยที่ความรู้นั้นจะต้องถูกต้องและสอดคล้องกับบุคคลและเวลา

ส่วนนักวิชาการต่างประเทศกล่าวถึงความหมายของการจัดการความรู้ไว้แตกต่างกัน ดังนี้

Carla O'Dell C, Jackson Grayson JR et al. (1998) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นกลยุทธ์ในการทำให้คนได้รับความรู้ที่ต้องการภายในเวลาที่เหมาะสม รวมทั้งช่วยทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและนำความรู้ไปปฏิบัติเพื่อยกระดับและปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กร ทั้งนี้ การจัดการความรู้ไม่ใช่เครื่องมือที่จัดการกับตัวของความรู้โดยตรง แต่เป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ที่มีระหว่างกันได้

Bennet A. and D. Bennet. (2004) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้ว่า คือ กระบวนการที่เป็นระบบในการสร้าง รักษาและสนับสนุนให้องค์กรใช้ความรู้ของบุคคลและความรู้ของส่วนรวมในการทำงานเพื่อให้บรรลุพันธกิจขององค์กร โดยมองการจัดการความรู้เป็นเสมือนการสร้างความรู้ได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืนเพื่อให้การทำงานมีผลงานสูงขึ้น

Tuban et al, (2004: 451) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้ว่า คือ กระบวนการที่ช่วยองค์กรในการบรรลุ คัดเลือก จัดระบบ เผยแพร่และถ่ายโอนสารสนเทศและความเชี่ยวชาญที่สำคัญ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความจำองค์กรที่อยู่ในรูปที่มีโครงสร้างที่ไม่ชัดเจน

สรุปได้ว่า การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการประมวล ข้อมูล ความคิดสารสนเทศ การกระทำตลอดจนประสบการณ์ของบุคคลเพื่อสร้างเป็นความรู้และ จัดเก็บในลักษณะของแหล่งข้อมูล ที่บุคคลสามารถเข้าถึงได้โดยอาศัยช่องทางต่างๆที่องค์กรจัดเตรียม ไว้เพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งก่อให้เกิดการแบ่งปันและถ่ายทอดความรู้ เพื่อเพิ่มความสามารถในการพัฒนาองค์กร

ตารางที่ 1 สรุปความหมายของการจัดการความรู้

ผู้ให้ ความหมาย	ความหมายของการจัดการความรู้
ฉลาด จันทร์สมบัติ (2550)	กระบวนการที่ดำเนินการร่วมกันขององค์กร กลุ่มชุมชน มีการสร้างความรู้ที่เหมาะสม ตั้งใจത്യ ร่วมกัน วิจัยร่วมกัน ร่วมเรียนรู้จัดความรู้ให้อยู่ในรูปที่จัดการเรียนรู้ร่วมกันได้ จัดการให้การสร้าง ความรู้และการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติ สำเร็จผล ประเมินผลการปฏิบัตินำไปสู่ปรับตัวอย่างต่อเนื่อง การจัดระบบการจัดเก็บความรู้และการเข้าถึงข้อมูลมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างและ ประยุกต์ใช้ความรู้ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคลเพื่อสร้างเป็นความรู้หรือนวัตกรรมและจัดเก็บ ในลักษณะของแหล่งข้อมูลที่บุคคลสามารถเข้าถึงได้โดยอาศัยช่องทางต่างๆที่องค์กรจัดเตรียมไว้ เพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนางาน คนและองค์กร
ภูวไนย บุญวรรณ (2552)	การจัดการความรู้เป็นชุดของกิจกรรมที่องค์กรจัดขึ้นตามลักษณะที่เหมาะสมกับองค์กรและ กาลเทศะ เพื่อใช้ในการจัดการความรู้ขององค์กรทั้งในลักษณะการสร้าง การแบ่งปัน การจัดเก็บ การใช้ประโยชน์จากความรู้ให้เกิดประโยชน์ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลตรงตามความต้องการ ขององค์กร
อนงค์ สระบัว (2552)	การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการให้คุณค่าแก่ทรัพยากรความรู้และนำทรัพยากรความรู้มา ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาบุคคลหรือองค์กรผ่านการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการ กำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การคัดเลือกและสร้างความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การ ประมวลและกลั่นกรองความรู้ การจัดเก็บความรู้ การเข้าถึงความรู้ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ การติดตามและตรวจประเมินความรู้ เพื่อการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ เพื่อใช้ความรู้ร่วมกันในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาารวมไปถึงการจัดการเกี่ยวกับ ฐานความรู้ของทรัพยากรบุคคลในองค์กร ยกกระดับความรู้โดยที่ความรู้ นั้นจะต้องถูกต้องและ สอดคล้องกับบุคคลและเวลา

ตารางที่ 1 สรุปความหมายของการจัดการความรู้ (ต่อ)

ผู้ให้ ความหมาย	ความหมายของการจัดการความรู้
Carla O'Dell และ Jackson Grayson (1998)	การจัดการความรู้เป็นกลยุทธ์ในการทำให้คนได้รับความรู้ที่ต้องการภายในเวลาที่เหมาะสม รวมทั้งช่วยทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและนำความรู้ไปปฏิบัติเพื่อยกระดับและปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กร ทั้งนี้ การจัดการความรู้ไม่ใช่เครื่องมือที่จัดการกับตัวของความรู้โดยตรง แต่เป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ที่มีระหว่างกันได้
Bennet, A.; & D. Bennet, (2004)	การจัดการความรู้ว่า คือ กระบวนการที่เป็นระบบในการสร้าง รักษาและสนับสนุนให้องค์กรใช้ ความรู้ของบุคคลและความรู้ของส่วนรวมในการทำงานเพื่อให้บรรลุพันธกิจขององค์กร โดยมองการ จัดการความรู้เป็นเสมือนการสร้างความสำเร็จเปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืนเพื่อให้การทำงานมี ผลงานสูงขึ้น
Tuban et al (2004)	กระบวนการที่ช่วยองค์กรในการบรรลุ คัดเลือก จัดระบบ เผยแพร่และถ่ายโอนสารสนเทศและ ความเชี่ยวชาญที่สำคัญซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความจำองค์กรที่อยู่ในรูปที่มีโครงสร้างที่ไม่ชัดเจน

3.5 ความสำคัญของการจัดการความรู้

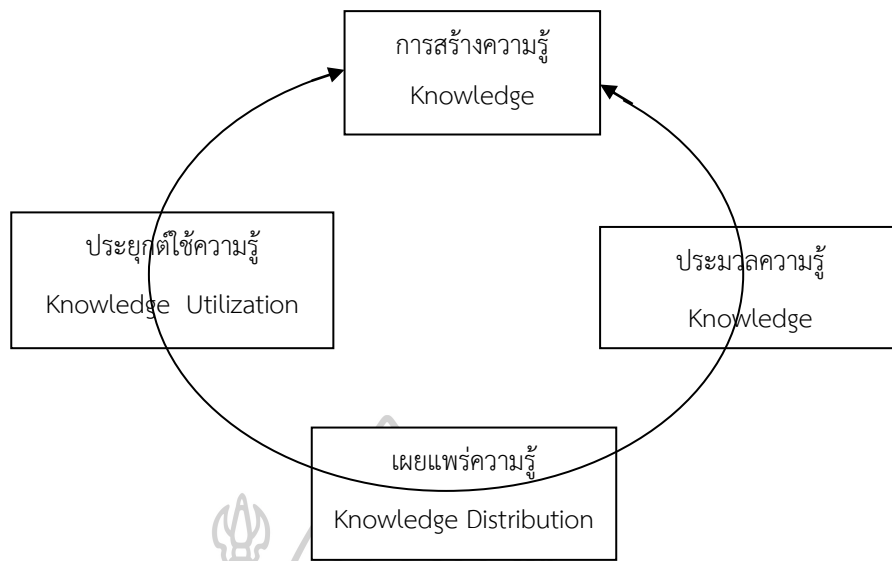
การจัดการความรู้มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในโลกปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันอย่างสูงในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี รวมถึงการศึกษาที่ต้องมีการจัดการความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความสำคัญไว้ พอสรุปได้ ดังนี้

Grieves (2003) ได้กล่าวว่า ความสำคัญในการจัดการความรู้ในองค์กรประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับทิศทางยุทธศาสตร์ขององค์กร การเปลี่ยนแปลงการจัดการและการเรียนรู้ขององค์กร ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยแวดล้อมภายใน ได้แก่ ขนาด โครงสร้าง ธรรมเนียมปฏิบัติและปัจจัยแวดล้อมภายนอกองค์กร ได้แก่ พัฒนาการและแนวโน้มขององค์กร การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในประเทศและต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี อิทธิพล วัฒนธรรมแห่งชาติ ลักษณะภาคอุตสาหกรรม และพฤติกรรมของคู่แข่ง เป็นต้น

ดังนั้นความสำคัญของการจัดการความรู้เป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการประมวลข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ภายในองค์กรตลอดจนประสบการณ์ของบุคคล เพื่อสร้างเป็นความรู้หรือนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อนำความรู้ที่มีมาประยุกต์ไปใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อให้เกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้

3.6 กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management)

กระบวนการจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาของความรู้ ซึ่งเป็นพื้นเพหรือเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การจัดการความรู้ขององค์กรให้ถึงฝั่ง หรือบรรลุวัตถุประสงค์ได้ กระบวนการจัดการความรู้อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการหรือขั้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรมการจัดการความรู้ดังที่กำหนดไว้ในแต่ละองค์กรอาจจะมีกระบวนการจัดการความรู้ที่เหมือนหรือแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าองค์กรนั้นจะเน้นหรือให้ความสำคัญกับกระบวนการใด การจัดการความรู้จึงเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนารวมของความรู้มีอยู่หลายวิธี โดยนักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิดสำหรับกระบวนการดังกล่าวไว้ ดังนี้

ภาพที่ 5 กระบวนการจัดการความรู้
ที่มา: (บุรชัย ศิริมหาสาร 2550)

1. การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) หรือการแสวงหาความรู้ เป็นกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาหรือสร้างความรู้ขึ้นใหม่ บราวน์และคอลลินส์ (Brown J.S, Collins A et al. 1989) กล่าวว่า ความรู้จะเกิดขึ้นเมื่อคนทำงานด้วยกันในกลุ่มมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น มีการสร้างความรู้ร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม

องค์กรสามารถสร้างความรู้โดยวิธีการอื่นๆ อีก เช่น

- 1) การซื้อกิจการของบริษัทใดบริษัทหนึ่งหรือการจ้างคนที่มีความรู้มาทำงาน
- 2) การให้เงินสนับสนุนการวิจัยของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันต่างๆ เพื่อแลกกับการได้สิทธิ์ในการใช้ผลการวิจัยนั้นเพื่อประโยชน์ทางการค้าเป็นรายแลกเปลี่ยน
- 3) การตั้งหน่วยความรู้โดยเฉพาะ โดยทั่วไปคือ การตั้งหน่วยงานการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ๆ และให้นักวิจัยมีอิสระในการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ
- 4) การรวมกลุ่มคนที่มีมุมมองต่างกันมาทำงานร่วมกันและดำเนินโครงการหรือแก้ปัญหาาร่วมกัน เพื่อมุ่งส่งเสริมให้เกิดความคิดที่หลากหลายในบริษัท

5) องค์กรแสวงหาพนักงานที่มีความต้องการและสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ ซึ่งจะเป็นหัวใจสำคัญสำหรับองค์กรที่ต้องการปรับตัว

6) จัดตั้งเครือข่ายขึ้นภายในองค์กร จะเป็นสิ่งช่วยเผยแพร่ความรู้ให้เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

2. การประมวลผลความรู้ (Knowledge Codification) วัตถุประสงค์การประมวลผลความรู้ คือ การจัดการความรู้ให้อยู่ในรูปแบบที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้และนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างสะดวก นักวิชาการบางท่านจะเรียกขั้นตอนนี้ว่า เป็นการเข้ารหัสหรือการกำหนดรหัส

3. การเผยแพร่ความรู้ (Knowledge Distribution) องค์กรจะทำหน้าที่ในการเผยแพร่หรือแบ่งปันความรู้ทั่วทั้งองค์กร หน้าที่ดังกล่าวนี้ได้แก่ ประสานงาน เชื่อมโยงองค์กรกับองค์กรภายนอก รวมถึงลูกค้า หน่วยงานรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วิธีเผยแพร่ความรู้มีหลายรูปแบบ ตั้งแต่การถ่ายทอดความรู้ผ่านการพูดคุยผ่านพนักงาน พลังสร้างสรรค์อย่างไม่เป็นทางการ การใช้เทคโนโลยีผ่านอีเมล เป็นต้น ทั้งนี้วิธีการถ่ายทอดต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมขององค์กร เพราะการพูดคุยภาษาเดียวกันจะทำให้เกิดความเข้าใจและไว้วางใจกันได้

4. ประยุกต์ใช้ความรู้ (Knowledge Utilization) คุณค่าของความรู้อยู่ที่การนำไปใช้ โดยเฉพาะเมื่อมีการประยุกต์ความรู้เพื่อสร้างความสามารถและนำไปปฏิบัติให้เกิดผล ดังนั้น องค์กรควรสนับสนุนการใช้ความรู้ เพราะเป็นกระบวนการที่สำคัญในการจัดการความรู้ โดยองค์กรควรมีการปรับประยุกต์ความรู้ให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กรด้วย

จตุรรัตน์ ศรารณะวงศ์ (2552) ได้อธิบายถึงกระบวนการจัดการความรู้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดความรู้ที่ต้องการ (Knowledge Identification) เป็นขั้นตอนในการกำหนดองค์ความรู้ที่จำเป็นต้องใช้เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น นำไปใช้ในการทำงานอาจเป็นองค์ความรู้ที่สร้างคุณค่าในการแข่งขันให้เกิดขึ้นกับองค์กร องค์ความรู้ที่กำหนดอาจประกอบด้วยความรู้ที่คนในองค์กรมีความเชี่ยวชาญหรือเป็นความสามารถหลักหรือองค์ความรู้ที่เป็นจุดอ่อนหรือที่คนในองค์กรมีไม่เพียงพอ แต่มีความจำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงาน

2. การสร้างความรู้หรือการแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation/ Acquisition) หมายถึง ขั้นตอนสร้างหรือแสวงหาความรู้ใหม่ที่สามารถทำได้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา ฐานข้อมูล เป็นต้น ซึ่งเป็นความรู้ที่ชัดเจน หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นความรู้ที่ฝังลึก ผ่านกระบวนการในการแลกเปลี่ยนความคิดและความรู้ระหว่างปฏิบัติงาน เช่น การเข้าร่วมชุมชนปฏิบัติ เป็นต้น

3. การจับ/ประมวลความรู้ (Knowledge Capture/ Codification) เป็นกระบวนการในการแปลงความรู้ให้อยู่ในรูปที่สามารถค้นหา เข้าถึงและประยุกต์ใช้ได้อย่างสะดวก โดยเฉพาะการจับความรู้ที่ฝังลึกและแปลงให้อยู่ในรูปที่ใช้งานง่าย เช่น การทำแผนที่ความรู้ เพื่อชี้โยงไปยังผู้เชี่ยวชาญ หรือการประมวลความรู้ที่ฝังลึกออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน เช่น การแปลง Tacit Knowledge ในรูปคู่มือการทำงาน แผนปฏิบัติการ (Action plans) และการออกแบบบริการหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เป็นต้น ซึ่งสามารถทำได้โดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การระดมสมอง การสัมภาษณ์ การให้ผู้เชี่ยวชาญบันทึกความรู้เอง เป็นต้น

4. การจัดระบบความรู้ (Knowledge Organization) ความรู้ใหม่ในองค์กรถูกจัดระบบผ่านกระบวนการในการกลั่นกรอง การจัดหมวดหมู่และการบูรณาการความรู้ที่มาจากแหล่งต่างๆ เพื่อให้บุคคลากรใช้งานและเข้าถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะความรู้ที่เป็นบทเรียนจากประสบการณ์ควรมีการจัดระบบเพื่อเชื่อมโยง (Matches) ไปยังแหล่งความรู้เพื่อประโยชน์ในการใช้งาน นอกจากนี้ยังต้องมีการทบทวนความรู้ที่ถูกจัดระบบหรือจัดกลุ่มนั้นต้องมีความเป็นปัจจุบันและสามารถประยุกต์ใช้งานได้จริง

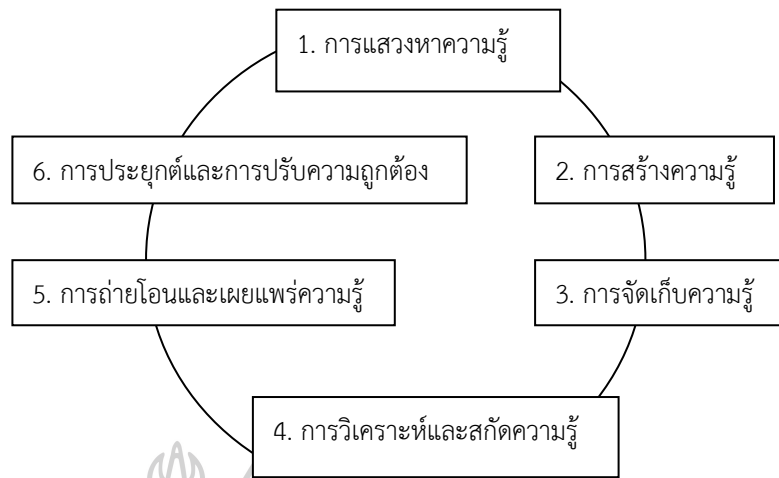
5. การรวบรวมและจัดเก็บความรู้ (Knowledge Storage) เป็นขั้นตอนในการรวบรวมและจัดเก็บความรู้ที่สร้างหรือแสวงหาเพื่อการใช้งานต่อหรือเผยแพร่ให้กับผู้อื่น โดยเฉพาะความรู้ที่เป็นนโยบาย กระบวนการดำเนินงาน แนวปฏิบัติที่ดี บทเรียนการเรียนรู้และประสบการณ์ผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงความรู้ใหม่ที่เป็นการจัดสิทธิบัตรและลิขสิทธิ์ การจัดเก็บความรู้สามารถดำเนินการโดยใช้เครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บในรูปของฐานข้อมูลและคลังความรู้ รวมถึงการใช้เครื่องมือที่เป็นการถ่ายทอดความรู้โดยการเขียนและบันทึกในรูปแบบของเอกสาร คู่มือ การปฏิบัติงานเพื่อ

จัดเก็บความรู้ที่ประมวลมาจากตัวบุคลากร ในการจัดเก็บความรู้องค์กรควรเน้นความรู้ที่มีคุณค่าต่อการใช้งาน โดยกำหนดสารสนเทศและความรู้ที่เกี่วสัมพันธ์ไม่ถูกต้องหรือไม่มีประโยชน์ออก

6. การแพร่กระจายหรือการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Distribution) เป็นขั้นตอนของการกระจายความรู้ไปสู่คนอื่นๆ ผ่านการถ่ายทอดแบ่งปัน (Sharing) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้กระจายสู่หน่วยงานหรือคนอื่นๆ ที่ต้องการใช้งาน การถ่ายทอดความรู้เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ หน่วยงานควรมีการกำหนดนโยบายและกระบวนการในการปฏิบัติเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ โดยดำเนินการให้ความรู้ในหน่วยงานอยู่ในรูปแบบที่สามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วในเวลาทีบุคลากรต้องการใช้ เช่น ผ่านทางอินเทอร์เน็ต การเผยแพร่ด้วยวิธีต่างๆ การพูดคุยสนทนา การใช้อีเมล รวมถึงมีระบบในการส่ง/ กระจายสารสนเทศที่เหมาะสมให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวนมากได้อย่างทันเวลา ทั้งกับบุคลากรของหน่วยงานหรือหน่วยงานอื่นๆ

7. การประยุกต์ความรู้เพื่อการใช้งาน (Knowledge Application) เป็นขั้นตอนของการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับกิจกรรมการดำเนินงานต่างๆ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ความรู้ถูกประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ใหม่ เช่น อาจใช้ในสถานการณ์ที่องค์กรต้องการการแข่งขันหรือภาวะวิกฤต โดยสามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งของความรู้ได้อย่างรวดเร็วเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา หน่วยงานต้องมีวิธีการในการกระตุ้นให้บุคลากรมีการพัฒนาความรู้ที่มีอยู่ให้มากยิ่งขึ้น โดยการผลักดันให้บุคลากรเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่ผิดกฎหมายหรือจริยธรรม นอกจากนี้หน่วยงานควรมีวิธีการในการวิเคราะห์และประเมินความรู้ที่มีอยู่เพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่เพื่อการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคตรวมถึงกระบวนการในการดัดแปลง (Adaptation) และยกระดับ (Upgrade) ความรู้เพื่อนำมาใช้งานให้เหมาะสม

Marquardt M.J (2002) ได้กล่าวว่า ระบบย่อยความรู้ในองค์กรเรียนรู้ว่าจำเป็นต้องอาศัยความรู้ที่ได้มาและความรู้ที่สร้างขึ้นขององค์กร โดยมีองค์ประกอบทั้งหมด 6 ขั้นตอน ดังแสดงในภาพดังนี้

ภาพที่ 6 ระบบย่อยของความรู้ในองค์กรการเรียนรู้

ที่มา: (Marquardt M.J 2002)

จากภาพที่ 6 เกี่ยวกับระบบย่อยของความรู้ในองค์กรการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Marquardt (2002: 29) สามารถอธิบายได้ว่า

1. การแสวงหาความรู้ (Acquisition) หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร

2. การสร้างความรู้ (Creation) หมายถึง การสร้างความรู้ใหม่โดยกระบวนการที่ต่างกัันตั้งแต่นวัตกรรมไปจนถึงงานวิจัยที่ยุ่งยาก

3. การจัดเก็บความรู้ (Storage) หมายถึง การจัดทำรหัสและจัดเก็บความรู้ขององค์กรอย่างเป็นระบบเพื่อถ่ายและสะดวกแก่การสืบค้นนำมาใช้ในเวลาและสถานที่ตามที่ต้องการ

4. การวิเคราะห์และสกัดความรู้ (Analysis and Data mining) หมายถึง การใช้เทคนิควิเคราะห์ข้อมูลความรู้ การปรับโครงสร้างความรู้การสกัดความรู้เพื่อให้อยู่ในสภาพและรูปแบบที่สามารถนำออกมาใช้ได้

5. การถ่ายโอนและเผยแพร่ความรู้ (Transfer and Dissemination) หมายถึง การถ่ายโอนและการเผยแพร่ข้อมูลความรู้และสารสนเทศให้กระจายทั่วทั้งองค์กรทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ซึ่งเป็นการสื่อสารโดยใช้เครื่องมือสื่ออิเล็กทรอนิกส์และบุคคล

6. การประยุกต์และการปรับความถูกต้อง (Application and Validation) หมายถึง กระบวนการที่ครอบคลุมถึงการนำความรู้ไปใช้และการประเมินความรู้โดยสมาชิกขององค์กร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงความรู้ให้ถูกต้อง

McKeen and Smith (2003) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. การกำหนดความรู้ที่ต้องการใช้ ซึ่งต้องอาศัยพนักงานที่มีความรู้ความสามารถและมีความคิดใหม่ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่จะสนับสนุนความสำเร็จขององค์กรได้
2. การเข้าถึงความรู้ ซึ่งองค์กรต้องรู้ว่า จะเข้าถึงความรู้ได้อย่างไร ซึ่งอาจได้จากผู้รู้หรือเครือข่ายต่างๆ
3. การยึดความรู้ ซึ่งส่วนมากจะได้จากความรู้ที่ฝังลึกในคน
4. การสร้างความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้เกิดความสำเร็จเพราะจะได้ออกจากการแลกเปลี่ยนระหว่างคน ระหว่างกลุ่ม หรือระหว่างองค์กร
5. การใช้ความรู้ เพื่อประโยชน์ของพนักงานและองค์กร โดยองค์กรจะต้องสร้างวัฒนธรรมการใฝ่รู้ให้เกิดกับพนักงานภายใต้ศาสตร์แห่งการจัดการความรู้

Nonaka I and Takeuchi H (2005) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ว่า ประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า “SECI – Knowledge Conversion Process” รายละเอียด ดังนี้

1. Socialization คือ การสร้างความรู้จากการฝังลึก (Tacit Knowledge) ไปเป็นความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรงระหว่างบุคคล เช่น การพูดคุยในกระบวนการฝึกงาน (On the job training)

2. Externalization คือ การสร้างความรู้จากความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ไปเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) โดยเผยแพร่ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การนำความรู้ฝังลึกที่อยู่ในตัวตนออกมาเป็นความรู้ชัดแจ้งโดยการเขียนบทความ คู่มือ ตำรา การบันทึกเสียง ภาพ หรือวิดีโอ เป็นต้น ดังนั้นองค์กรจึงควรสร้างค่านิยมและส่งเสริมให้ผู้รู้ที่มีความสามารถถ่ายทอดได้อย่างเป็นระบบและจริงจัง

3. Combination คือ การสร้างความรู้จากความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ไปเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) โดยการรวบรวมความรู้ประเภทชัดแจ้ง (Explicit) มาสร้างเป็นความรู้ประเภทชัดแจ้งเรื่องใหม่ๆ หรือต่อยอดความรู้เดิม เช่น การเขียนบทความ การทำวิทยานิพนธ์ การทำงานวิจัย เป็นต้น

4. Internalization คือ การแบ่งปันและสร้างความรู้จากความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ไปสู่ความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) โดยมักจะเกิดจากการนำความรู้ชัดแจ้งที่ได้เรียนรู้มาไปปฏิบัติจริงหรือลงมือทำ (Learning by Doing) ผู้ปฏิบัตินั้นจะเกิดการซึมซาบให้เกิดเป็นความรู้ ประสบการณ์และปัญญา เป็นประสบการณ์ที่อยู่ในสมองจนทำให้เกิดเป็นความรู้ฝังลึกขึ้นมาในตัวบุคลากร เช่น การศึกษาค้นคว้าด้วยการอ่าน การฟัง การทดสอบและลงมือปฏิบัติจริง

Trapp Holger (1999) เสนอองค์ประกอบของการจัดการความรู้มี 9 องค์ประกอบ คือ

1. เป้าหมายความรู้ (Knowledge Goal) การบ่งชี้ถึงเป้าหมายของการจัดการความรู้ที่ชัดเจนและมีการวางแผนกลยุทธ์ในการนำการจัดการความรู้ไปสู่การปฏิบัติ เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการนำมา ซึ่งประโยชน์ของความรู้

2. การระบุถึงความรู้ (Knowledge Identification) เป็นการบอกถึงความรู้ที่ต้องการจัดเก็บลงในฐานของข้อมูลหรือแฟ้มเก็บสะสมงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่ตรงความต้องการของพนักงาน

3. การจัดหาความรู้ (Knowledge Acquisition) เป็นการแสวงหาความรู้ขององค์กรจากแหล่งภายนอกองค์กร อาจจะเป็นความรู้ใหม่หรือเป็นความรู้ที่เฉพาะเจาะจงในการใช้ปฏิบัติงาน โดยยึดหลักการนำความรู้จากภายนอกองค์กรรวมเข้ากับความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรในรูปแบบของเทคโนโลยีสารสนเทศและต้องให้พนักงานสามารถสร้างความรู้ใหม่ได้

4. การพัฒนาความรู้ (Knowledge Development) เป็นการปรับเปลี่ยนความรู้ภายในองค์กรให้สามารถดำเนินการต่อไปจนสร้างความเป็นฐานของความรู้ได้ โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มทักษะ

ใหม่และเพิ่มความรู้ ความสามารถของพนักงาน การพัฒนาความรู้เป็นโครงสร้างที่สลับซับซ้อนระหว่างคนกับเทคโนโลยี

5. การเคลื่อนย้าย/กระจายความรู้ (Knowledge Transfer/Distribution) การเคลื่อนย้ายและกระจายความรู้ สามารถช่วยให้ทุกคนได้รับประโยชน์จากความรู้อย่างสูงสุดเท่าที่ต้องการได้อย่างถูกต้องและทันเวลา โดยอาศัยเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นตัวกระจายความรู้และข้อมูลต่างๆ

6. การใช้ความรู้ (Knowledge Usage) ความรู้จะมีประสิทธิภาพดีก็ต่อเมื่อมีการนำความรู้ใหม่นั้นมาใช้ประโยชน์ในองค์กร หรืออาจเป็นการนำความรู้เก่ามาพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ก็ได้

7. การรักษาความรู้ (Knowledge Preservation) เป็นการเก็บรักษาและรวบรวมความรู้ไว้ โดยให้พนักงานสามารถเข้าถึงความรู้และสืบค้นความรู้ได้ทุกเวลาที่ต้องการ อาจเก็บไว้ในตัวบุคคลหรือรูปแบบของปัญญาประดิษฐ์ก็ได้

8. การประเมิน/ทบทวนความรู้ (Knowledge Evolution/review) เป็นการวัดความก้าวหน้าและคุณค่าของทรัพย์สินความรู้ (Knowledge assets) ซึ่งอาจวัดได้ 5 กลุ่ม คือ การเงิน ลูกค้า กระบวนการ การสร้างใหม่และการพัฒนามนุษย์หรืออาจวัดที่ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual capital) ขององค์กรก็ได้

9. การควบคุมความรู้ (Knowledge Controlling) เป็นการติดตามความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการจัดการความรู้ในองค์กรเพื่อสร้างแรงจูงใจหรือกระตุ้นและปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการความรู้ในองค์กร

Grundstein Michel (2001) ได้อธิบายเพิ่มเติมที่สอดคล้องกันในอีกลักษณะหนึ่งของการเปลี่ยนรูปของความรู้ (Knowledge Conversion) ในวงจรความรู้ (SECI) โดยในแต่ละขั้นตอนจะต้องมีผู้นำที่ส่งเสริมการจัดการความรู้ที่มีเทคโนโลยีที่เหมาะสม มีโครงสร้างองค์การที่เป็นแนวราบและเอื้อต่อการจัดการความรู้รวมทั้งต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะที่เพียงพอที่จะช่วยให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จ โดยวงจรเกลียวความรู้ี้ จะมีลักษณะเป็นพลวัต ซึ่งจาก Tacit Knowledge ไปยัง Tacit Knowledge

สรุปได้ว่ากระบวนการของการจัดการความรู้ผู้วิจัยสังเคราะห์ออกมาเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. หาความรู้ (Seek knowledge) เป็นการแสวงหาความรู้ที่มีประโยชน์ทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร

2. ให้ความรู้ (Give knowledge) เป็นการปรับเปลี่ยน สอนกระบวนการความรู้ให้ดำเนินต่อไปได้อย่างมีเป้าหมาย
3. วิธีการเรียนรู้ (Learning process) กระบวนการที่คนในชุมชนสามารถรับรู้และนำมาปฏิบัติ ทำตามได้
4. การจัดเก็บความรู้ (Keep knowledge) กระบวนการที่สำคัญที่ต้องมีเพื่อไม่ให้ความรู้หายไป เช่น เก็บไว้ในแผ่นซีดี แผ่นพับ เป็นต้น
5. นำความรู้ไปใช้ (Application) ความรู้จะมีประสิทธิภาพได้ก็ต่อเมื่อมีการนำความรู้ใหม่นั้นมาใช้ประโยชน์ หรือนำความรู้เก่ามาพัฒนาและปรับปรุงเพื่อนำมาใหม่

ตารางที่ 2 สังเคราะห์กระบวนการจัดการความรู้

กระบวนการ	บุรชัย ศิริมหาสาร (2550)	จุฑารัตน์ ศรารณวงศ์ (2552)	Marquardt (2002)	Mckeen and Smith (2003)	Nonaka and Takeuchi (2005)	Trapp (1999)
เป้าหมายความรู้						/
การกำหนดความรู้		/		/		/
การยึดความรู้				/		
การแสวงหาความรู้			/			/
การพัฒนาความรู้						/
การสร้างความรู้	/	/	/	/		
การกลั่นกรองความรู้	/	/	/			
การแบ่งปันความรู้	/	/	/			/
การใช้ความรู้	/	/	/	/		/
รวบรวมจัดเก็บความรู้		/	/			
การเข้าถึงความรู้				/		
การรักษาความรู้						/
จัดระบบความรู้		/				
ทบทวนความรู้						/
ควบคุมความรู้						/
Socialization					/	
Externalization					/	
Combination					/	
Internalization					/	

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2551) ได้กล่าวไว้ว่า“ ข้อดีของการจัดการความรู้ คือ เป็นการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ช่วยแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความผิดพลาดในการทำงานซ้ำๆ ช่วยในการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์ ทำให้มีการตัดสินใจที่ดีขึ้น และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และพัฒนา

คุณภาพของความรู้เพื่อช่วยตอบสนองลูกค้าได้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาองค์การไปสู่องค์การแห่งการเรียนรู้ แต่การจัดการความรู้ ก็มี ข้อจำกัด เช่นกัน เนื่องจากการจัดการความรู้ยังคงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงขององค์การ ดังนั้น ข้อจำกัดของการจัดการความรู้ คือ ไม่มีต้นแบบการนำไปใช้ที่แน่นอน และต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างประกอบกันเพื่อให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จ เช่น วัฒนธรรมองค์กร เทคโนโลยี กลยุทธ์ และบุคลากร ในการสนับสนุนกระบวนการจัดการความรู้”

3.7 ประโยชน์ของการจัดการความรู้

ได้มีนักวิชาการกล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการความรู้ไว้หลายท่าน ดังนี้

ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ (2548) ได้แบ่งออกเป็น 2 มุมมอง คือ 1) ประโยชน์ของการจัดการความรู้ทั่วไป ในแง่ของการเพิ่มศักยภาพขององค์การปรับปรุงความรับผิดชอบต่อ เพิ่มการเรียนรู้และนวัตกรรมผ่านกระบวนการจัดการความรู้ช่วยจัดการความรู้พื้นฐานขององค์การและ 2) ประโยชน์ของการจัดการความรู้กับองค์การในแง่ของการช่วยเพิ่มผลผลิตและผลกำไรช่วยพัฒนารักษาแรงงานความรู้และการเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจ

Davenport and Prusak, (1998) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการความรู้ใน 2 มุมมอง คือ 1) ประโยชน์ในการที่องค์กรสามารถสร้างความสามารถและความได้เปรียบในการดำเนินทางธุรกิจได้อย่างยั่งยืน และ 2) ประโยชน์ ได้ แก่มุมของการสร้างระบบในการจัดเก็บและกระจายความรู้ในองค์กร เพื่อให้ความรู้ที่ซ่อนเร้นอยู่ ในตัวบุคคลซึ่งอาจกระจายอยู่มากมายแต่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หรือสร้างคุณค่าได้

หลักการที่สำคัญที่จะทำให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อองค์กรได้นั้น มีผู้รู้และนักวิชาการการจัดการความรู้ ได้เสนอหลักการที่สำคัญในการจัดการความรู้ไว้อย่างน่าสนใจมากมาย อาทิ แนวคิดของ (Hope Jeremy and Hope Tony 1997) ได้อธิบายว่าหลักการจัดการความรู้มี 2 มุมมอง คือ 1) The Information School คือ การมองการจัดการความรู้ในเชิงของการจัดข้อมูลข่าวสารในองค์กร ซึ่งขับเคลื่อนโดยใช้ Groupware และ Internet โดยเป็นแนวคิดการใช้ประโยชน์ จากความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) หรือที่อยู่ในรูปของเอกสารต่างๆ หรือเรียกว่าความรู้ในเชิงวัตถุที่สามารถจับต้องได้ วิเคราะห์และถ่ายทอดได้อย่าง

สะดวกสบาย ดังนั้นหลักการจัดการความรู้ในมุมมองนี้เน้นการออกแบบระบบ การเข้าถึงความรู้อย่างชัดเจน และมุมมองที่ 2) The Behavior School คือ การมองถึงการสร้างการเรียนรู้ขององค์กร โดยเกิดจากการพิจารณาปัญหาของการจัดการความรู้ในเชิงระบบฐานความรู้ในเชิงเทคโนโลยี แล้วพบว่า ภายในองค์กรมีวัฒนธรรมย่อยต่างๆ และจะมีความรู้หรือค่านิยมที่ไม่ชัดเจนอยู่มากมาย (Tacit Knowledge) ซึ่งความพินิจมาถึงกลุ่มย่อยในองค์กรด้วย เนื่องจากวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน ดังนั้นถึงสรุปมุมมองของ Hope and Hope ว่ามีหลักการที่สำคัญในการมองการจัดการความรู้ในเชิงระบบที่มีความชัดเจน จับต้องได้ และการจัดการความรู้โดยมองที่วัฒนธรรมย่อยในองค์กรที่มอง ค่านิยม ความรู้ที่ไม่สามารถจับต้องได้เป็นหลัก

Senge Perter M, Cambron-McCabe N et al. (2000) เสนอทัศนะว่า การจัดการความรู้ที่มีผลมากที่สุด ก็คือ การมีผู้นำองค์กรที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการจัดการความรู้ในองค์กร โดยการร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์องค์กรเพื่อมิให้เกิดความตึงเครียดเมื่อมีการนำการจัดการความรู้มาใช้

Petrash Gordon (2001) เสนอทัศนะว่า การจัดการความรู้มีหลักการที่สำคัญที่จะต้องตระหนัก คือ องค์กรต้องทำให้ทุกคนในองค์กรมีความเข้าใจในบริบทและวิสัยทัศน์ ขององค์กร

Wheatley Margaret (2001) เสนอทัศนะว่า องค์กรจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการความรู้ 6 ประการ ดังต่อไปนี้ จึงจะประสบความสำเร็จตามวิสัยทัศน์องค์กรได้ คือ

1. ความรู้เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์
2. คนต้องการแรงจูงใจในการสร้างสรรค์ความรู้
3. คน คือ นักความรู้ ดังนั้นองค์กรต้องเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้
4. จริง ๆ แล้วทุกคนมีความต้องการการแบ่งปันความรู้หรือการแลกเปลี่ยน ความรู้
5. การจัดการความรู้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีแต่เพียงอย่างเดียว
6. การจัดการความรู้ต้องใช้เวลาและกระบวนการจัดการที่เหมาะสม

ดังนั้นหลักการที่สำคัญในการจัดการความรู้ ได้มีการแบ่งแนวคิดออกเป็น 2 มุมมองหลัก คือ ตามมุมมองของ 'Hope and Hope (1997) ที่มองว่าหลักการในการจัดการความรู้แบ่งตามประเภทของความรู้ 2 ประเภทหลัก คือ Tacit Knowledge และ Explicit Knowledge รวมไปถึงการจัดการความรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในองค์กร ในขณะที่มุมมองของ Petrash, (2001) และ Wheatley (2001) มองในแง่ของปัจจัยที่สำคัญในการจัดการความรู้ให้ประสบความสำเร็จ โดยมีทัศนะว่าหลักการที่สำคัญของการจัดการความรู้ ก็คือ องค์กรต้องตระหนักว่า ความรู้ เป็นสิ่งที่ขับเคลื่อนในการนำไปสู่ความสำเร็จ การเห็นคุณค่าของการจัดการความรู้ โดยมุ่งให้ ความสำคัญต่อคน ในการร่วมกันพัฒนาวิธีการทำงานในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนและตนเอง

จากที่กล่าวมาประโยชน์ของการจัดการความรู้ สรุปได้ว่า การจัดการความรู้มีประโยชน์ มากมายหลากหลาย เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพของคนและองค์กร ป้องกันการสูญหาย ของภูมิปัญญา ซึ่งภูมิปัญญาส่วนใหญ่จะเก็บไว้ที่ตัวบุคคล เมื่อครูภูมิปัญญาเสียชีวิตไปการจัดการ ความรู้ก็จะหมดไปด้วย ดังนั้นเพื่อไม่ให้มีการสูญหายจึงต้องมีการจัดการความรู้ นอกจากนี้ยังช่วยเพิ่ม ความสามารถในการตัดสินใจและวางแผนดำเนินงานให้รวดเร็ว และดีขึ้น เพราะมีสารสนเทศ หรือ แหล่งความรู้เฉพาะที่มีหลักการ เหตุผล และน่าเชื่อถือช่วยสนับสนุนการตัดสินใจ

3.8 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการความรู้

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการความรู้ ดังนี้

สุวรรณ เจริญเสาวภาคย์, จิรประภา อัครบวร et al. (2548) อธิบายปัจจัยแห่ง ความสำเร็จของการจัดการความรู้มี 5 ประการที่สำคัญ คือ

1. ภาวะผู้นำและกลยุทธ์ โดยการจัดการความรู้จะประสบความสำเร็จอย่างดีนั้นจะต้อง ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารองค์กรหรือผู้นำชุมชน โดยผู้นำต้องเข้าใจแนวคิดและตระหนักถึง ประโยชน์ที่ได้รับการจัดการความรู้ เพื่อที่จะสามารถสื่อสารและผลักดันให้เกิดการจัดการความรู้ใน องค์กร หรือผู้บริหารต้องมีภาวะความเป็นผู้นำที่ชัดเจนนั่นเอง

นอกเหนือจากการมีภาวะผู้นำของผู้นำแล้ว ปัจจัยหลักที่จะช่วยให้องค์กรหรือชุมชนบรรลุ ผลสำเร็จในการจัดการความรู้ ก็คือ ทิศทางและกลยุทธ์ที่ชัดเจนของการจัดการความรู้เพื่อที่จะนำ เอา

เป้าหมายของการจัดการความรู้ที่กำหนดเป็นแผนงานและกิจกรรมต่างๆ ที่จำเป็น เพื่อช่วยให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. วัฒนธรรมองค์การ ซึ่งปัจจัยที่จะช่วยให้องค์การบรรลุผลสำเร็จในการจัดการความรู้ได้ คือ วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ระหว่างบุคคล โดยการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การให้เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความรู้จะต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้นำหรือผู้บริหารอย่างเต็มที่ เพื่อที่จะทำให้บุคลากรในองค์การตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ

3. เทคโนโลยีสารสนเทศด้านการจัดการความรู้ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตและอินทราเน็ตที่ช่วยให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้สามารถทำได้ง่ายขึ้น การช่วยให้คนสามารถค้นหาความรู้และดึงความรู้ไปใช้ประโยชน์และช่วยให้การจัดการความรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กรนั้นจะต้องมั่นใจว่าระบบสารสนเทศนั้นสามารถเชื่อมต่อหรือบูรณาการเข้ากับระบบเดิมที่มีอยู่ และใช้ได้ง่ายทำให้การแลกเปลี่ยนความรู้ได้สะดวกและรวดเร็ว

4. การวัดผล การวัดผลของการจัดการความรู้จะช่วยให้องค์กรทราบถึงสถานะปัจจุบัน การดำเนินการมีความคืบหน้าเพียงใดและได้ผลตามที่คาดหวังไว้หรือไม่อย่างไร ทำให้องค์กรสามารถทบทวนและประเมินผล การปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

5. โครงสร้างพื้นฐาน โดยโครงสร้างพื้นฐานนี้ หมายถึง สิ่งที่จับต้องได้ เช่น สถานที่ อุปกรณ์ต่างๆ หรือสิ่งที่ไม่จับต้องได้ เช่น ระบบงานที่เอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนี้ควรพิจารณาถึงโครงสร้างบุคลากรขององค์การหรือชุมชนที่จะรับผิดชอบในการจัดการความรู้ เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน การแต่งตั้งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน เป็นต้น

Andersen Arthur and American Productivity and Quality Center (1996) ได้เสนอปัจจัยที่ทำให้การจัดการความรู้ (Knowledge Management Enablers) ประสบผลสำเร็จมี 4 ประการคือ 1) ภาวะผู้นำ (Leadership) 2) วัฒนธรรม (Culture) 3) เทคโนโลยี (Technology) และ 4) การวัดผล (Measurement)

สรุปได้ว่า ปัจจัยการจัดการความรู้ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำ ผู้นำต้องเข้าใจแนวคิดและตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้รับการจัดการความรู้ 2) วัฒนธรรมองค์กร ต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง การสร้างบรรยากาศให้ บุคลากร กล้าคิด กล้าทำ กล้าเปิดเผย มีการทำงานเป็นทีม 3) การวัดผล ถือได้ว่าเป็นสิ่งสุดท้ายและสำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการความรู้

4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ถือได้ว่าเป็นกระบวนทัศน์ (New Travel Paradigm) และทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวในปัจจุบันซึ่งแตกต่างไปจากการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) แบบเดิม โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ที่ผู้ท่องเที่ยวเป็นแต่เพียงผู้ชม และถ่ายภาพอยู่ห่างๆ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ 2556)

การท่องเที่ยวของประเทศไทยใน 4 ทศวรรษที่ผ่านมาเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวสวยงามและมีคุณค่าทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม อีกทั้งความมีมิตรไมตรีของคนไทยล้วนเป็นสิ่งจูงใจให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต้องการเยี่ยมเยือนประเทศไทยเป็นจำนวนมากและสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยอย่างมหาศาล ในปี 2554 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาสูงถึง 19.1 ล้านคน ซึ่งขยายตัวมากกว่าปี 2553 ประมาณกว่า 20 เปอร์เซ็นต์ และทำรายได้ให้กับการท่องเที่ยวประมาณ 730,000 ล้านบาท นับเป็นภาคเศรษฐกิจที่ก่อประโยชน์ให้กับประเทศชาติเป็นอย่างมากทั้งในด้านที่มาของเงินตราต่างประเทศ การจ้างงาน การกระจายโอกาสและรายได้ การกระตุ้นการผลิตและการลงทุนรวมถึงประโยชน์ในการช่วยปรับดุลการชำระเงินของประเทศ ซึ่งการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นับเป็นความสำเร็จระดับหนึ่งของการบริหารอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2556)

4.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ฉลองศรี พิมลสมพงษ์ (2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เมื่อเอาคำนิยามของนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวมารวมเข้าด้วยกันแล้ว นักท่องเที่ยว (Tourist) หมายถึงผู้ที่เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจไปและไปด้วยวัตถุประสงค์ใดก็ตามที่มีใช่เป็นการประกอบอาชีพหรือหารายได้โดยใช้เวลาเดินทางไปกลับมากกว่า 24 ชั่วโมง (ต้องมีการพักค้างคืนในจุดหมายปลายทางหรือสถานที่ท่องเที่ยว) ซึ่งเป็นการเดินทางที่มีเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ คือ

1. เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ได้ แต่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

ฉันทิช วรรณถนอม (2552) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยว คือ การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราวเพื่อวัตถุประสงค์ในการพักผ่อนหย่อนใจ พะเลาะพละนหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นใด ที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพ

มูทริกา พฤษภาพงษ์ (2554) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ในเรื่องของศิลปะและวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของสถานที่ผ่านประสบการณ์ตรงในการมีส่วนร่วมกับผู้คนเจ้าของวัฒนธรรม

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ (2556) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งโดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรม

Richards and Raymond (2000) ได้ร่วมกันกำหนดนิยามการท่องเที่ยวแนวใหม่นี้ว่า Creative Tourism (การท่องเที่ยวสร้างสรรค์) หมายถึง การท่องเที่ยว ซึ่งมอบโอกาสให้ กับผู้เดินทาง ในการพัฒนาศักยภาพ การสร้างสรรค์ ของตนผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ จริง ที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมายที่ได้ท่องเที่ยว (,tourism which offer visitors the opportunities to develop their creative potential through active participation in courses and learning experiences which are characteristic of the holiday destination where they are undertaken')

Wurzburger (2009) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์อันแท้จริงซึ่งได้มาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ในเรื่องศิลปะและวัฒนธรรม เอกลักษณ์ ของสถานที่ผ่านประสบการณ์

ตรงในการมีส่วนร่วมกับผู้คนเจ้าของวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะโดยการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม กระแสของการท่องเที่ยวแนวใหม่ ที่มีแนวโน้มได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น จากนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ คือ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ซึ่งเป็นทิศทางใหม่ที่ สอดรับกับการเปลี่ยนผ่านของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ที่กำลังถึงทางตัน และกลายเป็นเหยื่อของความสำเร็จของตนเอง (Richard, 2010) โดยที่รูปแบบของการท่องเที่ยวใหม่นั้นเคลื่อนจากความสนใจในมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) ไปสู่มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage)

4.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2556) ได้กล่าวสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยว สรุปได้ 5 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การแข่งขันทางการท่องเที่ยวจะมีมากขึ้นทำให้ราคาของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวมีราคาถูกลง และนักท่องเที่ยวเองก็มีความคาดหวังสูงต่อบริการทางการท่องเที่ยว มีการต่อรองมากขึ้น มีการมองหาตัวเลือกที่ถูกกว่าและมีคุณภาพดี นอกจากนี้การเปิดเสรีทางการค้าทำให้เกิดการเดินทางเพื่อเจรจาซื้อขายสินค้าและบริการมากขึ้น อีกทั้งยังส่งผลต่อการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ความคิดและพฤติกรรมขึ้น

2. ปัจจัยทางสังคม การเพิ่มของประชากร กลุ่มผู้สูงอายุมีมากขึ้น ทำให้ตลาดท่องเที่ยวมีความสำคัญมากขึ้นเนื่องจากคนกลุ่มนี้มีความพร้อมและความต้องการที่จะท่องเที่ยวมากขึ้น อีกทั้งประชากรส่วนใหญ่มีการศึกษาที่สูงขึ้น มีมาตรฐานความเป็นอยู่ดีขึ้น มีชั่วโมงการทำงานลดน้อยลงจึงทำให้มีเวลาในการพักผ่อนมากขึ้น

3. ปัจจัยทางเทคโนโลยี เทคโนโลยีทางการสื่อสารได้รับการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้มีการเข้าถึงข้อมูลที่ช่วยในการวางแผนการท่องเที่ยวได้สะดวกเร็วขึ้น เช่น การสำรองการเดินทางในเรื่องตั๋วเครื่องบิน รถไฟ โรงแรม และแหล่งท่องเที่ยวได้ด้วยตัวเอง ทำให้เกิดความสะดวก ปลอดภัย และรวดเร็วขึ้น

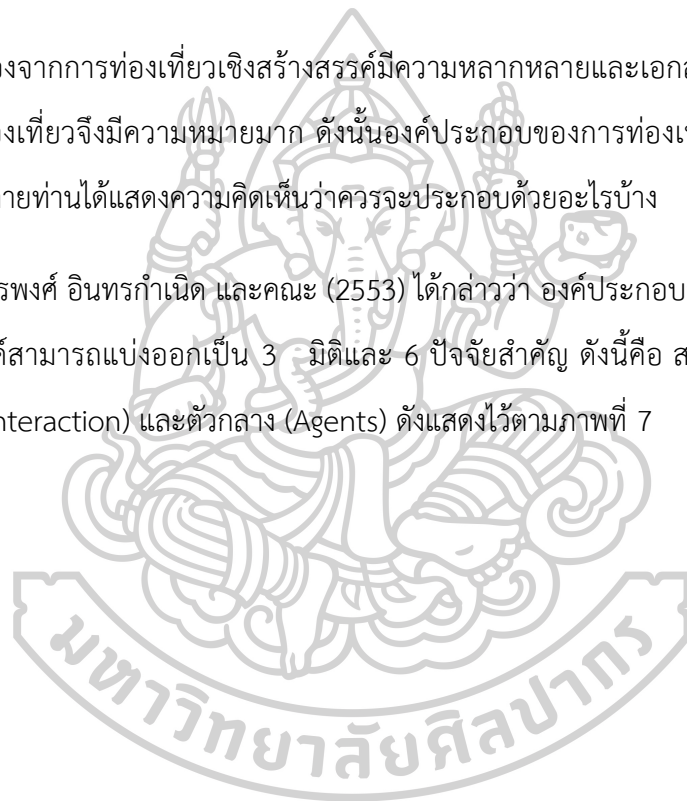
4. ปัจจัยทางชีววิทยา ความสมบูรณ์ของธรรมชาติจะมีคุณค่าเพิ่มขึ้น นักท่องเที่ยวในอนาคตจะมองหาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ย่อมส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวที่มีธรรมชาติสมบูรณ์ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น

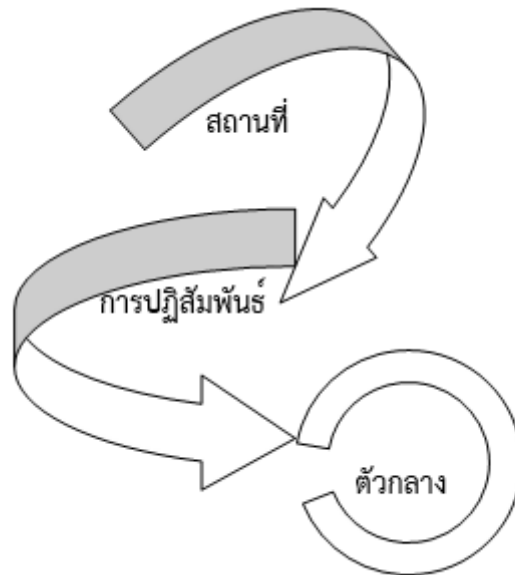
5. ปัจจัยทางการเมือง ประเทศที่บ้านเมืองสงบจะส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวสูง เพราะนักท่องเที่ยวเกิดความเชื่อมั่นในด้านความปลอดภัย

4.3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีความหลากหลายและเอกลักษณ์เฉพาะตัวสูง การพัฒนาการท่องเที่ยวจึงมีความหมายมาก ดังนั้นองค์ประกอบของการท่องเที่ยวจึงเป็นบริบทหนึ่งที่นักวิชาการหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นว่าควรประกอบด้วยอะไรบ้าง

ภัทรพงศ์ อินทรกำเนิด และคณะ (2553) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถแบ่งออกเป็น 3 มิติและ 6 ปัจจัยสำคัญ ดังนี้คือ สถานที่ (Location) การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) และตัวกลาง (Agents) ดังแสดงไว้ตามภาพที่ 7

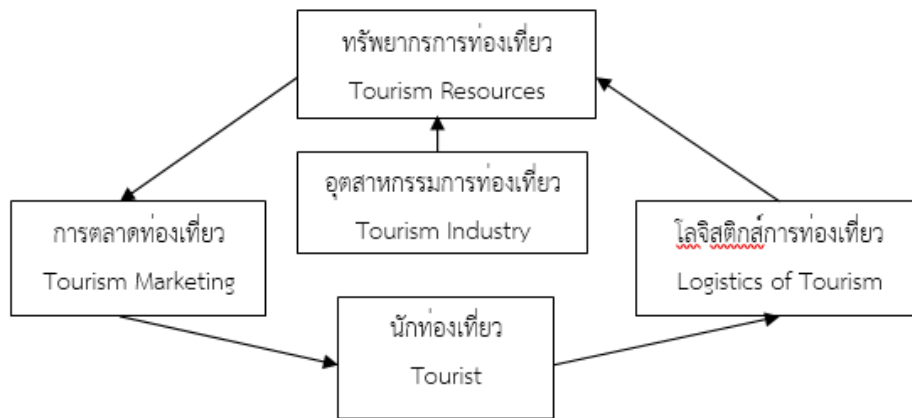
ภาพที่ 7 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ที่มา: ภัทรพงศ์ อินทรกำเนิดและคณะ, ระบบนวัตกรรมรายสาขาเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจ

ฐานความรู้และเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. (สำนักนโยบายด้านการศึกษามหภาค, บริษัทพิมพ์ดีการพิมพ์จำกัด, 2553), 48

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2556: 82-84) กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. ทรัพยากรท่องเที่ยว
2. การตลาดท่องเที่ยว
3. นักท่องเที่ยว
4. โลจิสติกส์

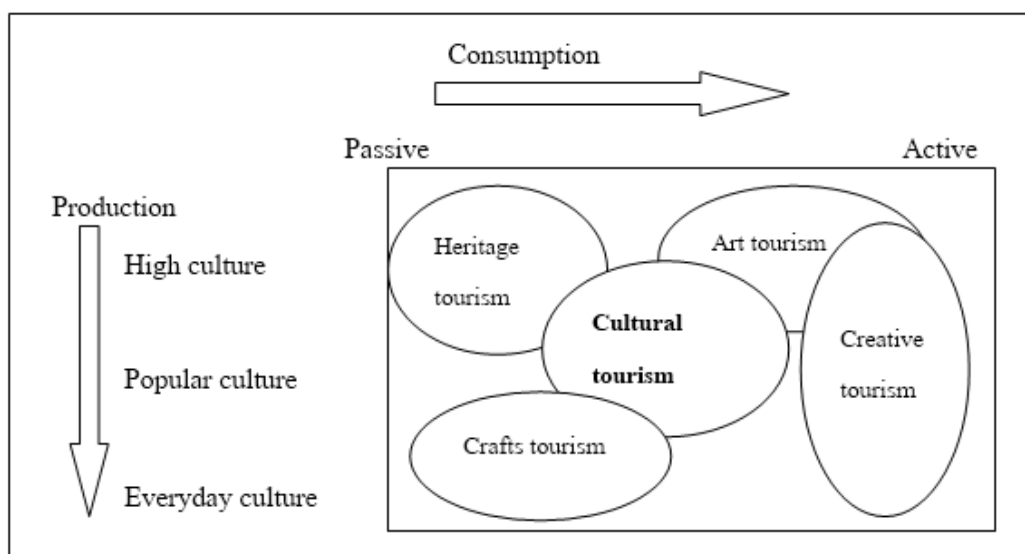
ภาพที่ 8 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
 ที่มา: บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, **อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (TOURISM INDUSTRY)**. (ผู้แปล: Barcode: 9789749364802. ISBN: 9749364805. ปีพิมพ์: 2/ 2556), 54.

จะเห็นว่าองค์ประกอบทั้ง 4 ของการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กัน เริ่มจากประเทศที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวอยู่ในลักษณะที่พร้อมจะรับนักท่องเที่ยว ก็ต้องมีการตลาดท่องเที่ยวที่จะให้ข่าวสารข้อมูลทางการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวเป้าหมาย พร้อมทั้งชักจูงให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามายังทรัพยากรท่องเที่ยวของประเทศตน เมื่อนักท่องเที่ยวได้รับข่าวสาร ข้อมูลทางการท่องเที่ยวและการชักจูงจากการตลาดท่องเที่ยวของประเทศที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวแล้ว ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการอยากเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในประเทศนั้นๆตามข่าวสารทางการท่องเที่ยวที่ได้รับมา เมื่อมีการเดินทางท่องเที่ยวก็ต้องมีโลจิสติกส์สำหรับการท่องเที่ยวให้บริการการเดินทางนั้นบรรลุถึงแหล่งท่องเที่ยวอันเป็นจุดหมายปลายทางที่ต้องการ

4.5 ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Greg Richard (2010) หนึ่งในผู้ก่อตั้งแนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ชี้ให้เห็นว่า รูปแบบของการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์”(Creative Tourism) แม้จะเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ก็จริงอยู่ แต่ก็เป็นการปรับเปลี่ยนไปจากการท่องเที่ยวแบบเดิมที่นานวันเข้าก็ยิ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต่ำลง เนื่องจากกลายเป็นการท่องเที่ยวมวลชนที่ใช้เวลาเดินทางไปกับการเข้าชมและถ่ายภาพตามสถานที่ที่น่าสนใจและมีความสำคัญในทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะป็นหาดทราย มรดกทางวัฒนธรรม

พิพิธภัณฑ์ อนุสรณ์สถาน แต่นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่มีความปรารถนาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ตนเองไปเที่ยว หรือในอัตลักษณ์ของพื้นที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในภาพรวมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีความสนใจเลื่อนไปจากเดิมคือ จากวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Resources) ไปสู่ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (Intangible Cultural Resources)

ภาพที่ 9 การเปลี่ยนแปลงจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ที่มา: Richards, G. **Creative Tourism and Local Development**. (In Wurzbürger, R,
et al. *Creative Tourism: A Global Conversation: How to Provide Unique Creative Experiences for Travelers Worldwide*, Santa Fe: Sunstone Press, 2010), pp.78-90.

จากการเปรียบเทียบนี้ทำให้เห็นภาพชัดขึ้นถึงความแตกต่างของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น และทำให้มองเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ด้วย เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแบบเดิมเริ่มเปลี่ยนแปลงไปสู่การท่องเที่ยวมวลชน (Mass Tourism) ผู้ผลิตจำเป็นต้องมีความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ ต้องมีความคิดสร้างสรรค์ในการใช้ทรัพยากรหรือต้นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์แบบสร้างสรรค์ได้

4.6 การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย

ประเทศไทยนับเป็นหนึ่งในประเทศที่โลกให้ความสำคัญของจุดหมายทางการท่องเที่ยวจากนานาชาติอย่างต่อเนื่อง ด้วยความโดดเด่นของประเทศซึ่งมีประวัติศาสตร์โบราณคดีอันเป็นอารยะ มีความหลากหลายทางธรรมชาติที่น่าสนใจ ยิ่งไปกว่านั้นความเป็นมิตรไมตรีของประชาชนชาวไทยทำให้ประเทศไทยมีศักยภาพสูงในการพัฒนาการท่องเที่ยวในหลากหลายมุมมองและหลากหลายกระบวนการ การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพื่อมุ่งไปสู่รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ขององค์การบริหารพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ได้ เริ่มต้นขึ้น โดยในเบื้องต้นจะเป็นการนำเสนอ แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แก่ชุมชน เกิดเป็นต้นแบบของแนวทางการดำเนินงานด้านการพัฒนาท่องเที่ยว เพื่อหารูปแบบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พร้อมกับประเมินผลลัพธ์หรือประโยชน์ที่ผู้มีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนจะได้รับ ทั้งที่สามารถจับต้องได้ เช่น รายได้ และที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความสามัคคี ความหวงแหนในท้องถิ่น ตลอดจนจนถึงผลดีและผลเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ต่อการพัฒนาชุมชนในประเทศไทยซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมจะเอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์อย่างชัดเจนและเป็นกระบวนการสำคัญในการก่อให้เกิดจิตสำนึกร่วมกันในการรักษาสมดุลของระบบนิเวศในชุมชนทั้งจากการร่วมคิดร่วมทำสร้างกระบวนการกลุ่มเมื่อมีการจัดการอย่างเป็นระบบและประสบความสำเร็จแล้วยังสามารถขยายผลไปในพื้นที่ข้างเคียงและพื้นที่อื่นๆ ได้ แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนจะเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย จนกลายเป็นพลังในการสร้างฐานความรู้สำหรับการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่า "การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ มีรากฐานจากชุมชนสร้างสรรค์ และต้องใช้งบทุนทางสังคมต่าง ๆ เพื่อสร้างการ ท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์" (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2553)

รัฐบาลจะต้องทำความเข้าใจและยอมรับเสียก่อนว่า การที่จะปล่อยให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยดำเนินไปตามยถากรรมโดยปราศจากนโยบายและการวางแผนที่ดี หรือขาดการจัดระเบียบหรือการควบคุมอย่างเหมาะสมแล้ว ย่อมก่อให้เกิดผลเสียต่อ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากกว่าผลดี จึงควรจัดให้องค์กรที่เหมาะสมเข้ามารับผิดชอบการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างมีระบบที่เรียกว่า องค์กรท่องเที่ยวแห่งชาติ (National Tourist Organization) หมายถึง องค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการพัฒนา ส่งเสริม เผยแพร่ การอำนวยความสะดวกหรือเป็นตัวแทนผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวของประเทศ ส่วนใหญ่แล้วองค์กรนี้มักจะเป็นหน่วยงานของรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจ ในบางประเทศที่องค์กรดังกล่าวมิใช่ องค์กรของรัฐบาลก็จะเป็นองค์กรเอกชนที่นานาประเทศยอมรับอย่างเป็นทางการว่ามีขอบข่าย รับผิดชอบเช่นเดียวกับองค์กรของรัฐทุกประการ หลายประเทศได้กำหนดให้องค์กรการท่องเที่ยว แห่งชาติ ดำเนินกิจกรรมในรูปแบบของกระทรวงหรือทบวงหรือหน่วยงานในสังกัดของรัฐบาล

4.7 การวิเคราะห์การตลาดท่องเที่ยว

การวิเคราะห์การตลาดท่องเที่ยว จะต้องทำการวิเคราะห์ถึงความต้องการและพฤติกรรม ของนักท่องเที่ยว ความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและ ภาวะแวดล้อมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม จึงทำให้การตลาดท่องเที่ยวต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เสมอ ในการวิเคราะห์ความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวพอสรุปได้ 2 ด้าน ดังต่อไปนี้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2548)

1. ความต้องการของนักท่องเที่ยว ต้องมีการเดินทางที่สะดวก ปลอดภัย มีค่าครองชีพที่ถูกร มีบริการที่ดี เป็นต้น
2. พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว จากการวิเคราะห์การตลาดท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวจะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม คือ นักท่องเที่ยวที่เคยชอบไปเที่ยวตามลำพังหรือเฉพาะในกลุ่ม ครอบครัว จะเปลี่ยนไปชอบการเดินทางท่องเที่ยวกับกลุ่มอื่นแทน
3. ส่วนผสมทางการตลาดท่องเที่ยว เมื่อความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวได้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้การตลาดท่องเที่ยวต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยปกติแล้วทฤษฎีการตลาดท่องเที่ยวแนวใหม่จะมุ่งคำนึงถึงความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันและอนาคต เป็นสำคัญ การขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไม่ได้เกิดจากการพัฒนาทางการตลาดท่องเที่ยวอย่างเดียว แต่ยังเกิดจากการอิมิตัวของระบบเศรษฐกิจของประเทศที่ได้พัฒนาถึงระดับหนึ่ง

ที่ทำให้มาตรฐานการครองชีพของประเทศสูงขึ้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นที่นิยมมากขึ้น ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวจะต้องพยายามผลิตบริการให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ เพื่อสนองตอบความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวด้วยการใช้ส่วนผสมการตลาดท่องเที่ยว (Tourism Marketing Mix) ให้เกิดประโยชน์กับนักท่องเที่ยวมากที่สุด ซึ่งส่วนผสมทางการตลาดท่องเที่ยวประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหรือ 4Ps ได้แก่

3.1 ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Tourism Product) หมายถึงบริการของทรัพยากรท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวและบริการของธุรกิจท่องเที่ยวที่รองรับความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว โดยพยายามดำเนินงานต่างๆ ให้ทรัพยากรท่องเที่ยวของประเทศมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเกิดความต้องการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังทรัพยากรท่องเที่ยวต่างๆ ขณะเดียวกันก็มีการสร้างบริการทางการท่องเที่ยวที่จะอำนวยความสะดวกและสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นด้วย เพื่อให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในประเทศมากขึ้น มีการพำนักอยู่ในประเทศนานวันขึ้นและมีการใช้จ่ายในประเทศมากขึ้น ทั้งนี้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องมีการลงทุนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยภาครัฐจะเป็นผู้ลงทุนในการพัฒนาสร้างคุณภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ พร้อมทั้งพยายามแสวงหาและพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว อีกทั้งรัฐบาลจะต้องลงทุนสร้างโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวด้วย สำหรับภาคเอกชนก็มีการลงทุนด้านบริการทางการท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การลงทุนในการประกอบธุรกิจการขนส่ง ที่พัก อาหาร บริการนำเที่ยวและการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

3.2 การกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (Tourism Price) ในการผลิตด้านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ผู้ผลิตจะต้องเอาปัจจัยการผลิตต่างๆ มารวมเข้าด้วยกัน ซึ่งปัจจัยการผลิต ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุนและการประกอบการ ในการรวมปัจจัยการผลิตนี้ผู้ผลิตจะต้องจ่ายค่าชดเชยให้แก่เจ้าของปัจจัยการผลิตเป็นค่าใช้จ่ายเหล่านั้น ค่าชดเชยที่ผู้ผลิตต้องจ่ายนี้เรียกว่า ต้นทุนการผลิต (Production Costs)

3.3 การจัดจำหน่ายทางการท่องเที่ยว (Tourism Place) เมื่อผู้ผลิตได้ผลิตด้านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวพร้อมนำออกสู่ตลาด และได้กำหนดค่าผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว

เรียบร้อยแล้ว ก็จะต้องมีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยว การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว หมายถึงการเลือกช่องทางหรือสถานที่ในการนำผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวออกสู่กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายเพื่อทำการขายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวให้แก่ นักท่องเที่ยว

3.4 การส่งเสริมตลาดผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (Tourism Promotion) เมื่อผู้ผลิตพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับตลาดท่องเที่ยวแล้วก็ต้องมีการกำหนดค่าผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ยุติธรรมและมีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ถูกต้องแล้ว ยังต้องมีการส่งเสริมตลาดผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ผลิตกับนักท่องเที่ยว อีกทั้งได้รู้ถึงการเคลื่อนไหวของแต่ละฝ่ายตามที่ต้องการ เช่น ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวต้องการรู้ว่า จะผลิตผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวประเภทใด ในระดับไหนจึงจะสอดคล้องกับความต้องการของ นักท่องเที่ยว

สรุปการวิเคราะห์การตลาดท่องเที่ยวได้ว่า

1. นักท่องเที่ยวมีความต้องการบริการที่ได้มาตรฐาน ค่าครองชีพที่ถูก ต้องการความสะดวกสบายและต้องการความปลอดภัย
2. พฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงของนักท่องเที่ยวชอบการท่องเที่ยวเป็นกลุ่ม บางกลุ่มชอบใช้หนังสือการเดินทางแทนมีคูปอง
3. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจะใช้สื่อที่ทันสมัยในการโฆษณา เช่น ทางอินเทอร์เน็ต แพนพับ ทวี เป็นต้น

5. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์

5.1 เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)

แนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ได้รับความนิยมและมีการนำไปใช้อย่างจริงจังในหลายประเทศทั่วโลก เช่น ประเทศอังกฤษ ออสเตรเลีย จีน เกาหลีใต้ และสิงคโปร์ เป็นต้น โดยประเทศอังกฤษนั้นถือได้ว่าเป็นผู้นำในเรื่องนโยบายเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากได้เริ่มมีการดำเนินการ

สนับสนุนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และกลุ่มคนที่มีความคิดสร้างสรรค์มาเป็นเวลากว่า 10 ปี ตั้งแต่ในช่วง พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นปีก่อตั้ง Creative Task Force ภายใต้กระทรวงวัฒนธรรมสื่อและการกีฬา (Department of Culture, Media and Sport : DCMS) เพื่อรับผิดชอบดูแลอุตสาหกรรมความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ได้พัฒนาต่อเนื่องกลายเป็นโครงการเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (The Creative Economy Program) เนื่องจากประเทศอังกฤษได้ตระหนักถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่นำรายได้ เข้าประเทศสูงถึงร้อยละ 7.3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศมีอัตราการเติบโตสูงถึงร้อยละ 5 ต่อปี ซึ่งคิดเป็นสองเท่าของอุตสาหกรรมอื่น และมีการจ้างงานในอุตสาหกรรม ดังกล่าวถึงกว่า 1.8 ล้านคน (ภัทรพงศ์ อินทรกำเนิต และคณะ 2553)

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรือ Creative Economy (CE) มีความหมายที่หลากหลายแนว เช่น การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์ หรือ แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งาน และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม และเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ ถูกกล่าวถึงและเป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการในระดับรัฐบาลครั้งแรกในประเทศอังกฤษเมื่อปี พ.ศ. 2540 ต่อมาปี พ.ศ. 2544 Department of Culture, Media and Sport ได้ให้คำจำกัดความของ“อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries)”ไว้ว่า “ Those industries which have their origin in individual creativity, skill and talent and which have a potential for wealth and job creation through the generation and exploitation of intellectual property. ” และคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้แปลความหมายของคำจำกัดความนี้ว่า “เศรษฐกิจที่ประกอบด้วยอุตสาหกรรมที่มีรากฐานมาจากความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลทักษะความชำนาญและความสามารถพิเศษ ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างความมั่งคั่งและสร้างงานให้เกิดขึ้นได้โดยที่สามารถสั่งสมและส่งผ่านจากคนรุ่นเก่าสู่รุ่นใหม่ด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา” (จุฬารัตนากร 2554) มีการแบ่งประเภทกันดังนี้

1. ประเภทมรดกทางวัฒนธรรม (Heritage or Cultural Heritage) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และสภาพสังคม

2. ประเภทศิลปะ (Arts) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์บนพื้นฐานของศิลปะ และวัฒนธรรม
3. ประเภทสื่อ (Media) เป็นกลุ่มสื่อผลิตงานสร้างสรรค์ที่สื่อสารกับคนกลุ่มใหญ่
4. ประเภทสินค้า และบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่แตกต่างกัน

ประเทศไทยมีวัตถุดิบที่สามารถพัฒนาขึ้นเป็นสินทรัพย์สร้างสรรค์ (Creative Assets) อยู่มหาศาล ไม่ว่าจะเป็นในด้านรูปธรรมหรือนามธรรม ซึ่งสามารถนำไปสร้างเสริม CE ได้เป็นอย่างดี ในด้านรูปธรรม เรามีพระบรมมหาราชวัง พระแก้วมรกต พระพุทธรูปปางงาม เรือสุพรรณหงส์ วัดวาอาราม อาหารไทย รำไทย นวดไทย ข้าวไทย ผลไม้ไทย ผ้าไหมไทย สุนัขพันธุ์ไทยหลังอาน ฯลฯ แหล่งท่องเที่ยว เช่น อโยธยา สุโขทัย เชียงใหม่ ภูเก็ต พัทยา เขาวราช สำเพ็ง เขาพระวิหาร เมืองโบราณ ฟาร์มจระเข้ ฯลฯ ในด้านนามธรรม เรามีเรื่องราวของ Siamese Twins อิน-จัน (คำว่า Siamese สามารถช่วยสร้าง CE ได้เป็นอย่างดีเพราะฝรั่งรู้จัก Siamese Twins/ Siamese Cats แต่ส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าเป็นประเทศไทยกับสยามเป็นประเทศเดียวกัน บ้างก็นึกว่า Thailand คือ Taiwan) สะพานข้ามแม่น้ำแคว เขาตะปู (ในตอนหนึ่งของภาพยนตร์ 007 James Bond) ฯลฯ วัตถุดิบเหล่านี้กำลังรอคอยการพัฒนา เพื่อเป็นปัจจัยในการสร้างอุตสาหกรรม (Creative Industries) หัวใจสำคัญของการพัฒนา คือ ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Ideas) ทั้งนี้ ความคิดสร้างสรรค์ เกิดจากการมีทักษะในการคิด (Thinking Skills) และการมีความคิดริเริ่ม (Originality) ซึ่งต้องมีการเรียนการสอนฝึกฝนกันในระดับโรงเรียน มหาวิทยาลัยอย่างจริงจัง

5.2 ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ความหมายของ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ยังอยู่ในขั้นตอนของการพัฒนาแนวคิดต่อเนื่อง ดังนั้น ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงมีความหลากหลาย และยังไม่มีการจำกัดความเข้าใจและการยอมรับอย่างเป็นทางการเป็นหนึ่งเดียวกัน ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ดังนี้

(สำนักนายกรัฐมนตรี 2553) ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายความว่า แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การสร้างสรรค์งานและการใช้ทรัพย์สินทาง

ปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมการสั่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่

จิตติเทพ สิทธิยศ (2553) ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง เศรษฐกิจที่ส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าและบริการโดยอาศัยความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) โดยใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม (Cultural Assets) ซึ่งหมายรวมถึงประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ผสมผสานกับความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และระดับเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อสร้างความแตกต่างให้กับสินค้าและบริการ รวมทั้งสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค โดยสินค้าและบริการเชิงสร้างสรรค์ เหล่านี้มีลักษณะเด่นร่วมกัน คือ ความเป็นเอกลักษณ์ ยากต่อการลอกเลียนแบบและมักขายได้ราคา

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO 2003) อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ “ประกอบไปด้วยอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและ ศิลปะทั้งหมดทั้งในรูปสินค้าและบริการที่ต้องอาศัยความพยายามในการสร้างสรรค์งาน ไม่ว่าจะเป็นการทำขึ้นมาโดยทันทีในขณะนั้น หรือผ่านกระบวนการผลิตมาก่อน”

UNCTAD (The United Nations Conference on Trade and Development) ให้คำนิยามว่า “เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์” ว่าเป็นแนวทางการพัฒนาบนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเป็นกระบวนการสำคัญในการกระจายรายได้ distribution of income การสร้างงาน และการสร้างรายได้จากต่างประเทศ ตลอดจนส่งเสริมให้สังคมเกิดความสมานฉันท์ เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความหลากหลายทางวัฒนธรรม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มิติทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมเข้ากับเทคโนโลยี ทรัพย์สินทางปัญญาและการท่องเที่ยวเป็นรูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ใช้ฐานความรู้ดั้งเดิมมาใช้พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในทุกระดับ” (United Nations 2004)

สรุป เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง การใช้องค์ความรู้ การสร้างสรรค์งานและการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อสร้างความแตกต่างให้กับสินค้าและบริการ รวมทั้งสามารถตอบสนองความ

ต้องการของผู้ บริโภค โดยสินค้าและบริการเชิงสร้างสรรค์ เหล่านี้มีลักษณะเด่นคือมีความเป็น
เอกลักษณ์ของตัวเองยากต่อการลอกเลียนแบบ

ตารางที่ 3 ขอบเขตเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทย

ประเภท	กลุ่มย่อย	รายละเอียดของขอบเขต
การสืบทอด ทางวัฒนธรรม (Heritage)	งานฝีมือและหัตถกรรม (Crafts)	ผลิตภัณฑ์งานจักสาน ถักทอ เครื่องใช้ในการเดินทาง จากหนัง ผลิตภัณฑ์ในครัวเรือนจากไม้ ดอกไม้ใบไม้ ประดิษฐ์ เซรามิกที่ใช้วิธีผลิตด้วยมือ เครื่องประดับโลหะ มีค่าเพชรพลอยเจียรระไนหรือ เพชรพลอยรูวง
	การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural and Heritage Tourism)	การท่องเที่ยวที่มุ่งเรียนรู้จากวัฒนธรรมและมรดกทาง ประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดโลกทัศน์ใหม่ ๆ ที่กว้างไกล จากการมีประสบการณ์ในแหล่งวัฒนธรรมที่คง เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
	การแพทย์แผนไทย (Thai Traditional Medicine)	ยาไทย ยาสมุนไพร นวดแผนไทย การผดุงครรภ์ อุปกรณ์เครื่องมือทางการแพทย์ไทย โดยอาศัยความรู้ หรือตำราที่ได้ถ่ายทอดและสืบทอดมา

ตารางที่ 3 ขอบเขตเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทย (ต่อ)

ประเภท	กลุ่มย่อย	รายละเอียดของขอบเขต
	อาหารไทย (Thai Food)	อาหารที่มีการผสมผสานกับวัฒนธรรม การดำรงชีวิตของคนไทยในแต่ละท้องถิ่น เช่น อาหารพื้นเมือง ขนมไทย อาหารใน งานเทศกาล เป็นต้น
ศิลปะ (Arts)	ศิลปะการแสดง (Performing arts)	การจัดกิจกรรม บริการทางศิลปะการแสดงและ บริการทางด้านมหรสพ เช่น ระบำ คอนเสิร์ต วงดนตรี ละครเวทีต่างๆ
	ทัศนศิลป์ (Visual arts)	งานจิตรกรรม ภาพพิมพ์ ภาพถ่ายและ งานประติมากรรม
	การกระจายเสียง (Broadcasting)	กระจายเสียงทางวิทยุ และการบริการทางการกระจาย เสียง สถานีวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ และห้องส่ง ซึ่งดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการผลิตรายการวิทยุและ โทรทัศน์ทุกประเภท เช่น รายการบันเทิงรายการเพื่อ ส่งเสริมการศึกษา รายการข่าวกีฬา พยากรณ์อากาศ สัมภาษณ์บุคคล ฯลฯ โดยเป็นรายการสดหรือบันทึก แถบบันทึกในสื่อต่างๆ เพื่อเผยแพร่ และกระจายเสียง รวมถึงการขาย ให้เช่า เก็บรักษาเพื่อการกระจายเสียง หรือแพร่ภาพและการนำกลับมาแพร่ภาพซ้ำ

ตารางที่ 3 ขอบเขตเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทย (ต่อ)

ประเภท	กลุ่มย่อย	รายละเอียดของขอบเขต
สื่อ (Media)	ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ งานสร้างสรรค์แบ่งตามลักษณะของงาน (Functional creations) (Film & Video)	การบริการ การผลิต หรือ จำหน่ายภาพยนตร์ และแถบวีดิทัศน์ รวมทั้งการจำหน่ายหรือให้เช่าฟิล์มและแถบวีดิทัศน์สถานประกอบการที่ดำเนินการ หลักเกี่ยวกับการขายหรือให้เช่าภาพยนตร์หรือแถบวีดิทัศน์แก่อุตสาหกรรมอื่น ซึ่งมีใช่เป็นการจำหน่ายให้แก่สาธารณชน ทั่วไป รวมถึงการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกัน
	ดนตรี (Music)	การบันทึกเสียง การทำซ้ำและเครื่องดนตรี
งานสร้างสรรค์แบ่งตามลักษณะของงาน (Functional creations)	งานออกแบบ (Design)	การผลิตและขายเฟอร์นิเจอร์ การตกแต่งภายใน เครื่องครัว เครื่องแก้ว ของเล่นต่างๆ กาออกแบบกราฟฟิก ออกแบบบรรจุภัณฑ์ รวมทั้งบริการออกแบบต่างๆ ยกเว้นการผลิตและขายเครื่องแต่งกาย เสื้อผ้าจากผ้าฝ้ายที่ผลิตขึ้นเอง
	แฟชั่น (Fashion)	การผลิตเครื่องแต่งกาย การออกแบบ จัดทำตัวอย่าง จัดเตรียมการผลิต การขายเครื่องแต่งกายสำเร็จรูปและการรับจ้างตัดเสื้อให้ลูกค้า ยกเว้น การผลิตเสื้อผ้าจากผ้าฝ้ายที่ผลิตขึ้นเอง และเครื่องสวมสำหรับกีฬา
งาน สร้างสรรค์แบ่งตามลักษณะของงาน (Functional creations)	งานโฆษณา (Advertising)	การดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการโฆษณาทั้งทางสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบันทึก สื่อบันทึกเสียงอื่นๆ และงานออกแบบงานโฆษณา งานบริการ การโฆษณาและการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 3 ขอบเขตเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทย (ต่อ)

ประเภท	กลุ่มย่อย	รายละเอียดของขอบเขต
	สถาปัตยกรรม(Architecture)	การดำเนินงานเกี่ยวกับการก่อสร้างทั่วไป การก่อสร้างเฉพาะงานและงานวิศวกรรมโยธา การต่อเติม ดัดแปลง การก่อสร้างลักษณะชั่วคราว การซ่อมแซม งานวิศวกรรมโยธา ซึ่งงานดังกล่าวสามารถดำเนินการด้วยตนเองหรือโดยได้รับค่าธรรมเนียม ตอบแทนหรือโดยการทำสัญญาจ้างงานบางส่วนทั้งหมดหรือทำสัญญารับช่วงกิจกรรมด้านสถาปัตยกรรมและวิศวกรรมรวมถึงการบริหารโครงการงานก่อสร้าง ออกแบบก่อสร้างจัดประเภทบริการทางสถาปัตยกรรม วิศวกรรมและการให้คำปรึกษาทางเทคนิคที่เกี่ยวข้อง
	ซอฟต์แวร์ (Software)	ซอฟต์แวร์ที่ใช้ในการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูล ทั้งการใช้งานบนคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อื่น เช่น โทรศัพท์มือถือและเครื่องใช้ ไฟฟ้าต่างๆ โดยไม่รวมถึงงานแอนิเมชันและเกมส์

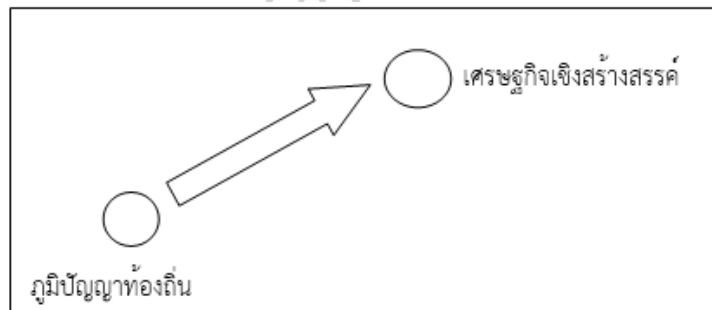
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, รายงานการศึกษา

เบื้องต้น เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (The Creative Economy, 2552: 73-75)

สรุป จากองค์ประกอบและประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จะพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถสอดแทรกอยู่ได้ในทุกประเภท หากแต่ส่วนใหญ่จะพบเห็นในประเภทของการสืบทอดทางวัฒนธรรมและศิลปะ

5.4 ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ของคนในท้องถิ่นที่มีการคิด สังสม สืบทอดและนำไปใช้ประโยชน์ อันเป็นรากเหง้าของแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันในขณะที่เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย 4 ประเภทหลัก คือ การ สืบทอดทางวัฒนธรรม ศิลปะ สื่อและ งานสร้างสรรค์ ซึ่งทุกประเภทเกิดบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งสิ้น นั้นหมายความว่า ต้องมีภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนจึงจะเกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากปราศจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (เทิดชาย ช่วยบำรุง 2554)

ภาพที่ 10 ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์
ที่มา: เทิดชาย ช่วยบำรุง, **ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์** (กรุงเทพมหานคร:

สถาบันพระปกเกล้า, 2554), 76.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2556) ได้กล่าวไว้ในหนังสืออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) ว่า “นักท่องเที่ยวมักต้องการซื้อสินค้าที่ระลึกไปฝากญาติมิตร เพื่อแสดงความมีน้ำใจ จึงต้องการบริการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ซึ่งเปรียบเสมือนผงชูรสของนักท่องเที่ยว”

นอกจากนี้ ธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก (Souvenir Business) หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจจำหน่ายสินค้าใดๆที่นักท่องเที่ยวซื้อและนำกลับไปยังภูมิลำเนาของตน ไม่ว่าจะด้วยความมุ่งหมายเพื่อใช้สอยเองในชีวิตประจำวันหรือเพื่อเป็นของที่ระลึกเก็บไว้เตือนใจถึงถิ่นที่เคยเยือนหรือเพื่อเป็นของฝากญาติมิตรนับเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้การเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมีชีวิตชีวาออกรสชาติยิ่งขึ้นเมื่อได้มีโอกาสจับจ่ายใช้สอยซื้อของที่ระลึกเพื่อนำไปฝากญาติมิตร โดยมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเมื่อเดินทางกลับภูมิลำเนาแล้ว มักจะนำประสบการณ์ที่ประทับใจไปเล่าให้ญาติมิตรฟังถึง

ความตื่นตันที่จะได้ที่ระลึกขึ้นนี้มาหรือสาธยายถึงกรรมวิธีการผลิตสินค้าที่ระลึกขึ้นนี้ตามที่ได้พบเห็นมา (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2556)

ลักษณะของธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก มีลักษณะที่สำคัญอยู่ 7 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เป็นสินค้าเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่ไปท่องเที่ยว เป็นสินค้าเมื่อเอ่ยถึง ทุกคนก็รู้จักหรือเดาที่มาของสินค้านั้นได้ หรือเมื่อยามเห็นสินค้านี้ก็ให้นึกถึงสถานที่ซื้อได้ เช่น เครื่องแกะสลักเมืองแพร่ เครื่องเงินเชียงใหม่ เครื่องถมเมืองนครศรีธรรมราช ขนมห่มอแกเมืองเพชร ข้าวหลามนครปฐม ลำไยลำพูน ลิ้นจี่เมืองฝาง เป็นต้น
2. เป็นสินค้าที่หายากและราคาแพง เป็นสินค้าที่แหล่งท่องเที่ยว นั้น เป็นต้น กำเนิดหรือมีชื่อเสียงในการผลิตสินค้าที่ระลึกประเภทนี้ ทำให้แน่ใจว่าได้สินค้าที่เป็นของแท้หรือมีราคาถูกกว่าที่อื่น เช่น อัญมณี หินแร่บางชนิด สารสมุนไพบบางชนิด ศิลปวัตถุโบราณ เป็นต้น
3. เป็นสินค้าที่ราคาถูกกว่าที่วางขายในภูมิภาคอื่นของนักท่องเที่ยว เป็นสินค้าใช้สอยที่นักท่องเที่ยวใช้ประจำวัน แต่มีราคาถูกกว่าที่ซื้อในภูมิภาคอื่นของนักท่องเที่ยวเอง เช่น เสื้อผ้า เครื่องสำอาง เครื่องหนัง อาหารแห้ง ภาชนะใช้ในครัวเรือน บุหรี่ เหล้า เป็นต้น
4. เป็นสินค้าที่ออกแบบผลิตภัณฑ์แปลกหรือมีประโยชน์ใช้สอย เป็นสินค้าที่มีความแปลกใหม่ในการออกแบบหรือมีประโยชน์ใช้สอยพิเศษ เช่น เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ที่ใส่ภาชนะหีบห่อสวยงาม อุปกรณ์แกะสลัก พวงกุญแจ ของเลียนแบบของโบราณ ตุ๊กตา เป็นต้น
5. เป็นสินค้าที่มีรูปร่าง ขนาดและน้ำหนักเหมาะสมต่อการขนส่ง เป็นสินค้าที่ไม่เปราะบางหรือชำรุดง่าย ถ้าหากสินค้านั้นมีจุดอ่อนดังกล่าวจะต้องหาทางแก้ไข เช่น มีการบรรจุหีบห่อที่มีประสิทธิภาพ การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีน้ำหนักน้อยและมีขนาดเล็กลง เป็นต้น
6. เป็นสินค้าที่ใช้วัสดุแรงงานในท้องถิ่น เป็นสินค้าที่นำวัสดุเหลือใช้ไร้ค่ามาแปรรูปเป็นสินค้าที่ระลึก ซึ่งจะก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม นอกจากนั้นการใช้แรงงานเด็กและสตรีนอกเวลางานประจำ มาประดิษฐ์สินค้านี้ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่

7. เป็นสินค้าที่แสดงขั้นตอนการผลิตให้นักท่องเที่ยวเห็นหรือทดลองทำ แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนการผลิต เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและเห็นคุณค่าของสินค้านั้น เช่น ให้นักท่องเที่ยวเก็บผลไม้ด้วยตัวเอง การวาดลายร่ม การทอผ้าให้นักท่องเที่ยวชม เป็นต้น

หัตถกรรมเป็นสินค้าที่ระลึกประเภทหนึ่งที่ผลิตขึ้นในจังหวัดต่างๆของประเทศไทย ซึ่ง (ยุพดี เสตพรธณ 2542) ได้เขียนถึงสินค้าที่ระลึกประเภทหัตถกรรมที่ผลิตขึ้นในจังหวัดต่างๆในภาคกลางของประเทศไทย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงจังหวัดและหัตถกรรมสินค้าที่ระลึกของภาคกลาง

จังหวัด	หัตถกรรมสินค้าที่ระลึก
กรุงเทพมหานคร	หัวโขน หล่อพระ เกวียนภาคกลางจำลอง ดอกไม้กระดาษสา ดอกไม้ประดิษฐ์ เสื้อผ้าสำเร็จรูปผลิตภัณฑ์พิวเตอร์ (ทำด้วยดีบุกร้อยละ 105 พลวงและทองแดง ร้อยละ 5) เครื่องประดับ (เครื่องเงิน เพชร พลอย เจียระไนพลอย)ช้อนทองเหลือง
กาญจนบุรี	ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า (ผ้าขาวม้า ผ้าตัดเสื้อ ฟ้านุ่งโจงกระเบน ผ้าซิ่น) ผลิตภัณฑ์จากเหล็ก (มีด) เจียระไนพลอย ประเภทนิล พลอย เพอร์นิเจอร์หวาย
ฉะเชิงเทรา	เครื่องจักสานไม้ไผ่ ก้านมะพร้าว ผักตบชวา หวาย เชือกกล้วย ศิลปะประดิษฐ์จากผ้าและกระดาษ ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า (ผ้าทอ ผ้าไหมยกดินทอง ผ้าตัดเสื้อ ไหมผ้า โทเร ผ้าถุง ผ้าขาวม้า) การลายชั้นทองลงหิน
ชัยนาท	ผลิตภัณฑ์จากผ้า (ผ้าทอ ผ้าไหม หมอนลายขีด ผ้าขีด เครื่องจักสาน เครื่องหวาย เสื้อทอ) แกะสลักไม้ ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา(เป็ดญวน) ผลิตภัณฑ์ไม้ เครื่องปั้นดินเผา
นครนายก	เสื่อกก ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า (ผ้าปักด้วยจัก) ผลิตภัณฑ์จากหินสบู่
นครปฐม	เครื่องจักสาน ผลิตภัณฑ์เซรามิก
นนทบุรี	เครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับมุก ตุ๊กตาผ้า ดอกไม้ประดิษฐ์ เครื่องไม้แกะสลัก เครื่องจักสาน อัญมณี

ตารางที่ 4 แสดงจังหวัดและหัตถกรรมสินค้าที่ระลึกของภาคกลาง (ต่อ)

จังหวัด	หัตถกรรมสินค้าที่ระลึก
ปทุมธานี	เครื่องหวาย เสื่อกก ผลิตภัณฑ์จากทางมะพร้าว (ป่าน้ำชา กระจาด ตะกร้า) ผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก
ประจวบคีรีขันธ์	เครื่องประดับเปลือกหอย ผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมือง ผ้าไหมพัสดร์ (ผ้าพิมพ์ลายไทย ผลิตแห่งเดียวที่หัวหิน) ผลิตภัณฑ์ปาศรนารายณ์ เครื่องจักสาน ผลิตกะลามะพร้าว
ปราจีนบุรี	เครื่องจักสานไม้ไผ่ (หมวกไม้ไผ่ ตะกร้ายกดอก ถาดใส่ผลไม้ ผาซี ตะกร้าไม้ไผ่ลายดอกพิกุล) ตะกร้ามะพร้าว เพอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ (ชุดเก้าอี้ แคร่ บันได เตียง) เสื่อกก ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า (ผ้าทอ ผ้าตัดเสื้อ ผ้าขาวม้า ผ้าห่ม ผ้าซิ่น ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าซิด ผ้าไหมไหมพรม)
พระนครศรีอยุธยา	เครื่องจักสานไม้ไผ่ ก้านมะพร้าว หวาย (กุงไม้ไผ่สาน พัดไม้ไผ่ ตะกร้าหวายใบลาน ปลาตะเพียน มีดอรัญญิก เครื่องประดับมุก เครื่องปั้นดินเผา (หม้อดิน ตุ๊กตาชาววัง) ศิลปะประดิษฐ์ (ดอกไม้ทำจากต้นโสน) ผลิตภัณฑ์จากไม้แกะสลัก ผลิตภัณฑ์จากผ้าใยสังเคราะห์ (ย่าม พรมเช็ดเท้า เปลญวน ผ้าห่ม) ผลิตภัณฑ์จากหินแกะสลัก (เทวรูป) เครื่องดนตรีไทย หัวโขน
เพชรบุรี	ผลิตภัณฑ์จากเส้นใยพืช (ป่านศรนารายณ์ เสื่อกก) ผลิตภัณฑ์เครื่องกลึงไม้ กำไลทองเหลือง
ราชบุรี	ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า (ตุ๊กตาผ้า ผ้าขาวม้า เบาะรองนั่ง) เครื่องจักสาน (เข่งไม้ไผ่ ตะกร้าไม้ไผ่ ตะแกรง กระบุง หมวกใบตาล) เครื่องดนตรีไทย (ซออู้ ซอด้วง ระนาด ซลุ่ย) ผลิตภัณฑ์จากเครื่องหนัง (กระเป๋าหนัง) ผลิตภัณฑ์จากเหล็ก (มีดพก มีดดาบ) ผลิตภัณฑ์เครื่องทองเหลือง (ตุ๊กตา สัตว์กระดิ่ง) ผลิตภัณฑ์จากไม้ (ซลุ่ย แคน มีดดาบ ทัพพี สากไม้ ไม้เกาหลัง ง่ามหนังสติก)
ลพบุรี	เครื่องจักสาน (ตะกร้า กระบุงไม้ไผ่ ลอบไม้ไผ่ แอบข้าวไม้ไผ่ เสื่อกก) ผลิตภัณฑ์จากผ้า (ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าลายซิด ผ้าฝ้าย) ผลิตภัณฑ์จากการแกะสลักหิน (ครกหิน โม่หิน ใบเสมาหิน ลูกนิมิต)

ตารางที่ 4 แสดงจังหวัดและหัตถกรรมสินค้าที่ระลึกของภาคกลาง (ต่อ)

จังหวัด	หัตถกรรมสินค้าที่ระลึก
สมุทรปราการ	เครื่องหนัง เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน ไม้แกะสลัก ย่านลิเภา ดอกไม้ประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์จากเส้นใยพืช
สมุทรสงคราม	เครื่องเบญจรงค์ เครื่องสาย
สมุทรสาคร	เครื่องปั้นดินเผา เสื่อกก
สระแก้ว	เครื่องจักสาน ผลิตภัณฑ์จากไม้ เฟอร์นิเจอร์
สระบุรี	ผลิตภัณฑ์จากผ้า (ผ้าตัดเสื้อ ผ้าฝ้ายโทเร ผ้าขาวม้า มุ้ง) เครื่องจักสานไม้ไผ่ (กระเป่า ตะกร้าลายดอกพิกุล) เสื่อกก
สิงห์บุรี	เครื่องจักสานไม้ไผ่ ก้านโบลาน ก้านมะพร้าว (กระบุง ตะกร้า ไม้ไผ่ ตะกร้าโบลาน หมวก เปลญวน) เครื่องดนตรีไทย เครื่องประดับมุกเจียรระโนพลอย
สุพรรณบุรี	ผลิตภัณฑ์จากผ้า เครื่องจักสาน เสื่อกก ศิลปะประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์จากเรซิน
อ่างทอง	เครื่องจักสานไม้ไผ่ หวาย ก้านโบลาน ตุ๊กตาชาววัง เครื่องประดับมุกเจียรระโน พลอย

ที่มา: ยุพดี เสตพรรณ. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย. (กรุงเทพฯ: พิษณุภัณฑ์การพิมพ์, 2542), 313-3110.

6. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

6.1 ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบ (Model) หมายถึง รุ่ยย่อของความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งแสดงด้วยข้อความจำนวน หรือ ภาพ โดยการลดทอนเวลา ความพอเหมาะและกาลเทศะ ทำให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ ได้ดียิ่งขึ้น และรูปแบบเป็นตัวแทนของการใช้แนวความคิดของโปรแกรมที่กำหนดเฉพาะ (Raj Madhu 1996) โดยพิจารณาว่าสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของรูปแบบนั้นๆ (บุญส่ง หาญพานิช, 2546: 92) และเป็นเทคนิคอันหนึ่งที่ใช้สำหรับทำความเข้าใจความสัมพันธ์ขององค์การกับปัจจัยต่างๆ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การนำเสนอความจริงอย่างง่าย (A Simplified Representation of Reality) (Draft, 1986)

เตือนใจ รักษาพงศ์ (2551) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้าง โปรแกรม แบบจำลองของสภาพความจริงที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลาเพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง ซึ่งใช้อธิบายความสำคัญขององค์ประกอบในรูแบบนี้

เสนาะ กลิ่นงาม (2551) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง ตัวแปรต่างๆ ที่มีหลายตัวแปรมีความเกี่ยวข้องเชิงสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดระเบียบความคิดเกี่ยวกับความเป็นจริง เพื่อให้เข้าใจสาระสำคัญของความจริงง่ายขึ้น

สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง แบบจำลอง โครงสร้างของสภาพความจริงที่สร้างขึ้น เพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ ที่ได้ศึกษา โดยใช้ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ เพื่อให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างถ่องแท้

6.2 คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

คุณสมบัติของรูปแบบที่ดีที่ทำให้เกิดประโยชน์จะต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

Keeves P. J (1994) กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรจะมีข้อกำหนด (requirement)

4 ประการ คือ

1. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (structural relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม ๆ (associative relationship)

2. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

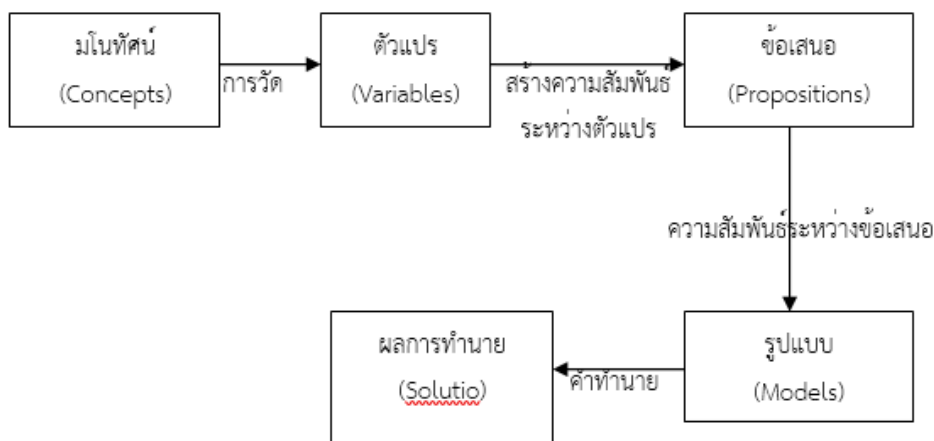
3. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

นอกจากนี้ เสนาะ กลิ่นงาม (2551: 107) ได้กล่าวว่า รูปแบบที่จะนำไปใช้ให้ได้ประโยชน์สูงสุดนั้นต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ คือ มีความสำคัญเชิงโครงสร้าง สามารถทำนายผลได้ สามารถขยายผลได้กว้างขวางขึ้นและนำไปสู่แนวคิดใหม่ๆได้

6.3 ประเภทของรูปแบบและการสร้างรูปแบบ

รูปแบบตามแนวคิดของ Keeves (1994: 47) แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ 1) รูปแบบคล้าย (Analogue Models) คือ เป็นรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กับระบบจำลองมักเป็นรูปแบบที่ใช้ในวิทยาศาสตร์กายภาพ เป็นรูปแบบที่นำไปใช้อุปมากับสิ่งอื่นได้ เช่น รูปแบบจำลองระบบสุริยะกับระบบสุริยะที่เกิดขึ้นจริง 2) รูปแบบที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมาย (Semantic Models) คือ เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาในการบรรยายลักษณะของรูปแบบ รูปแบบชนิดนี้จะช่วยใช้วิธีการอุปมาในการพิจารณาด้วยภาษามากกว่าที่จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาด้วยโครงสร้างกายภาพ 3) รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิแบบแผนหรือโครงการ (Schematic Models) 4) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Models) คือ เป็นรูปแบบที่กำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปสมการหรือฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์ และ 5) รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Models) คือ เป็นรูปแบบที่มีโครงสร้างเป็นสมการเชิงเส้นที่ประกอบด้วยตัวแปรสัมพันธ์กันเป็นเหตุ และผล มีการทดสอบสมมุติฐานผลของรูปแบบ

ภาพที่ 11 แสดงขั้นตอนการสร้างรูปแบบ

ที่มา: Keeves, P. J., *Educational research methodology, and measurement: An international handbook*. (Oxford, England: Pergamon Press, 1994), 49.

Keeves P. J (1994) ได้อธิบายถึงหลักการกว้างๆ เพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ คือ 1) รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (ของตัวแปร) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงธรรมดา อย่างไรก็ตามความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปนั้น ก็มีประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ 2) รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกต และหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ 3) รูปแบบควรจะต้องระบุ หรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ควรใช้ ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย และ 4) นอกจากคุณสมบัติต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ด้วย

รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2548) ได้พัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งศึกษา การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะ กรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม การศึกษามีรายละเอียดในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหารคุณภาพทั้ง องค์การ โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ได้รับเลือกเป็นโครงการนำร่อง การวิจัย

และการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาสภาพจริงจากรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนที่ผ่านการประเมิน คุณภาพ

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การโดยการ สังเคราะห์แบบสัมภาษณ์จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 นำมาสร้างเป็นรูปแบบจำลองระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์การด้วยการสร้างเป็นแบบ สอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแบบ เลือกลง เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์การโดยใช้เทคนิคเดลฟาย จากผู้ทรง คุณวุฒิ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติการใช้รูปแบบจำลองจากขั้น ตอน ที่ 2 นำมาศึกษาวิเคราะห์ และกำหนดรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การด้วยเทคนิคเดล ฟาย 3 รอบ

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ เพื่อ ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาคือผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปและนำเสนอรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การและจัดทำเป็น รายงานผลการวิจัยต่อไป

สรุป การสร้างรูปแบบต้องมีการการศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น แล้วสร้างรูปแบบจาก การสังเคราะห์ สัมภาษณ์ แนวคิดและทฤษฎี สร้างรูปแบบจำลองขึ้น นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ แล้วสรุปและนำเสนอรูปแบบต่อไป

ตารางที่ 5 สังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี	กรอบ/ความหมาย/ประเด็น
ความรู้	<p>ความรู้เป็นกรอบของความรู้ สารสนเทศที่เชื่อมโยงความรู้ที่ชัดแจ้งและความรู้ที่ไม่ชัดแจ้งในรูปแบบต่างๆอย่างมีขั้นตอนที่ผ่านกระบวนการคิดที่ได้รับการสั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน ค้นคว้าและถ่ายทอดที่นำมาสู่การกำหนดกรอบของความคิดและเป็นสิ่งที่ได้รับการจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิดหรือการปฏิบัติองค์วิชาในแต่ละสาขา ความรู้ที่เกิดขึ้นเมื่อมีการนำไปใช้แล้วจะมีการต่อยอดให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้นไปเรื่อยๆ</p>
การจัดการความรู้	<p>เป็นการแสวงหาความรู้ขององค์กรจากแหล่งภายนอกองค์กร อาจจะเป็นความรู้ใหม่หรือเป็นความรู้ที่เฉพาะเจาะจงในการใช้ปฏิบัติงาน โดยยึดหลักการนำความรู้จากภายนอกองค์กรรวมเข้ากับความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรในรูปแบบของเทคโนโลยีสารสนเทศและต้องให้พนักงานสามารถสร้างความรู้ใหม่ได้ สรุปเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ หาความรู้ (Seek knowledge) ให้ความรู้ (Give knowledge) วิธีการเรียนรู้ (Learning process) และ นำความรู้ไปใช้ (Application)</p>
กระบวนการและรูปแบบการจัดการความรู้	<p>รูปแบบการจัดการความรู้ที่นำมาใช้ในกระบวนการจัดการความรู้นี้ได้ใช้รูปแบบของบรูซซี ศิริมหาสาคร (2550) จูฑาร์ตัน ศราวณะวงค์ (2552) Marquardt (2002) Mckeen and Smith (2003) Nonaka and Takeuchi (2005) และ Trapp (1999)</p>
ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน	<p>ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นกระบวนการที่เกิดจาก ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ วิถีชีวิตของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นที่มีความถนัดในแต่ละด้านที่แตกต่างกันออกไป เช่น ด้านจักสาน ด้านการปั้น ด้านการแกะสลัก เป็นต้น มีการถ่ายทอดโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ การสังเกต</p>

ตารางที่ 5 สังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

แนวคิด ทฤษฎี	กรอบ/ความหมาย/ประเด็น
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ในเรื่องศิลปะและวัฒนธรรม เอกลักษณ์ ของสถานที่ผ่านประสบการณ์ตรงในการมีส่วนร่วมกับผู้คนเจ้าของวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะโดยการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นแหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจ(Attractions) ในด้านความสวยงาม ความน่าประทับใจ สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) ในเรื่องที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของน่าประทับใจ สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) ในเรื่องที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ร้านซักรีด หรือบริการอื่นๆ
แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์	การใช้องค์ความรู้ การสร้างสรรค์งานและการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การส่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อสร้างความแตกต่างให้กับสินค้าและบริการ รวมทั้งสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค โดยสินค้าและบริการเชิงสร้างสรรค์ เหล่านี้มีลักษณะเด่นคือมีความเป็นเอกลักษณ์ของตัวเองอยากต่อการลอกเลียนแบบ
แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ	แบบจำลอง โครงสร้างของสภาพความจริงที่สร้างขึ้น เพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ ที่ได้ศึกษา โดยใช้ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆเพื่อทำให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างถ่องแท้

7. บริบทชุมชนหัตถกรรมจักสาน

7.1 ชุมชนหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

จังหวัดอ่างทองเป็นจังหวัดที่ทำเกษตรกรรมจังหวัดหนึ่งในภาคกลางของประเทศไทย อยู่เหนือจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำน้อยเป็นแม่น้ำสายหลัก ห่างจากการทำนา ก็จะทำการจักสานไว้ใช้ในครัวเรือน เช่นการสานกระบุง ช้องใส่ปลา เป็นต้น ชาวบ้านส่วนใหญ่จะปลูกบ้านและทำการเพาะปลูกอยู่ริมน้ำ

คำขวัญของจังหวัด ก็มาจากสาระสำคัญของเมืองอ่างทองคือ **"พระสมเด็จเกษไชโย หลวงพ่อโตองค์ใหญ่ วีรไทยใจกล้า ตุ๊กตาชาววัง โด่งดังจักสาน ถิ่นฐานทำกลอง เมืองสองพระนอน "**

สมเด็จเกษไชโย ก็คือ "พระเครื่อง" ที่เชื่อว่าสร้างขึ้นโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ทั้งที่วัดไชโยวรวิหาร อำเภอไชโย และวัดโพธิ์เกรียบ อันเป็นบ้านของมารดา ริมแม่น้ำน้อย อำเภอโพธิ์ทอง

หลวงพ่อโตองค์ใหญ่ คือพระประธานในวัดไชโยวรวิหาร พระนามว่า "พระมหาพุทธพิมพ์" ซึ่งสันถลันรัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชดำริไว้ว่า "มีพระพักตร์เหมือนดังขรัวโตยิ่งนัก"

วีรไทยใจกล้า คือ วีรกรรมของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและพระเอกาทศรถ ที่ตามพงศาวดารว่าไว้ว่า "ทรงยกทัพมาประชุมพลที่ป่าโมก เสด็จนมัสการพระพุทธไสยาสน์" นายดอกและนายทองแก้ว สองขุนศึกในค่ายบางระจัน เจ้าแม่ช่อมะขามภรรยานายขนมต้ม

ตุ๊กตาชาววัง งานหัตถกรรมชิ้นเอกของบ้านบางเสด็จ อำเภอป่าโมก ของเล่นเด็กที่เกิดจากจากพระราชเสาวนีย์ในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ฯ

โด่งดังจักสาน หมู่บ้านหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ที่บ้านบางเจ้าฉ่า

ถิ่นฐานทำกลอง เมืองอ่างทองเป็นแหล่งผลิตกลองพื้นบ้านเพื่อส่งออกใหญ่ที่สุดในประเทศไทย อยู่ที่ตำบลเอกราช อำเภอป่าโมก

เมืองสองพระนอน เมืองอ่างทองเป็นที่ตั้งของสองพระนอนใหญ่ ใน 4 แห่งทั่วพระราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา แห่งหนึ่งอยู่ที่วัดพระนอน เมืองเพชรบุรี อีกแห่งอยู่ที่วัดพระเชตุพน ฯ

กรุงเทพมหานคร อีกสองแห่งอยู่ที่เมืองอ่างทอง ที่วัดขุนอินทประมูล และวัดพระนอนวัดป่าโมกวรวิหาร

ข้อมูลทั่วไป

ชุมชนบางเจ้าฉ่าเป็นตัวอย่างของชุมชนชาวนาในภาคกลางในอดีต ที่มีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาตัวเอง ทำจักสานเครื่องมือเครื่องใช้ได้ในครัวเรือน เป็นหมู่บ้านจักสาน งานฝีมือจักสานอันลือชื่อของอ่างทอง ส่วนมากจะเป็นฝีมือของชาวอำเภอโพธิ์ทอง แทบทุกครัวเรือนที่ดั่งบ้านเรือนเรียงรายอยู่ทั้งสองฟากฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาในละแวกเดียวกัน มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มการผลิตเครื่องจักสาน เครื่องหวาย กลุ่มจักสานไม้ไผ่ เช่น กลุ่มตำบลสองครุฑ กลุ่มตำบลบางเจ้าฉ่า กลุ่มตำบลบางระกำ กลุ่มตำบลพลับ และกลุ่มตำบลอินทประมูล แหล่งหัตถกรรมเครื่องจักสานสำคัญที่ขึ้นชื่อของจังหวัดคือ “บ้านบางเจ้าฉ่า” ตั้งอยู่ที่หมู่ 8 บ้านยางทอง ตำบลบางเจ้าฉ่า ตำบลนี้เป็นชุมชนที่มีมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งชาวบ้านได้เคยร่วมกับชาวแขวงเมืองวิเศษชัยชาญ และชาวบางระจัน สู้รบกับพม่า ณ บ้านบางระจัน โดยมีนายฉ่าเป็นผู้นำ นายฉ่านั้นพื้นเพเป็นคนสีบัวทอง ภายหลังการสู้รบยุติแล้ว “นายฉ่า” จึงได้นำชาวบ้านมาตั้งบ้านเรือน เป็นที่อยู่อาศัยถาวรขึ้นในชุมชนด้านทิศตะวันตกของแม่น้ำน้อย แต่เดิมเรียกว่า “บ้านสร้างสามเรือน” เพราะเริ่มแรกมีเพียงสามหลังคาเรือนเท่านั้น ซึ่งเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การตั้งเป็นที่อยู่อาศัย ปัจจุบันมีชื่อว่า “บางเจ้าฉ่า” เพราะนำชื่อของนายฉ่ามาตั้งชื่อ ซึ่งนายฉ่านี้เป็นทั้งผู้นำและเป็นผู้ก่อตั้งหมู่บ้านบางเจ้าฉ่า เป็นแหล่งผลิตเครื่องจักสานด้วยไม้ไผ่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เคยเสด็จพระราชดำเนินมาเยือนและได้พระราชทานคำแนะนำให้ราษฎรปลูกไม้ไผ่สีสุก เพื่อเป็นวัตถุดิบในการทำเครื่องจักสาน และเป็นการอนุรักษ์งานฝีมือประเภทนี้ไว้ งานจักสานของบ้านบางเจ้าฉ่านี้มีความละเอียดประณีตสวยงาม สามารถพัฒนางานฝีมือตามความต้องการของตลาด ไม่ยึดติดกับรูปแบบเก่า จนสามารถส่งออกขายต่างประเทศได้ จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นหมู่บ้านตัวอย่างในการพัฒนาอาชีพเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม เชิงนิเวศและหมู่บ้านหัตถกรรมจักสานที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก ในช่วง 4 – 5 ปีที่ผ่านมา มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพักผ่อนในชุมชน หรือที่เรียกว่าโฮมสเตย์ (Home Stay) ชาวบ้านจึงร่วมมือกันในการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งพิพิธภัณฑ์เครื่องใช้ไม้ไผ่ การสาธิตและการสัมมนาการเพื่อการพัฒนาตนเอง นอกจากการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแล้ว ยังมีศูนย์สินค้าหัตถกรรมจักสาน ที่มีงานจักสานไม้ไผ่เป็นเครื่องใช้ประยุกต์ ทั้งกระเป๋าสตรี ตะกร้า เครื่องใช้ เครื่องประดับลวดลายศิลปะจักสาน สีสัน

สวยงาม ที่สำคัญ กระบุงจักสานของบ้านบางเจ้าฉ่า ก็คือกระบุงที่ใช้ในพระราชพิธีแรกนาขวัญ ที่ท้องสนามหลวง มายาวนานกว่า 10 ปีแล้ว เป็นความภาคภูมิใจของชาวบ้านบางเจ้าฉ่า

ภายในหมู่บ้านมีพิพิธภัณฑ์เครื่องใช้ไม้ไผ่ แสดงอุปกรณ์เครื่องใช้พื้นบ้านต่างๆ ที่ผลิตจากไม้ไผ่และมีเก็บรวบรวมเอาไว้ นอกจากนี้ที่บางเจ้าฉ่า ยังมีบริการรถอีแต่นชมวิถีชีวิตริมแม่น้ำน้อย กิจกรรมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร สวนมะม่วง สวนมะยงชิด และสวนกระท้อน ฯลฯ ชมแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอใกล้เคียง อำเภอโพธิ์ทอง อำเภอไชโย และอำเภอแสวงหา มีบ้านพักโฮมสเตย์ไว้คอยบริการ

ตราสัญลักษณ์

ที่ตั้ง

องค์การบริหารส่วนตำบลบางเจ้าฉ่า ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลบางเจ้าฉ่า ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอโพธิ์ทองไปทางทิศเหนือประมาณ 6 กิโลเมตรและห่างจากจังหวัดอ่างทองประมาณ 16 กิโลเมตร

เนื้อที่

ตำบลบางเจ้าฉ่ามีพื้นที่รวมทั้ง หหมด ประมาณ 9.1408 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 5,713 ไร่ โดยแบ่งเป็น

พื้นที่เพื่อการเกษตรประมาณ 4,737 ไร่

พื้นที่เพื่อการอยู่อาศัยประมาณ 976 ไร่

พื้นที่ ต.บางเจ้าฉ่า ตั้งอยู่ริมแม่น้ำน้อย ทิศตะวันตก มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลอื่นในเขต อ.โพธิ์ทอง พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำไหลผ่านตลอดปี ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นหลัก ทำการจักสานเป็นอาชีพเสริม

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดตำบลองครักษ์ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

ทิศใต้ ติดตำบลอ่างแก้ว อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

ทิศตะวันออก ติดตำบลบางระกำ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

ทิศตะวันตก ติดตำบลโคกพุทรา อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

ภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ของตำบลบางเจ้าฉ่า มีลักษณะกายภาพส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เป็นที่ตั้งชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรมได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ทำให้อากาศชุ่มชื้นไม่ร้อนจัดโดยมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำน้อยไหลผ่านทางทิศตะวันออกของตำบล และมีคลองชลประทานควบคู่อยู่กับถนนสายโพธิ์ทอง – ท่าช้างไหนด้านทางทิศตะวันตกของตำบล พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะแก่การทำเกษตร ทำนา ทำสวน

ลักษณะภูมิอากาศ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือน กุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ประมาณ 3 เดือน เดือนเมษายนเป็นเดือนที่มีอากาศอบอ้าวมากที่สุด ความร้อน ของอากาศมีสาเหตุเนื่องจากการแผ่รังสีของดวงอาทิตย์

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงกลางเดือนตุลาคม เกิดจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เริ่มพัดเข้ากันอ่าวไทยประมาณเดือนพฤษภาคม พอถึงปลายเดือนพฤษภาคม หรือต้นเดือนมิถุนายน เป็นต้นไปลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะพัดผ่านทำให้มีฝนตกมากขึ้นใน เดือนสิงหาคมถึงตุลาคมเป็นระยะที่ฝนตกชุกที่สุด ฝนที่ตกในระยะนี้ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งจะได้รับอิทธิพลจากพายุดีเปรสชัน ซึ่งเคลื่อนตัวจากทะเลจีนใต้เข้ามาทางฝั่งประเทศเวียดนาม ซึ่งเกิดขึ้นในบางปี ถ้าปีใดเกิดขึ้นหลายๆ ลูกเข้ามาติดๆ กันทำให้ฤดูฝนนานกว่าปกติและเกิดน้ำท่วมได้โดยปกติแล้วฤดูฝนจะสิ้นสุดสำรวจเดือนตุลาคม รวมระยะเวลาประมาณ 6 เดือน

ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ประมาณ 4 เดือน คือตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนเป็นระยะเปลี่ยนฤดูฝนเป็นหนาวระยะนี้มีฝนตกบ้างเป็นครั้งคราวไม่มากนักและจะมีลมพัดจากเหนือมาได้ สลับกันเป็นระยะในเดือนธันวาคมและเดือนมกราคม ฤดูหนาวในตำบลมีอากาศหนาวเย็น แต่อุณหภูมิไม่ลดต่ำมากนัก

เขตการปกครอง

มีจำนวนหมู่บ้าน 8 หมู่บ้าน อยู่ในเขตการปกครององค์การบริหารส่วนตำบลบางเจ้าฉ่า เต็มทั้ง 8 หมู่บ้าน ได้แก่

- หมู่ 1 บ้านห้วยลิงตก
- หมู่ 2 บ้านห้วยลิงตก
- หมู่ 3 บ้านโพธิ์ราษฎร์
- หมู่ 4 บ้านโพธิ์ราษฎร์
- หมู่ 5 บ้านสร้าง
- หมู่ 6 บ้านสร้าง
- หมู่ 7 บ้านสามเรือน
- หมู่ 8 บ้านยางทอง

ประชากร

ตำบลบางเจ้าฉ่ำมีประชากรทั้งหมดจำนวน 3,400 คน แยกเป็นชาย 1,647 คน หญิง 1,753 คน จำนวนหลังคาเรือน 1,043 คน มีความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 371.95 คนต่อตารางกิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่นดั้งเดิม มีการปลูกสร้างบ้านเรือนในที่ดินของตนเองที่เป็นบ้านดั้งเดิมตั้งแต่ปู่ย่าตายาย การดำรงชีวิตที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คุณภาพชีวิตของประชากรผ่านเกณฑ์การจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.2) ทุกด้าน

อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางเจ้าฉ่ำประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวนผลไม้ ปลูกพืชผัก นอกจากนี้ยังมีการประกอบอาชีพเสริม คือ จักสานไม้ไผ่ อาชีพส่วนตัว ค้าขาย รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม และมีบางส่วนรับราชการ

บางเจ้าฉ่ำเป็นชุมชนเก่าแก่ ที่มีวิถีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ และยังคงไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิม ผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างลงตัว อาชีพหลักของชุมชน คือ การทำนาและเกษตรกรรม แต่ที่ทำให้บางเจ้าฉ่ำ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ก็เพราะชุมชนนี้มีฝีมือในการจักสานผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ ซึ่งมีความละเอียดสวยงามและคงทน จึงมีหน่วยงานราชการหลายแห่ง เข้ามาสนับสนุนและส่งเสริมให้บางเจ้าฉ่ำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม

บางเจ้าฉ่ำเป็นแหล่งผลิตเครื่องจักสานด้วยไม้ไผ่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามราชกุมารี ได้เคยเสด็จพระราชดำเนินมาเยือนและได้พระราชทานคำแนะนำให้ราษฎรปลูกไม้ไผ่สีสุก เพื่อเป็นวัตถุดิบในการทำเครื่องจักสานและเป็นการอนุรักษ์งานฝีมือประเพณีนี้ไว้ งานจักสานของบ้านบางเจ้าฉ่ำนี้มีความละเอียดประณีตสวยงามสามารถพัฒนางานฝีมือตามความต้องการของตลาด ไม่ยึดติดกับรูปแบบเก่าจนสามารถส่งออกขายต่างประเทศได้ จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นหมู่บ้านตัวอย่างในการพัฒนาอาชีพภายในหมู่บ้านมีพิพิธภัณฑ์เครื่องใช้ไม้ไผ่ แสดงอุปกรณ์เครื่องใช้พื้นบ้านต่างๆ ที่ผลิตจากไม้ไผ่และมีเก็บรวบรวมเอาไว้ นอกจากนี้ที่บางเจ้าฉ่ำ ยังมีบริการรถอีแต่นชมวิถีชีวิตริมแม่น้ำน้อย กิจกรรมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร สวนมะม่วง สวนมะยงชิด และสวนกระท้อน ฯลฯ ในอดีตงานจักสานเป็นอาชีพเสริมของชาวบางเจ้าฉ่ำยามว่างเว้นจากการทำนาทำสวน แต่ปัจจุบันได้กลายเป็น

อาชีพหลักไปแล้ว เพราะมีความต้องการใช้มากขึ้น ระหว่างเที่ยวชมภายในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นบริเวณใต้ถุนเรือน ศาลาริมทาง หรือเพิงพักใต้ไม้ใหญ่ เราจึงได้เห็นชาวบ้านหญิงชายล้วนสาละวนอยู่กับการจักสานไม้ไผ่

เครื่องจักสานของบางเจ้าฉ่ามีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องจากที่เคยสานแต่กระบุง ตะกร้า เครื่องมือหาปลาตามแม่น้ำลำ คลอง ก็ปรับเปลี่ยนจักสานเป็นข้าวของเครื่องใช้อื่น เช่น กระบุง ตะกร้าขนาดจิ๋วเป็นของฝากของที่ระลึก กระเป๋าถือสุภาพสตรีที่สวยงามทันสมัย โดยใช้ไม้ไผ่สีสุกจักเป็นตอกเส้นบางสีเหลืองนวลตามธรรมชาติ เมื่อสานขึ้นรูปขึ้นลายจะได้ชิ้นงานที่ละเอียดสวยงาม เครื่องจักสานไม้ไผ่บ้านบางเจ้าฉ่าได้รับรางวัลโอทอปยอดเยี่ยม เป็นที่นิยมของคนไทยและชาวต่างชาติ โดยเฉพาะคนญี่ปุ่น

7.2 ชุมชนหัตถกรรมจักสานบ้านหันสัง อำเภอบางปะหัน จังหวัดอยุธยา

ประวัติความเป็นมา

ตำบลหันสังเป็นตำบลเก่าแก่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เคยเป็นเส้นทางผ่านของกองทัพอยุธยา จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน "บ้านแจ้ง" เนื่องจากเป็นจุดที่กองทัพทหารเดินทางผ่านมารุ่งแจ้งที่จุดนี้ (ม. 1-3) ส่วน ม.4 ชื่อบ้านกบ เพราะเดิมสมัยพระเจ้าอู่ทองจุดนี้เคยเป็นท่าช้างโรงพักของกองทัพ ส่วนชื่อหันสัง (ม.5-7) ซึ่งเป็นทั้งชื่อหมู่บ้าน และตำบลเพี้ยนมาจากเหตุการณ์สมัยพระเจ้าอู่ทองเสด็จมาประทับบริเวณตำบลนี้แล้วรับสั่งกับทหารถึงข้อความต่างๆ โดยหันมารับสั่งบ่อยครั้ง คำที่สั่งจึงเพี้ยนมาเรื่อยๆ กลายเป็น หันสัง จนถึงปัจจุบัน

พื้นที่ของตำบลหันสังเป็นที่ราบลุ่มมีคลองชลประทานเหมาะแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรม

เขตพื้นที่

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลตานิม อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลทางกลาง อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลบ้านม้า อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อาชีพ

อาชีพหลัก ทำนา

อาชีพเสริม จักสานและรับจ้าง

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของภาคกลางมีอาณาเขตกว้างขวางและอุดมสมบูรณ์มาก เป็นอู่ข้าว อู่ น้ำของประเทศ มีแม่น้ำหลายสายไหลผ่าน นอกจากแม่น้ำเจ้าพระยาแล้วยังมีแม่น้ำอีกหลายสายที่

ไหลมาบรรจบกันจากการไหลมาบรรจบกันของแม่น้ำทำให้เกิดตะกอนทับถมเป็นดินเหนียวปนทราย ดินจึงเก็บน้ำได้ดี เหมาะกับการทำเกษตรกรรมทำไร่ทำนา ฉะนั้นพื้นที่ของตำบลหันสังเป็นที่ราบลุ่มมี คลองทับน้ำ ไหลผ่านทางทิศตะวันตกคลองหันสัง ไหลแยกจากคลองทับน้ำไปบรรจบกับคลอง ชลประทานพื้นที่ของตำบลจึงเหมาะกับการทำเกษตรกรรมเป็นอย่างยิ่ง

ในอดีตประชากรในตำบลหันสังจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมกันมาก ถือเป็นอาชีพหลักของ ชุมชนและมีอาชีพเสริมเป็นการทำเครื่องจักสาน ทั้งประเภทเครื่องจักสานจากไม้ไผ่และจักสานหวาย แต่ผลงานทางด้านเครื่องจักสานไม้ไผ่จะดูมีชื่อเสียงมากกว่า ส่วนใหญ่จะนิยมทำเป็นเครื่องจักสาน ประเภทเครื่องมือเครื่องใช้ภายในบ้านทุกชนิดเช่น กระจบุง ตะกร้า กล่องใส่เสื้อผ้ากระจาต เป็นต้นรวมไป ถึงเครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพต่างๆเช่น เครื่องมือจับสัตว์น้ำ ตะกร้าสอยผลไม้ เป็นต้น เครื่อง จักสานของที่นี่เป็นงานที่มีความประณีตค่อนข้างมาก ต่อมาในยุคปัจจุบัน การเกษตรเริ่มไม่ให้เกิดผลดี ตามที่ต้องการ ผู้คนบางส่วนจึงหันไปทำอาชีพอื่น เช่น ทำงานโรงงาน รับจ้างทั่วไป เป็นต้น แล้วใน การทำเครื่องจักสานเริ่มจะเป็นอาชีพหลักของบางครอบครัวไปแล้ว อาจจะได้เห็นได้ว่าการทำเครื่องจัก สานเป็นได้ทั้งอาชีพหลักและอาชีพรองของคนในพื้นที่ได้

ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ไผ่ “กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ศูนย์หันสัง” ตำบลหันสัง อำเภอบาง ปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากการศึกษาข้อมูลและสำรวจพื้นที่ชุมชน แล้วนั้นผลิตภัณฑ์ หัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ที่ชุมชนผลิต มีหลากหลาย โดยกลุ่มหัตถกรรมจักสานจะสร้างผลิตภัณฑ์ดั้งเดิม เช่น กระจบุง ตะกร้า ลอบ ไซ บั้งก็ กระจบั้ง ข้อง กระจบั้ง พัด แข่ง กระจบ้อง นอกจากนี้ยังมีการผลิตตาม แบบของลูกค้าเท่าที่กลุ่มหัตถกรรมจักสานจะสามารถสร้างได้ เช่น กล่องใส่กระดาษาชำระ

การศึกษาค้นคว้าข้อมูลการผลิตหัตถกรรมจักสานมีความจำเป็นต่อชีวิตความเป็นอยู่ของ ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ โดยเฉพาะประชากรที่มีอาชีพเกษตรกรรม เพราะหัตถกรรมเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้พื้นบ้าน ที่ทำขึ้นจากวัสดุพื้นบ้าน ชาวชนบทส่วนใหญ่ สามารถผลิตขึ้นใช้เองได้เป็นส่วนมาก ดังนั้น หัตถกรรมจักสานจึงเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่ชาวชนบทยังคงใช้สอยกันอยู่ และเป็นเครื่องมือใช้ที่ ตอบสนองความต้องการใช้สอยในชีวิตประจำวันของชาวชนบทได้เป็นอย่างดี ดังนั้นหัตถกรรมชนิด ต่างๆ จำนวนมากจึงอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันของชาวชนบทได้ดี และเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ ที่มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านมาจนทุกวันนี้ แต่หัตถกรรมจักสานบางอย่าง บางชนิด อาจมีการ

เปลี่ยนแปลงรูปแบบ และวิธีการผลิต ตลอดจนการใช้วัสดุไปบ้าง เพื่อให้สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของสังคม และชีวิตปัจจุบัน

ตราสัญลักษณ์

ป้อมค่ายทหารและรวงข้าวคู่ คือสัญลักษณ์ อบต.หันสัง เนื่องจากสมัยพระเจ้าอู่ทองเคยนำทัพเสด็จผ่านมาทางนี้และเสด็จประทับพักบริเวณตำบลหันสัง ประกอบกับสภาพภูมิศาสตร์เป็นที่ราบลุ่ม มีคลองชลประทานและแม่น้ำไหลผ่าน ที่เหมาะแก่การเกษตรกรรม การปลูกข้าวก็เป็นอาชีพหลักของประชาชนชาวหันสังที่ใช้หล่อเลี้ยงมาแต่สมัย อดีตกาลจนถึงปัจจุบันรวงข้าวคู่ จึงมีความหมายถึงประชาชนยึดอาชีพหลัก คือ การเพาะปลูกข้าวและมีข้าวปลาอุดมสมบูรณ์

7.3 ชุมชนหัตถกรรมจักสานบ้านตลาดใหม่ อำเภวิเศษไชยชาญ จังหวัดอ่างทอง

ประวัติความเป็นมา

ตำบลตลาดใหม่เดิม เป็นหมู่ที่ 5 – 9 ตำบลห้วยคั่นแหลน และแยกมาตั้งตำบลใหม่เป็นตำบลตลาดใหม่ หมู่ที่ 1 - 5

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีคลองชลประทานและคลองธรรมชาติ เป็นตำบลเล็กๆ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3,128 ไร่ ราษฎรส่วนมากมีอาชีพทำนา หัตถกรรมและรับจ้าง
เขตพื้นที่

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ต.ห้วยคั่นแหลน อ.วิเศษไชยชาญ จ.อ่างทอง

ทิศใต้ ติดต่อกับ ต.หลักแก้ว อ.วิเศษไชยชาญ จ.อ่างทอง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ต.ท่าช้าง ต.คลองขนาก อ.วิเศษไชยชาญ จ.อ่างทอง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ต.ห้วยคั่นแหลน อ.วิเศษไชยชาญ

อาชีพ

อาชีพหลัก ทำนา

อาชีพเสริม จักสานหวาย รับจ้าง

ศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนจักสานบ้านตลาดใหม่ กศน. อำเภอวิเศษไชยชาญ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆของศูนย์ฝึกแห่งนี้ พร้อมกับประชาสัมพันธ์เผยแพร่สินค้าของชุมชนจักสานตลาดใหม่ให้เป็นที่รู้จักของผู้ซื้อทุกระดับ พร้อมนำสินค้าออกแสดงตามศูนย์ราชการต่างๆ ตามเว็บไซต์ ทำให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนแห่งนี้เป็นที่สนใจของผู้ซื้อจำนวนมาก มียอดผลิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีตลาดรองรับที่แน่นอน ซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้าขาประจำ ลูกค้าใหม่ ตลาดภายในจังหวัด ตลาดภูมิภาค และตลาดส่งออก นอกจากนี้ กศน. อำเภอวิเศษไชยชาญ ยังได้ส่งผลงานของชุมชนตลาดใหม่เข้าประกวดในเวทีต่างๆ จนได้รับรางวัลภาคภูมิใจมากมาย เช่น รางวัลโอท็อป 5 ดาว ระดับประเทศ รางวัลโอท็อปของจังหวัดอ่างทอง รางวัลอาชีพศูนย์ฝึกผลิตภัณฑ์ชุมชน ปี 2557 ภาคกลางกลุ่มหนึ่ง ณ จังหวัดปทุมธานี และหลายๆรางวัลอีกมากมาย

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และงานวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พอสรุปได้ดังนี้

8.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน

สุภาพร ชาววัง (2552) ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการพัฒนาเครื่องจักสานเชิงพานิชย์ จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านในการผลิตเครื่องจักสาน และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการพัฒนาเครื่องจักสานเชิงพานิชย์ จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานที่ดำเนินมาแต่บรรพบุรุษถ่ายทอดวัฒนธรรมการจักสานเป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวบ้าน การผลิตเครื่องจักสานของกลุ่มชาวบ้านผู้ประกอบการผลิตเครื่องจักสาน ผักตบชวา หวาย ในอดีตชาวบ้านจะหาวัตถุดิบในท้องถิ่น แต่ปัจจุบันมีการรับซื้อจากแหล่งอื่นๆ นอกจากนี้ เครื่องจักสานกับความเชื่อเรื่องพิธีกรรม ในอดีตชาวบ้านมีความผูกพันกับเครื่องจักสานในวิถีชีวิต และมีเครื่องจักสานบางชนิดที่ยังใช้ในพิธีกรรม เช่น การเกิด ประเพณีงานบุญ พิธีทางศาสนา ในปัจจุบันความเชื่อและพิธีกรรมของเครื่องจักสานได้ลดน้อยลง เนื่องจากความเจริญด้านเทคโนโลยี ด้านการพัฒนากลุ่ม

บุคคลให้มีความรู้ในการผลิตเครื่องจักสานโดยการแสวงหาความรู้การแลกเปลี่ยนความรู้จากกลุ่มอื่น หรือหน่วยงานอื่นภายนอกกลุ่มของตน โดยการอบรม ประชุมสัมมนา ศึกษาดูงาน หรือเข้าร่วม กิจกรรมการประยุกต์ผลิตภัณฑ์จักสานการพัฒนาด้านวัตถุดิบที่หาได้ในพื้นที่และการผลิตอย่างต่อเนื่อง มีการนำเทคนิคในด้านต่าง ๆ เข้ามาใช้ในการกระบวนการผลิต ตลอดจนการถ่ายทอดภูมิปัญญา เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ ทำให้มีการปรับปรุงพัฒนา กระบวนการผลิตเครื่องจักสาน มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ความสามารถ และ ประสบการณ์ของสมาชิกทุกคน ด้านการส่งเสริมการผลิตเครื่องจักสาน จากภูมิปัญญาพื้นบ้านให้มีการพัฒนาเชิงพาณิชย์ มีการส่งเสริมด้านการตลาดสามารถใช้เป็นช่องทางในการเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่ม

ภาสกร โทณะวณิก (2553) ทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมสาขจักสานของจังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยนี้มี วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมจักสานในจังหวัด เชียงใหม่ 2) วิเคราะห์ความสอดคล้องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม จักสานในจังหวัดเชียงใหม่และ 3) เพื่อสืบทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมจักสานใน จังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 4 อำเภอ คือ อำเภอหางดง อำเภอสันทราย อำเภอสันกำแพงและอำเภอเมือง พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการอาศัยอยู่ในอำเภอสันทรายมากที่สุด วัสดุอุปกรณ์ส่วนใหญ่มาจากท้องถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็น รูปแบบที่ออกแบบเอง อาศัยรูปแบบดั้งเดิม ผู้ประกอบการมีจุดเด่นในการดำเนินธุรกิจ คือ ได้รับการ ถ่ายทอดจากรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย มีช่องทางการจัดจำหน่ายที่แน่นอนคือ ผ่านทางร้านค้าผู้ประกอบการ และตัวแทนจำหน่าย

อัญชลี คงทอง (2553) ศึกษาเรื่อง แบบอย่างในการพัฒนาอาชีพจักสานอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพัฒนาการของกลุ่มอาชีพจักสาน และปัจจัยหลักของ ความสำเร็จของการพัฒนาอาชีพของกลุ่มจักสานอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี มีวิธีการศึกษาโดย การวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า พัฒนาการของกลุ่มอาชีพจักสาน เริ่มจากการรวมกลุ่มอาชีพจักสานตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2521 โดยมีสมาชิกเพียง 3 คน รูปแบบผลิตภัณฑ์เป็นเครื่องใช้ทั่วไป เช่น ตะกร้า กระเป๋า กระดาษ พัด เป็นต้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจักสานกับกลุ่มภายนอกชุมชนอย่างไม่ เป็นทางการ เป็นการพูดคุย สำหรับการถ่ายทอดความรู้เป็นลักษณะแบบกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ

จากรุ่นสู่รุ่นและเพื่อนบ้านด้วยวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มในระยะเริ่มต้นนี้ ยังไม่มีกติการ่วมกันเป็นลายลักษณ์อักษร มีการพึ่งพาอาศัยกัน และช่วยเหลือกันจนสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ในปัจจุบัน

เจษฎา พัฒรานนท์ (2553) ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น โดยใช้วิธีการปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษากลุ่มจักสานใบกระท่อมตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นภายใต้บริบทชุมชนกลุ่มจักสานใบกระท่อมตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยใช้วิธีการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นำเทคนิค AIC มาใช้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มจักสานใบกระท่อมมีความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีผู้เข้าร่วมดำเนินการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น จำนวน 30 คน มีการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 3 วงรอบ แนวทางหลักในการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ คือ การนำเศษวัสดุที่เหลือจากการทำพัดใบกระท่อมมาพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ ได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายจำนวน 21 ชุดผลิตภัณฑ์ 53 ชิ้นงาน ได้แก่นำในการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาสามารถนำไปจำหน่ายตลอดจนถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนในท้องถิ่น ผลการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

เอกพงศ์ อินแก้ว และคณะ (2554) ศึกษาเรื่องการศึกษาและพัฒนากระบวนการผลิตหัตถกรรมจักสานสำหรับสร้างแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อความยั่งยืนของจังหวัดอ่างทอง วัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาและพัฒนากระบวนการผลิตและขั้นตอนในงานหัตถกรรมจักสานของจังหวัดอ่างทองเพื่อหาประสิทธิภาพด้านประโยชน์ใช้สอยด้านความงาม ด้านการใช้งาน 2. เพื่อนำเสนอวิธี การออกแบบและกระบวนการผลิตสำหรับงานออกแบบ 3. เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้านจากกระบวนการผลิตแนวทางใหม่ที่ได้จากการศึกษากระบวนการผลิตงานจักสานของจังหวัดอ่างทอง

พบว่าการผลิตงานจักสานแบบเดิมมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตไปเกี่ยวข้องกับเชิงพาณิชย์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นการผลิตงานในลักษณะหัตถอุตสาหกรรม จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาหลายประการ

อมรรัตน์ จำปาวัตตะ (2554) ศึกษาเรื่องการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาหัตถกรรม
 พื้นบ้านเครื่องจักสาน อำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี วัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การ
 ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสาน อำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี 2.
 เพื่อศึกษารูปแบบและพัฒนาการของหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสาน อำเภอน้ำสนิคม จังหวัด
 ชลบุรี จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานอำเภอน้ำสนิคม จังหวัดชลบุรี
 พบว่าชาวอำเภอน้ำสนิคมได้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาเกี่ยวกับหัตถกรรมพื้นบ้าน เครื่องจักสานมา
 อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานที่สำคัญ คือ แหล่ง
 ความรู้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ได้แก่

- ครอบครัว โดยบุคคลที่เป็นแหล่งความรู้ในการถ่ายทอด ได้แก่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ใน
 บางครั้งก็จะสอนน้อง หรือน้องจะสอนพี่
- หน่วยราชการ พบว่า เคยดูการสาธิตและฝึกอบรมระยะสั้นในการจักสานผลิตภัณฑ์ตาม
 รูปแบบใหม่ โดยไปอบรมการทำฝาชีลายดาว ตะกร้าต่างๆ และการจักสานอื่นอีกมากมาย ตั้งแต่
 วิธีการย้อมสี และการสาน
- โรงเรียน เป็นแหล่งถ่ายทอดที่สำคัญ เนื่องจากนักเรียนจะได้รับความรู้ด้านจักสานจาก
 โรงเรียน โดยโรงเรียนจะมีการสอนงานสาน ซึ่งเป็นขั้นพื้นฐานให้แก่ นักเรียน วิธีการสอนเป็นแบบครู
 และนักเรียน โดยให้นักเรียนไปหาตอกมาเอง ถ้าหาไม่ได้ก็ใช้กระดาษแข็งตัดเป็นเส้น ตอกไม้ไผ่มี 2 สี
 สีหนึ่งเป็นเส้นนอน สีหนึ่งเป็นเส้นยืน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจในหลักการสาน จึงสอนเฉพาะลวดลาย
 ง่ายๆ เช่น ลายขัดหนึ่ง ลายขัดสอง ลายสาม

สิริพร คีนมาเมือง (2554) ศึกษาเรื่อง การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสืบ
 ทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมสาขาไม้แกะสลักของจังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยครั้งนี้ มี
 วัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาบริบทและศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานหัตถกรรมไม้แกะสลักใน
 จังหวัดเชียงใหม่ 2) วิเคราะห์ความสอดคล้องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) เพื่อ
 สืบหาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานหัตถกรรมสาขาไม้แกะสลักของจังหวัดเชียงใหม่เพื่อ
 เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่น ระดับชุมชน ระดับประเทศสู่สากล โดยได้ทำการศึกษากลุ่ม
 ตัวอย่างจากอำเภอมะริม อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอสารภี อำเภอสันป่าตอง และอำเภอมจอมทอง

จังหวัดเชียงใหม่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ พบว่าผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรองคุณภาพสินค้าจากภาครัฐ ไม่มีการวางแผนเพื่อรองรับปัญหาด้านวัตถุดิบ รัฐบาลและเอกชนส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอย่างจริงจัง ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อราคาวัตถุดิบ

สรุป งานวิจัยที่เกี่ยวกับข้อกฎหมายปัญหาท้องถิ่น พบว่าการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นวิธีการถ่ายทอดที่ใช้เป็นประจำคือ การบอก เน้นให้ผู้เรียนถามและวิธีการที่ดีที่สุดในการถ่ายทอดความรู้คือการให้ผู้เรียนปฏิบัติด้วยตนเอง ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานเกี่ยวข้องกับความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝังวิถีคิด การดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่ลูกหลาน เพื่อปฏิบัติสืบต่อกันมามีทั้งความรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเน้นการอนุรักษ์เครื่องจักสานลวดลายโบราณประยุกต์เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีประเพณี และวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมควบคู่กับการตั้งถิ่นฐานเป็นสิ่งสำคัญในการผลิตและคิดค้นลวดลายการทำเครื่องจักสาน

8.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความรู้

ฉลาด จันทรสมบัติ (2550) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ขององค์กรชุมชน โดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ 8 องค์กรชุมชนในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย 2 หมู่บ้าน ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการจัดการความรู้ขององค์กรชุมชนที่พัฒนาประกอบด้วย ขั้นเตรียมชุมชน เช่น การสร้างแรงจูงใจและสร้างจิตสำนึกในการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน ขั้นสร้างวิสัยทัศน์ ขั้นจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพ ขั้นการนำแผนไปปฏิบัติและพัฒนางาน และขั้นประเมินผลสรุป 2) ผลการนำรูปแบบการจัดการความรู้ขององค์กรชุมชนไปทดลองใช้กับองค์กรชุมชนเป้าหมาย 8 องค์กรเป็นเวลา 8 เดือน พบว่า ทุกกลุ่มองค์กรเกิดนักจัดการความรู้ในชุมชน มีการดำเนินการซึ่งประกอบด้วย การสร้างความรู้ การจำแนกความรู้ การจัดเก็บ การนำไปใช้ การแลกเปลี่ยนและการประเมินความรู้ มีศูนย์จัดการความรู้ขององค์กรที่ขับเคลื่อนให้กลุ่มพึ่งตนเองได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเวทีจริงและเวทีเสมือน 3) กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจในการดำเนินการจัดการความรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากและ 4) ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้

ประพันธ์ เกียรติเผ่า (2551) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้ ปัจจัยที่สัมพันธ์กันกับการจัดการความรู้และการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า หลวงพ่อสมย์วัดหนองหญ้านางใช้ภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านในการเหยียบเหล็กแดงรักษาโรคอัมพฤกษ์และอัมพาต โดยได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและบุคคลที่มีความรู้ โดยการเรียนตัวต่อตัวและประสบการณ์ของตนเอง ประเมินผลการรักษาจากความพึงพอใจของคนไข้

กนกพร ฉิมพลี (2555) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา มีวิธีการดำเนินการวิจัยโดย ศึกษาจากเอกสารอ้างอิงและการศึกษาภาคสนามในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป้าหมาย 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) วิสาหกิจชุมชนสานหมวกใบตาลบ้านคล้า อำเภอพิมาย 2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานผักตบชวา อำเภอจักราช 3) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบึงมิตรภาพ อำเภอโนนสูง และ 4) วิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์จากใบตาลบ้านยายพา อำเภอชุมพวง การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ไม่ต่ำกว่า 3 ครั้ง การสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 20 คน การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยแบ่งรูปแบบการจัดสนทนากลุ่มเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กลุ่มละประมาณ 3 ครั้ง ครั้งละ 4-9 คน ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญรวมทั้ง 52 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานเกี่ยวข้องกับความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝังวิถีคิด การดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่ลูกหลาน เพื่อปฏิบัติสืบต่อกันมา 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่มเพื่อให้สมาชิกมีความรู้และเป็นที่มาของการจัดเก็บความรู้ในตัวบุคคล 3) การถ่ายทอดความรู้มีรูปแบบการถ่ายทอดอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

อภิชาติ ไจอารีย์ (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ใน 3 องค์ประกอบ คือ องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการจัดการความรู้และปัจจัยเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการจัดการความรู้ของชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ การศึกษาจากเอกสารและหลักฐานต่างๆ การสำรวจชุมชนและการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 24 คน ใช้กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูล (content analysis) ผลการศึกษาพบว่า 1) องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตยมีที่มา 2 ลักษณะ คือ (1) ภูมิปัญญาดั้งเดิม (2) ความรู้ใหม่ที่ผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับวิทยาการสมัยใหม่ที่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วยรูปแบบผลิตภัณฑ์ 4 ชนิด คือ หน่อไม้ดอง หน่อไม้ต้ม หน่อไม้แห้งและหน่อไม้ซूप ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความสามารถของคนในชุมชนและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นจนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร การเรียนรู้และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และเป็นวิถีชุมชนที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา 2) กระบวนการจัดการความรู้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การกำหนดความรู้ โดยผ่านการพิจารณาว่าเป็นความรู้ดั้งเดิมหรือความรู้ใหม่ที่ประยุกต์จากภูมิปัญญาเดิม (2) การแสวงหาความรู้ ที่มาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนและการส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอก (3) การแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ ผ่านการพูดคุยและปรึกษาหารือ เพื่อการแก้ปัญหาในกระบวนการแปรรูป (4) การจัดเก็บความรู้ ส่วนใหญ่เป็นการจัดเก็บความรู้ในตัวบุคคล ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และ (5) การถ่ายทอดความรู้ส่วนใหญ่มีลักษณะอย่างไม่เป็นทางการ ผ่านสมาชิกภายในครัวเรือน และ 3) เงื่อนไขสู่ความสำเร็จของการจัดการความรู้ที่สำคัญ ได้แก่ (1) ความรู้ด้านการจัดการความรู้ (2) วัฒนธรรม/วิถีชุมชน (3) ผู้นำชุมชน (4) ทรัพยากรท้องถิ่น และ (5) โครงสร้างพื้นฐาน

Lam W (2005) ทำการวิจัยเรื่อง Successful Knowledge Management Requires a Knowledge Culture: A Case Study เป็นการศึกษาการจัดการความรู้ที่ประสบความสำเร็จโดยใช้วัฒนธรรมความรู้ กรณีศึกษาบริษัท MKS ซึ่งเป็นบริษัทที่ปรึกษาด้านเทคโนโลยีข่าวสารของอินเดีย พบว่า วัฒนธรรมความรู้เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการจัดการความรู้และผลการสัมฤทธิ์ที่ได้จากพนักงานบริษัท MKS ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะของวัฒนธรรมบางด้านที่เป็นปัจจัยขัดขวางการจัดการความรู้ของบริษัท ประกอบด้วยการแข่งขันภายในระหว่างพนักงานด้วยกันจนอาจทำให้ขาด

แรงจูงใจที่จะให้มีการแบ่งปันความรู้และการประเมินคุณค่าของลูกจ้างต่ำเกินไป แต่พนักงานจะพึงพอใจกับวิธีการแบ่งปันความรู้แบบซึ่งหน้ามากกว่าวิธีการที่ใช้เครื่องมือ

Sparrow J (2005) ทำการวิจัยเรื่อง Classification of Different Knowledge Management Development Approaches of SMEs เป็นการจำแนกการเข้าถึงการจัดการความรู้ที่แตกต่างกันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พบว่า ธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลางต้องเผชิญกับการจัดการความรู้ในรูปแบบต่างๆเพื่อรับมือกับวิสาหกิจที่มีขนาดใหญ่กว่า จึงทำให้เกิดแนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้ใหม่เพื่อให้สามารถใช้ได้กับธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลางทั้งหมดได้ถึงแม้ว่าธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลางทั้งหมดจะไม่ใช้กลุ่มที่มีกระบวนการจัดการความรู้เหมือนกันก็ตาม จากการศึกษาได้จำแนกกลุ่มธุรกิจออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มธุรกิจที่ไม่ใช้การจัดการความรู้เลย กลุ่มที่เน้นการจัดการความรู้ กลุ่มที่เป็นเจ้าขององค์ความรู้และกลุ่มที่มีการเรียนรู้ควบคู่กับการสร้างความรู้ จึงได้พบว่า กลุ่มธุรกิจแบบต่างๆมีวิธีการจัดการความรู้ในรูปแบบที่แตกต่างกันตามลักษณะพื้นฐานของกลุ่มธุรกิจแต่ละประเภท

Baskerville & Dulipovici (2006) ทำการวิจัยเรื่อง The Theoretical Foundations of Knowledge Management เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการต่อตั้งทฤษฎีการจัดการความรู้ พบว่า การจัดการความรู้เกิดขึ้นในฐานะเป็นแขนงของความรู้สำคัญเพื่อการปฏิบัติและการวิจัยในระบบสารสนเทศ การจัดการความรู้จึงสร้างขึ้นมาจากพื้นฐานทางทฤษฎีสารสนเทศทางเศรษฐกิจ การจัดการเชิงกลยุทธ์ วัฒนธรรมองค์กร พฤติกรรมองค์กร โครงสร้างองค์กร ปัญญาประดิษฐ์ การจัดการเชิงคุณภาพ และเครื่องมือวัดการปฏิบัติขององค์กร โดยแนวคิดทฤษฎีเหล่านี้ได้ถูกใช้เป็นรากฐานสำหรับแนวคิดใหม่ที่จะหาเหตุผลสำหรับการจัดการความรู้ นิยาม กระบวนการจัดการความรู้และการประเมินค่าของผลลัพธ์ที่เกิดจากกระบวนการนี้

Alstete (2007) ทำการวิจัยเรื่อง Assessment of Knowledge Growth Stages in Organizations เป็นการประเมินขั้นการเติบโตของความรู้ในองค์กร โดยได้ตรวจสอบขั้นตอนการเติบโตขององค์ความรู้ของบริษัท จำนวน 50 แห่ง ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณโดยการสอบถามข้อมูลจากลูกจ้างของบริษัทเพื่อกำหนดอันดับความรู้ของบริษัทตามมาตรวัดของ Bohn's eight-stage scale ว่าอยู่ในอันดับใด ในช่วงระหว่างที่ไม่มีความรู้เลย (Complete Ignorance) จนถึงมีความรู้

อย่างสมบูรณ์ (Complete Knowledge) ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการเติบโตขององค์ความรู้ของบริษัทจำนวน 50 แห่ง ในปัจจุบันตามมาตรวัดของ Bohn's scale อยู่ระหว่างขั้นที่ 3 (The Measure Stage) อันหมายถึงมีความรู้อยู่ในรูปแบบการจดบันทึกโดยการเขียน และขั้นที่ 4 (Control of the Mean) ซึ่งเป็นขั้นที่มีทั้งการบันทึกความรู้โดยการเขียนและบันทึกลงในคอมพิวเตอร์

Bosua R and Scheepers R (2007) ทำการวิจัยเรื่อง Towards a Model of Explain Knowledge Sharing in Complex Organization Environments เป็นการศึกษาวิจัยที่เป็นการมุ่งสู่แบบจำลองที่อธิบายการแบ่งปันความรู้ในสภาพแวดล้อมองค์กรที่ซับซ้อน พบว่า การแบ่งปันความรู้ที่มีประสิทธิผลจะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดสภาพแวดล้อมในองค์กรที่เน้นด้านความรู้และเสนอว่า ประสิทธิภาพของการแบ่งปันความรู้ถูกกำหนดโดยคุณลักษณะของเครือข่ายทางสังคมทั้งที่เป็นรูปแบบและไม่เป็นรูปแบบ รวมทั้งมีข้อเสนอเพิ่มเติมอีกว่า กลไกอำนวยความสะดวกภายในสังคมและเครือข่ายสังคมที่สร้างขึ้นกับกลไกที่เชื่อมเครือข่ายเหล่านี้เข้าด้วยกันจะมีผลต่อประสิทธิภาพทั้งหมดของการแบ่งปันความรู้ในสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อน

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่าการจัดการความรู้นั้นประกอบด้วย การสร้างความรู้ การจำแนกความรู้ การจัดเก็บ การนำไปใช้ การแลกเปลี่ยนและการประเมินความรู้ซึ่งในแต่ละท่านได้นำกระบวนการจัดการความรู้นี้มาประยุกต์และปรับปรุงใช้ในงานวิจัยเพื่อให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น

8.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ผ่านมาแสดงถึงผลกระทบในทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) อาทิ Cohen (1996) ชี้ให้เห็นถึงการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทางชาติพันธุ์และการท่องเที่ยวทางเพศในประเทศไทยซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นและส่งผลกระทบต่อทางลบทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับกว้าง Pleumarom (2002) ชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวในภูมิภาคแม่น้ำโขง ทั้งในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แม้ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาตัวเลขเศรษฐกิจให้เติบโตขึ้น แต่ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวแบบมวลชนในภูมิภาคนี้ได้ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนต่อภูมิภาคและชุมชน ในงานศึกษาของ (ชูศักดิ์ วิทยาภักดิ์ 2554) และ (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ 2553) ชี้ให้เห็นว่า ความสนใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเมืองมรดกโลก เช่น เมืองหลวงพระบางนั้น แสดงให้เห็นรอยเชื่อมต่อของความสนใจของนักท่องเที่ยวที่

เลื่อนจากมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ไปสู่มรดกทางวัฒนธรรมนามธรรม อย่างไรก็ตาม งานศึกษาดังกล่าวได้แสดงให้เห็นไปพร้อมกันว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบเดิมส่งผลกระทบต่อประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนเองด้วย

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ (2555) ทำการศึกษาศักยภาพของพื้นที่ในเขต สพพ .4 และ สพพ.5 (เขตพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เขต 4 ประกอบด้วยพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร, เขตพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดเลย ครอบคลุมพื้นที่เชื่อมโยงด่านซ้าย-ภูเรือ-นาแห้ว-ท่าลี่-เชียงคาน-เลย และ ภูกระดึง-หนองหิน-ภูหลวง) เพื่อพัฒนาเป็น “ต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” ในประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า เขตพื้นที่ดังกล่าวมีคุณสมบัติ ทั้งในเชิงพื้นที่และกระบวนการ กล่าวคือ มีความหลากหลายและโดดเด่นในทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ขณะเดียวกันชุมชนในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมมีความตระหนักในศักยภาพดังกล่าว และพร้อมจะเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มาเรียนรู้ผ่านกิจกรรมของชุมชนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยที่กิจกรรมที่ได้รับการคัดเลือกร่วมกับชุมชน ได้แก่ (การผลิตสังคโลก ที่ อ.เมืองเก่า จ.สุโขทัย การทำผ้าหมักโคลนและการทำข้าวเป็ปที่ อ.ศรีสัชนาลัย, การทำพระพิมพ์ดินเผา ที่ อ.นครชุม จ.กำแพงเพชร, การทำต้นผึ้ง ที่พระธาตุศรีสองรัก อ.ด่านซ้าย และการผลิตผ้าไหมฝ้าย อ.เชียงคาน จ.เลย) สะท้อนถึงคุณสมบัติหลักของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Exchange) , การทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม (Spirit of Place) โดยผ่านประสบการณ์ตรงกับเจ้าของวัฒนธรรม (Experience)

ท้าวหาญ ทวีแสง (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษา ศูนย์กลางเศรษฐกิจนิก เทศบาลนครยะลา ผลการศึกษา พบว่า 1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ศูนย์กลางเศรษฐกิจนิก เทศบาลนครยะลามีศักยภาพและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำสมาคมกเขาชาวเสียงภาคใต้ให้ความสำคัญกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้านสังคมและผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงนกเขาชาวเสียงให้ความสำคัญกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้านเศรษฐกิจ 2) ความคิดเห็นกับการมีส่วนร่วมของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำสมาคมกเขาชาวเสียงภาคใต้ให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมในการวางแผนมากที่สุด รองลงมาคือ การร่วมดำเนินการ การร่วมรับผลประโยชน์ การติดตามและการประเมินผล ส่วนผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงนกเขาชาวเสียงให้ความสำคัญ การมีส่วน

ร่วมในการวางแผนมากที่สุด รองลงมาคือ การร่วมรับผลประโยชน์ การร่วมดำเนินการ การติดตาม และการประเมินผล 3) ภาพรวมของสิ่งกระตุ้นทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวชาวไทยทั้ง 7 ด้าน มีผลอยู่ในระดับมาก 4) การกำหนดแนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรสร้างสรรค์บุคคลอย่างมีคุณภาพมาตรฐานระดับสากล เพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนยกระดับมาตรฐานกระบวนการให้บริการพัฒนาผลิตภัณฑ์คิดแปลก แตกต่างอย่างสร้างสรรค์ บูรณาการเทคโนโลยีช่องทางการจัดจำหน่ายให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย พัฒนาลักษณะทางกายภาพเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพัฒนากระบวนการส่งเสริมการตลาดอย่างสร้างสรรค์

Parker Karen F and Patricia L McCall (1999) ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวของเยาวชนในเมืองยองเกอร์ (Younger) มลรัฐนิวยอร์ก (New York) ที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยว โดยสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชน อายุระหว่าง 12-20 ปี จำนวน 480 คน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยวถูกต้องมากที่สุด จากการทดสอบทางสถิติ พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยว แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Richards G (2010) ทำการศึกษาชี้ให้เห็นว่า มีความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบของการท่องเที่ยวอย่างสำคัญ กล่าวคือ การท่องเที่ยวแบบเดิมนั้นนักท่องเที่ยวใช้เวลาเดินทางไปกับการเข้าชมและถ่ายภาพตามสถานที่ที่น่าสนใจต่าง ๆ ที่มีความสำคัญในทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะ เป็นหาดทราย มรดกทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถาน อนุสรณ์สถานแต่นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่มีความปรารถนาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ตนเองไปเที่ยวหรือในอัตลักษณ์ของพื้นที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ

สรุป การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือการได้รับประสบการณ์จริงจากการเดินทางท่องเที่ยว โดยกระบวนการผลิตและการบริโภคเป็นส่วนสำคัญที่หล่อหลอมนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดประสบการณ์ท่องเที่ยว

8.4 งานวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์

พวงแก้ว พรพิพัฒน์ (2553) ได้ทำการวิเคราะห์ถึง การพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญในอนาคต จะต้องสร้างความพร้อมให้กับคนเป็นสำคัญ เนื่องจากหัวใจสำคัญของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ ความคิดสร้างสรรค์ที่อยู่บนฐานขององค์ความรู้จากการเรียนรู้ และภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สั่งสมมา นำมาผสมผสานกับวัฒนธรรมแล้วนำมาผลิตเป็นสินค้า โดยการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยใช้ลิขสิทธิ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการปกป้องผลงาน

เกียรติศักดิ์ พันธลำเจียก และสุกัญญา แสงเดือน (2554) ทำการวิจัยเรื่องการจัดการความรู้เชิงสร้างสรรค์สู่สังคมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการเรียนรู้ระดับปริญญาตรี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดการจัดการความรู้ทั้งต่างประเทศและในประเทศ พัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เชิงสร้างสรรค์สู่สังคมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และศึกษาผลการจัดการความรู้เชิงสร้างสรรค์สู่สังคมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการเรียนรู้ระดับปริญญาตรี ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1. แนวคิดการจัดการความรู้ทั้งต่างประเทศและในประเทศ พบว่า ด้านกระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย การกำหนด การสร้างสรรค์ การแบ่งปัน และการประเมิน สำหรับด้านองค์ประกอบ/ปัจจัย/กิจกรรม เกี่ยวข้องกับความรู้ สังคม และปัจจัยอื่น 2. รูปแบบการจัดการความรู้เชิงสร้างสรรค์สู่สังคมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้แก่ ด้านองค์ประกอบ ประกอบด้วย ความรู้ภายในบุคคล ความรู้ภายนอกบุคคล ความรู้เชิงสร้างสรรค์ สังคม และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย การกำหนด การสร้างสรรค์ การแบ่งปัน และการประเมิน ในแต่ละกระบวนการ ประกอบด้วย การกำหนดความรู้ ประกอบด้วย 2ก ได้แก่ ก่อตั้งชุมชนและก่อให้เกิดความรู้ การสร้างสรรค์ความรู้ ประกอบด้วย 3ส ได้แก่ แสวงหา สร้างสรรค์ และเสริมแต่งการแบ่งปันความรู้ ประกอบด้วย 3 บ ได้แก่ บอกเล่า แบ่งปัน และบันทึก และการประเมินผลความรู้ประกอบด้วย 3ป 1ก ได้แก่ เป็นไปได้ ประสบผลสำเร็จ ประดิษฐ์ผลงาน และ การจัดการ 3. ผลการจัดการความรู้เชิงสร้างสรรค์สู่สังคมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการเรียนรู้ระดับ ปริญญาตรี พบว่า การประเมินตนเองในการจัดการความรู้เชิงสร้างสรรค์สู่สังคมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการเรียนรู้ระดับปริญญาตรี โดยนักศึกษาที่ดำเนินการจัดการความรู้ (นักศึกษาระดับปริญญาตรี) พบว่า ผลการประเมินตนเองในการจัดการความรู้เชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มตัวอย่างที่ ดำเนินการจัดการความรู้ ทั้ง 3 กลุ่ม มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก

นุชจรี ทัดเศษ และคณะ (2555) ทำการวิจัยเรื่อง เศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยผลผลิตเกษตรลุ่มน้ำเข็ก การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อตามรอยการผลิตผลผลิตทางการเกษตรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และ 2. เพื่อพัฒนาแปรรูปผลผลิตเกษตรลุ่มน้ำเข็ก โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุก

กระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมในการวิจัยและให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเทคนิคการศึกษาจะประกอบด้วย การศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วมและ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการประเมินชุมชนอย่างเร่งด่วน พบว่า ชุมชนหมู่ 5 หมู่บ้านทานตะวัน ตำบลหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์อดีตมีการพืชตามพระราชดำริโครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็กทั้งหมด 3 ชนิด ได้แก่ หน่อไม้ฝรั่ง เสาวรส และถั่วแขก แต่ในปัจจุบันเหลือเพียงชนิดเดียวคือ เสาวรส โดยมีการแปรรูปจากเสาวรสเป็นน้ำเสาวรสและใช้เปลือกของเสาวรสที่แยกน้ำและเมล็ดแล้วนำไปใช้เลี้ยงโค และชุมชนมีความต้องการในการเพิ่มองค์ความรู้ในเรื่องของการใช้ประโยชน์จากเปลือกของเสาวรสเพื่อเพิ่มมูลค่าโดยมีความต้องการแปรรูปจากเปลือกเสาวรสเป็นการเชื่อมหรือแช่อิ่ม

Markusem A (2004) ศึกษาเป้าหมายด้านอาชีพในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านแรงงานของชุมชน มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่การพัฒนาเศรษฐกิจส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับทุนมนุษย์ในระดับน้อย ซึ่งการที่จะทำให้เกิดความสำเร็จได้นั้น ควรมีการวางแผนและมีการกำหนดนโยบายอย่างสมเหตุสมผล

สรุป เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในการสร้างสรรค์งานต่างๆเพื่อให้เกิดรายได้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค การสร้างสรรค์งานส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรม การใช้ทรัพย์สินทางปัญญา การสั่งสมความรู้ของสังคมเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

ตารางที่ 6 ตารางสรุปผลงานวิจัย

ผู้วิจัย	ปี	ชื่อเรื่อง	ผลการวิจัย
สุภาพร ชาววัง	2552	การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา พื้นบ้านในการพัฒนาเครื่องจัก สานเชิงพานิชย์ จังหวัด นครราชสีมา	พบว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านในการพัฒนา ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานที่ดำเนินมาแต่บรรพ บุรุษถ่ายทอดวัฒนธรรมการจักสานเป็น อาชีพดั้งเดิมของชาวบ้าน การผลิตเครื่องจัก สานของกลุ่มชาวบ้านผู้ประกอบการผลิต เครื่องจักสาน ผักตบชวา หวาย ในอดีต ชาวบ้านจะหาวัตถุดิบในท้องถิ่น แต่ปัจจุบัน มีการรับซื้อจากแหล่งอื่นๆ นอกจากนี้ เครื่องจักสานกับความเชื่อเรื่องพิธีกรรม ใน อดีตชาวบ้านมีความผูกพันกับเครื่องจักสาน ในวิถีชีวิต และมีเครื่องจักสานบางชนิดที่ยัง ใช้ในพิธีกรรม เช่น การเกิด ประเพณีงาน บุญ พิธีทางศาสนา ในปัจจุบันความเชื่อและ พิธีกรรมของเครื่องจักสานได้ลดน้อยลง เนื่องจากความเจริญด้านเทคโนโลยี
ภาสกร โทณะวณิก	2553	การประยุกต์พระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสืบทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นงาน หัตถกรรมสาขาจักสานของ จังหวัดเชียงใหม่	พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการอาศัยอยู่ในอำเภอ สันทรายมากที่สุด วัสดุอุปกรณ์ส่วนใหญ่มา จากท้องถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่ รูปแบบ ของผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบที่ ออกแบบเอง อาศัยรูปแบบดั้งเดิม ผู้ประกอบการมีจุดเด่นในการดำเนินธุรกิจ คือ ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นปู่ย่าตายาย หรือบรรพบุรุษ มีช่องทางการจัดจำหน่ายที่ แน่นอนคือ ผ่านทางร้านค้าผู้ประกอบการ และตัวแทนจำหน่าย

ตารางที่ 6 ตารางสรุปผลงานวิจัย (ต่อ)

ผู้วิจัย	ปี	ชื่อเรื่อง	ผลการวิจัย
อัญชลี คงทอง	2553	เรื่อง แบบอย่างในการพัฒนา อาชีพจักสานอำเภอพนสนิม จังหวัดชลบุรี	พบว่า พัฒนาการของกลุ่มอาชีพจักสาน เริ่ม จากการรวมกลุ่มอาชีพจักสานตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2521 โดยมีสมาชิกเพียง 3 คน รูปแบบผลิตภัณฑ์เป็นเครื่องใช้ทั่วไป เช่น ตะกร้า กระเป๋า กระจาด พัด เป็นต้น มีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจักสานกับกลุ่ม ภายนอกชุมชนอย่างไม่ เป็นทางการ เป็น การพูดคุย สำหรับการถ่ายทอดความรู้เป็น ลักษณะแบบกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ จากรุ่นสู่รุ่นและเพื่อนบ้านด้วยวิธีการเรียนรู้ จากประสบการณ์ตรง
เจษฎา พัฒรานนท์	2553	การพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์ หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นโดยใช้ วิธีการปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วน ร่วม กรณีศึกษากลุ่มจักสานใบ กระพ้อตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬา ภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช	พบว่ากลุ่มจักสานใบกระพ้อมีความต้องการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ แนวทางหลักในการ พัฒนาแบบผลิตภัณฑ์ คือ การนำเศษ วัสดุที่เหลือจากการทำพัดใบกระพ้อมา พัฒนาแบบผลิตภัณฑ์ ได้ต้นแบบ ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ได้แก่นำในการ พัฒนาแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน ท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา สามารถนำไปจำหน่ายตลอดจนถ่ายทอด ความรู้ให้กับเยาวชนในท้องถิ่น ผลการวิจัย เป็นประโยชน์ต่อชุมชนในการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น อย่างเป็นรูปธรรม

ตารางที่ 6 ตารางสรุปผลงานวิจัย (ต่อ)

ผู้วิจัย	ปี	ชื่อเรื่อง	ผลการวิจัย
เอกพงศ์ อินเกื้อ และคณะ	2554	การศึกษาและพัฒนากระบวนการผลิตหัตถกรรมจักสานสำหรับสร้างแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อความยั่งยืนของจังหวัดอ่างทอง	พบว่าการผลิตงานจักสานแบบเดิมมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตไปเกี่ยวข้องกับเชิงพาณิชย์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นการผลิตงานในลักษณะหัตถอุตสาหกรรม จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาหลายประการ
อมรรัตน์ จำปาวัตตะ	2554	การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสาน อำเภอพนสนิคม จังหวัดชลบุรี	พบว่าชาวอำเภอพนสนิคมได้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาเกี่ยวกับหัตถกรรมพื้นบ้าน เครื่องจักสานมาอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานที่สำคัญ คือ แหล่งความรู้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ได้แก่ ครอบครัว หน่วยงานราชการ และโรงเรียน เป็นแหล่งถ่ายทอดที่สำคัญ
สิริพร คีนมาเมือง	2554	การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสืบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมสาขาไม้แกะสลักของจังหวัดเชียงใหม่	พบว่าผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรองคุณภาพสินค้าจากภาครัฐ ไม่มีการวางแผนเพื่อรองรับปัญหาด้านวัตถุดิบ รัฐบาลและเอกชนส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอย่างจริงจัง ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อราคาวัตถุดิบ

ตารางที่ 6 ตารางสรุปผลงานวิจัย (ต่อ)

ผู้วิจัย	ปี	ชื่อเรื่อง	ผลการวิจัย
งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความรู้			
ฉลาด จันทร์สมบัติ	2550	การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ขององค์กรชุมชน	พบว่า 1) รูปแบบการจัดการความรู้ขององค์กรชุมชนที่พัฒนาประกอบด้วย ชั้นเตรียมชุมชน 2) ผลการนำรูปแบบการจัดการความรู้ขององค์กรชุมชนไปทดลองใช้กับองค์กรชุมชนเป้าหมาย 8 องค์กรเป็นเวลา 8 เดือน พบว่า ทุกกลุ่มองค์กรเกิดนักจัดการความรู้ในชุมชน มีการดำเนินการซึ่งประกอบด้วย การสร้างความรู้ การจำแนกความรู้ การจัดเก็บ การนำไปใช้ การแลกเปลี่ยนและการประเมินความรู้ มีศูนย์จัดการความรู้ขององค์กรที่ขับเคลื่อนให้กลุ่มพึ่งตนเองได้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเวทีจริงและเวทีเสมือน 3) กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจในการดำเนินการจัดการความรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากและ 4) ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้
ประพันธ์ เกียรติเผ่า	2551	การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ผลการวิจัยพบว่า หลวงพ่อสมย์วัดหนองหญ้า นางใช้ภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านในการเหยียบเหล็กแดงรักษาโรคอัมพฤกษ์และอัมพาต โดยได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและบุคคลที่มีความรู้ โดยการเรียนตัวต่อตัวและประสบการณ์ของตนเอง ประเมินผลการรักษาจากความพึงพอใจของคนไข้

ตารางที่ 6 ตารางสรุปผลงานวิจัย (ต่อ)

ผู้วิจัย	ปี	ชื่อเรื่อง	ผลการวิจัย
กนกพร ฉิมพลี	2555	รูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรม เครื่องจักสาน: กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชน จังหวัด นครราชสีมา	1) ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม เครื่องจักสานเกี่ยวข้องกับความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และ ถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนกลายเป็นองค์ความรู้ ประจำท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทาง สังคมและการปลูกฝังวิถีคิด การดำเนิน ชีวิตประจำวันให้แก่ลูกหลาน เพื่อปฏิบัติสืบทอด กันมา 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างไม่เป็น ทางการ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความรู้ ภายในกลุ่มเพื่อให้สมาชิกมีความรู้และเป็นที่มา ของการจัดเก็บความรู้ในตัวบุคคล 3) การ ถ่ายทอดความรู้มีรูปแบบการถ่ายทอดอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
อภิชาติ ไจอารีย์ และคณะ	2557	รูปแบบการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปร รูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุ เตย จังหวัดกาญจนบุรี	พบว่า 1) องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปร รูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตยมีที่มา 2 ลักษณะ คือ (1) ภูมิปัญญาดั้งเดิม (2) ความรู้ ใหม่ที่ผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับ วิทยาการสมัยใหม่ที่ได้รับการส่งเสริมจาก หน่วยงานภาครัฐ ผ่านกระบวนการเลือกสรร การเรียนรู้และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และเป็นวิถี ชุมชนที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา 2) กระบวนการ จัดการความรู้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การกำหนดความรู้ (2) การแสวงหาความรู้

ตารางที่ 6 ตารางสรุปผลงานวิจัย (ต่อ)

ผู้วิจัย	ปี	ชื่อเรื่อง	ผลการวิจัย
			<p>(3) การแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ</p> <p>(4) การจัดเก็บความรู้ และ (5) การถ่ายทอดความรู้ และ 3) เจ็อนไขสู่ความสำเร็จของการจัดการความรู้ที่สำคัญ ได้แก่ (1) ความรู้ด้านการจัดการความรู้ (2) วัฒนธรรม/วิถีชุมชน (3) ผู้นำชุมชน (4) ทรัพยากรท้องถิ่น และ (5) โครงสร้างพื้นฐาน</p>
แลม (Lam)	2005	เรื่อง Successful Knowledge Management Requires a Knowledge Culyure: A Case Study	<p>พบว่า วัฒนธรรมความรู้เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการจัดการความรู้และผลการสัมภาษณ์ที่ได้จากพนักงานบริษัท MKS ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะของวัฒนธรรมบางด้านที่เป็นปัจจัยขัดขวางการจัดการความรู้ของบริษัท ประกอบด้วยการแข่งขันภายในระหว่างพนักงานด้วยกันจนอาจทำให้ขาดแรงจูงใจที่จะให้มีการแบ่งปันความรู้และการประเมินคุณค่าของลูกจ้างต่ำเกินไป แต่พนักงานจะพึงพอใจกับวิธีการแบ่งปันความรู้แบบซึ่งหน้ามากกว่าวิธีการที่ใช้เครื่องมือ</p>

ตารางที่ 6 ตารางสรุปผลงานวิจัย (ต่อ)

ผู้วิจัย	ปี	ชื่อเรื่อง	ผลการวิจัย
สแปร์โรว์ (Sparrow)	2005	ทำการวิจัยเรื่อง Classification of Different Knowledge Management Development Approaches of SMEs	พบว่า ธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลางต้องเผชิญ กับการจัดการความรู้ในรูปแบบต่างๆเพื่อรับมือ กับวิสาหกิจที่มีขนาดใหญ่กว่า จึงทำให้เกิด แนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้ใหม่เพื่อให้ สามารถใช้ได้กับธุรกิจขนาดเล็กและขนาด ทั้งหมดได้ ถึงแม้ว่าธุรกิจขนาดเล็กและขนาด กลางทั้งหมดจะไม่ใช้กลุ่มที่มีกระบวนการ จัดการความรู้เหมือนกันก็ตาม จากการศึกษาได้ จำแนกกลุ่มธุรกิจออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม ธุรกิจที่ไม่ใช้การจัดการความรู้เลย กลุ่มที่เน้น การจัดการความรู้ กลุ่มที่เป็นเจ้าขององค์ความรู้ และกลุ่มที่มีการเรียนรู้ควบคู่กับการสร้างความรู้ จึงได้พบว่า กลุ่มธุรกิจแบบต่างๆมีวิธีการจัดการ ความรู้ในรูปแบบที่แตกต่างกันตามลักษณะ พื้นฐานของกลุ่มธุรกิจแต่ละประเภท
บาสเคอร์วิลล์และดูลิ โพวิช (Baskerville & Dulipovici)	2006	เรื่อง The Theoretical Foundations of Knowledge Management	พบว่า การจัดการความรู้เกิดขึ้นในฐานะเป็นแขนง ของความรู้สำคัญเพื่อการปฏิบัติและการวิจัยใน ระบบสารสนเทศ การจัดการความรู้จึงสร้างขึ้นมา จากพื้นฐานทางทฤษฎีสารสนเทศทางเศรษฐกิจ การจัดการเชิงกลยุทธ์ วัฒนธรรมองค์กร พฤติกรรมองค์กร โครงสร้างองค์กร ปัญหาประติษฐ์ การจัดการเชิงคุณภาพ และ เครื่องมือวัดการปฏิบัติขององค์กร โดยแนวคิด ทฤษฎีเหล่านี้ได้ถูกใช้เป็นรากฐานสำหรับแนวคิด ใหม่ที่จะหาเหตุผลสำหรับการจัดการความรู้ นิยาม กระบวนการจัดการความรู้และการ ประเมินค่าของผลลัพธ์ที่เกิดจากกระบวนการนี้

ตารางที่ 6 ตารางสรุปผลงานวิจัย (ต่อ)

ผู้วิจัย	ปี	ชื่อเรื่อง	ผลการวิจัย
อัลสเลท (Alstete)	2007	เรื่อง Assessment of Knowledge Growth Stages in Organizations	พบว่า ขั้นตอนการเติบโตขององค์ความรู้ของบริษัทจำนวน 50 แห่ง ในปัจจุบันตามมาตรวัดของ Bohn's scale อยู่ระหว่างขั้นที่ 3 (The Measure Stage) อันหมายถึงมีความรู้ในรูปแบบการจดบันทึกโดยการเขียน และขั้นที่ 4 (Control of the Mean) ซึ่งเป็นขั้นที่มีทั้งการบันทึกความรู้โดยการเขียนและบันทึกลงในคอมพิวเตอร์
โบซัวและชิปเปอร์ (Bosua & Scheepers)	2007	เรื่อง Towards a Model of Explain Knowledge Sharing in Complex Organization Environments	พบว่า การแบ่งปันความรู้ที่มีประสิทธิภาพจะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดสภาพแวดล้อมในองค์กรที่เน้นด้านความรู้และเสนอว่า ประสิทธิภาพของการแบ่งปันความรู้ถูกกำหนดโดยวุฒิภาวะของเครือข่ายทางสังคมทั้งที่เป็นรูปแบบและไม่เป็นรูปแบบ รวมทั้งมีข้อเสนอเพิ่มเติมอีกว่า กลไกอำนวยความสะดวกภายในสังคมและเครือข่ายสังคมที่สร้างขึ้นกับกลไกที่เชื่อมเครือข่ายเหล่านี้เข้าด้วยกันจะมี

ตารางที่ 6 ตารางสรุปผลงานวิจัย (ต่อ)

ผู้วิจัย	ปี	ชื่อเรื่อง	ผลการวิจัย
			ผลต่อประสิทธิภาพทั้งหมดของการแบ่งปัน ความรู้ในสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อน
การท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์			
Cohen	1996		ชี้ให้เห็นถึงการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทาง ชาติพันธุ์และการท่องเที่ยวทางเพศในประเทศ ไทยซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นและส่งผลกระทบ ทางลบทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับกว้าง
Pleumarom	2002		ชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวในภูมิภาคแม่น้ำโขง ทั้งในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แม้ว่าจะเป็นส่วนหนึ่ง ของการพัฒนาตัวเลขเศรษฐกิจให้เติบโตขึ้น แต่ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวแบบมวลชนใน ในภูมิภาคนี้ได้ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนต่อ ภูมิภาคและชุมชน
ชูศักดิ์ วิทยารักษ์ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์	2554 2553		ชี้ให้เห็นว่า ความสนใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเมืองมรดกโลก เช่น เมืองหลวงพระบางนั้น แสดงให้เห็นรอยเชื่อมต่อของความสนใจของ นักท่องเที่ยวที่เลื่อนจากมรดกวัฒนธรรมที่จับ ต้องได้ไปสู่มรดกทางวัฒนธรรมนามธรรม อย่างไรก็ตาม งานศึกษาดังกล่าวได้แสดงให้เห็น ไปพร้อมกันว่า การท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมในรูปแบบเดิมส่งผลกระทบต่อประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนเองด้วย

ตารางที่ 6 ตารางสรุปผลงานวิจัย (ต่อ)

ผู้วิจัย	ปี	ชื่อเรื่อง	ผลการวิจัย
สุดแดน และคณะ	2555	ศักยภาพของพื้นที่ในเขต สพพ.4 และ สพพ.5 (เขต พื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน	พบว่า เขตพื้นที่ดังกล่าวมีคุณสมบัติ ทั้งในเชิง พื้นที่และกระบวนการ กล่าวคือ มีความ หลากหลายและโดดเด่นในทางวัฒนธรรมและ ธรรมชาติ ขณะเดียวกันชุมชนในฐานะ เจ้าของวัฒนธรรมมีความตระหนักในศักยภาพ ดังกล่าวและพร้อมจะเปิดโอกาสให้ นักท่องเที่ยวได้มาเรียนรู้ผ่านกิจกรรมของ ชุมชนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง
ห้าวหาญ ทวีเส็ง	2555	การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์: กรณีศึกษา ศูนย์กลางเศรษฐกิจนก เทศบาลนครยะลา	1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ศูนย์กลางเศรษฐกิจนก เทศบาลนครยะลา มี ศักยภาพและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ โดยผู้นำนองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นและผู้นาสมาคมนักเขาชาวเสียงภาคใต้ 2) ความคิดเห็นกับการมีส่วนร่วมของผู้นา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นาสมาคม นักเขาชาวเสียงภาคใต้ให้ความสำคัญการมี ส่วนร่วมในการวางแผนมากที่สุด 3) ภาพรวม ของสิ่งกระตุ้นทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อ นักท่องเที่ยวชาวไทยทั้ง 7 ด้าน มีผลอยู่ใน ระดับ มาก 4) การกำหนดแนวทางการพัฒนา ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรสร้างสรรค์บุคคล อย่างมีคุณภาพมาตรฐานระดับ

ตารางที่ 6 ตารางสรุปผลงานวิจัย (ต่อ)

ผู้วิจัย	ปี	ชื่อเรื่อง	ผลการวิจัย
Richards	2010	ความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบของการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวแบบเดิมนั้นนักท่องเที่ยวที่ใช้เวลาเดินทางไปกับการเข้าชมและถ่ายภาพตามสถานที่ที่น่าสนใจต่าง ๆ ที่มีความสำคัญในทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นหาดทราย มรดกทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานอนุสรณ์สถานแต่นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่มีความปรารถนาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ตนเองไปเที่ยวหรือในอัตลักษณ์ของพื้นที่ท่องเที่ยววันนั้น ๆ
เศรษฐกิจสร้างสรรค์			
พวงแก้ว พรพิพัฒน์	2553	การพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญในอนาคต	จะต้องสร้างความพร้อมให้กับคนเป็นสำคัญ เนื่องจากหัวใจสำคัญของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ ความคิดสร้างสรรค์ที่อยู่บนฐานขององค์ความรู้จากการเรียนรู้ และภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สั่งสมมา นำมาผสมผสานกับวัฒนธรรมแล้วนำมาผลิตเป็นสินค้า โดยใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยใช้ลิขสิทธิ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการปกป้องผลงาน

ตารางที่ 6 ตารางสรุปผลงานวิจัย (ต่อ)

ผู้วิจัย	ปี	ชื่อเรื่อง	ผลการวิจัย
เกียรติศักดิ์ พันธุ์ ลำเจียก และสุกัญญา แสงเดือน	2554	การจัดการความรู้เชิง สร้างสรรค์สู่สังคมและ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการ เรียนรู้ระดับปริญญาตรี	พบว่า การประเมินตนเองในการจัดการความรู้ เชิงสร้างสรรค์สู่สังคมและเศรษฐกิจสร้าง สรรค์ในการเรียนรู้ระดับปริญญาตรี โดย นักศึกษาที่ดำเนินการจัดการความรู้ (นักศึกษ ระดับปริญญาตรี) พบว่า ผลการประเมิน ตนเองในการจัดการความรู้เชิงสร้างสรรค์ของ กลุ่มตัวอย่างที่ ดำเนินการจัดการความรู้ ทั้ง 3 กลุ่ม มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก
นุชจรี ทัดเศษและ คณະ	2555	เรื่อง เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้วยผลผลิตเกษตรลุ่มน้ำเข็ก	พบว่า ชุมชนหมู่ 5 หมู่บ้านทานตะวัน ตำบล หนองแม่นา อำเภอลำปาง จังหวัดเพชรบูรณ์ อดีตมีการพืชตามพระราชดำริโครงการพัฒนา ลุ่มน้ำเข็กทั้งหมด 3 ชนิด ได้แก่ หน่อไม้ฝรั่ง เสาวรส และถั่วแขก แต่ในปัจจุบันเหลือเพียง ชนิดเดียวคือ เสาวรส โดยมีการแปรรูปจาก เสาวรสเป็นน้ำเสาวรสและใช้เปลือกของ เสาวรสที่แยกน้ำและเมล็ดแล้วนำไปใช้เลี้ยงโค และชุมชนมีความต้องการในการเพิ่มองค์ ความรู้ในเรื่องของการใช้ประโยชน์จากเปลือก ของเสาวรสเพื่อเพิ่มมูลค่าโดยมีความต้องการ แปรรูปจากเปลือกเสาวรสเป็นการเชื่อมหรือ แช่อิ่ม
Markusem A.	2004	ศึกษาเป้าหมายด้านอาชีพใน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน	พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเป็นเรื่องที่มี ความซับซ้อนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้าน แรงงานของชุมชน มีผลต่อการพัฒนา เศรษฐกิจ แต่การพัฒนาเศรษฐกิจส่วนใหญ่ ยังให้ความสำคัญกับทุนมนุษย์ในระดับน้อย ซึ่งการที่จะทำให้เกิดความสำเร็จได้นั้น ควรมี การวางแผนและมีการกำหนดนโยบายอย่าง สมเหตุสมผล

จากตารางที่ 6 สามารถสรุปงานวิจัยได้ดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวกับข้อกฎหมายท้องถิ่น จะพบได้ว่าการถ่ายทอดกฎหมายท้องถิ่นนั้น วิธีการถ่ายทอดที่ใช้เป็นประจำคือ การบอก เน้นให้ผู้เรียนถามและวิธีการที่ดีที่สุดในการถ่ายทอดความรู้คือ การให้ผู้เรียนปฏิบัติด้วยตนเอง ความรู้กฎหมายท้องถิ่นด้านเหตุการณ์เครื่องจักรสานเกี่ยวข้องกับความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝังวิถีคิด การดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่ลูกหลาน เพื่อปฏิบัติสืบต่อกันมามีทั้งความรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่วนการถ่ายทอดกฎหมายท้องถิ่นนั้นเน้นการอนุรักษ์เครื่องจักรสานลวดลายโบราณประยุกต์เข้ากับรูปทรงได้อย่างกลมกลืน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีประเพณี และวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมควบคู่กับการตั้งถิ่นฐานเป็นสิ่งสำคัญในการผลิตและคิดค้นลวดลายการทำเครื่องจักรสาน การจัดการความรู้นั้นประกอบด้วย การสร้างความรู้ การจำแนกความรู้ การจัดเก็บ การนำไปใช้ การแลกเปลี่ยนและการประเมินความรู้ซึ่งในแต่ละท่านได้นำกระบวนการจัดการความรู้นี้มาประยุกต์และปรับปรุงใช้ในงานวิจัยเพื่อให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น

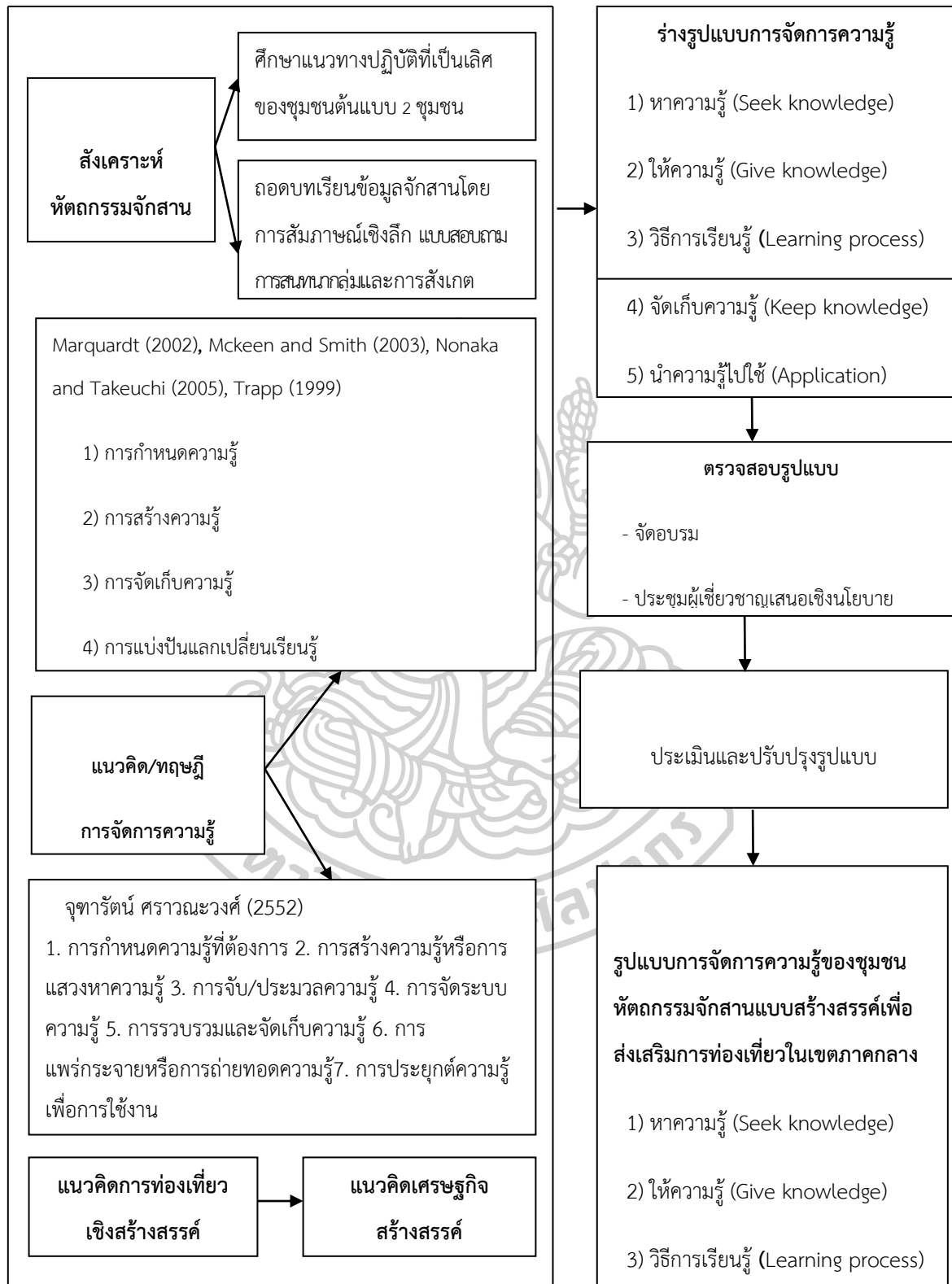
การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งโดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรม ประเด็นสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีคุณสมบัติทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงกระบวนการ กล่าวคือในเชิงพื้นที่กิจกรรมนั้น ๆ จะต้องมีความหลากหลายและโดดเด่นทางวัฒนธรรมและ/หรือธรรมชาติ และชุมชนในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมจะต้องมีความตระหนักในศักยภาพดังกล่าว ในเชิงกระบวนการ กิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม เปิดโอกาสให้มีประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่นำไปสู่การทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ท่องเที่ยวและด้วยทิศทางนี้ จะนำไปสู่ความสมดุลในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ปัจจัยที่จะทำให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประสบผลสำเร็จ และจะเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนก็คือ ชุมชนต้องมีความตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมและ/หรือธรรมชาติของตนเองและขณะเดียวกันก็มีความพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะสร้างความ

ผูกพันระหว่างนักทองเที่ยวกับผู้ที่เป็นเจ้าของบ้านและจะก่อให้เกิดความจดจำประทับใจอย่างลึกซึ้งถึง “จิตวิญญาณ” ของพื้นที่ของการท่องเที่ยวและผลที่จะตามมาในท้ายที่สุดก็คือความสมดุลในทาง สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของชุมชนอย่างยั่งยืน (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์: บทคัดย่อ)

เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในการสร้างสรรค์งานต่างๆเพื่อให้เกิดรายได้ ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค การสร้างสรรค์งานส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรม การใช้ทรัพย์สินทางปัญญา การสั่งสมความรู้ของสังคมเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่เพื่อ ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ดังนั้นจากงานวิจัยที่กล่าวมาผู้วิจัยได้รวบรวมความรู้ที่ได้จาก การสังเคราะห์งานวิจัย นำความรู้มาผสมผสานกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการจัดการ ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้ได้มาซึ่งกรอบ แนวคิด ขั้นตอน กระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบ สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) เพื่อการตอบคำถามการวิจัยให้มีความครอบคลุมในประเด็นต่างๆ โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงาน ซึ่งผู้วิจัยได้จัดลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. หน่วยการวิเคราะห์

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง หน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหัตถกรรมจักสานเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพ และการสร้างเศรษฐกิจอย่างสร้างสรรค์ คือ สภาพการณ์ในการจัดการความรู้ การปฏิบัติที่เป็นเลิศ และแนวทางการจัดการความรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

2. พื้นที่ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาด้านแบบของการจัดการความรู้ 2 พื้นที่ ได้แก่

1. พื้นที่ศูนย์การเรียนรู้กลุ่มหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง
2. พื้นที่ศูนย์การเรียนรู้กลุ่มหัตถกรรมจักสานหันสัง อำเภอบางปะหัน จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

การเลือกพื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินงานตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง โดยศึกษาจากงานวิจัยจากสถาบันต่างๆ

2. ตรวจสอบรายชื่อศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจักสานจากสำนักงานจังหวัดในเขตภาคกลาง แล้วทำการคัดเลือกศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมจักสานตามเกณฑ์ที่ระบุไว้

เหตุผลในการเลือกศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง และ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานหันสัง อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. เป็นจังหวัดที่มีบริบทชุมชนในด้านสภาพการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสาน และมีชื่ออยู่ในทะเบียนของสำนักงานวัฒนธรรมของจังหวัดนั้นๆ

2. เป็นจังหวัดที่มีแบบปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice) ในการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานมานานกว่า 20 ปี ประธานกลุ่มเป็นผู้มีภาวะผู้นำสูงมีการบริหารจัดการกลุ่มจนประสบความสำเร็จ เป็นต้นแบบให้กับหน่วยงานอื่นๆ

3. เป็นจังหวัดที่มีหัตถกรรมจักสานยังคงได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง มีผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน ร่วมมือกับสมาชิกในชุมชนพัฒนาชุมชนจนประสบความสำเร็จ เป็นศูนย์รวมของวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมายาวนาน

4. เป็นจังหวัดที่มีการอนุรักษ์ส่งเสริมหัตถกรรมจักสานอย่างต่อเนื่อง สืบทอดมาจากบรรพบุรุษดั้งเดิม เริ่มขึ้นงานจักสานจากการใช้เองภายในครัวเรือน และเผยแพร่วิชาความรู้ ความชำนาญให้กับเพื่อนบ้าน

5. เป็นจังหวัดต้นแบบหัตถกรรมจักสาน เคยได้รับรางวัลระดับชาติ มีความถี่ของผู้มาศึกษาดูงาน มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและมีความยินดีให้ความร่วมมือในงานวิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการทดลองในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนหัตถกรรมจักสานบ้านตลาดใหม่ อำเภอวิเศษไชยชาญ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนด คือ เป็นชุมชนต้นแบบ เคยได้รับรางวัลระดับชาติ มีความถี่ของผู้มาดูงาน มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและมีความยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย

3. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากร (Population) ที่ใช้เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง และกลุ่มเป้าหมาย

ผู้ประกอบการหัตถกรรมจักสานหันสัง อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนหัตถกรรมจักสาน สมาชิกในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประชาชนหรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานเป็นอย่างดี ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้และนักทอที่เกี่ยวข้องในชุมชนหัตถกรรมจักสาน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการหัตถกรรมจักสาน และนักทอที่เกี่ยวข้องในชุมชนหัตถกรรมจักสาน

สมาชิกกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง และกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการหัตถกรรมจักสานหันสัง อำเภอสว่าง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนสมาชิกชุมชนหันสัง 15 คน ใช้การเปิดตารางเครซี มอแกน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 14 คน ชุมชนบางเจ้าฉ่า จำนวนสมาชิกบางเจ้าฉ่า 35 คน ใช้การเปิดตารางเครซี มอแกน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 32 คน รวมเป็นจำนวน 46 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เพื่อสำรวจสภาพการณ์การจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

ตารางที่ 7 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการ	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
บางเจ้าฉ่า	35	32
หันสัง	15	14
รวม	50	46

กลุ่มนักทอเกี่ยวข้อง เนื่องจากไม่ทราบจำนวนนักทอเกี่ยวข้องที่แน่นอนและไม่ทราบค่าสัดส่วน ดังนั้นขนาดตัวอย่างจึงคำนวณได้จากสูตรไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ W.G. Cochran โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (กัลยา วาณิชย์บัญชา 2549) ซึ่งสูตรที่ใช้คำนวณ คือ

$$n = \frac{Z^2 P (1-P)}{e^2}$$

เมื่อ	n	แทน	จำนวนตัวอย่างที่ต้องการ
	P	แทน	สัดส่วนประชากรที่ผู้วิจัยต้องการสุ่ม (โดยทั่วไปใช้สัดส่วน 30% หรือ 0.30)
	Z	แทน	ระดับความเชื่อมั่นที่กำหนดไว้ มีค่า = 1.96 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (0.05)

E แทน ค่าความผิดพลาดสูงสุดที่เกิดขึ้น = .05

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า } n &= \frac{(1.96)^2 (0.3) (1-0.3)}{(0.05)^2} \\ &= 322.69 \end{aligned}$$

การคำนวณจากสูตร ใช้ขนาดตัวอย่างอย่างน้อย 323 คน จึงจะสามารถประมาณค่าร้อยละ โดยมีความผิดพลาดไม่เกินร้อยละ 5 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ทั้งนี้เพื่อสะดวกในการ ประเมินผลและวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 ตัวอย่าง ซึ่งถือได้ว่าผ่าน เกณฑ์ตามที่เงื่อนไขกำหนด คือ ไม่น้อยกว่า 323 ตัวอย่าง

3.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

3.3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการจัดการความรู้ โดยการใช้การ สัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย ประชาชนด้าน ทัศนกรรมจักสาน จำนวน 11 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ จำนวน 5 คน รวมจำนวน ทั้งหมด 16 คน

3.3.3 กลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) โดยการใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group) ประกอบด้วย ประชาชนผู้มีความรู้ด้านทัศนกรรมจักสาน ผู้นำชุมชนกลุ่มทัศนกรรมจักสาน สมาชิกใน ชุมชนทัศนกรรมจักสานและผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ รวมจำนวนทั้งหมด 15 คน

4. ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสภาพทั่วไปของ หัตถกรรมจักสาน ได้แก่ การศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับแนวคิด หลักการ การจัดการความรู้ของชุมชนและการศึกษา Best Practice ของชุมชน ต้นแบบ ในเรื่องของหัตถกรรมเครื่องจักสาน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D₁) การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของ ชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง เป็นการสร้าง รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขต ภาคกลาง (Design and Develop) ในขั้นตอนนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบและนำเสนอรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชน หัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง (Implementation)

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂) ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการ จัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง เป็นการประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง (Evaluation)

สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังแผนภาพที่ 2 ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

รายละเอียดของขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) ข้อมูลพื้นฐานศึกษาความต้องการสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

วัตถุประสงค์

การศึกษาในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบท ปัจจัย สภาพการณ์การจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

วิธีดำเนินการ

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากการค้นคว้าศึกษาเอกสาร ตำรา หนังสือ วารสาร ข้อมูลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีทั้งในและต่างประเทศ โดยนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์สังเคราะห์และสรุปผลเพื่อให้ได้กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. ศึกษาสภาพการณ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมจักสาน ขั้นตอนนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการทำโฟกัสกรุป เพื่อให้ได้ข้อมูลและแนวทางในการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสาน

3. สังเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพการณ์การจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานในขั้นตอนที่ 1 ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากนั้นนำมาสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำโครงร่างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสาน สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสาน จำนวน 46 คน และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมชุมชนหัตถกรรมจักสาน จำนวน 400 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ประชาชนด้านหัตถกรรมจักสาน จำนวน 11 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมจักสาน จำนวน 5 คน

การสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนหัตถกรรมจักสาน และกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการหัตถกรรมจักสาน จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม
2. แบบสัมภาษณ์
3. แบบสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. เครื่องมือเชิงปริมาณ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเพื่อใช้สอบถามเกี่ยวกับการจัดการความรู้ที่เหตุการณ์จักษุสถาน ดำเนินการ ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารการสร้างแบบสอบถาม โดยอาศัยกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการในการจัดการความรู้ที่เหตุการณ์จักษุสถาน

1.2 สร้างแบบสอบถามความต้องการในการจัดการความรู้ที่เหตุการณ์จักษุสถาน มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) สำหรับผู้นำกลุ่มเหตุการณ์จักษุสถานและสมาชิกกลุ่มเหตุการณ์จักษุสถาน โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และคำถามปลายเปิด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการความรู้ที่เหตุการณ์จักษุสถานอย่างสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้ความหมาย ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุดหรือเหมาะสมมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง เห็นด้วยมากหรือเหมาะสมมาก

คะแนน 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลางหรือเหมาะสมปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อยหรือเหมาะสมน้อย

คะแนน 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุดหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละระดับความคิดเห็น ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแบบต่อเนื่อง ตามแนวของ (Best John 1981) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50-5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุดหรือเหมาะสมมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50-4.49 หมายถึง เห็นด้วยมากหรือเหมาะสมมาก

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50-3.49 หมายถึง เห็นด้วยปานกลางหรือเหมาะสมปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50-2.49 หมายถึง เห็นด้วยน้อยหรือเหมาะสมน้อย

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00-1.49 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุดหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

1.3 สร้างแบบสอบถามในการประเมินความต้องการในการจัดการความรู้ที่เหตุการณ์จักษุ
 ฐาน มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) สำหรับสอบถามนักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่มาเที่ยวชมชุมชน
 ทัศนกรรมจักษุสถาน โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และคำถามปลายเปิด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับทัศนกรรมจักษุสถานอย่างสร้างสรรค์
 เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale)
 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้ความหมาย ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุดหรือเหมาะสมมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง เห็นด้วยมากหรือเหมาะสมมาก

คะแนน 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลางหรือเหมาะสมปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อยหรือเหมาะสมน้อย

คะแนน 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุดหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละระดับความคิดเห็น ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์
 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแบบต่อเนื่อง ตามแนวของ (Best John 1981) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50-5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุดหรือเหมาะสมมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50-4.49 หมายถึง เห็นด้วยมากหรือเหมาะสมมาก

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50-3.49 หมายถึง เห็นด้วยปานกลางหรือเหมาะสมปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50-2.49 หมายถึง เห็นด้วยน้อยหรือเหมาะสมน้อย

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00-1.49 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุดหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

1.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และนำเสนอ
 ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) และ
 พิจารณาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เพื่อตรวจสอบคุณภาพและความเที่ยงตรงเชิง
 เนื้อหา (IOC: Index of Item Objective Congruence) โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณา คือ

เห็นว่าสอดคล้อง	ให้คะแนน	1
ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	0
เห็นว่าไม่สอดคล้อง	ให้คะแนน	-1

การวิเคราะห์ข้อมูลความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามและแบบสนทนากลุ่ม โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) คำนวณค่าตามสูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543: 117)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC	คือ	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์
R	คือ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ
$\sum R$	คือ	ผลรวมของคะแนนผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน
N	คือ	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

นำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence) ของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องแล้วเลือกค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.00 และปรับปรุงแก้ไขในด้านเนื้อหาและข้อความต่างๆให้กระชับมากขึ้น

1.5 จากนั้นนำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาคำนวณค่า IOC เป็นรายชื่อและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

1.6 นำแบบสอบถามที่ได้รับการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญมาทำการปรับปรุงแก้ไขและขอความเห็นชอบจากอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์แล้วนำมาจัดพิมพ์เพื่อเตรียมเก็บข้อมูล

1.7 นำแบบสอบถามไปทดลอง (Try out) กับนักท่องเที่ยวที่เป็นคนละกลุ่มกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, 1971: 161) ดังสูตร

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right\}$$

เมื่อ

- α คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
 n คือ จำนวนข้อของแบบทดสอบ
 S_i^2 คือ ความแปรปรวนของแบบทดสอบรายข้อ
 S_t^2 คือ ความแปรปรวนของแบบทดสอบทั้งฉบับ

โดยกำหนดให้แบบทดสอบที่มีค่า $\alpha = 0.7$ ขึ้นไปเป็นแบบทดสอบที่มีความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ ในการวิจัยนี้ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบแบบสอบถามเท่ากับ 0.759

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ดังนี้

1. ทำหนังสือจากบัณฑิตมหาวิทยาลัยศิลปากร ขอความร่วมมือกับชุมชนหัตถกรรมจักสาน ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
2. เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม
3. นำแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้จากการคัดเลือกมาวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามเพื่ออธิบายลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนคำถามปลายเปิดใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการจัดการความรู้ ด้วยการใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Means) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำค่าเฉลี่ยมาแปลความหมาย โดยมีเกณฑ์ในการให้ความหมายตามแนวของ (Best John 1981)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางในการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. เครื่องมือเชิงคุณภาพ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อใช้สำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพการณ์จัดการความรู้ที่ตถกรรมจักสาน ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

2.1 แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก

2.1.1 เตรียมแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นลักษณะคำถามปลายเปิดเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) แบ่งออกเป็น 1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ 2) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของตถกรรมจักสาน 3) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์จัดการความรู้ที่ตถกรรมจักสาน และ 4) ข้อเสนอแนะ

2.1.2 ดำเนินการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

2.1.3 การถอดความบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ออกมาเป็นภาษาเขียนด้วยตัวผู้วิจัยเองรวมทั้งทวนความกับเสียงบันทึกเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการถอดความและศึกษาทำความเข้าใจเพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยการจัดประเด็นความคิดวิเคราะห์ประเด็นสำคัญแล้วเขียนพรรณนา

2.1.4 สังเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพการณ์ทั่วไปของการจัดการความรู้ รูปแบบการจัดการความรู้และการปฏิบัติที่เป็นเลิศของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จเพื่อใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพมาสังเคราะห์เข้าด้วยกันจะทำให้มีความหนักแน่นมากยิ่งขึ้น

2.2 แบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) จำนวน 1 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้บางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้นำศูนย์จักสาน ผู้ช่วยศูนย์จักสาน ผู้นำชุมชน กรรมการกลุ่มจักสาน และตัวแทนประชาชนกลุ่มจักสาน

2.2.2 ดำเนินการสนทนากลุ่มจากข้อคำถามที่สร้างขึ้นแบบมีโครงสร้าง

2.2.3 ถอดความบันทึกเสียงการสนทนากลุ่มออกมาเป็นภาษาเขียนด้วยตัวผู้วิจัยเองรวมทั้งทวนความกับเสียงบันทึกเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการถอดความและศึกษาทำความเข้าใจเพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยการจัดประเด็นความคิดวิเคราะห์ประเด็นสำคัญแล้วเขียนพรรณนา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D₁) เป็นการสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชน หัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง (Design and Develop)

การพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

วิธีดำเนินการ

1. วิเคราะห์และสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการความรู้ ความต้องการในการจัดการความรู้ รูปแบบการจัดการความรู้ ซึ่งได้จากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึกและการทำโฟกัสกรุปโดยสังเคราะห์เข้ากับความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการความรู้ที่ได้จากการทบทวนเอกสาร ตำรา วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องบูรณาการเข้ากับกรอบแนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้

2. ตรวจสอบและรับรองรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง นำารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง นำไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) ภาษาที่ใช้แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยได้ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าระหว่าง 0.67-1.00 และปรับปรุงแก้ไข

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

ด้านการจัดการความรู้ จำนวน 3 ท่าน

1. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรง เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันทางการศึกษาในการทำงานด้านการจัดการความรู้มากกว่า 5 ปี

2. เป็นผู้ที่มีบทบาททางวิชาการเกี่ยวกับการจัดการความรู้ ได้แก่ มีผลงานวิจัย ตำรา การเข้าร่วมประชุม การสัมมนาด้านการจัดการความรู้มากกว่า 5 ปี

ด้านหัตถกรรมจักสาน จำนวน 2 ท่าน

1. เป็นผู้มีประสบการณ์ตรง มีความเชี่ยวชาญ รอบรู้ทางด้านเครื่องจักสานและเข้าใจถึงบริบทของชุมชนมากกว่า 5 ปี
2. เป็นผู้มืบทบาทางด้านจักสาน ได้แก่ มีความรู้ภูมิปัญญาด้านจักสาน การเข้าร่วมประชุม การสัมมนาด้านจักสานมากกว่า 5 ปี

ผลการรับรองของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้านภาพรวมของรูปแบบ การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ และองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ อยู่ในระดับมากเช่นกัน

3. นำร่างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ชั่วคราวปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเพื่อใช้เป็นกรอบยึดในการดำเนินการวิจัยในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R₂) การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

วัตถุประสงค์

เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

วิธีดำเนินการ เป็นการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางตามที่ได้พัฒนาไว้ในขั้นพัฒนารูปแบบ (Development: D₁) แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) หาความรู้ (Seek knowledge) 2) ให้ความรู้ (Give knowledge) 3) วิธีการเรียนรู้ (Learning process) 4) จัดเก็บความรู้ (Keep knowledge) และ 5) นำความรู้ไปใช้ (Application) นำไปใช้กับชุมชนหัตถกรรมจักสานบ้านตลาดใหม่ อำเภอวิเศษไชยชาญ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนด

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. จัดเวทีการประชุม Policy Meeting
2. จัดอบรม ประเมินผลจากแบบสอบถามความพึงพอใจหลังการอบรม

ขั้นที่ 1 แจ้งวัตถุประสงค์ เป้าหมายและประโยชน์ที่องค์กรจะได้รับจากการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

ขั้นที่ 2 ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ เป้าหมายและประโยชน์ของการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางเพื่อทำความเข้าใจ เห็นความสำคัญของการจัดการความรู้ เข้าใจกระบวนการจัดการความรู้

ขั้นที่ 3 กำหนดแผนปฏิบัติงานการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ดังต่อไปนี้

1. เตรียมชุมชน

2. ประเมินผลการจัดการความรู้

ประเมินผลการจัดการความรู้โดยสรุปในระหว่างดำเนินงานและกระทำตลอดระยะเวลาของการดำเนินงาน ได้แก่ การจัดการอบรม

ขั้นที่ 4 ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์การจัดการความรู้ วัตถุประสงค์และสร้างความเข้าใจ ประชาสัมพันธ์วิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์การจัดการความรู้แก่ชุมชน

เครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ ประกอบด้วย เอกสารรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง แบบประเมินแบบสอบถามความพึงพอใจ

วิธีการสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยและเครื่องมือที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดข้อคำถามตามองค์ประกอบแบบประเมิน

3. นำแบบประเมินเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) และพิจารณาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ภาษาที่ใช้และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ (Item- Objective Congruence: IOC) นำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC แล้วเลือกค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.00 และปรับปรุงแก้ไขเพิ่มรายการประเมินในแต่ละด้านให้มากขึ้นและให้ครอบคลุมองค์ประกอบของการประเมิน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประชุมผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์รูปแบบเพื่อหาข้อเสนอเชิงนโยบาย ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D₂) เป็นการประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย ในขั้นนี้ ได้แก่

1. เครื่องมือเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มจักสานที่มีต่อการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง
2. เครื่องมือเชิงคุณภาพ เป็นการถอดบทเรียน (After Action Review technique: AAR) ที่ได้จากการจัดการประชุมผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์รูปแบบ โดยใช้เทปบันทึกเสียงในการเก็บข้อมูล การจัดเวทีสัมมนาเป็นแบบบันทึกและแบบสรุปการสัมมนา เพื่อศึกษาวิเคราะห์โดยแบบบันทึกและสรุปการสัมมนามีลักษณะเป็นปลายเปิด

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพแบบสอบถามความคิดเห็น ในขั้นตอนนี้ ดังนี้

เชิงปริมาณ

1. กำหนดข้อคำถามตามองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง เป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) มี 5 ระดับ พร้อมคำถามปลายเปิดในตอนท้ายข้อความแต่ละข้อ โดยกำหนดเกณฑ์ให้คะแนนความคิดเห็น ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุดหรือเหมาะสมมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง เห็นด้วยมากหรือเหมาะสมมาก

คะแนน 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลางหรือเหมาะสมปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อยหรือเหมาะสมน้อย

คะแนน 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุดหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละระดับความคิดเห็น ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแบบต่อเนื่อง ตามแนวของ (Best John 1981) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50-5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุดหรือเหมาะสมมากที่สุด
 คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50-4.49 หมายถึง เห็นด้วยมากหรือเหมาะสมมาก
 คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50-3.49 หมายถึง เห็นด้วยปานกลางหรือเหมาะสมปานกลาง
 คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50-2.49 หมายถึง เห็นด้วยน้อยหรือเหมาะสมน้อย
 คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00-1.49 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุดหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

2. นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ที่เหตุการณ์จักษุแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) และพิจารณาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อตรวจสอบคุณภาพและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC: Index of Item Objective Congruence) นำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC เลือกค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.00 และปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามให้ครอบคลุมรูปแบบ

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC	คือ	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์
R	คือ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ
$\sum R$	คือ	ผลรวมของคะแนนผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน
N	คือ	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาข้อคำถาม ดังนี้

ข้อคำถามเหมาะสม	ให้คะแนน +1
ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน 0
ข้อคำถามไม่เหมาะสม	ให้คะแนน -1

3. นำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่า IOC เป็นรายชื่อ คัดเลือกข้อที่ผ่านเกณฑ์

4. นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางที่แก้ไขสมบูรณ์แล้วไปใช้จริง

เชิงคุณภาพ

สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นลักษณะคำถามปลายเปิดเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) แบ่งออกเป็น 1) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของหัตถกรรมจักสาน 2) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสาน และ 3) ข้อเสนอแนะ แล้วนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) และค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองจากการถอดบทเรียน (After Action Review technique: AAR) และจากแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

การวิเคราะห์ข้อมูล

เชิงปริมาณ

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่ออธิบายลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจ ด้วยแบบสอบถามด้วยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของแต่ละข้อคำถาม แล้วนำค่าเฉลี่ยมาแปลความหมาย โดยใช้เกณฑ์ตามแนวของ (Best John 1981) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50-5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุดหรือเหมาะสมมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50-4.49 หมายถึง เห็นด้วยมากหรือเหมาะสมมาก

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50-3.49 หมายถึง เห็นด้วยปานกลางหรือเหมาะสมปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50-2.49 หมายถึง เห็นด้วยน้อยหรือเหมาะสมน้อย

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00-1.49 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุดหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเป็นคำถามปลายเปิดจะใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

เชิงคุณภาพ

ถอดบทเรียนจากกระบวนการดำเนินการวิจัยการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง การจัดประชุมวิพากษ์รูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการจักสาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ใช้กระบวนการถอดบทเรียนแบบ After Action Review: AAR ถอดบทเรียนที่ได้ สรุปผล และเขียนรายงาน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสภาพทั่วไปของหัตถกรรมจักสาน รวมทั้งศึกษาสภาพบริบทชุมชนจักสานบางเจ้าฉ่า ซึ่งเป็นพื้นที่ในการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสภาพทั่วไปของหัตถกรรมจักสาน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาเป็นการสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสภาพทั่วไปของหัตถกรรมจักสาน

1. ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสภาพทั่วไปของหัตถกรรมจักสาน

เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสภาพทั่วไปของหัตถกรรมจักสาน ดังนี้

1.1 ศึกษาแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของชุมชนต้นแบบ 2 ชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาชุมชนต้นแบบ 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทองและชุมชนหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ศูนย์หั่นสัง จังหวัดอยุธยา ซึ่งเป็นชุมชนหัตถกรรมจักสานที่ผู้วิจัยใช้ถอดองค์ความรู้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง โดยมีเกณฑ์การเลือก ดังนี้ 1) เป็นชุมชนที่ทำการจักสาน 2) เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงอันลือชื่อของจังหวัดและเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป 3) มีการบริหารจัดการความรู้ที่ดีและเด่นชัด 4) มีผลิตภัณฑ์หลักเป็นของตนเอง เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไว้วัตถุดิบหรือทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาทำการพัฒนาจนกลายเป็นสินค้าที่

สามารถสร้างรายได้แก่ชุมชน 5) เป็นชุมชนโอท็อประดับ 5 ดาว และ 6) เป็นชุมชนตัวอย่างในการพัฒนาอาชีพของประเทศ

ผลจากการสังเคราะห์ชุมชนต้นแบบ พบว่า

ชุมชนหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า ตำบลโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ซึ่งเป็นหมู่บ้านจักสาน งานฝีมือจักสานอันลือชื่อของอ่างทองส่วนมากจะเป็นฝีมือของชาวอำเภอโพธิ์ทอง มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มการผลิตเครื่องจักสานเครื่องหวาย กลุ่มจักสานไม้ไผ่ เช่น กลุ่มตำบลองครักษ์ กลุ่มตำบลบางเจ้าฉ่า กลุ่มตำบลบางระกำ กลุ่มตำบลพลับ และกลุ่มตำบลอินทประมูล แหล่งหัตถกรรมเครื่องจักสานสำคัญที่ขึ้นชื่อของจังหวัดอ่างทอง คือ “บ้านบางเจ้าฉ่า” งานจักสานของบ้านบางเจ้าฉ่านี้มีความละเอียดประณีตสวยงามสามารถพัฒนางานฝีมือตามความต้องการของตลาด ไม่ยึดติดกับรูปแบบเก่าจนสามารถส่งออกขายต่างประเทศได้

กระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมเครื่องจักสานชุมชนบางเจ้าฉ่า ตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยสังเคราะห์ สรุปเป็นประเด็น ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการหาความรู้ เนื้อหาที่ถ่ายทอด ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
2. ด้านการให้ความรู้ ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาตามลำดับขั้นตอนการปฏิบัติที่ผู้ถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมเครื่องจักสานได้บอกก่อนที่จะสอนให้ลงมือปฏิบัติ และมีการบูรณาการเนื้อหาในการถ่ายทอดหลายเรื่องเข้าด้วยกัน
3. ด้านวิธีการเรียนรู้ หรือวิธีการถ่ายทอดเน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลหรือตัวต่อตัว และเป็นการสอน การสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่างควบคู่กับการบอกเล่า และมีการซักถามได้เมื่อไม่เข้าใจ
4. ด้านการจัดเก็บความรู้ มีการใช้เครื่องมือในการจัดเก็บความรู้ ได้แก่ การจัดเก็บในรูปแบบของซีดี เอกสาร แผ่นพับ และบันทึกลงในคอมพิวเตอร์
5. ด้านการนำความรู้ไปใช้ ใช้สื่อในการถ่ายทอด แบ่งออกเป็น 2 ประเภท
 - 5.1 สื่อที่เป็นตัวบุคคลคือตัวผู้ถ่ายทอดหัตถกรรมเครื่องจักสานที่เป็นเครือญาติเพื่อนบ้าน หรือสถานประกอบการ
 - 5.2 สื่อที่เป็นของจริง คือ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ

ชุมชนหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ศูนย์หัตถสัง ตำบลหันสัง อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากการสังเคราะห์ พบว่า ประชากรในตำบลหันสังจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมกันมากถือเป็นอาชีพหลักของชุมชน และมีอาชีพเสริมเป็นการทำเครื่องจักสาน ทั้งประเภทเครื่องจักสานจากไม้ไผ่และจักสานหวาย แต่ผลงานทางด้านเครื่องจักสานไม้ไผ่จะมีชื่อเสียงมากกว่า ส่วนใหญ่จะนิยมทำเป็นเครื่องจักสานประเภทเครื่องมือเครื่องใช้ภายในบ้านทุกชนิด เช่น กระบุง ตะกร้า ถ้องใส่เสื้อผ้ากระดาษ รวมไปถึงเครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพต่างๆ เช่น เครื่องมือจับสัตว์น้ำ ตะกร้า สอยผลไม้ เป็นต้น เครื่องจักสานของชุมชนหันสังเป็นงานที่มีความประณีตค่อนข้างมาก

การผลิตหัตถกรรมจักสานมีความจำเป็นต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ โดยเฉพาะประชากรที่มีอาชีพเกษตรกรรม เพราะหัตถกรรมเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้พื้นบ้านที่สร้างขึ้นจากวัสดุพื้นบ้าน ชาวชนบทส่วนใหญ่สามารถผลิตขึ้นใช้เองได้เป็นส่วนมาก ดังนั้น หัตถกรรมจักสานจึงเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่ชาวชนบทยังคงใช้สอยกันอยู่ และเป็นเครื่องใช้ที่ตอบสนองความต้องการใช้สอยในชีวิตประจำวันของชาวชนบทได้เป็นอย่างดีทำหัตถกรรมชนิดต่างๆ จำนวนมากอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันของชาวชนบทได้เป็นอย่างดีและเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านมาจนทุกวันนี้ ในบางครั้งหัตถกรรมจักสานบางอย่างบางชนิด อาจมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และวิธีการผลิต ตลอดจนการใช้วัสดุไปบ้างเพื่อให้สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของสังคม และชีวิตปัจจุบัน หัตถกรรมจะเกิดขึ้นตามความจำเป็นในการดำรงชีวิตที่มีมูลเหตุทำให้เกิดหัตถกรรมจักสาน ที่สำคัญ 3 ประการ

1. มูลเหตุจากความจำเป็นในการดำรงชีวิต การดำรงชีวิตจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านที่สามารถผลิตเองได้มาช่วยให้เกิดความสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในชนบทด้วยอาชีพเกษตรกรรมที่มีความผูกพันกับชาวชนบทมาช้านาน

2. มูลเหตุที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติตามสภาพภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดหัตถกรรมจักสานที่สำคัญทางหนึ่ง เพราะชาวไทยส่วนใหญ่มีอาชีพทางเกษตรกรรมจำเป็นต้องประกอบอาชีพตามสภาพสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นนั้นๆ

3. มูลเหตุที่เกิดจากความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนา หัตถกรรมจักสานจำนวนมากไม่น้อย เกิดขึ้นจากผลของความเชื่อตามประเพณีและศาสนาของท้องถิ่น ซึ่งจะเห็นได้จากการสานเสื่อปาหนัน หรือเสื่อใบลำเจียก เพื่อใช้ในงานพิธีสมรสตามขนบธรรมเนียมประเพณีทางภาคใต้ โดยเฉพาะในจังหวัดกระบี่ มีประเพณีการสานเสื่อปาหนัน สำหรับคู่บ่าวสาวที่จะใช้ปูนอนแทนที่นอนร่วมกัน การสานราชวัติในงานพิธีทางศาสนา เป็นต้น

จากการลงพื้นที่ ผู้วิจัยสังเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมเครื่องจักสานชุมชนหันสัง สรุปเป็นประเด็น ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการหาความรู้ การถ่ายทอด ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
2. ด้านการให้ความรู้ เป็นการถ่ายทอดแบบสอนกันตัวต่อตัว สอนเป็นกลุ่ม สอนให้กับครูในโรงเรียนต่างๆ เพื่อให้ครูนำไปถ่ายทอดให้กับนักเรียนในโรงเรียน สอนให้กับนักท่องเที่ยวและชุมชนใกล้เคียงที่สนใจในหัตถกรรมจักสาน
3. ด้านวิธีการเรียนรู้ เน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลหรือตัวต่อตัว และเป็นการสอน สาธิตให้ดูเป็นการสอนควบคู่กับการบอกเล่า และมีการซักถามเมื่อไม่เข้าใจ การสอนเป็นการปฏิบัติที่ผู้ถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมเครื่องจักสานได้บอกก่อนที่จะสอนให้ลงมือปฏิบัติ

4. ด้านการจัดเก็บความรู้ เก็บความรู้ที่ตัวบุคคลที่เป็นผู้ถ่ายทอด ยังไม่มีการเก็บไว้ในเอกสารหรือสื่อต่างๆ
5. ด้านการนำความรู้ไปใช้ เป็นการสอนให้กับผู้ที่ต้องการรู้การจักสาน สอนให้นักท่องเที่ยว และนักเรียนเป็นหมู่คณะที่ต้องการมาศึกษาการทำจักสานเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือนำไปต่อยอดในการทำของฝากและของที่ระลึก

ตารางที่ 8 ตารางสรุปการจัดการความรู้ของชุมชนต้นแบบ

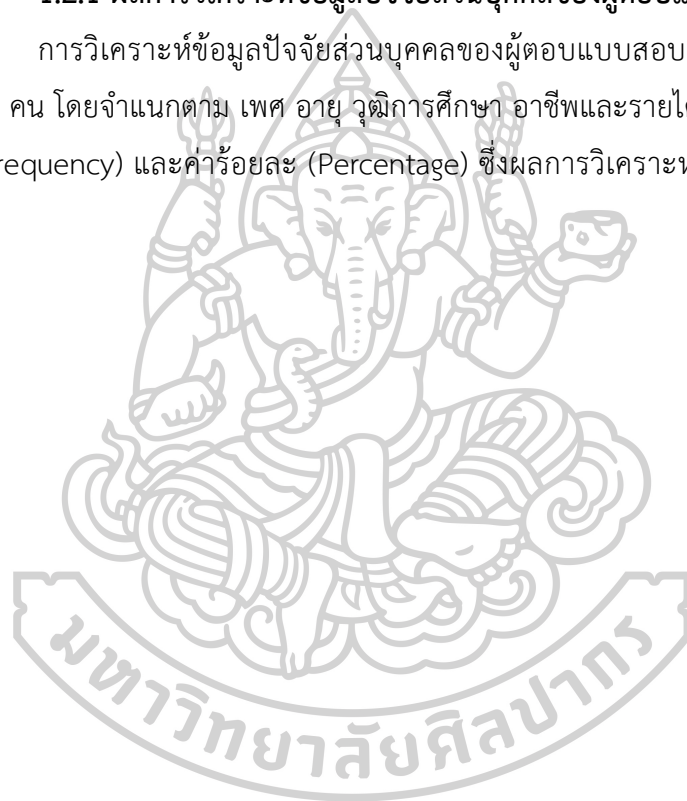
กลุ่มหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า	กลุ่มหัตถกรรมจักสานหันสัง	สรุป
<p>1. ด้านการหาความรู้ เนื้อหาที่ถ่ายทอด ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร</p> <p>2. ด้านการให้ความรู้ ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาตามลำดับขั้นตอนการปฏิบัติที่ผู้ถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมเครื่องจักสานได้บอกก่อนที่จะสอนให้ลงมือปฏิบัติและมีการบูรณาการเนื้อหาในการถ่ายทอดหลายเรื่องเข้าด้วยกัน</p> <p>3. ด้านวิธีการเรียนรู้ หรือวิธีการถ่ายทอดเน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลหรือตัวต่อตัว และเป็นการสอน การสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่างควบคู่กับการบอกเล่า และมีการซักถามได้เมื่อไม่เข้าใจ</p> <p>4. ด้านการจัดเก็บความรู้ มีการใช้เครื่องมือในการจัดเก็บความรู้ ได้แก่ การจัดเก็บในรูปแบบของซีดี เอกสาร แผ่นพับ และบันทึกลงในคอมพิวเตอร์</p> <p>5. ด้านการนำความรู้ไปใช้ ใช้สื่อในการถ่ายทอด แบ่งออกเป็น 2 ประเภท</p> <p>5.1 สื่อที่เป็นตัวบุคคลคือตัวผู้ถ่ายทอดหัตถกรรมเครื่องจักสานที่เป็นเครือญาติเพื่อนบ้าน หรือสถานประกอบการ</p> <p>5.2 สื่อที่เป็นของจริง คือ สื่อวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ</p>	<p>1. ด้านการหาความรู้ การถ่ายทอด ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร</p> <p>2. ด้านการให้ความรู้ เป็นการถ่ายทอดแบบสอนกันตัวต่อตัว สอนเป็นกลุ่ม สอนให้กับครูในโรงเรียนต่างๆ เพื่อให้ครูนำไปถ่ายทอดให้กับนักเรียนในโรงเรียน สอนให้กับนักท่องเที่ยวและชุมชนใกล้เคียงที่สนใจในหัตถกรรมจักสาน</p> <p>3. ด้านวิธีการเรียนรู้ เน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลหรือตัวต่อตัว และเป็นการสอน สาธิตให้ดูเป็นการสอนควบคู่กับการบอกเล่า และมีการซักถามเมื่อไม่เข้าใจ การสอนเป็นการปฏิบัติที่ผู้ถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมเครื่องจักสานได้บอกก่อนที่จะสอนให้ลงมือปฏิบัติ</p> <p>4. ด้านการจัดเก็บความรู้ เก็บความรู้ที่ตัวบุคคลที่เป็นผู้ถ่ายทอด ยังไม่มีการเก็บไว้ในเอกสารหรือสื่อต่างๆ</p> <p>5. ด้านการนำความรู้ไปใช้ เป็นการสอนให้กับผู้ที่ต้องการรู้การจักสาน สอนให้กับนักท่องเที่ยว และนักเรียนเป็นหมู่คณะที่ต้องการมาศึกษาการทำจักสานเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือนำไปต่อยอดในการทำของฝากและของที่ระลึก</p>	<p>1. ด้านการหาความรู้ การถ่ายทอด ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร</p> <p>2. ด้านการให้ความรู้วิธีการถ่ายทอดเน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลหรือตัวต่อตัว และเป็นการสอน สาธิตให้ดู</p> <p>3. ด้านวิธีการเรียนรู้ เป็นการสอนควบคู่กับการบอกเล่า และมีการซักถามเมื่อไม่เข้าใจ การสอนเป็นการปฏิบัติที่ผู้ถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมเครื่องจักสานได้บอกก่อนที่จะสอนให้ลงมือปฏิบัติ</p> <p>4. ด้านการจัดเก็บความรู้ มีการบูรณาการการจัดเก็บความรู้ไว้ในรูปแบบของสื่อต่างๆ</p> <p>5. ด้านการนำความรู้ไปใช้ ใช้สื่อในการถ่ายทอดความรู้</p>

1.2 ข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) นักท่องเที่ยว

ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้ส่งข้อมูลแบบสอบถามให้กับนักท่องเที่ยวไทย จำนวน 400 คน ได้มาจากการคำนวณสูตรไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ W.G. Cochran ที่มาท่องเที่ยวกลุ่มจักษสานบางเจ้าฉ่า จังหวัดอ่างทอง แล้วรอรับกลับด้วยตัวเอง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ที่เหตุการณ์จักษสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ค่าสถิติ นำมาสรุป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน โดยจำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา อาชีพและรายได้ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว

(n=400)

ข้อ	ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1	เพศ		
	ชาย	111	27.8
	หญิง	289	72.3
2	อายุ		
	ต่ำกว่า 20 ปี	30	7.5
	20-29 ปี	40	10.0
	30-39 ปี	185	46.3
	40-50 ปี	80	20.0
	สูงกว่า 50 ปีขึ้นไป	65	16.3
3	วุฒิการศึกษา		
	ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	46	11.5
	ปวช./ปวส./อนุปริญญา	61	15.3
	ปริญญาตรี	208	52.0
	สูงกว่าปริญญาตรี	85	21.3
4	อาชีพ		
	รับจ้าง	71	17.8
	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	164	41.0
	บริษัท/เอกชน	68	17.0
	อื่นๆ	97	24.3
5	รายได้		
	ต่ำกว่า 5,000 บาท	37	9.3
	5,000-10,000 บาท	8	2.0
	10,001-15,000 บาท	163	40.8
	สูงกว่า 15,000 บาท	192	48.0

จากตารางที่ 9 พบว่า ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน เป็นเพศหญิง 283 คน คิดเป็นร้อยละ 72.3 เป็นเพศชาย 111 คน คิดเป็นร้อยละ 27.8 มีอายุมากที่สุด 30-39 ปี 185 คน คิดเป็นร้อยละ 46.3 รองลงมาคือ มีอายุ 40-50 ปี 80 คน คิดเป็นร้อยละ 20 มีอายุสูงกว่า 50 ปีขึ้นไป 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.3 มีอายุ 20-29 ปี 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0

ร้อยละ 10 และน้อยสุดมีอายุต่ำกว่า 20 ปี 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5 มีวุฒิการศึกษามากสุดปริญญาตรี 208 คน คิดเป็นร้อยละ 52.0 รองลงมา สูงกว่าปริญญาตรี 85 คน คิดเป็นร้อยละ 21.3 ปวช/ปวส/อนุปริญญา 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.3 และน้อยที่สุด ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย 46 คน คิดเป็นร้อยละ 11.5 มีอาชีพมากที่สุด รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ 164 คน คิดเป็นร้อยละ 41.0 รองลงมา มีอาชีพอื่นๆ 97 คน คิดเป็นร้อยละ 24.3 มีอาชีพ รับจ้าง 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.8 และน้อยสุด บริษัท/เอกชน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17.0 มีรายได้สูงสุด สูงกว่า 15,000 บาท 192 คน คิดเป็นร้อยละ 48.0 รองลงมา มีรายได้ 10,001-15,000 บาท 163 คน คิดเป็นร้อยละ 40.8 ต่ำกว่า 5,000 บาท 37 คน คิดเป็นร้อยละ 9.3 และน้อยสุด 5,000-10,000 บาท 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0

1.2.2 ผลการประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานของนักท่องเที่ยว

การวิเคราะห์ผลการประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานของนักท่องเที่ยวผู้ตอบแบบสอบถาม ด้วยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Means) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยวจำแนกตามโดยรวมและรายข้อ

(n=400)

ข้อ	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	ท่านให้ความสนใจงานหัตถกรรมจักสาน	4.54	.49	มาก
2	งานจักสานควรมีการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นรูปแบบหรือเป็นลายลักษณ์อักษร	4.38	.48	มาก
3	ระดับการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมจักสานควรมีการจัดเข้าในหลักสูตรเช่นเดียวกับนาฏศิลป์	4.31	.46	มาก
4	ถ่ายทอดหัตถกรรมเครื่องจักสานควรเน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลและเป็นการสอนปฏิบัติ	4.57	.49	มาก
5	ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ของคนในอดีตที่มีคุณค่า	4.13	.34	ปานกลาง
6	การให้ความรู้ควรเริ่มที่ครอบครัว โรงเรียน สังคมและประเทศ ที่ควรร่วมมือสร้างความตระหนักในการคงไว้ซึ่งภูมิปัญญา	4.58	.49	มาก
7	เครื่องจักสานสะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนและท้องถิ่นของภาคกลาง	4.41	.49	มาก
8	การสนับสนุนให้มีผู้ใช้ผลิตภัณฑ์จักสานมากยิ่งขึ้น	4.44	.49	มาก

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยวจำแนกตามโดยรวมและรายข้อ (ต่อ)

(n=400)

ข้อ	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
9	รูปแบบของผลิตภัณฑ์ของฝากควรเล็ก ราคาถูกและควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีสีสันต่างๆ มากขึ้น	4.45	.49	มาก
10	ภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานสามารถแก้วิกฤตให้กับสังคมท้องถิ่นได้	4.42	.49	มาก
11	คุณค่าเครื่องจักสานสอดแทรกวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นของภาคกลาง	4.67	.46	มาก
12	เพื่อสนับสนุนอาชีพจักสาน ท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ของกลุ่มจักสาน	4.66	.47	มาก
13	ราคาหัตถกรรมจักสานมีความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์	4.26	.44	มาก
14	ลักษณะทั่วไปของหัตถกรรมจักสานต้องประณีตมีความสวยงามและความน่าสนใจ	4.39	.48	มาก
15	รูปแบบหัตถกรรมจักสานต้องแปลกใหม่สะดุดตา	4.71	.45	มาก
16	จักสานมีการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ	4.61	.48	
17	การจัดการความรู้ที่เป็นต้นแบบของจักสานมีการพัฒนาให้มีสิ่งใหม่ๆ เช่น ลวดลายเกิดขึ้นเสมอ	4.44	.49	มาก
18	คนที่เรียนรู้จักสานต้องมีความชอบและสนใจเป็นอย่างมาก	4.31	.46	มาก
19	การถ่ายทอดจักสานมีแบบแผน ขั้นตอนที่ชัดเจน	4.60	.48	มาก
20	การจัดเก็บความรู้ควรเก็บไว้ในสื่อต่างๆ แทนที่เก็บไว้ในตัวบุคคล	4.92	.26	ปานกลาง
	รวม	4.49	.13	ปานกลาง

จากตารางที่ 10 พบว่าการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.13) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อคำถามส่วนใหญ่มีค่าอยู่ในระดับมาก 18 ข้อ ข้อที่มีค่าสูงที่สุด ได้แก่ ข้อ 1) ท่านให้ความสนใจงานหัตถกรรมจักสาน ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.49) ข้อ 4) ถ่ายทอดหัตถกรรมเครื่องจักสานควรเน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลและเป็นการสอนปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.49) ข้อ 6) การให้ความรู้ควรเริ่มที่ครอบครัว โรงเรียน สังคม และประเทศ ที่ควรร่วมมือสร้างความตระหนักในการคงไว้ซึ่งภูมิปัญญา ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.49) ข้อ 7) เครื่องจักสานสะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนและท้องถิ่นของภาคกลาง ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.49) ข้อ 8) การสนับสนุนให้มีผู้ใช้ผลิตภัณฑ์จักสานมากยิ่งขึ้น ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.49)

ข้อ 9) รูปแบบของผลิตภัณฑ์ของฝากควรเล็ก ราคาถูกและควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีสีสันต่างๆ มากขึ้น ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.49) ข้อ 10) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานสามารถแก้วิกฤตให้กับสังคมท้องถิ่นได้ ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.49) ข้อ 17) การจัดการความรู้ที่เป็นต้นแบบของจักสานมีการพัฒนาให้มีสิ่งใหม่ๆ เช่น ลวดลายเกิดขึ้นเสมอ ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.49) และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ ได้แก่ ข้อ 5) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ของคนในอดีตที่มีคุณค่า ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.34) และข้อ 20) การจัดเก็บความรู้ควรเก็บไว้ในสื่อต่างๆ แทนที่เก็บไว้ในตัวบุคคล ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.26)

1.3 ข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) กลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการจักสาน

ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการจักสาน ผู้วิจัยได้ส่งข้อมูลแบบสอบถามให้กับสมาชิกกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการจักสาน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการจักสานหัตถ์ จำนวนสมาชิกกลุ่มหัตถ์ 15 คน ใช้การเปิดตารางเครซี มอแกน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 14 คน กลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการบางเจ้าฉ่า จำนวนสมาชิกบางเจ้าฉ่า 35 คน ใช้การเปิดตารางเครซี มอแกน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 32 คน รวมเป็นจำนวน 46 คน ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามและรอรับกลับด้วยตัวเอง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ค่าสถิติ นำมาสรุป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.3.1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการหัตถกรรมจักสาน จำนวน 46 คน โดยจำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ชีพและรายได้ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็น
กลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการ

(n=46)

ข้อ	ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1	เพศ		
	ชาย	15	33
	หญิง	31	67
2	อายุ		
	ต่ำกว่า 20 ปี	2	5
	20-29 ปี	1	2
	30-39 ปี	13	28
	40-50 ปี	12	26
สูงกว่า 50 ปีขึ้นไป	18	39	
3	วุฒิการศึกษา		
	ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	18	39
	ปวช./ปวส./อนุปริญญา	14	30
	ปริญญาตรี	12	26
สูงกว่าปริญญาตรี	2	5	
4	อาชีพ		
	รับจ้าง	29	63
	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	9	20
บริษัท/เอกชน	8	17	
5	รายได้		
	ต่ำกว่า 5,000 บาท	21	46
	5,000-10,000 บาท	11	24
	10,001-15,000 บาท	10	22
สูงกว่า 15,000 บาท	4	8	

จากตารางที่ 11 พบว่า ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มเป้าหมาย
ผู้ประกอบการ จำนวน 46 คน เป็นเพศชาย 15 คน คิดเป็นร้อยละ 33 เป็นเพศหญิง 31 คน คิดเป็น
ร้อยละ 67 มีอายุมากที่สุด สูงกว่า 50 ปีขึ้นไป 18 คน คิดเป็นร้อยละ 39 รองลงมา มีอายุ 30-39 ปี 13
คน คิดเป็นร้อยละ 28 มีอายุ 40-50 ปี 12 คน คิดเป็นร้อยละ 26 ต่ำกว่า 20 ปี 2 คน คิดเป็นร้อยละ
5 และน้อยสุดมีอายุ 20-29 ปี 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2 มีวุฒิการศึกษามากที่สุดต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอน

ปลาย 18 คน คิดเป็นร้อยละ 39 รองลงมา คือ ปวช/ปวส/อนุปริญญา 14 คน คิดเป็นร้อยละ 30 ปริญญาตรี 12 คน คิดเป็นร้อยละ 26 และน้อยที่สุดสูงกว่าปริญญาตรี 2 คน คิดเป็นร้อยละ 5 มีอาชีพมากที่สุด รับจ้าง 29 คน คิดเป็นร้อยละ 63 รองลงมามีอาชีพ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ 9 คน คิดเป็นร้อยละ 20 และน้อยสุดมีอาชีพ บริษัท/เอกชน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 17 มีรายได้มากที่สุด ต่ำกว่า 5,000 บาท 21 คน คิดเป็นร้อยละ 46 รองลงมามีรายได้ 510,000-15,000 บาท 11 คน คิดเป็นร้อยละ 24 มีรายได้ 10,001-15,000 บาท 10 คน คิดเป็นร้อยละ 22 และน้อยสุดมีรายได้ สูงกว่า 15,000 บาท 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8

1.3.2. ผลการประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานของกลุ่มเป้าหมาย ผู้ประกอบการ

การวิเคราะห์ผลการประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานของกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการ ผู้ตอบแบบสอบถาม ด้วยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Means) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการ จำแนกตามรายข้อและรายด้าน

(n=46)

ข้อ	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ด้านหาความรู้				
1	มีการค้นหาความรู้ที่หลากหลายที่มาจากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ	4.60	.493	มากที่สุด
2	มีการหาความรู้จากบุคคลที่มีความรู้ โดยการพูดคุย ศึกษาดูงาน หรือสนทนา	4.36	.488	มาก
3	มีการศึกษาข้อมูลใหม่ๆของหัตถกรรมจักสานอย่างต่อเนื่อง	4.65	.481	มากที่สุด
4	มีการพูดคุยถึงวิธีการจักสาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในกลุ่มอยู่เสมอ	4.43	.501	มาก
	รวม	4.51	.200	มากที่สุด
ด้านให้ความรู้				
5	จักสานควรมีการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นรูปแบบหรือเป็นลายลักษณ์อักษร	4.73	.443	มากที่สุด
6	ภูมิปัญญาท้องถิ่นจักสานเป็นความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ของคนในอดีตที่มีคุณค่า	4.60	.493	มากที่สุด
7	การให้ความรู้ควรเริ่มที่ครอบครัว โรงเรียน สังคมและประเทศ ที่ควรร่วมมือสร้างความตระหนักในการคงไว้ซึ่งภูมิปัญญา	4.52	.505	มากที่สุด
8	การถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมจักสานควรมีการจัดเข้าในหลักสูตรเช่นเดียวกับนาฏศิลป์	4.58	.497	มากที่สุด
	รวม	4.61	.233	มากที่สุด

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์จักษุที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการจำแนกตามรายข้อและรายด้าน (ต่อ)

(n=46)

ข้อ	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ด้านวิธีการเรียนรู้				
9	ถ่ายทอดเหตุการณ์เครื่องจักษุควรเน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลและเป็นการสอนปฏิบัติ	4.32	.473	มาก
10	มีการส่งเสริมบรรยากาศในการทำจักษุเพื่อให้เกิดแรงกระตุ้นให้สมาชิกนำความรู้ที่อยู่ในตัวออกมาเป็นความรู้ที่อยู่ในรูปของเอกสาร	4.60	.493	มากที่สุด
11	สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแสวงหาความคิดเห็นใหม่ในการทำงาน	4.39	.493	มาก
12	มีการนำความรู้ที่ได้จากแหล่งต่างๆมาพัฒนาเป็นสิ่งใหม่ในการจักษุ	4.65	.481	มากที่สุด
	รวม	4.49	.244	มาก
ด้านจัดเก็บความรู้				
13	มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ สามารถค้นหาได้ง่ายเมื่อต้องการ	4.54	.503	มากที่สุด
14	มีการบันทึกประสบการณ์และความชำนาญของสมาชิกเก็บไว้ในส่วนต่างๆ เพื่อนำมาใช้ได้อีกภายหลัง	4.47	.505	มาก
15	ด้านเทคโนโลยี มีสมาชิกที่มีความรู้ประจำ	4.41	.497	มาก
16	มีความพร้อมในด้านอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดเก็บความรู้	4.45	.503	มาก
	รวม	4.47	.237	มาก
ด้านนำความรู้ไปใช้				
17	มีการนำความรู้ที่ได้มาต่อยอดในปัจจุบัน นำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย	4.28	.455	มาก
18	มีการสื่อสารให้สมาชิกในกลุ่มรับทราบเกี่ยวกับการจัดเก็บความรู้และวิธีการนำความรู้ออกมาใช้	4.56	.501	มากที่สุด
19	มีการจัดนำความรู้มาปรับเป็นแนวทางในการทำงาน	4.60	.493	มากที่สุด
20	มีการใช้องค์ความรู้สมัยใหม่มาพัฒนาต่อยอดงานจักษุ	4.58	.497	มากที่สุด
	รวม	4.51	.189	มากที่สุด

จากตารางที่ 12 แสดงระดับความสนใจการจัดการความรู้เหตุการณ์จักษุของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการรายด้านโดยมีข้อมูลในแต่ละด้านดังนี้

ด้านหาความรู้ พบว่า ในภาพรวมการจัดการความรู้เหตุการณ์จักษุของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = .200)

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า สภาพการจัดการความรู้ที่เหตุการณ์จักษณของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อ 3 มีการศึกษาข้อมูลใหม่ๆของเหตุการณ์จักษณอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 4.65$, S.D. = .501) ข้อ 1 มีการค้นหาความรู้ที่หลากหลายที่มาจากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = .493) และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อ 4 มีการพูดคุยถึงวิธีการจักษณ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในกลุ่มอยู่เสมอ ($\bar{x} = 4.43$, S.D. = .501) ข้อ 2 มีการหาความรู้จากบุคคลที่มีความรู้ โดยการพูดคุย ศึกษาดูงาน หรือสนทนา ($\bar{x} = 4.36$, S.D. = .488)

ด้านให้ความรู้ พบว่า ในภาพรวมการจัดการความรู้ที่เหตุการณ์จักษณของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.61$, S.D. = .233) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า สภาพการจัดการความรู้ที่เหตุการณ์จักษณของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อ 5 จักษณควรมีการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นรูปแบบหรือเป็นลายลักษณ์อักษร ($\bar{x} = 4.73$, S.D. = .443) ข้อ 6 ภูมิปัญญาท้องถิ่นจักษณเป็นความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ของคนในอดีตที่มีคุณค่า ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = .493) ข้อ 8 การถ่ายทอดความรู้ที่เหตุการณ์จักษณควรมีการจัดเข้าในหลักสูตรเช่นเดียวกับนาฏศิลป์ ($\bar{x} = 4.58$, S.D. = .497) และข้อ 7 การให้ความรู้ควรเริ่มที่ครอบครัว โรงเรียน สังคมและประเทศ ที่ควรร่วมมือสร้างความตระหนักในการคงไว้ซึ่งภูมิปัญญา ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = .505)

ด้านวิธีการเรียนรู้ พบว่า ในภาพรวมการจัดการความรู้ที่เหตุการณ์จักษณของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.49$, S.D. = .244) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า สภาพการจัดการความรู้ที่เหตุการณ์จักษณของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อ 12 มีการนำความรู้ที่ได้จากแหล่งต่างๆมาพัฒนาเป็นสิ่งใหม่ๆในการจักษณ ($\bar{x} = 4.65$, S.D. = .481) ข้อ 10 มีการส่งเสริมบรรยากาศในการทำจักษณเพื่อให้เกิดแรงกระตุ้นให้สมาชิกนำความรู้ที่อยู่ในตัวออกมาเป็นความรู้ที่อยู่ในรูปของเอกสาร ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = .493) และ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อ 11 สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแสวงหาความคิดใหม่ในการทำงาน ($\bar{x} = 4.39$, S.D. = .493) และข้อ 9 ถ่ายทอดเหตุการณ์เครื่องจักษณควรเน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลและเป็นการสอนปฏิบัติ ($\bar{x} = 4.32$, S.D. = .473)

ด้านจัดเก็บความรู้ พบว่า ในภาพรวมการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = .237) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า สภาพการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ ได้แก่ ข้อ 13 มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ สามารถค้นหาได้ง่ายเมื่อต้องการ ($\bar{x} = 4.54$, S.D. = .503) นอกนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อ 14 มีการบันทึกประสบการณ์และความชำนาญของสมาชิกเก็บไว้ในส่วนต่างๆ เพื่อนำมาใช้ได้อีกภายหลัง ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = .505) ข้อ 16 มีความพร้อมในด้านอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดเก็บความรู้ ($\bar{x} = 4.45$, S.D. = .503) และข้อที่ 15 ด้านเทคโนโลยี มีสมาชิกที่มีความรู้ประจำ ($\bar{x} = 4.41$, S.D. = .497)

ด้านการนำความรู้ไปใช้ พบว่า ในภาพรวมการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = .189) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า สภาพการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อ 19 มีการจัดนำความรู้มาปรับเป็นแนวทางในการทำงาน ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = .493) ข้อ 20 มีการใช้องค์ความรู้สมัยใหม่มาพัฒนาต่อยอดงานจักสาน ($\bar{x} = 4.58$, S.D. = .497) และข้อ 18 มีการสื่อสารให้สมาชิกในกลุ่มรับทราบเกี่ยวกับการจัดเก็บความรู้และวิธีการนำความรู้ออกมาใช้ ($\bar{x} = 4.28$, S.D. = .455) และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 1 ข้อ ได้แก่ ข้อ 17 มีการนำความรู้ที่ได้มาต่อยอดในปัจจุบัน นำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย ($\bar{x} = 4.28$, S.D. = .455)

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความสนใจการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการจำแนกโดยรวมและรายด้าน

(n=46)

ข้อ	ข้อคำถาม	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	ด้านหาความรู้	4.51	.200	มากที่สุด
2	ด้านให้ความรู้	4.61	.233	มากที่สุด
3	ด้านวิธีการเรียนรู้	4.49	.244	มาก
4	ด้านจัดเก็บความรู้	4.47	.237	มาก
5	ด้านนำความรู้ไปใช้	4.51	.189	มากที่สุด
	รวม	4.55	.029	มากที่สุด

จากตารางที่ 13 พบว่า ระดับความสนใจการจัดการความรู้ที่กิจกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = .029) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สภาพการจัดการความรู้ที่กิจกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อ 2 ด้านให้ความรู้ ($\bar{x} = 4.61$, S.D. = .233) ข้อ 1 ด้านหาความรู้ ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = .200) และข้อ 5 ด้านนำความรู้ไปใช้ ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = .189) นอกนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อ 3 ด้านวิธีการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.49$, S.D. = .244) และข้อ 4 ด้านการจัดเก็บความรู้ ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = .237)

1.4 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประชาชนชาวบ้าน

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชาชนชาวบ้านเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ที่กิจกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากการถอดเทปบทสัมภาษณ์ ทั้ง 11 ท่าน สามารถสรุปเป็นประเด็นด้านการจัดการความรู้ได้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหาความรู้ 2) ด้านให้ความรู้ 3) ด้านวิธีการเรียนรู้ 4) ด้านการจัดเก็บความรู้ และ 5) ด้านการนำความรู้ไปใช้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านหาความรู้

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ประชาชนด้านจักสาน พบว่า การหาความรู้จักสานในบางชุมชนมีการหาความรู้เอง โดยการแอบดูผู้ใหญ่ในชุมชนสานเครื่องใช้ในครัวเรือนเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การสานกระซอน ตะกร้า ผาซี ต่อมาได้สานเครื่องจับสัตว์น้ำ เช่น ลอบ ไช ซึ่งการสานเครื่องจักสานเหล่านี้ได้ผ่านการหาความรู้ด้วยตัวเองก่อนที่จะมีการให้ความรู้จากผู้รู้หรือครูภูมิปัญญา ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์และถอดองค์ความรู้จากประชาชนชาวบ้านด้านจักสาน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

“ตอนป้าอายุราว 8 ขวบ กลับจากโรงเรียนเห็นพี่นั่งสานหมวกก็แอบเก็บเศษไม้ ฝามาลองสานดูบ้าง ลองผิดลองถูก เมื่อมันใจสามารถรู้แล้วสานใหม่ได้เหมือนเก่าก็เอาไปโชว์ให้แม่คุณหรือคุณยาย แม่คุณดูแล้วก็ยิ้ม ก็โยนทิ้ง ยิ้มของแม่คุณไม่ได้แสดงว่าหลานสานหมวกได้ดี แต่แสดงว่า มันยังใช้ไม่ได้ แล้วแม่คุณก็เริ่มสอนป้า ทำแบบสำหรับสานหมวกชิ้นใหม่ ให้ป้าใช้เรียนควบคู่งานสานหมวกกะโล่ จับมือสอนไม่ได้ ป้าต้องคอยมองตามความเคลื่อนไหวที่นิ้วมือและเส้นไม้ของคุณ แล้วเลียนแบบไปที่ละชิ้น จำได้ว่า 8 ขวบ ที่สานหมวกกะโล่เป็น ตอนนั้นคิดว่าเท่เหลือเกิน”

(บุปผา อัจฉินดา, 12 กุมภาพันธ์ 2558)

ความรู้ด้านจักสานที่คุณปู่ป้าได้เรียนรู้อา เป็นแบบเรียนรู้ด้วยวิถีครูพักลักจำ ซึ่งเป็นวิธี ที่เกิดกับผู้ที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนที่ต้องการวิชา ก็จะไปพักอาศัยอยู่ด้วยพอเห็นเขาทำก็แอบจำมาใช้ ซึ่ง คุณปู่ป้าได้แอบดูคุณยายทำการจักสาน การลองผิดลองถูกในการทำจักสานของคุณปู่ป้าได้ สอดคล้องกับคุณปรางณี มูลผลา พบว่า งานจักสานเป็นงานฝีมือ การถ่ายทอดความรู้เป็นการถ่ายทอด แบบรุ่นสู่รุ่น เรียนรู้จากการสืบทอดกันภายในครอบครัว จากปู่ ย่า ตา ยาย สอนลูกหลานให้ได้รู้ วิธีการจักสาน อาทิ ให้ช่วยผ่าไม้ไฟ จักตอก และหัดสาน เล็กๆ น้อยๆ จนเกิดความชำนาญกันเองใน ครอบครัวกันเอง

“งานจักสานเป็น ภูมิปัญญาของชาวบ้านในท้องถิ่นนี้อยู่แล้ว เดิมจะสานเพื่อเป็น เครื่องใช้ในครัวเรือนต่างๆ ต่อมาพัฒนาตัดแปลงรูปแบบสวยงามยิ่งขึ้น เพื่อจำหน่ายเป็น รายได้เสริม สมาชิกกลุ่มที่ทำงานอยู่เวลานี้ ส่วนใหญ่เป็นคนเฒ่าคนแก่ ขณะที่เด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจจะมาทำงานตรงนี้ เนื่องจากเป็นงานฝีมือทำได้ยาก และรายได้สู้ไปทำงานเป็น พนักงานโรงงานอุตสาหกรรมไม่ได้ จึงกังวลเช่นกันว่า ในอนาคตจะขาดแคลนบุคลากรมาสืบ สานภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้”

(ปรางณี มูลผลา, 15 กุมภาพันธ์ 2558)

นอกจากนี้ คุณรุจิมีใจความสนใจ แอบดูปู่ ย่า ตา ยาย ในหมู่บ้านสานเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นการหาความรู้ด้วยตัวเอง จำแล้วนำมาหัดจักสานเอง หรือที่เรียกว่า “ครูพักลักจำ”

“สมัยก่อนทำนา พอหมดหน้านาจึงหาไม้ไฟและหวาย ที่ปลูกไว้รอบๆบ้านมาจัก เป็นเส้นแล้วนำมาสาน โดยขึ้นเป็นลวดลายต่างๆ การสอนจักสานก็จะถ่ายทอดจากผู้ใหญ่ ภายในบ้าน จนกระทั่งมารวมกลุ่มก่อตั้งขึ้นเป็นกลุ่ม มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ปัญหาที่พบ ในการจักสาน ได้แก่ การจักหวาย การจักหวายเป็นการยาก สำหรับผู้จักสานต้องมีความใจ เย็นในการจักหวาย ตอนใหม่ๆผลิตรถยนต์ได้เข้าโอบอป 5 ดาว แต่มาระยะหลังๆเหลือแค่ 3 ดาว อยากให้มีหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอทั้งทางด้านวัตถุดิบและด้านการ ถ่ายทอดความรู้ให้มากกว่านี้ ด้านการตลาดส่วนใหญ่ลูกค้ารู้จักมาซื้อเองที่บ้าน ยังไม่ค่อยได้ เปิดตัวเป็นทางการ ด้านวัตถุดิบต้องหาซื้อมาจากที่อื่น บรรจุภัณฑ์ยังไม่มี”

(รุจิ ตันวิพัฒน์, 22 มีนาคม 2558)

คุณสุชินได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากผู้ใหญ่ข้างบ้าน สมัยเด็กๆ ทุกครั้งที่กลับจากโรงเรียนคุณสุชินจะไปแอบดูช่างบ้านทำจักสาน ทดลองสานเองโดยดูตามตัวอย่างที่ซื้อมาจากตลาด แต่ด้วยความเป็นคนที่น่าสนใจในงานจักสาน ไปเจอเขาสานเครื่องจักสานกันที่ไหนคุณสุชินจะต้องเข้าไปดูและแอบจำกลับมาทำที่บ้าน การถ่ายทอดความรู้ของคุณสุชินเป็นการถ่ายทอดความรู้ที่เรียกกันว่า “ครูพักลักจำ” งานหลักคือ การสานกระบุง คุณสุชินจะสานเองและก็นำออกไปขายเองที่ตลาดในตำบล

“ฉันไปแอบดูเขาจักสานกันทุกวันแล้วจำเอามาทำ วันนีดูเขาขึ้นรูปกันตะกร้าก็จำเอามาหัดทำ ผิดบ้างถูกบ้าง ว่ากันไป บางครั้งถ้ามีสตางค์ฉันก็จะไปซื้อตะกร้าเอามาดูว่าเขาทำกันอย่างไร แล้วก็ทำตาม จนยายของฉันที่จักสานเป็นทนดูไม่ได้ จึงสอนฉันให้จักสานเป็น”

(สุชิน จ้อยสกุล, 28 มีนาคม 2558)

คุณมาลี เมตะมู ทำอาชีพจักสาน ได้ทำไม้กวาดมีการสืบทอดจากปู่ย่าตายายจากรุ่นสู่รุ่น จนถึงรุ่นปัจจุบัน เดิมการทำไม้กวาดแต่ก่อนจะยังไม่ได้ทำขายเพียงแต่ทำใช้ในครัวเรือน พอมีชาวบ้านอื่นมาเห็นแล้วขอซื้อไปใช้และบอกต่อกันไปเรื่อยๆ จึงทำให้เริ่มหันมาทำไม้กวาดขาย และมีการพัฒนาจากเดิมขึ้นมาเรื่อย มีการปรับปรุงการสานจากหวายมาเป็นสานด้วยเส้นใยพลาสติกที่มีราคาถูกกว่าหวาย

“การทำไม้กวาดของที่นี่ คุณมาลีได้รับการถ่ายทอดมาจากคุณพ่อ ซึ่งท่านมีอาชีพทำไม้กวาดมานาน จนมาถึงรุ่นของคุณมาลี พี่น้องทุกคนสานเป็นหมดแต่ไม่ค่อยสนใจ”

(มาลี เมตะมู, 5 เมษายน 2558)

ด้านหาความรู้ของคุณมาลี เมตะมู บิดาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ และคุณมาลีได้ฝึกการจักสานจากปราชญ์นอกพื้นที่สอดคล้องกับคุณพิกุลซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ทำอาชีพจักสานเป็นอาชีพ รองจากการทำสวนที่ราชบุรี คุณพิกุลสานตะกร้าหวายลายพิกุล ซึ่งเป็นจักสานละเอียดและเป็นประธานกลุ่มจักสานละเอียดของชุมชนหนองปลาไหล ตะกร้าที่คุณพิกุลสานจะส่งเข้าโครงการหลวงในวังสวนจิตลดา การจัดส่งจะมีทหารมารับในหมู่บ้าน ทำให้มีรายได้เข้ามาจนเกือบครอบครัวมากขึ้น

“ฉันได้รับการถ่ายทอดวิชาจักสานมาจากคุณยายและกลุ่มแม่บ้านที่ไทประจันเป็นการถ่ายทอดความรู้แบบรุ่นสู่รุ่น ฉันทำอาชีพจักสานเป็นอาชีพรองจากการทำสวนที่ราชบุรี จักสานที่ทำการสานตะกร้าหวายลายพิกล ซึ่งเป็นจักสานละเอียดและเป็นประธานกลุ่มจักสานละเอียดของชุมชนหนองปลาไหล ตะกร้าที่สานจะส่งเข้าโครงการหลวงในวังสวนจิตลดา การจัดส่งจะมีทหารมารับในหมู่บ้าน ทำให้มีรายได้เข้ามาจนเจือจรรอบครัวมากขึ้น”

(พิกล, 7 เมษายน 2558)

คุณลุงเมี้ยน จำเริญ หัตถสาหรณบุงจกเงง จากการลองผิดลองถูกทำให้ลุงได้ประสพการณมากขึ้น คุณลุงเมี้ยนสานกระบุงทำเป็นอาชีพเสริม หลังการทํานาทำให้มีรายได้เข้ามาจนเจือจรรอบครัวมากและได้ถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์สองสามรุ่น แต่มาในปัจจุบันเด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจจึงทำให้คนสานกระบุงในชุมชนไม่มี การสอนการจักสาน โดยสอนให้กับผู้ที่มีใจรัก ผู้เรียนมีทั้งเด็กๆและผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน โดยคุณลุงเมี้ยนไม่ได้คิดค่าสอน สอนให้ฟรี มีผู้สนใจมาเรียนบ้างเป็นครั้งคราวเรียนไปเพื่อนำไปสานทำเครื่องใช้ในการจับสัตว์น้ำและใช้ในชีวิตประจำวันมากกว่าที่จะนำไปขายเพื่อเพิ่มรายได้

“ตอนสมัยเด็กๆ เด็กคนอื่นๆกลับจากโรงเรียน (โรงเรียนก็คือ วัด ในสมัยนั้น) ก็จะมาช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน ฉันไม่ช่วยแต่กลับไปแอบดูตาที่นั่งสานกระบุง ด้วยความมีใจรักในงานสาน ทำให้ฉันมาหัตถสานเอง ”

(เมี้ยน จำเริญ, 10 เมษายน 2558)

คุณลุงสมาน อารีสิทธิ์ กลุ่มศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์จักสาน อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือภูมิปัญญาไทย เครื่องขายศูนย์เรียนรู้พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สอนวิชาชีพในโครงการ 33 หมู่ 5 ตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้กล่าวว่า

“ลุงเป็นคนหนึ่งที่ทำกรจักสานมาตั้งแต่เด็ก ในครอบครัวของลุงไม่มีใครทำ ลุงมีความสนใจในการจักสานจึงได้แอบไปดูช่างบ้านและแอบมาหัดทำ จนกระทั่งปู่ของลุงเห็นความตั้งใจจริงของลุง จึงได้ส่งลุงไปให้ปราชญ์เป็นผู้สอนให้ลุงทำ”

(สมาน อารีสิทธิ์, 20 เมษายน 2558)

นอกจากนี้คุณดารณี เอี่ยมเอ่ย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหนองจิกฝ่ายปกครอง ได้กล่าวว่า

“งานสานส่วนใหญ่จะเป็นงานสานไม้ไผ่ นำมาสานเป็นรูปคล้ายๆ กระบุง ใส่เชือกคล้องไว้เป็นสายสะพาย ผู้หญิงชาวลาวพรวนจะสะพายใส่ของแทนกระเป๋า วัสดุที่ใช้จะเป็นไม้ไผ่กับหวายซึ่งจะมีความสวยงามมาก โดยมีปู่ ย่า ตา ยาย ที่บ้านเป็นคนสอนให้คนในครอบครัวทำ เพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน”

(ดารณี เอี่ยมเอ่ย, 29 เมษายน 2558)

และกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า

“งานจักสานของที่นี่มีมาตั้งแต่สมัยก่อนปู่ย่าตายาย มีมาหลายรุ่นส่วนใหญ่จะเป็นการถ่ายทอดกันในครัวเรือน ยังไม่มีแบบแผนที่เป็นลายลักษณ์อักษร ตอนนี้ทางตำบลหนองปลงเพ็งจะเริ่มสร้างสถานที่ ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนรุ่นหลังๆ เชื่อว่าในอีกปีสองปีงานจักสานที่น่าจะมีการพัฒนาไปอีกไกล”

(ดารณี เอี่ยมเอ่ย, 29 เมษายน 2558)

คุณป้าประจวบ อ่อนมูล ได้เริ่มหัดการทำจักสานจากการแอบดูคนในครอบครัวทำ ตอนหลังมีปู่เป็นคนสอนวิธีการจักสานให้ เพราะเห็นว่าคุณป้าประจวบมีความตั้งใจจริงในการทำจักสาน กล่าวว่

“ความรู้ที่ฉันได้มา จริงๆแล้วได้มาจากการแอบดูผู้ใหญ่ทำจักสานเครื่องใช้กันในบ้าน ทำเครื่องจับสัตว์น้ำ พวกข้อง ไซ แลวบ้านมีมะพร้าวเยอะจึงได้นำใยมะพร้าวมาทำไม้กวาด ป้าเริ่มจากการหัดสานไม้กวาด เพราะมันไม่ยาก”

(ประจวบ อ่อนมูล, 27 พฤษภาคม 2558)

ปัจจุบันงานไม้กวาดของตำบลบางแม่หม้าย เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวมาก เพราะมีเอกลักษณ์ที่ต่างจากที่อื่นๆ คือทำมาจากเส้นใยของมะพร้าว มีความเหนียว และคงทน ช่วงเทศกาลต้องสั่งจอง

คุณทิพย์ เรื่องใจดี ทำการการสานแข่งไม้ไผ่และการผลิตเครื่องเรือนหวาย เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ่อหวีและประธานกลุ่มจักสาน เป็นผู้ทำการจักสานท่านหนึ่งที่หาความรู้เองจากประสบการณ์หรือที่เรียกว่า “ครูพักลักจำ” กล่าวว่

“อาชีพการสานแข่ง เริ่มทำเมื่อปี 2530 โดยพัฒนากร อ.สวนผึ้ง นำช่างเทคนิคจังหวัดราชบุรี มาสอนการสานแข่งไม้ไผ่ เนื่องจากพิจารณาแล้วว่าเป็นหมู่บ้านที่มีวัตถุดิบคือไม้ไผ่รกรกจำนวนมาก เพื่อก่อให้เกิดรายได้กับประชาชนในท้องถิ่นและช่วยลดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำอาชีพเกษตรกรรม”

(ทิพย์ เรื่องใจดี, 17 มิถุนายน 2558)

จากที่กล่าวมาสรุปการจัดการด้านการหาความรู้ได้ว่ การหาความรู้ภายในชุมชนซึ่งเกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันของชาวบ้าน การสอบถามจากผู้รู้จากสมาชิกอื่นในชุมชนแล้วนำมาปฏิบัติกันจริงจนเกิดเป็นภูมิปัญญาของตน ส่วนการแสวงหาความรู้ภายนอกชุมชนเป็นการแอบดูผู้รู้ทำหรือการไปศึกษาดูงานจากภายนอกชุมชน เช่น การอบรม การสัมมนา เป็นต้น

ด้านให้ควมรู้

ในสมัยก่อนชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพ ทำไร่ ทำนา หาปู หาปลา เอามาเป็นอาหารในแต่ละวัน จนกระทั่งได้มีการนำไม้ไผ่ที่มีมากในท้องถิ่น นำมาตัดสานทำเป็นอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ในการจับสัตว์น้ำ เช่น ไซ, ฆ้อง, ตุ่ม, ลอบ รวมไปถึง ตะแกรงเอาไว้ใช้ซ้อน กุ้ง หอย ปู ปลา ตามหนองน้ำ ต่อมาได้พัฒนามาเป็นเครื่องจักสานในครัวเรือน ได้แก่ กระจาด, กระจด, กระจบุง และฝาชีครอบกับข้าว เพื่อป้องกันแมลงต่างๆ เข้ามาตอมอาหาร ฝาชีที่สานขึ้นมาจัดเป็นผลิตภัณฑ์ที่ขายดี และมีการพัฒนาสานฝาชีให้มีลวดลายสีสันสวยงามมากขึ้น จนเป็นที่นิยมของคนทั่วไปและมีการจำหน่ายกันอย่างแพร่หลายมากขึ้น จึงมีการรวมตัวของชาวบ้านเพื่อจัดตั้ง "กลุ่มจักสาน" เพื่อผลิตผลงานและพัฒนาสินค้าเกี่ยวกับงานจักสานไม้ไผ่ต่างๆ เอาไว้จำหน่ายเป็นรายได้ให้แก่สมาชิกในชุมชน ให้เป็นที่นิยมของบุคคลทั่วไปและนักท่องเที่ยว

คุณป้าบุปผา อ้นจินดา ปราชญ์ด้านจักสานได้เรียนการสานจักสานอย่างจริงจังโดยมีคุณยายเป็นคนสอน ได้วิชาการจักสานมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยตัวเองเป็นครูภูมิปัญญาคอยถ่ายทอดวิชาการจักสานให้กับคนที่ต้องการเรียนรู้และนักท่องเที่ยว

“ชาวสวน เรียก หมวกกะโล่ แต่ชื่อเป็นทางการเรียก หมวกไต้หวันไร้สาย
ทอดมาจากแม่คุณหรือยาย”

(บุปผา อัจฉินดา, 12 กุมภาพันธ์ 2558)

เป็นคำกล่าวของคุณป่าบุปผาที่กล่าวถึงหมวกที่सान คุณป่าบุปผามีอาชีพเป็นชาวสวนป็นตาล เลี้ยงชีวิต พอตาลในสวนหมดก็สานกระดิ่ง กระบุง กระจาด ส่วนหมวกไต้หวันเป็นภูมิปัญญาจาก ชาวจีน นักท่องเที่ยวนิยมกันถึงขนาดที่แถบคลองอัมพวามีร้านรับซื้อหมวกทำหกร้าน ตอนนี้เหลือคน สานหมวกเป็นอยู่ไม่กี่คนเท่านั้น ถึงวันนี้หมวกกะโล่กลายเป็นสัญลักษณ์ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีค่า และหายาก

อำเภอพนัสนิคม เป็นชุมชนเก่าแก่กว่าพันปี มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ และเป็นแหล่ง ผลิตเครื่องจักสานสำคัญของประเทศ ทางจังหวัดชลบุรี และหน่วยราชการในท้องถิ่น จึงมีการจัดงาน ประเพณี “บุญกลางบ้าน” ขึ้นเป็นงานประจำทุกปีสืบต่อกันมายาวนาน ภายในงานจะมีกิจกรรม ทำบุญ การละเล่นท้องถิ่น และออกร้านขายสินค้าหัตถกรรมจากกลุ่มอาชีพต่างๆ ในฐานะที่กลุ่มจัก สานชุมชนย่อยที่ 1 เป็นผู้ผลิตเครื่องจักสานรายใหญ่ของชุมชน ได้ร่วมสร้างสีสันในงานโดยจัดทำ เครื่องจักสานขนาดยักษ์ต่อเนื่องกันมารวม แล้วกว่า 14 ปี จึงมีเครื่องจักสานยักษ์สะสมเก็บไว้หลาย ชิ้น ทำให้ประธานกลุ่ม ฯ และสมาชิกเกิดแนวคิดต่อยอดธุรกิจ นำเครื่องจักรสายักษ์เหล่านี้มาจัด แสดงโชว์ เปิดเป็น “ศูนย์จักสานใหญ่ที่สุดในโลก” เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของจังหวัด ดึง นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม และหาซื้อสินค้าหัตถกรรมจักสานกลับไปเป็นที่ระลึก เพิ่มช่องทางตลาด นอกเหนือจากรอพ่อค้าคนกลางเข้ามารับซื้อทางเดียว

“ค่าใช้จ่ายไม่ได้จับตักไว้แน่นอน เนื่องจากค่อยๆ สร้างทีละเล็กทีละน้อยต่อเนื่อง มาหลายปี แต่ไม่น้อยกว่าหลักแสนบาทแน่นอน เนื่องจากเฉพาะต้นทุนทำเครื่องจักสานยักษ์ แต่ละชิ้นไม่ต่ำกว่าหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งต่อชิ้นใช้เวลากว่า 1 เดือน”

(ปราณี มูลผลา, 15 กุมภาพันธ์ 2558)

ความพิเศษของเครื่องจักสานพนัสนิคมอยู่ที่ความประณีตกับฝีมือการสานลวดลายโบราณ ซึ่งในปัจจุบันหาได้ยาก ราคามีตั้งแต่หลักหน่วยถึงหลักหมื่นบาท วัตถุประสงค์กว่า 90% เป็นไม้ไผ่หาได้ง่าย ในท้องถิ่น ส่วนช่องทางตลาดเกือบทั้งหมดจะมีพ่อค้าคนกลางเข้ามารับซื้อถึงท้องถิ่นแล้วไปกระจาย ขายต่อตามแหล่งต่างๆ ทั่วประเทศ รวมถึง ขนส่งไปขายยังต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น และฮ่องกง เป็นต้น รวมถึงยอดขายหลักแสนบาทต่อเดือน สร้างรายได้ให้สมาชิกกลุ่ม ที่มีจำนวน 45 คน ประมาณ คนละ 3,000 – 5,000 บาทต่อเดือน

ปัจจุบันคุณปราณีได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนและประชาชนที่ต้องการจะเรียนรู้ ผู้เรียนเสียแต่ค่าอุปกรณ์ในการจักสานแต่จะไม่เสียค่าเล่าเรียน ซึ่งคุณรุจิ ต้นวิวัฒน์ ได้กล่าวว่า

“เดิมทีชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา หลังฤดูทำนาชาวบ้านจะว่าง จึงได้เริ่มก่อตั้งกลุ่มจักสานไม้ไผ่ เนื่องจากวัตถุดิบมีอยู่ในหมู่บ้าน และตำบลมาก ต่อมามีการพัฒนาการเห็นว่าการจักสานไม้ไผ่ไม่สามารถนำไปประกอบอาชีพเสริม ได้ดี จึงมีการศึกษาดูงานจากแหล่งต่างๆ กลุ่มจึงได้ตกลงดัดแปลงจากจักสานไม้ไผ่เป็นจักสานหวายจนถึงปัจจุบัน การรวมกลุ่มเริ่มแรกเก็บจากสมาชิกครั้งแรก 100 บาท ต่อมาเป็นรายเดือนๆ ละ 20 บาท ขณะนี้มีเงินสะสมอยู่ทั้งสิ้น 10,000 บาท การจำหน่ายเมื่อทำเสร็จแล้วมาขายรวมกัน โดยมีผลผลิตแตกต่างกันไปแล้วความถนัดของแต่ละบุคคล ราคา ก็จะแตกต่างกันไปตามความยากง่ายของการสาน และผลิตภัณฑ์ด้วย”

(รุจิ ต้นวิวัฒน์, 22 มีนาคม 2558)

การถ่ายทอดความรู้การจักสานของคุณรุจิ ต้นวิวัฒน์ จะเป็นการสอนแบบตัวต่อตัว โดยเปิดให้มีการสอนที่บ้านในตอนเย็น สำหรับตอนกลางวันบางวันมีเข้าไปสอนนักเรียนในโรงเรียนแต่ไม่ค่อยจะได้ผล เพราะเด็กน้อยลงและเด็กจะไม่ค่อยใส่ใจเรียนหว่านเล่นมากกว่า ทำให้เป็นปัญหาในการสอน นอกจากนี้แล้วคุณสุชิน จุ้ยสกุล ยังกล่าวว่า

“เมื่อสิบกว่าปีที่ผ่านมามีการสนับสนุนมากในเรื่องของภูมิปัญญาต่างๆ ตามหมู่บ้าน มีงบประมาณลงมาให้การสนับสนุน ฉันทันเป็นครูภูมิปัญญาคนหนึ่ง ที่ออกไปให้ความรู้แก่ชาวบ้านและนักเรียนตามโรงเรียนด้วย แต่มาปัจจุบันนี้ไม่ค่อยมีคนนิยมที่จะหัดสานกัน อาชีพส่วนใหญ่จะหันไปเลี้ยงโคนม เด็กรุ่นใหม่ก็จะเข้าไปทำงานตามโรงงาน ซึ่งได้เงินเร็วกว่าที่จะมานั่งทำจักสาน”

(สุชิน จุ้ยสกุล, 28 มีนาคม 2558)

คุณมาลี เมตะมู กล่าวว่า

“อาชีพเสริมของตำบลหมอนทอง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา คือการทำไม้กวาดขาย จนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป จึงได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่ม โดยมีคณะกรรมการบริหารกลุ่ม โดยเริ่มแรกก็มีสมาชิกเพียง 10 ครั้วเรือน ที่เข้าร่วม ต่อมาก็มีการขยายรับสมาชิกเพิ่มปัจจุบัน มีสมาชิกกว่า 100 ครั้วเรือน การทำไม้กวาดคนที่ทำเป็นคนใน

หมู่บ้านทำกันเป็นครอบครัว ตั้งแต่พ่อ แม่ ลูก ทำสืบทอดกันมาหลายรุ่นจากรุ่นถ่ายทอดให้
 อีกรุ่น จึงทำให้มีความผูกพันกับท้องถิ่น มีความเอื้ออาทรต่อกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มี
 ความรักความสามัคคี และมีความร่วมแรงร่วมใจ มีความผูกพันกันเหมือนญาติพี่น้อง
 ถึงแม้ว่าวัสดุที่ใช้ทำไม้กวาด จะหมดไปจากหมู่บ้านแต่ทุกคนทุกครอบครัวยังพยายามที่จะ
 ปลูกทดแทนแต่ไม่สามารถปลูกได้เนื่องจากสภาพภูมิประเทศแตกต่างกัน ดังนั้นจึงมีการ
 สั่งซื้อก้านมะพร้าวที่เหลาแล้วตามที่ต้องการ โดยซึ้งเป็นกิโลขายนำเข้ามา”

(มาลี เมตะมู, 5 เมษายน 2558)

ในด้านการให้ความรู้ของคุณมาลี เมตะมู เริ่มแรกเป็นการถ่ายทอดความรู้โดยการถ่ายทอด
 รุ่นสู่รุ่น ต่อมาได้มีการออกไปให้ความรู้กับนักเรียนในต่างอำเภอ

ซึ่งการสอนการจักสานกับคนรุ่นใหม่ การถ่ายทอดเป็นรายบุคคล ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเป็น
 คนถ่ายทอด คุณพิกุลกล่าวว่า

“การถ่ายทอดต่อ มี แต่ไม่ค่อยมีใครค่อยทำและไม่สนใจเรียนเพราะเป็นงาน
 ละเอียดมาก มันยากที่เด็กจะมานั่งจักตอกไม้ไผ่และสานตะกร้า ต้องมีความอดทนสูง เด็ก
 ส่วนใหญ่จักตอกไม้ไม่ได้ ฉะนั้นความรู้ตรงนี้ก็จะหมดไป ปัจจุบันทั้งชุมชนมีฉันทานเป็นอยู่คน
 เดียว มีคนพอที่จะสานได้ก็กำลังสอนให้อยู่มี 7 คน แต่ก็ยังเข้ารูปแบบไม่ได้ งานจักสานพวก
 นี้ ฉันทานคิดว่าเมื่อหมดฉันทานคงหมดงาน”

(พิกุล, 7 เมษายน 2558)

คุณเมี้ยน จำเริญ ได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกศิษย์สองสามรุ่น สอนให้กับผู้ที่มีใจรัก
 ผู้เรียนมีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ไม่ได้คิดค่าสอน เป็นการสอนให้ฟรี

“งานจักสานเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน เป็น
 ผลงานแห่งการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย”

(เมี้ยน จำเริญ, 10 เมษายน 2558)

คุณลุงสมาน อารีสิทธิ์ ได้ทำการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งหรือเป็น
 แบบรุ่นสู่รุ่น

“ลุงทำจักสานอยู่กับบ้าน สานตามออเดอร์ที่สั่งมา นานๆ ครั้งก็ไปบรรยายตามคำเชิญของโรงเรียน และชุมชนต่างๆที่ยังเห็นความสำคัญของเครื่องจักสาน รายได้ในปัจจุบันยังน้อยมากเมื่อเทียบกับสมัยก่อน เนื่องมาจากการเชิญครูภูมิปัญญาในปัจจุบันได้มีการแอบอ้างเอาชื่อครูภูมิปัญญาไปหารายได้ แต่ความเป็นจริงแล้วไม่ได้เชิญ ทำให้รายได้ค่าตัวตกอยู่ที่หน่วยงานไม่ถึงครูภูมิปัญญาที่แท้จริง”

(สมาน อารีสิทธิ์, 20 เมษายน 2558)

การสนับสนุนจากทางภาครัฐ มีการสนับสนุนสม่ำเสมอ แต่รายได้ลงมาไม่ถึงตกค้างอยู่ที่หน่วยงานหรือไม่ก็ชุมชน ทำให้ไม่เกิดการกระจายรายได้ คนที่เป็นครูภูมิปัญญาต้องไปหารายได้เอง เช่น เครื่องจักสานจะทำเองและนำไปขายเองตามท้องตลาดและสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้ผลิตได้น้อยขายได้น้อย เกิดรายได้น้อยตามไปด้วย ซึ่งคุณดารณี เอี่ยมเอ้ย ก็ได้ทำการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งหรือเป็นแบบรุ่นสู่รุ่นเหมือนกัน

การจักสานของคุณป้าประจวบ อ่อนละมุล เป็นการจักสานหวาย ไม้กวาดไยมะพร้าว (ไม้กวาดพื้นปี) ในปี พ.ศ. 2533 ได้รวบรวมกันตั้งกลุ่มผู้ผลิตไม้กวาดไยมะพร้าวบ้านบางแม่หม้าย มีสมาชิกประมาณ 30 คน โดยคุณป้าประจวบ อ่อนละมุล เป็นประธานกลุ่ม ปี พ.ศ. 2547 ไม้กวาดไยมะพร้าวได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ระดับสี่ดาว ตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย โดยเป็นการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งหรือเป็นแบบรุ่นสู่รุ่น

คุณทิพย์ เรื่องใจดี กล่าวว่า

“การถ่ายทอดหัตถกรรมเครื่องจักสานจะเน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลและเป็นการสอนปฏิบัติ เนื้อหาไม่ชัดเจนใช้ประสบการณ์ของผู้สอนถ่ายทอดความรู้”

(ทิพย์ เรื่องใจดี, 17 มิถุนายน 2558)

จากที่กล่าวมาสรุปการจัดการด้านการให้ความรู้ได้ว่าเป็นการถ่ายทอดระหว่างบุคคลเป็นหลัก โดยเฉพาะการถ่ายทอดกันในครัวเรือนผ่านลูกหลานในลักษณะของการปฏิบัติให้ดู การสาธิตอย่างละเอียดแล้วให้ปฏิบัติตามภายใต้คำแนะนำ ส่วนการถ่ายทอดความรู้จากการสนับสนุนของหน่วยงานทางภาครัฐ จะเป็นการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความชำนาญหรือปราชญ์ชาวบ้านมาบรรยายประกอบการสาธิตให้ลงมือปฏิบัติตาม รวมทั้งการศึกษาดูงาน

ด้านวิธีการเรียนรู้

ในปี พ.ศ. 2555 เจ้าหน้าที่โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ได้เชิญคุณป้าบุปผา อัจฉินดา เข้าร่วมโครงการ เพื่อให้มาเป็นวิทยากรในการสอนสานหมวกฯ ให้กับผู้สนใจที่เข้ามาเยี่ยมชมศูนย์การเรียนรู้ นักท่องเที่ยวและนักเรียนที่มาเรียนกันเป็นหมู่คณะ คุณป้าบุปผามีหน้าที่เป็นครูภูมิปัญญา ช่วงเวลานั้นคุณป้าบุปผาสานหมวกขายที่โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ได้ใบละ 300 บาท ต่อมา มูลนิธิชัยพัฒนาสนับสนุนให้เงินประจำ ตั้งราคาหมวกเพิ่มให้เป็นใบละ 800 บาท ซึ่งคุณป้าบุปผากล่าวว่า

“นักท่องเที่ยวและนักเรียนที่มาเรียน บางคนก็มีความสนใจในงานจักสานจริงๆ แต่ก็มีบางคนที่มาเพราะกระแสความนิยม ป้าสังเกตได้จากพวกที่สนใจจริงๆจะกลับมาหาป้าที่โครงการอีกครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพวกนักเรียน ป้าดีใจที่เด็กรุ่นใหม่ยังใส่ใจในงานจักสานที่มีมาช้านาน ป้าคิดว่าน่าจะมีการส่งเสริมให้พวกเขาได้เรียนรู้ในชั้นเรียนบ้าง”

(บุปผา อัจฉินดา, 12 กุมภาพันธ์ 2558)

ในด้านการจัดการความรู้คุณป้าบุปผาอยากให้มีการจัดครูเข้าไปสอนให้กับเยาวชนรุ่นหลังๆ ในสถานศึกษาเพื่อที่เด็กจะได้เรียนรู้ความเป็นมาของการจักสานว่ามีมาคู่กับคนไทยมาตั้งแต่เกิด สิ่งที่คุณป้าบุปผากลัวก็คือ การสูญหายไปของการจักสาน ซึ่งคนรุ่นหลังๆจะไม่รู้จักเพราะมีสิ่งอื่นๆขึ้นมาทดแทน เช่น เครื่องจักในการทำตะกร้าพลาสติก กล่องต่างๆที่มาแทนตะกร้าหวาย

คุณปราณี มูลผลา กล่าวว่

“ได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนและประชาชนที่ต้องการจะเรียนรู้ โดยถ่ายทอดอย่างมีหลักการ สอนตัวต่อตัวหรือเป็นหมู่คณะ”

(ปราณี มูลผลา, 15 กุมภาพันธ์ 2558)

ในขณะที่คุณรุจี ตันวิพัฒน์ กล่าวว่

“การสอนจักสานจะสอนแบบการสาธิตให้ดู ไม่มีรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร”

(รุจี ตันวิพัฒน์, 22 มีนาคม 2558)

คุณสุชิน จุ้ยสกุล กล่าวว่า

“งานหัตถกรรมประเภทเครื่องจักสาน มีการทำทั่วไปทุกอำเภอ ทั้งนี้เพราะวัสดุที่ใช้ทำงานจักสานมีอยู่ทั่วไป ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องจักสานที่สำคัญของจังหวัดลพบุรี ส่วนใหญ่ ได้แก่ กระบุง ตะกร้า แหล่งจำหน่ายสินค้าประเภทนี้ มีมากแถวตลาดท่าโพธิ์ อ.เมือง ลพบุรี ส่วนแหล่งผลิตที่มีชื่อคือที่ ต.บางพิง อ.บ้านหมี่ ที่สามารถผลิตเครื่องจักสาน ที่มีลวดลายงดงาม ประณีต สิ่งที่ผลิต ได้แก่ ตะกร้า เครื่องสานต่าง ๆ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่างานละเอียดที่ประดิษฐ์จากที่นี่ไม่แพร่หลายในท้อง ตลาด เพราะงานส่วนใหญ่เป็นงานที่มีผู้สั่งทำหรือสั่งจองแล้วทั้งสิ้น”

(สุชิน จุ้ยสกุล, 28 มีนาคม 2558)

วิธีการเรียนรู้ของคุณสุชิน จุ้ยสกุล ได้ถ่ายทอดความรู้โดยการสอนตัวต่อตัวที่บ้าน และสอนแบบเป็นกลุ่มให้กับนักเรียนตามโรงเรียน ในขณะที่ คุณมาลี เมตะมู มีความสนใจในงานสานจึงได้ต่อยอดจากคุณพ่อ โดยจัดตั้งโครงการขึ้นมา รวมคนที่สนใจและสอนการสานไม้กวาดให้ ทำให้มีรายได้เข้ามาจุนเจือในครอบครัว เมื่อได้ตั้งเป็นโครงการขึ้นมาได้มีงบประมาณจากทางท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุน ส่วนตัวคุณมาลีเองได้ขอเป็นวิทยากรท้องถิ่น

“ฉันคอยสอนการสานให้กับคนที่สนใจ และนักเรียนตามโรงเรียนในชุมชนและต่างอำเภอ ทำให้การถ่ายทอดความรู้เริ่มมีแบบแผน มีกระบวนการเกิดขึ้น สามารถถ่ายทอดให้กับคนหลายๆคนได้ในเวลาเดียวกัน”

(มาลี เมตะมู, 5 เมษายน 2558)

จากการสัมภาษณ์และถอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจักสานจากคุณพิกุล กล่าวว่า

“วิธีการเรียนรู้ที่ได้เป็นวิธีการที่เริ่มมีการใช้วัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการทำหัตถกรรมเครื่องจักสานสอนและสาธิตให้ปฏิบัติ”

(พิกุล, 7 เมษายน 2558)

คุณลุงเมี้ยน จำยเคร่ง ปราชญ์ชาวอำเภอวิเศษไชยชาญ จังหวัดอ่างทอง ใช้วิธีถ่ายทอดการเรียนรู้เป็นการสอนแบบตัวต่อตัว โดยมีตัวผู้สอนเองเป็นครูภูมิปัญญา ในขณะที่คุณป้าประพาส เรืองกิจ (ป้าพิส) ประธานกลุ่มอาชีพสานปลาตะเพียนโบราณของจังหวัดอยุธยา ใช้วิธีถ่ายทอดการเรียนรู้สอนแบบปฏิบัติให้เห็นทุกขั้นตอนของการจักสาน เป็นการสอนแบบตัวต่อตัวและสอนกันเป็นหมู่คณะ

คุณลุงสมาน อารีสิทธิ์ กลุ่มศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์จักสาน อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หรือที่ภูมิปัญญาไทย เครือข่ายศูนย์เรียนรู้พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สอนวิชาชีพในโครงการ ได้กล่าวว่า

“การดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้เอาการรู้หนังสือมาเกี่ยวข้อง การเรียนรู้ต่างๆ อาศัยวิธีการฝึกหัดและบอกเล่าซึ่งไม่เป็นระบบในการบันทึก”

(สมาน อารีสิทธิ์, 20 เมษายน 2558)

ในขณะที่คุณดารณี เอี่ยมเอ้ย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหนองจิกฝ่ายปกครอง ได้กล่าวว่า

“การเรียนรู้อาศัยวิธีการฝึกหัดและบอกเล่ายังไม่มี การบันทึก ต่อมาระยะหลังเริ่มมีการสอนให้กับกลุ่มนักเรียนเป็นหมู่คณะตามโรงเรียน”

(ดารณี เอี่ยมเอ้ย, 29 เมษายน 2558)

คุณป้าประจวบ อ่อนละมุล ประธานกลุ่มจักสานไม้กวาดไยมะพร้าว ตำบลบางแม่หม้าย อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี กล่าวว่า

“การดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้เอาการรู้หนังสือมาเกี่ยวข้อง การเรียนรู้ต่างๆ อาศัยวิธี การฝึกหัดและบอกเล่า เป็นการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษโดยฝึกหัดบุตรหลานให้จักสานจนเกิดความชำนาญและทำต่อกันมาจนกลายเป็นอาชีพหนึ่ง ที่สร้างรายได้เข้าหมู่บ้าน”

(ประจวบ อ่อนละมุล, 27 พฤษภาคม 2558)

คุณทิพย์ เรืองใจดี ประธานกลุ่มจักสานบ้านบ่อหวี หมู่ที่ 4 ต.ตะนาวศรี อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี ทำการการสานแข่งไม้ไผ่และการผลิตเครื่องเรือนหวาย ซึ่งหมู่บ้านนี้มี 151 ครัวเรือน ทำอาชีพสานแข่ง 79 ครอบครั้ว และเครื่องเรือนจากหวาย 1 ครอบครั้ว ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นบุคคลพลัดถิ่นชาวกะเหรี่ยงซึ่งไม่สามารถไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ได้ ส่วนราชการขอใช้เป็นที่ราชพัสดุ

ควบคุมดูแลโดยตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) และส่งเสริมอาชีพให้โดยสนองพระราชดำริจากองค์สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ กล่าวว่า

“ผู้ฝึกการทำหัตถกรรมจักสานจึงต้องเป็นผู้ถ่ายทอดเอง และต้องใช้เวลาในการปฏิบัติ”

(ทิพย์ เรื่องใจดี, 17 มิถุนายน 2558)

จากที่กล่าวมาสรุปการจัดการด้านวิธีการเรียนรู้ได้ว่าส่วนใหญ่เป็นลักษณะอย่างไม่เป็นทางการของสมาชิกภายในชุมชน โดยเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ซ่อนเร้นตามความถนัดของแต่ละคนแล้วนำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกันผ่านกิจกรรมต่างๆของชุมชน เช่น งานทำบุญหรืองานประเพณี หรือมีการนำไปพูดคุยกันในการประชุมของหมู่บ้าน

ด้านการจัดเก็บความรู้

จากการสัมภาษณ์ป้าบุปผา อัจฉินดา พบว่ามีการจัดเก็บความรู้โดยตัวบุคคล มีถ่ายทอดให้กับลูกหลาน แต่ยังไม่มีการบันทึกเป็นเอกสาร ซึ่งคุณปราณี มูลผลา ได้กล่าวเสริมว่า

“การจัดเก็บความรู้ใช้วิธีการที่ทำให้ความรู้ด้านจักสานไม่สูญหายไป คือการสอนคนให้มากขึ้น ต้องฝึกคนรุ่นใหม่ให้มีความอดทน เลือกคนที่มีใจรักจักสาน เพราะจักสานกินยาก ต้องมีความละเอียดอ่อนมาก ใช้ความอดทนสูง”

(บุปผา อัจฉินดา, 12 กุมภาพันธ์ 2558)

คุณปราณี มูลผลา กล่าวว่า

“ความรู้ส่วนใหญ่จะเก็บไว้ที่ตัวบุคคล ผู้เป็นลูกหลานหรือผู้ที่มีความสนใจจะมาศึกษากันเองตามปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้รู้ของท้องถิ่น ทำให้การจัดเก็บหายไปหรือหมดไปเมื่อสิ้นปราชญ์ผู้รู้ ดังนั้นการจัดเก็บความรู้ควรมีการจัดเก็บไว้ในที่ต่างๆ เช่น ในแผ่นพับ ซีดี หรือคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ทั้งนี้เมื่อมีการจัดเก็บไว้ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ก็จะทำให้คนรุ่นใหม่ที่เป็นไอที ค้นคว้าได้ง่ายยิ่งขึ้น”

(ปราณี มูลผลา, 15 กุมภาพันธ์ 2558)

ในขณะที่ คุณรุจิ ตันวิวัฒน์ ได้กล่าวว่า

“การจัดเก็บความรู้ควรจัดเก็บความรู้โดยตัวบุคคลซึ่งเป็นความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) และทำให้เกิดการถ่ายทอดจากที่ยังไม่มีการจดบันทึกนำมาเก็บไว้ตามสื่อต่างๆ เช่น ฐานข้อมูล ซีดี”

(รุจิ ตันวิวัฒน์, 22 มีนาคม 2558)

จากการสัมภาษณ์และถอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจักสานจากคุณสุชิน จุ้ยสกุล สรุปได้ว่า ยังไม่มีการจัดเก็บที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เช่นกัน ซึ่งคุณมาลี เมตะมู ปราชญ์จักสานที่ทำไม้กวาดแข็ง ไม้กวาดที่คุณมาลีสานก้านได้อีทอปของจังหวัดฉะเชิงเทรา ปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 100 คน ถ่ายทอดมา 5 รุ่นแล้ว และได้ออกสอนให้ความรู้ในหลายอำเภอ โดยเริ่มแรกสอนพลเรือนทหาร เป็นการสอนฟื้นฟูหลังน้ำลด ความรู้ในการถ่ายทอดการจัดเก็บความรู้ คุณมาลีกล่าวว่า

“เดิมเป็นความรู้ที่ฝังลึกยังไม่มีมีการจดบันทึก ปัจจุบันเริ่มมีการจดบันทึกในรูปของสมุดบันทึกส่วนตัวที่เกี่ยวกับการให้ความรู้การจักสาน ขั้นตอนต่างๆ วิธีการจักสาน และการได้อีทอปมาต้องมีการสอบให้ได้ ต้องได้ใบรับรองจากจังหวัด มปช. ก่อนโดยขอในนามของกลุ่ม”

(มาลี เมตะมู, 5 เมษายน 2558)

ด้านจัดเก็บความรู้คุณพิกุล ปราชญ์จักสาน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี กล่าวว่า

“การจัดเก็บความรู้ในสมัยก่อนไม่มีการจัดเก็บ แต่ปัจจุบันเริ่มจัดเก็บแบบมีแบบแผน มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เก็บไว้ในสมุดจดบันทึกและสื่อต่างๆ”

(พิกุล, 7 เมษายน 2558)

คุณลุงเมี้ยน จำยเคร่ง ปราชญ์จักสานจังหวัดอ่างทอง ได้กล่าวว่า

“ในสมัยก่อนเป็นการจัดเก็บความรู้ไว้ที่ตัวบุคคล ถ้าปราชญ์ตายไปและไม่มีการถ่ายทอดให้รุ่นต่อไปความรู้ก็จะตายไปด้วย ทำให้การจักสานในขณะนี้นี้น้อยลงแทบจะไม่มีเหลืออยู่”

(เมี้ยน จำยเคร่ง, 10 เมษายน 2558)

ซึ่ง คุณลุงสมาน อารีสิทธิ์ กลุ่มศิลปินหัตถกรรมผลิตภัณฑ์จักสาน อำเภอบางบาล จังหวัด พระนครศรีอยุธยา หรือที่ภูมิปัญญาไทย เครือข่ายศูนย์เรียนรู้พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สอนวิชาชีพใน โครงการ 33 หมู่ 5 ตำบลมหาพราหมณ์ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กล่าวว่า

“การจัดเก็บความรู้เป็นการจัดเก็บการบอกเล่าซึ่งไม่เป็นระบบ ไม่มีการบันทึกหรือ การจัดเก็บเอกสารแบบเป็นหมวดหมู่ ต่อมาได้มีการสนับสนุนของทางราชการกรมพัฒนา ชุมชน โดยสำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภพระนครศรีอยุธยาและหน่วยงานต่างๆของทาง ราชการ ได้ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งเป็น “กลุ่มอาชีพ” เมื่อปี พ.ศ. 2534 และยังคงมีการ สนับสนุนงบประมาณการพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนของ ภาคเอกชน สื่อศิลป์ (ART&MEDIA) ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ผลิตสื่อการศึกษา ได้แก่ องค์กรคำครุสภา และอีกหลายสำนักพิมพ์ รวมทั้งองค์กรยูนิเซฟได้นำเรื่องราวของการสานปลาตะเพียนโบราณ ไปเผยแพร่ในหนังสือชุด ภูมิปัญญาพื้นบ้านและได้รับการออกแบบเอกสารต่างๆเพื่อการ ประชาสัมพันธ์ ทำให้การจัดเก็บความรู้เริ่มมีการจัดเก็บความรู้ที่มีรูปแบบเกิดขึ้น เพื่อสะดวก แก่การค้นหา”

(สมาน อารีสิทธิ์, 20 เมษายน 2558)

ในขณะที่ คุณดารณี เอี่ยมเอ้ย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหนองจิกฝ่ายปกครอง กล่าวว่า

“การจัดเก็บความรู้ยังไม่มีการจัดเก็บที่เป็นลายลักษณ์อักษรไว้เช่นกัน”

(ดารณี เอี่ยมเอ้ย, 29 เมษายน 2558)

คุณประจวบ อ่อนละมุล ประธานกลุ่มจักสานไม้กวาดตำบลบางแม่หม้าย อำเภอบางปลาบ่า จังหวัดสุพรรณบุรี กล่าวว่า

“ยังไม่มีการจัดเก็บความรู้ ความรู้ยังเก็บไว้กับตัวบุคคล ฉันทพยายามที่จะถ่ายทอด ความรู้และให้ลูกหลานที่เป็นคอมพิวเตอร์มาทำการจัดเก็บความรู้ไว้ ตอนนี้ได้เริ่มทำไปบ้าง แล้ว”

(ประจวบ อ่อนละมุล, 27 พฤษภาคม 2558)

การจัดเก็บความรู้มีการอบรม ถ่ายทอดให้กับชุมชน โรงเรียน วัด และสถานที่สำคัญ ๆ ของ ภาครัฐและเอกชนเป็นแหล่งเรียนรู้งานหัตถกรรมสาขาต่าง ๆ ที่มีการเปิดสอนงานจักสานให้แก่

เยาวชนภายในท้องถิ่นและผู้สนใจได้มาฝึกเรียนรู้ และนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพ มีการจัดวิชาที่เกี่ยวกับหัตถกรรมไว้ในหลักสูตรการเรียน ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลูกฝังความรู้ด้านงานหัตถกรรมแก่นักเรียน นักศึกษา

ในขณะที่ คุณทิพย์ เรื่องใจดี กล่าวว่า

“ความรู้เก็บไว้ที่ตัวบุคคลยังไม่มีการจัดเก็บไว้ในสื่อ เป็นเพราะเด็กรุ่นใหม่ไม่สนใจที่จะมาช่วยในการจัดระบบ บางคนพอรู้ว่าเป็นงานจักสานก็ไม่เอาแล้ว”

(ทิพย์ เรื่องใจดี, 17 มิถุนายน 2558)

จากที่กล่าวมาสรุปการจัดการด้านการจัดเก็บความรู้ได้ว่ามุ่งเน้นการจัดเก็บความรู้ไว้ที่ตัวบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะปฏิบัติจนเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนที่ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนการจัดเก็บที่เป็นลายลักษณ์อักษรจะมีบ้างเป็นบางส่วนแต่ยังไม่มีเก็บกันอย่างจริงจังที่เป็นรูปแบบ มีแต่จดบันทึกไว้เป็นสมุดส่วนตัว

ด้านการนำความรู้ไปใช้

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์จากปราชญ์ชาวบ้านทั้ง 11 คน แล้วนำมาเรียบเรียงได้ ดังต่อไปนี้

คุณบุปผา อัจฉินดา กล่าวถึงการสานหมวกไหหน้าลัยอย่างภาคภูมิใจ ซึ่งหมวกไหหน้าลัยเป็นภูมิปัญญาที่ได้รับมาจากรุ่นยายและป้าเป็นหนึ่งในไม่กี่คนที่ยังทำหมวกชนิดนี้ได้ ในปัจจุบันคุณป้าบุปผายังคงถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนและนักท่องเที่ยวที่โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ซึ่งคุณป้าบุปผาจะมาสอนเฉพาะวันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันหยุดราชการ

คุณป้าบุปผา อัจฉินดา กล่าวว่า

“มันโหดอยู่ งานละเอียดหมวกลูกนี้ลงทุนไม่เท่าไรหรอก แต่เวลาที่ทำมันแพง”

(บุปผา อัจฉินดา, 12 กุมภาพันธ์ 2558)

คุณปราณี มุลผลา กล่าวว่า

“เทศบาลเมืองพนัสนิคม สนับสนุนเปิดเป็นแหล่งเรียนรู้ สาธิตการจักสานมีการสนับสนุนด้วยปัจจัยและสนับสนุนเงินงบประมาณในการจัดงานแต่ละครั้งโดยให้ปีละหนึ่งแสนบาท”

(ปราณี มุลผลา, 15 กุมภาพันธ์ 2558)

คุณรุจี ตันวิวัฒน์ กล่าวว่า

“การนำความรู้ไปใช้ของพี่โดยการเข้าไปสอนในสถานศึกษา การจัดทำมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติจริงในการสร้างสินค้าหัตถกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ นำความรู้ไปต่อยอดในชีวิตประจำวันได้”

(รุจี ตันวิวัฒน์, 22 มีนาคม 2558)

คุณสุชิน จัยสกุล กล่าวว่า

“ด้านนำความรู้ไปใช้ อยากให้มีการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนเรื่องการนำความรู้ไปเผยแพร่ให้กับนักเรียนหรือผู้ที่อยากรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยการจัดให้มีการอบรมแก่เยาวชนในหมู่บ้าน จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้นในทุกช่องทาง การสื่อสาร หรือจัดนิทรรศการการเรียนรู้เพื่อการศึกษาดูงานเกี่ยวกับภูมิปัญญาในชุมชนที่มีการหัตถกรรม เพื่อสร้างองค์ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป นักเรียน นักศึกษาเป็นการปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญา”

(สุชิน จัยสกุล, 28 มีนาคม 2558)

คุณมาลี เมตะมู กล่าวว่า

“มีการต่อยอดโดยนำความรู้ไปเผยแพร่ให้กับสมาชิกในหมู่บ้านและเพื่อนบ้าน มีนักท่องเที่ยวที่สนใจมาเรียนรู้ ออกสอนให้ความรู้ในหลายอำเภอ โดยเริ่มแรกสอนพลเรือนทหาร เป็นการสอนพื้นฟูหลังน้ำลด”

(มาลี เมตะมู, 5 เมษายน 2558)

คุณพิกุล กล่าวว่า

“ฉันเป็นครูสอนจักสานให้กับคุณปรางที่พนัสนิคมเพื่อนำไปต่อยอดการจักสาน นอกจากนี้ได้ทำส่งโครงการในวังสวนจิตรลดา และได้รับการสนับสนุนให้ตั้งขึ้นเป็นชมรม ใช้ชื่อว่า “คบเด็กสร้างบ้าน คบลูกหลานสร้างชุมชน” ทำให้เกิดการสร้างรายได้ให้มากขึ้น มีการดึงบจาก อบต.เข้ามาช่วย และมี อสม.ประมาณ 20 คน เข้ามาช่วย ปัจจุบันได้มีการทดลองแล้วและจะมีการประชุมทุกวันที่ 6 ของทุกเดือน”

(พิกุล, 7 เมษายน 2558)

คุณลุงเมี้ยน จำยเคร่ง กล่าวว่า

“อยากให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือหาครูภูมิปัญญามาสานต่อให้จักสานคงอยู่ต่อไป”

(เมี้ยน จำยเคร่ง, 10 เมษายน 2558)

คุณลุงสมาน อารีสิทธิ์ กล่าวว่า

“การนำความรู้ไปใช้ของฉันก็คือ การออกไปบรรยายให้กับชุมชนอื่นฟังซึ่งโดยระยะแรกมีการสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอจากหน่วยงานแต่พอมาระยะหลังขาดการสนับสนุนเนื่องจากผู้ประสาน งานตัดงบประมาณเอาไปกินเอง ทำให้ขาดค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่จะไปบรรยาย ทำให้การส่งต่อความรู้ต้องหยุดลงเพราะตัวเองก็ไม่มีเงินในการเดินทาง ทุกวันนี้ได้แต่สอนอยู่กับบ้าน ก็กลัวว่าความรู้ตรงนี้จะหมดไปเพราะการจักสานที่มีรูปแบบใหม่ๆ การถ่ายทอดงานจักสานต้องมาจากการฝึกอบรมหรือการสอนงาน”

(สมาน อารีสิทธิ์, 20 เมษายน 2558)

คุณดารณี เอี่ยมเอ้ย กล่าวว่า

“การสืบทอดงานฝีมือของผู้ผลิตโดยส่วนใหญ่เป็นการสืบทอดฝีมือแบบสืบทอดกัน ในระบบครอบครัว ผู้ผลิตถือว่างานหัตถกรรมไม้ไผ่เป็นงานที่มีความจำเป็นต่อการใช้งานในชีวิตประจำวันและเห็นว่ากระบวนการผลิตงานหัตถกรรมไม้ไผ่เป็นงานที่ไม่มีความยุ่งยาก

ซับซ้อนไม่ใช่เป็นวัสดุท้องถิ่นที่มีปริมาณเพียงพอต่อการผลิต จึงมีการต่อยอดโดยการผลิตเพื่อขายทำให้เกิดรายได้แก่ชุมชน”

(ดารณี เอี่ยมเอ้ย, 29 เมษายน 2558)

คุณป้าประจวบ อ่อนละมุล กล่าวว่า

“การนำความรู้ไปใช้โดยผ่านภาครัฐและเอกชนจัดงานเกี่ยวกับการส่งเสริมงานหัตถกรรม โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดงานเพื่อสร้างค่านิยมให้ทุกคนหันมาเห็นคุณค่าของงานหัตถกรรมท้องถิ่น แล้วนำผลิตภัณฑ์จักสานมาต่อยอดใช้เป็นของที่ระลึกในงานเทศกาลงานรื่นเริง การประชุม และการสัมมนาต่างๆ”

(ประจวบ อ่อนมุล, 27 พฤษภาคม 2558)

คุณทิพย์ เรืองใจดี กล่าวว่า

“การนำความรู้ไปใช้ มีการจัดเวทีเรียนรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมจักสาน เพื่อให้คนรุ่นหลังเกิดจิตสำนึกและอนุรักษ์ภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสาน การจัดนิทรรศการการสานแข่ง เพื่อเผยแพร่ผลงานและงานหัตถกรรม ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ป้ายไว้นิสและได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมงานหัตถกรรมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ซึ่งภายในงานมีกิจกรรม ได้แก่ การสาธิตการเรียนรู้งานหัตถกรรมจากสลาหรือพ่อครูแม่ครู ที่มีความรู้ความชำนาญและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม”

(ทิพย์ เรืองใจดี, 17 มิถุนายน 2558)

จากที่กล่าวมาสรุปการจัดการด้านการนำความรู้ไปใช้ส่วนใหญ่อย่างไม่เป็นทางการ มีการจัดความรู้ในการอนุรักษ์ สืบทอดและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ความรู้ในลักษณะการบูรณาการกับความรู้ใหม่ผ่านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์สภาพการณ์การจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานจากปราชญ์ชาวบ้านสามารถสรุปดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 สรุปผลการสังเคราะห์สภาพการณ์การจัดการความรู้ที่กิจกรรมจักสานจากปราชญ์ชาวบ้าน

ลำดับที่	ด้าน	สรุปผลการสังเคราะห์สภาพการณ์การจัดการความรู้ที่กิจกรรมจักสาน
1	ด้านหาความรู้	เป็นลักษณะที่เรียกว่า “ครูพักลักจำ” เป็นการถ่ายทอดความรู้แบบรุ่นสู่รุ่น เช่น มีคุณยายเป็นคนสอนให้ทำ มีบิดาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ หรือมีความสนใจแอบดูผู้ใหญ่ในบ้านสานเครื่องใช้ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นการหาความรู้ด้วยตัวเอง จำแล้วนำมาหัดสานเอง นอกจากนี้ยังฝึกการจักสานจากปราชญ์นอกพื้นที่อีกด้วย
2	ด้านให้ความรู้	เป็นครูภูมิปัญญาคอยถ่ายทอดวิชาการจักสานให้กับคนที่ต้องการเรียนรู้ นักท่องเที่ยว นักเรียนและประชาชนที่ต้องการจะเรียนรู้ เป็นการสอนแบบตัวต่อตัว โดยเปิดให้มีการสอนที่บ้านในตอนเย็น ตอนกลางวันบางวันมีเข้าไปสอนนักเรียนในโรงเรียน นอกจากนี้ทดลองสานเองโดยดูตามตัวอย่างที่ซื้อมาจากตลาด การถ่ายทอดแบบรุ่นสู่รุ่น เริ่มมีแบบแผน โดยมีผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเป็นคนถ่ายทอด สอนให้กับผู้ที่มีใจรัก เน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลและเป็นการสอนปฏิบัติ
3	ด้านวิธีการเรียนรู้	จัดครูเข้าไปสอนให้กับเยาวชนในสถานศึกษาเพื่อที่เด็กจะได้เรียนรู้ความเป็นมาของการจักสานว่ามีมาคู่กับคนไทยมาตั้งแต่เกิด เป็นการถ่ายทอดอย่างมีหลักการ สอนตัวต่อตัวและเป็นหมู่คณะ สอนแบบการสาธิตให้ดู ถ่ายทอดความรู้โดยการสอนตัวต่อตัวที่บ้าน และสอนแบบเป็นกลุ่มให้กับนักเรียน การถ่ายทอดความรู้เริ่มมีแบบแผน มีกระบวนการเกิดขึ้น มีการใช้วัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการทำหัตถกรรมเครื่องจักสานสอนและสาธิตให้ อาศัยวิธีการฝึกหัดและบอกเล่าซึ่งไม่เป็นระบบในการบันทึก เป็นการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษโดยฝึกหัดบุตรหลานให้จักสานจนเกิดความชำนาญและทำต่อกันมาจนกลายเป็นอาชีพและต้องใช้เวลาในการปฏิบัติ
4	ด้านจัดเก็บความรู้	มีการจัดเก็บความรู้โดยตัวบุคคล มีถ่ายทอดให้กับลูกหลาน แต่ยังไม่มีการบันทึกเป็นเอกสาร เป็นการบอกเล่า ดังนั้นจึงสอนคนให้มากขึ้น เมื่อสอนมากขึ้นความรู้ได้ไม่สูญหายไปจากชีวิตประจำวัน จัดเก็บความรู้โดยตัวบุคคลเป็นความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ยังไม่มีการจดบันทึกหรือเก็บไว้ตามสื่อต่างๆ เช่น ซีดี ฐานข้อมูล ต่อมาเริ่มมีการจดบันทึกในรูปของสมุดบันทึก เริ่มจัดเก็บแบบมีแบบแผน มีการบันทึก

ตารางที่ 14 สรุปผลการสังเคราะห์สภาพการณ์การจัดการความรู้ที่กิจกรรมจักสานจากประชาชน
ชาวบ้าน (ต่อ)

ลำดับที่	ด้าน	สรุปผลการสังเคราะห์สภาพการณ์การจัดการความรู้ที่กิจกรรมจักสาน
5	ด้านนำความรู้ไปใช้	มีการนำความรู้ไปใช้โดยถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนและนักท่องเที่ยว สนับสนุนเปิดเป็นแหล่งเรียนรู้ สาธิตการจักสาน เข้าไปสอนในสถานศึกษา จัดให้มีกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติจริง การจัดให้มีการอบรมแก่เยาวชน ในหมู่บ้าน นำความรู้ไปเผยแพร่ให้กับนักเรียนหรือผู้ที่อยากรู้อย่างสม่ำเสมอ มีการต่อยอดโดยนำความรู้ไปเผยแพร่ให้กับสมาชิกในหมู่บ้านและเพื่อนบ้าน มีนักท่องเที่ยวที่สนใจมาเรียนรู้ ออกสอนให้ความรู้ในหลายอำเภอ นำไปต่อยอด การจักสาน มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือหาครุภูมิปัญญามาสานต่อบรรยายให้กับชุมชนอื่นฟัง เป็นการสืบทอดฝีมือแบบสืบทอดกันในระบบครอบครัวมีการต่อยอดโดยการผลิตเพื่อขายทำให้เกิดรายได้แก่ชุมชน มีการอบรม ถ่ายทอดให้กับชุมชน โรงเรียน วัด และสถานที่สำคัญ ๆ ของภาครัฐและเอกชนเป็นแหล่งเรียนรู้งานหัตถกรรมสาขาต่าง ๆ การจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ผลงานและงานหัตถกรรม ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์

1.5 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการ

ความรู้

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้รู้ด้านการจัดการความรู้ที่กิจกรรมจักสาน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ที่กิจกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากการรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ จำนวน 5 ท่าน ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ (รายชื่อตามภาคผนวก ง) เพื่อการกำหนดเป็นกรอบร่างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากข้อคำถาม ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์และได้ถอดองค์ความรู้สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ท่านคิดว่าหัตถกรรมจักสานควรมีการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้ได้อย่างไร

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 ได้กล่าวว่า

“การจัดการความรู้ที่ผ่านมาเป็นการเรียนรู้แบบรุ่นสู่รุ่น ตั้งแต่เด็กจนโตสิ่งที่ฉันเห็นก็คือ ผู้ใหญ่ที่บ้านนั่งสอนลูกหลานที่บ้านให้เริ่มสานปลาตะเพียน สานตะกร้อ ทำให้เป็นกิจวัตรประจำวันเป็นการสั่งสอน อบรม ลูกหลานไปด้วย ดังนั้นการถ่ายทอดความรู้จึงเป็นการถ่ายทอดแบบรุ่นสู่รุ่น เป็นการปฏิบัติมากกว่าที่จะเรียนรู้จากหนังสือ”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1, 15 กันยายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2 กล่าวว่า

“ความรู้ที่เกิดในศูนย์เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง เป็นความรู้ที่เกิดจากผู้ต้องขังสอนกันเอง สอนกันแบบตัวต่อตัว มีบางครั้งที่ทางศูนย์เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง ได้จัดนำวิทยากรมาสอนให้ที่ศูนย์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านการคิดให้หลากหลายมากขึ้น ”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2, 25 กันยายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3 กล่าวว่า

“ความรู้ที่ถ่ายทอดเป็นความรู้แบบรุ่นสู่รุ่น ซึ่งต่อมาเริ่มมีแบบแผน อาจมาจากการทำวิจัยในชั้นเรียนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการถ่ายทอดความรู้ในสิ่งที่อยากให้เป็น น่าจะเป็นการถ่ายทอดแบบมีแบบแผน มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร สามารถค้นคว้าได้”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3, 20 พฤศจิกายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4 กล่าวว่า

“ส่วนใหญ่ก็มาจากการจัดการความรู้แบบปฏิบัติ การเรียนรู้ด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัยหรือไม่ก็เป็นการเรียนรู้แบบรุ่นสู่รุ่น ทำการสอนกันในหมู่บ้าน ครั้วเรือนของตัวเอง”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4, 28 พฤศจิกายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5 กล่าวว่า

“กระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่เหตุการณ์เครื่องจักรกลาน ด้านเนื้อหาการถ่ายทอดยังไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ใช้การถ่ายทอดโดยการบอกเล่า และเน้นการปฏิบัติตาม”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5, 8 ธันวาคม 2558)

2. ท่านคิดว่ารูปแบบการจัดการความรู้ที่เหตุการณ์เครื่องจักรกลานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวควรเป็นอย่างไร

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 กล่าวว่า

“เป็นรูปแบบที่สั้นๆ เข้าใจง่าย เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะมาเรียนรู้ ควรทำสื่อการสอนเป็นแผ่นพับหรือวิดีโอให้กับผู้ที่สนใจได้นำกลับไปเรียนรู้เองที่บ้าน”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1, 15 กันยายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2 กล่าวว่า

“การจัดการความรู้เป็นการจัดการที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสนใจเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติได้ ทำให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ขึ้นได้”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2, 25 กันยายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3 กล่าวว่า

“เป็นกระบวนการของการสร้างความรู้ เพื่อนำองค์กรหรือธุรกิจไปสู่ความสำเร็จ การจัดการความรู้เป็นวิธีการหนึ่งที่จะสามารถนำมาใช้ในการสร้างองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวได้”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3, 20 พฤศจิกายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4 กล่าวว่า

“การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการในการส่งเสริม การสร้าง การแลกเปลี่ยน มี การการพัฒนาความรู้ใหม่ทั้งที่เป็นความรู้ที่ชัดเจนและความรู้ฝังลึก”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4, 28 พฤศจิกายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5 กล่าวว่า

“การจัดการความรู้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการการท่องเที่ยวได้ ประกอบกับองค์ความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ยังเป็นเรื่องใหม่ที่ยังคงต้องการสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจเพื่อพัฒนาต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วย”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5, 8 ธันวาคม 2558)

3. ในความเห็นของท่าน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนและอบรมความรู้ให้กับกลุ่ม จักสานอย่างไร

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 กล่าวว่า

“การสนับสนุนต้องเกิดจากความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีความจริงจังในการร่วมมือกันอย่างบูรณาการเพื่อช่วยพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยควรเริ่มพัฒนาจากการสร้างแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่นตั้งใจของกลุ่มจักสาน”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1, 15 กันยายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2 กล่าวว่า

“การให้การสนับสนุนอบรมให้ความรู้ต้องมีการสร้างเครือข่าย เพื่อการแลกเปลี่ยน และแบ่งปันข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ในด้านการบริหารจัดการ ต้องมีการพัฒนาฝีมือด้านจักสาน รวมถึงทักษะการถ่ายทอดรวมทั้งให้ความรู้ด้านต่างๆแก่ชุมชนอย่างสม่ำเสมอ”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2, 25 กันยายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3 กล่าวว่า

“การให้การสนับสนุนอบรมให้ความรู้หัตถกรรมจักสาน ควรมีการทบทวนความรู้ โดยการหาผู้เชี่ยวชาญมาอบรม นั่นคือ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีงบประมาณในการจ้าง ครูภูมิปัญญามาส่งเสริม สอนทำหัตถกรรมจักสาน เป็นต้น”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3, 20 พฤศจิกายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4 กล่าวว่า

“การส่งเสริมจากภาครัฐยังส่งตรงถึงชุมชนน้อยมาก ทำให้กลุ่มจักสานไม่มีทุนในการสนับสนุนกลุ่ม ดังนั้นภาครัฐต้องพิจารณาให้คิดว่าจะทำอย่างไรให้กลุ่มจักสานดำเนินต่อไปได้”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4, 28 พฤศจิกายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5 กล่าวว่า

“ภาครัฐ ควรให้การสนับสนุนในเรื่องความรู้และข้อมูลที่ทันสมัยเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานสู่ AEC อบรมให้ความรู้และประสานแหล่งเงินทุนต้นทุนต่ำ เพื่อสร้างความแข็งแกร่งในการแข่งขันในตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5, 8 ธันวาคม 2558)

4. ท่านคิดว่ากระบวนการจัดการความรู้ของกลุ่มหัตถกรรมจักสานควรเป็นอย่างไร

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 กล่าวว่า

“งานหัตถกรรมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตและมีการพัฒนารูปแบบของงานหัตถกรรมจนมาถึงปัจจุบัน รูปแบบของงานหัตถกรรมที่เคยผลิตขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิตดั้งเดิมถูกนำมาใช้ในความหลากหลายแบบใหม่ ดังนั้นระบบการจัดการความรู้ควรเป็นแบบผสมผสาน ซึ่งดั้งเดิมจะเป็นการบอกต่อเล่าเรื่อง ไม่มีการบันทึก ถ้าผู้รู้คนใดคนหนึ่งตายไปความรู้ก็จะหายไปด้วย ดังนั้นจึงควรทำเป็นบันทึกเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1, 15 กันยายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2 กล่าวว่า

“การจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ว่าจะด้านใดๆก็ตาม ส่วนใหญ่แล้วจะไม่มีการบันทึก แต่เป็นการบอกต่อ ถ้าไม่มีคนสืบทอดก็จะหายไปจากภูมิปัญญา การจัดการความรู้ถ้าจะทำให้เป็นกระบวนการยอมรับทำได้ เช่น มีการให้ความรู้ มีการจัดเก็บความรู้และมีการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างไร แต่ส่วนใหญ่แล้วไม่มีใครทำ”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2, 25 กันยายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3 กล่าวว่า

“ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานควรมีการจัดลำดับของการจัดการมานานแล้ว แต่ก็ยังทำกันไม่ได้เพราะส่วนใหญ่คิดกันว่ามันเป็นภูมิปัญญาเท่านั้น ไม่เห็นจะต้องไปทำการจัดการเลย เพราะทุกคนคิดว่าหัตถกรรมเป็นสิ่งที่มีความดั้งเดิม ดังนั้นจึงยากแก่การจัดระบบความรู้ จึงทำให้ไม่มีใครจัดทำ”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3, 20 พฤศจิกายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4 กล่าวว่า

“การจัดการความรู้ เป็นที่แน่นอนต้องมีอยู่แล้วในการจักสาน แต่จะเป็นความรู้แบบใดละ ทุกวันนี้ที่เห็นก็ได้มีการจัดแสดงสินค้าโอท็อปตามที่ต่างๆ เช่น ที่เมืองทองธานีที่มีการจัดแสดงในทุกปี และอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญก็คือการสนับสนุนจากศูนย์ศิลปาชีพในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งได้สนับสนุนในทุกจังหวัดและทุกภาคของประเทศ ดังนั้นการจัดการความรู้ควรมีการทำการบันทึกให้เป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การรวบรวมเอกสาร การจัดเก็บ การถ่ายทอด และการนำความรู้ไปใช้”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4, 28 พฤศจิกายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5 กล่าวว่า

“การจัดการความรู้จักสานควรเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้แล้ว ไม่น่าจะมีการเปลี่ยนแปลง หรือถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงก็ควรเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นมาใหม่และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เช่น ในการจัดการความรู้ควรเป็นขั้นตอนของความรู้ตามทฤษฎีที่กำหนด เพียงแต่นำมาใช้ให้ถูกกับบริบทของงาน หรือนำมาบูรณาการให้เข้ากับดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่อดีตการ”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5, 8 ธันวาคม 2558)

5. ท่านมีวิธีการอย่างไรบ้างที่จะชักจูงให้ประชาชนเห็นความสำคัญของหัตถกรรมจักสานทำให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้หัตถกรรมจักสาน

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 กล่าวว่า

“ต้องสร้างจิตสำนึกให้กับคนรุ่นใหม่ให้มากขึ้น ทำให้เห็นคุณค่าของหัตถกรรมจักสาน”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1, 15 กันยายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2 กล่าวว่า

“จัดการอบรม สัมนา ให้กับเยาวชนในชุมชน โดยนำปราชญ์มาให้ความรู้ บอกให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ใช้สอยของเครื่องจักสาน ”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2, 25 กันยายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3 กล่าวว่า

“ปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3, 20 พฤศจิกายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4 กล่าวว่า

“ควรปลูกฝังความรู้ให้กับเยาวชนและประชาชน ตระหนักให้เห็นคุณค่า ประโยชน์ของเครื่องจักรสานให้มาก”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4, 28 พฤศจิกายน 2558)

ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5 กล่าวว่า

“วิธีการ คือ ก่อนอื่นเราต้องการฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหายหรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม”

(ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5, 8 ธันวาคม 2558)

การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากปราชญ์ชาวบ้านและผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง จะเห็นได้ว่าผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก มีความเห็นใกล้เคียงกันในเรื่องการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสาน มีการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้ เป็นการถ่ายทอดแบบรุ่นสู่รุ่น เป็นการปฏิบัติมากกว่าที่จะเรียนรู้จากหนังสือ เป็นความรู้ที่เกิดจากการสอนกันเอง สอนกันแบบตัวต่อตัว มีบางครั้งที่ได้จัดนำวิทยากรมาสอนให้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความคิดให้หลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ รูปแบบการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นรูปแบบที่สั้นๆ เข้าใจง่าย เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะมาเรียนรู้ ควรทำสื่อการสอนเป็นแผ่นพับหรือวิดีโอให้กับผู้ที่สนใจได้นำกลับไปเรียนรู้เองที่บ้าน การจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการส่งเสริม การสร้าง การแลกเปลี่ยน มีการการพัฒนาความรู้ใหม่ทั้งที่เป็นความรู้ที่ชัดแจ้งและความรู้ฝังลึก เมื่อกล่าวถึงการช่วยเหลือ ก็ควรจะมีการซ่อมแซม ในส่วนที่ขาดโดยการสนับสนุนต้องเกิดจากความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีความจริงจังในการร่วมมือกันอย่างบูรณาการเพื่อช่วยพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยควรเริ่มพัฒนาจากการสร้างแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่นตั้งใจของกลุ่มจักสาน อบรมให้ความรู้และประสานแหล่งเงินทุน ต้นทุนต่ำ เพื่อสร้างความแข็งแกร่งในการแข่งขันในตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อกำหนดเป็น

กรอบการร่างรูปแบบการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ควรประกอบด้วย 5 ขั้นตอนของความรู้ ได้แก่ ขั้นการหาความรู้ (Seek knowledge) ขั้นการให้ความรู้ (Give knowledge) ขั้นวิธีการเรียนรู้ (Learning process) ขั้นการจัดเก็บความรู้ (Keep knowledge) และขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application) ในแต่ละขั้นของการจัดการความรู้ สิ่งที่ผู้วิจัยพบจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและได้นำมาเป็นองค์ประกอบร่วมในการวิจัย ได้แก่ การซ่อมแซม (Repair) การสอดแทรก (Interpolation) การส่งเสริม (Support) และการสร้างสรรค์ (Creativity) ซึ่งผู้วิจัยสรุปเป็นตัวย่อรูปแบบ ดังนี้ คือ “RISC Model”

ตารางที่ 15 สรุปองค์ประกอบของ รูปแบบ “RISC Model”

รูปแบบ “RISC Model”	ความหมาย
1. การซ่อมแซม (Repair)	เป็นการแก้ไขปรับปรุง เพิ่มเติมของที่ชำรุดให้กลับคืนสู่สภาพเดิม.
2. การสอดแทรก (Interpolation)	การให้หรือแทรกใส่สิ่งต่างๆที่ตั้งใจใส่ไว้ควบคู่กับสาระความรู้ในการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสาน
3. การส่งเสริม (Support)	เป็นการเกื้อหนุน ช่วยเหลือสนับสนุนให้ดีขึ้น
4. การสร้างสรรค์ (Creativity)	การที่บุคคลสร้างสรรค์ “สิ่งใหม่” เช่น ผลิต การแก้ปัญหา นวัตกรรม หรือ งานศิลปะ ฯลฯ ซึ่งมีคุณค่า

1.6 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่มบุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมจักสาน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2558 ระยะเวลาระหว่าง 09.00-11.00 น. ณ ศูนย์จักสานชุมชนบางเจ้าฉ่า โดยวิเคราะห์ประเด็นการสนทนากลุ่มแบบอุปมัย (Analytic Induction) และสาระสำคัญของข้อมูล ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้นำศูนย์จักสาน ผู้ช่วยศูนย์จักสาน ผู้นำชุมชน กรรมการกลุ่มจักสาน และตัวแทนประชาชนกลุ่มจักสาน ซึ่งผลการสนทนากลุ่มเพื่อยกร่างรูปแบบการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง มาสรุป

เป็นประเด็น สามารถสรุปได้ ดังนี้ คือ 1) สภาพทั่วไปของหัตถกรรมการจักสานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว 2) ความต้องการเกี่ยวกับการจัดการความรู้ 3) การสนับสนุนการส่งเสริมด้านหัตถกรรมการจักสานอย่างสร้างสรรค์ 4) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหัตถกรรมการจักสานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียดแยกเป็นประเด็นดังนี้

1. สภาพทั่วไปของหัตถกรรมการจักสานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

สภาพทั่วไปของหัตถกรรมจักสาน ผู้นำศูนย์จักสาน กำนันสุรินทร์ นิลเลิศ กล่าวว่า

“ปัจจุบัน ไม้ไผ่ที่ใช้สาน เป็นไม้ไผ่แนว ซึ่งนำมาจากจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น จันทบุรี และตราด ซึ่งมีคุณสมบัติที่ให้ความอ่อนตัว เป็นลำที่ยาว จึงเหมาะนำมาใช้สาน ส่วนไม้ไผ่ในท้องถิ่น เป็นไม้ไผ่สีสุก มีลำปล้องที่สั้นและแข็งแรง เหมาะสำหรับนำมาทำเป็นโครงสร้างผลิตภัณฑ์ ส่วนหวายที่เป็นส่วนประกอบสำคัญในงานสานนั้น นำเข้ามาจากพม่า เพราะสำหรับประเทศไทย กำหนดให้หวายเป็นพืชสงวนมานานแล้ว”

(สุรินทร์ นิลเลิศ, 16 พฤษภาคม 2558)

ผู้ช่วยศูนย์จักสาน/ กรรมการกลุ่มจักสาน กล่าวว่า

“จากที่ได้ศึกษามาการจักสานได้มีการทำสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยก่อน ประวัติศาสตร์นักโบราณคดีได้พบหลักฐานสำคัญเกี่ยวกับการทำเครื่องจักสานในยุคหินใหม่ที่อำเภอศรีสวัสดิ์ จ.กาญจนบุรี ซึ่งทำด้วยไม้ไผ่เป็นลายขัดสองเส้นประมาณว่ามีอายุราว 4,000 ปี แล้วพัฒนามาเป็นเครื่องจักสานที่มีความประณีตในยุคต่อๆ มา เครื่องจักสานเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มนุษย์คิดวิธีการต่างๆ ขึ้นเพื่อใช้สร้างเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ด้วยวิธีการสอดขัดและสานกันของวัสดุที่เป็นเส้น โดยสร้างรูปทรงของสิ่งที่ประดิษฐ์ขึ้นนั้นตามความต้องการในการใช้สอยท้องถิ่นนั้นๆ”

(ผู้ช่วยศูนย์จักสาน/ กรรมการกลุ่มจักสาน, 16 พฤษภาคม 2558)

ตัวแทนประชาชนกลุ่มจักสาน กล่าวว่า

“การดำรงชีวิตในชนบทจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน ที่ผลิตได้เองมาช่วยในการทำมาหากินให้เกิดความสะดวกสบาย โดยเฉพาะผู้มีอาชีพเกษตรกร ดังนั้นการจักสานจึงอยู่ควบคู่มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คงยังต้องใช้เครื่องมือเหล่านี้ตลอดไป เช่น กระชอน ตะกร้า เป็นส่วนหนึ่งของการใช้งานในครัวเรือน ถึงแม้ว่าจะมี

งานพลาสติกเข้ามาแทนที่ในปัจจุบัน ก็ยังพบว่าชาวบ้านที่ชุมชนนี้จะใช้เครื่องจักสานมากกว่าใช้พลาสติก เพราะมันมีความยืดหยุ่นและคงทนกว่าพลาสติกมาก”

(ตัวแทนประชาชนกลุ่มจักสาน, 16 พฤษภาคม 2558)

2. ความต้องการเกี่ยวกับการจัดการความรู้

ผู้ช่วยศูนย์จักสาน/ กรรมการกลุ่มจักสาน กล่าวว่า

“ความรู้ที่เกิดขึ้นนั้นมักอยู่ในรูปแบบฝังลึกในตัวบุคคล ถ้าไม่มีการถ่ายทอดก็จะสูญหายไปกับบุคคลเหล่านั้น ดังนั้น จึงสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ออกมาเป็นความรู้แบบชัดแจ้งเพื่อจะได้นำไปพัฒนาอย่างต่อเนื่อง”

(ผู้ช่วยศูนย์จักสาน/ กรรมการกลุ่มจักสาน, 16 พฤษภาคม 2558)

ตัวแทนประชาชนกลุ่มจักสาน กล่าวว่า

“การจัดการความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยมีคุณค่า ควรจะช่วยกันอนุรักษ์ ถ้ายังปล่อยให้เวลาให้เนิ่นนานไป ผู้ที่มีองค์ความรู้แบบฝังลึกค่อย ๆ สูญหายไปหรือตายจากไป คนรุ่นใหม่ไม่สืบสานความรู้ต่อ จะทำให้องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหายตามไปด้วย ดังนั้น ควรมีการจัดการความรู้ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมและเราจะต้องให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้มากขึ้น”

(ตัวแทนประชาชนกลุ่มจักสาน, 16 พฤษภาคม 2558)

3. การสนับสนุนการส่งเสริมด้านหัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์

กำนันสุรินทร์ นิลเลิศ ผู้นำศูนย์จักสาน กล่าวว่า

“จักสานบางเจ้าฉ่าเริ่มจากกระบุง ผู้เฒ่าผู้แก่ได้ทำกันไว้ใช้งาน ในปี 2515หน่วยงานราชการเริ่มเข้ามาส่งเสริม เพื่อพัฒนาทุนชุมชนที่มีอยู่ พัฒนาภูมิปัญญาที่มีอยู่ทำให้เกิดการมีรายได้ นั่นก็คือ การทำให้เกิดการรวมกลุ่มจักสานไม่ไผ่ขึ้นในครั้งแรก ต่อจากนั้นก็มีการสืบทอดกันมาภายในชุมชน มีการสอนให้กับเยาวชนที่สนใจ และสอนตามโรงเรียนต่างๆเพื่อการแข่งขัน บางกลุ่มนำไปประกอบเป็นอาชีพเสริมได้อีกด้วย”

(สุรินทร์ นิลเลิศ, 16 พฤษภาคม 2558)

ผู้ช่วยศูนย์จักสาน/ กรรมการกลุ่มจักสานได้กล่าวว่า

“มีการได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ทำให้การผลิตเปลี่ยนแปลงไปจากการทำเพื่อประโยชน์ใช้สอยในครัวเรือน เป็นหัตถกรรมประยุกต์โดยดัดแปลงให้ก้าวหน้าตามกาลสมัยและผลิตให้ได้ปริมาณมาก เป็นไปตามความต้องการของท้องตลาด นอกจากนี้ในรูปลักษณะของงานจักสาน ตอนนี้ได้เริ่มมีการประยุกต์รูปแบบต่างๆให้เข้ากับความต้องการของลูกค้ามากขึ้น อย่างเช่น ปรับจากสินค้าใหญ่ให้มีขนาดเล็กลง เพื่อทำเป็นของฝาก มีการเพิ่มสีให้เป็นที่สะดุดตามีความสวยงามมากขึ้น และมีการปรับราคาให้ต่ำลงในบางส่วนที่พอทำได้”

(ผู้ช่วยศูนย์จักสาน/ กรรมการกลุ่มจักสาน, 16 พฤษภาคม 2558)

ตัวแทนประชาชนกลุ่มจักสาน กล่าวว่า

“การทำจักสานสมัยก่อนเริ่มจากการทำขึ้นใช้ในครัวเรือน ทุกบ้านทำเป็นหมด เพราะผู้เฒ่าผู้แก่สั่งสอนให้ลูกหลานทำ เมื่อมีเวลาที่ว่างจากการทำนา ปัจจุบันจักสานได้มีการสอนให้กับนักท่องเที่ยว นักเรียนตามโรงเรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ในกลุ่มใหม่ๆเกิดขึ้น มีการพัฒนาในรูปแบบใหม่ๆ เช่น กระบุง จากที่ใหญ่ๆก็ทำให้เล็กเกิดเป็นกระบุงจิ๋วขึ้นมาเป็นของฝากให้กับนักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงอยากให้มีการส่งเสริมจักสานในรูปแบบต่างๆเพิ่มมากขึ้น เช่น การโฆษณา เป็นต้น”

(ตัวแทนประชาชนกลุ่มจักสาน, 16 พฤษภาคม 2558)

ตารางที่ 16 สรุปผลการสนทนากลุ่ม

ประเด็นการสนทนา	ผลการสนทนากลุ่ม	แนวคิด ทฤษฎีและการวิจัย
1.สภาพทั่วไปของ หัตถกรรมจักสาน เพื่อส่งเสริมการ ท่องเที่ยว	<ol style="list-style-type: none"> 1. หัตถกรรมจักสานมีความจำเป็นต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น 2. หัตถกรรมเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้พื้นบ้าน ที่ทำขึ้นจากวัสดุพื้นบ้าน 3. หัตถกรรมจักสานบางอย่างอาจมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และวิธีการผลิต ตลอดจนการใช้วัสดุไปบ้างเพื่อให้สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของสังคม และชีวิตปัจจุบัน 	แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรม เครื่องจักสาน
2.ความต้องการ เกี่ยวกับการจัดการ ความรู้หัตถกรรมจัก สาน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความรู้ในการถ่ายทอด ส่วนใหญ่เป็นการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ไม่มีการจดบันทึก 2. ควรมีการสร้างรูปแบบการถ่ายทอดที่เป็นลายลักษณ์อักษร 3. การถ่ายทอดความรู้ควรมีขั้นตอนในการถ่ายทอดให้ชัดเจน 	แนวคิด/ ทฤษฎีการจัดการความรู้ ของ Marquardt (1996), Mckeen and Smith (2003), Nonaka and Takeuchi (1994), Trapp (1999) สรุปเป็น 5 ขั้นตอน คือ <ol style="list-style-type: none"> 1. หาความรู้ (Seek knowledge) 2. ให้ความรู้ (Give knowledge) 3. วิธีการเรียนรู้ (Learning process) 4. การจัดเก็บความรู้ (Keep knowledge) 5. นำความรู้ไปใช้ (Application)
3.การสนับสนุนการ ส่งเสริมด้าน หัตถกรรมจักสาน อย่างสร้างสรรค์	<ol style="list-style-type: none"> 1. จักสานไม่เป็นที่รู้จักของกลุ่มผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ต่างๆ นำเสนองานจักสานในรูปแบบต่างๆ เช่น การโฆษณา เสนอตามงานจักสาน การจัดงานแสดงสินค้า 2. ควรมีการออกแบบเครื่องหมายการค้าใหม่ให้โดดเด่นและจดจำได้ง่าย 3. จุดมุ่งหมายในการผลิตเปลี่ยนแปลงไปจากการทำเพื่อประโยชน์ใช้สอยในครัวเรือน เป็นหัตถกรรมประยุกต์โดยดัดแปลงให้ก้าวหน้าตามกาลสมัยและผลิตให้ได้ปริมาณมาก เป็นไปตามความต้องการของท้องตลาด 4. ผลิตภัณฑ์จักสานที่มีขึ้นใหญ่ ราคาแพง ควรทำขึ้นเล็กๆที่มีราคาถูกลงบ้าง เช่น ทำเป็นของฝาก 	แนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจสร้างสรรค์

การวิเคราะห์ประเด็นการสนทนากลุ่ม ผลของการสนทนากลุ่มตามหลักแนวคิด ทฤษฎีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบตัวแบบที่เหมาะสมของรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การซ่อมแซม การสอดแทรก การส่งเสริม การสร้างสรรค์ ดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

กรอบทฤษฎี	สาระสำคัญ	องค์ประกอบรูปแบบ
หาความรู้ (Seek knowledge)	หาความรู้เป็นวิธีการส่งเสริมให้รู้จักคิดด้วยตนเอง รู้จักค้นคว้า หาเหตุผล และสามารถแก้ปัญหาได้ โดยการนำเอาวิธีการต่างๆ ของกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ เป็นกิจกรรมที่หลากหลายเกี่ยวกับการสังเกต การถามคำถาม การสำรวจ ตรวจสอบจากเอกสารและแหล่งความรู้อื่น ๆ การวางแผน การสำรวจตรวจสอบ การทดสอบตรวจสอบ สอบหลักฐานเพื่อเป็นการยืนยันความรู้ที่ได้ค้นพบมาแล้ว	การซ่อมแซม การสอดแทรก การส่งเสริม การสร้างสรรค์
ให้ความรู้ (Give knowledge)	เป็นการให้ความเข้าใจเรื่องบางเรื่อง หรือสิ่งบางสิ่ง ซึ่งอาจจะรวมไปถึงความสามารถในการนำสิ่งนั้นไปใช้เพื่อเป้าหมายบางประการ ความรู้ในทางปฏิบัติมักเป็นสิ่งที่ทราบกันในกลุ่มคน	การซ่อมแซม การสอดแทรก การส่งเสริม การสร้างสรรค์
วิธีการเรียนรู้ (Learning process)	<ol style="list-style-type: none"> 1. เกิดจากกระบวนการที่สร้างความเข้าใจ การให้ความหมายกับสิ่งที่รับรู้มา 2. ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิ่งที่รู้ก่อนแล้วและจะมีกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างความรู้เก่ากับความรู้ใหม่ 3. เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น 4. ผู้เรียนสามารถกำหนดขั้นตอนการเรียนรู้ และวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง 5. ผู้เรียนมีความชัดเจนในเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเรียน 6. มีการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียนกับชีวิตจริง 	การซ่อมแซม การสอดแทรก การส่งเสริม การสร้างสรรค์

ตารางที่ 17 การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบ
สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง (ต่อ)

กรอบทฤษฎี	สาระสำคัญ	องค์ประกอบรูปแบบ
การจัดเก็บความรู้ (Keep knowledge)	เป็นกระบวนการจัดเก็บองค์ความรู้ที่ชัดเจนหรือความรู้ฝังลึก ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้จาก คน สิ่งประดิษฐ์ และหน่วยงานภายใน องค์กร	การซ่อมแซม การสอดแทรก การส่งเสริม การสร้างสรรค์
นำความรู้ไปใช้ (Application)	1. สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในการประกอบ อาชีพและการพัฒนาวิชาชีพของตน 2. นำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของตนอย่างมี คุณภาพ	การซ่อมแซม การสอดแทรก การส่งเสริม การสร้างสรรค์

2. การศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎีและการ
วิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและการพัฒนา ผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสาน
อย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ตามหลักการพัฒนารูปแบบ Kruse (2008:
1) Dick and Carey (2005:1-8) Joyce and Weil (2009: 9) โดยวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการ
จัดการความรู้ หัตถกรรมจักสานและการถอดบทเรียน “RISC Model” มาเป็นแนวทางในการ
พัฒนารูปแบบ โดยผู้วิจัยจะนำแนวคิดต่าง ๆ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาผสมผสานกับ
ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบ
การจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

2.2 แนวคิด/ ทฤษฎีการจัดการความรู้ของ Marquardt (2002), Mckeen and Smith
(2003), Nonaka and Takeuchi (2005), Trapp (1999)

2.3 แนวคิด/ ทฤษฎีการจัดการความรู้ของ จุฑารัตน์ ศรารณะวงศ์ (2552)

จากแนวคิดการจัดการความรู้ผู้วิจัยได้คัดเลือกและสรุปขั้นตอนของความรู้ ตามความหมาย
และตรงกับการนำมาใช้ในการกำหนดรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบ
สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางได้ 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. หาความรู้ (Seek knowledge) เป็นการหาความรู้ ทุกคนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ
บางสิ่งบางอย่างมาแล้วไม่มากนักน้อย ก่อนที่จะจัดการเรียนการสอนให้เน้นว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นด้วยตัว
ของผู้เรียนรู้อเอง และการเรียนรู้เรื่องใหม่จะมีพื้นฐานมาจากความรู้เดิม ดังนั้น ประสบการณ์เดิมจึง
เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง กระบวนการเรียนรู้ (Process of Learning) ที่แท้จริงไม่ได้

เกิดจากการบอกเล่า หรือเพียงแต่จดจำแนวคิดต่าง ๆ ที่มีผู้บอกให้เท่านั้น แต่การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่จะต้องสืบค้นเสาะหา สืบสวนตรวจสอบ และค้นคว้าด้วยวิธีการต่างๆ จนทำให้เกิดความเข้าใจและเกิดการรับรู้ความรู้นั้นอย่างมีความหมาย จึงจะสามารถเป็นองค์ความรู้ และเก็บเป็นข้อมูลไว้ในสมองได้อย่างยาวนาน สามารถนำมาใช้ได้เมื่อมีสถานการณ์ใด ๆ มาเผชิญหน้า ดังนั้นการที่จะสร้างองค์ความรู้ได้ ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Process) ซึ่งสอดคล้องกับรณกร ทองแดง (2557: 26) ที่กล่าวว่า เครื่องจักรกลของไทยประเภทต่าง ๆ คนไทยคิดประดิษฐ์ขึ้นด้วยความรู้ความสามารถที่สืบทอดกันมาจากบรรพชนเป็นเวลานาน จนมีรูปแบบที่เหมาะสมสอดคล้องกับการใช้สอย มีคุณค่าทางศิลปะและความงามสะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพขนบประเพณี และวัฒนธรรมของคนไทยในแต่ละถิ่น และสอดคล้องกับ Marali (2001) ศึกษาเรื่อง Building and Developing Capabilities: A Cognitive Congruence Framework. In Knowledge Management and Organizational Competence พบว่า การแสวงหาความรู้ร่วมกันเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับการเพิ่มคุณค่าให้กับองค์กรที่ได้มาจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ ตรงและการลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความคิดใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพราะความรู้ที่มีอยู่เมื่อนานไปอาจเก่าและใช้ประโยชน์ไม่ได้ ซึ่งต้องปรับให้ความทันสมัยตลอดเวลา

ดังนั้นการหาความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานจึงเป็นการหาความรู้ที่ผู้นำชุมชนได้เสาะแสวงหาผู้รู้มาสอนให้กับประชาชนที่สนใจเข้ามาเรียนการจักสาน ดังคำกล่าวตอนหนึ่งที่กล่าวว่า

“กศน. อำเภอวิเศษชัยชาญ เล็งเห็นความสำคัญของงานหัตถกรรมในชุมชนท้องถิ่น จึงได้จัดกิจกรรมการฝึกอบรมให้ความรู้ในการสร้างงาน สร้างอาชีพ ภายในตำบลตลาดใหม่ โดยเปิดรับผู้สนใจเข้ามารวมกลุ่มฝึกสอนทักษะอาชีพด้านการจักสาน กศน. อำเภอวิเศษชัยชาญ ได้สนับสนุนงบประมาณด้านการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ โดยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านงานจักสานในท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็น วิทยากรผู้สอนให้กับชาวบ้านในตำบลตลาดใหม่ จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดตั้ง ศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน (ศฝอช) จักสานบ้านตลาดใหม่”

(กศน. อำเภอวิเศษชัยชาญ, 20 มกราคม 2560)

และสอดคล้องกับ คุณพรชัย บุญรื่น ประธานกลุ่มจักสานศิลป์บางเจ้าฉ่า กล่าวว่า

“แม่น้าน้อยเป็นแม่น้าที่มีไม้ไผ่สีสุกขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้คนในหมู่บ้านตัดไม้เพื่อนำมาทำเครื่องจับสัตว์น้ำ เครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น กระบุงเมื่อก่อนทำกันขึ้นเพื่อไว้ใช้ในครัวเรือน ต่อมาได้มีคนเห็นและขอซื้อเอาไปเป็นเครื่องประดับทำให้เกิดอาชีพจักสานขึ้นมา ถือได้ว่าเป็นอาชีพรองของบางเจ้าฉ่าได้เลย พอมีคนสั่งซื้อเข้ามาเพิ่มมากขึ้นทำให้ต้องผลิตเพิ่มมากขึ้น มีการพัฒนารูปแบบจนเป็นเอกลักษณ์ของบางเจ้าฉ่าสามารถส่งออกไปต่างประเทศได้ จักสานเป็นงานภูมิปัญญาของบางเจ้าฉ่า จึงมีการผลักดันให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้การจักสานเพื่อสืบสานภูมิปัญญาไทยให้ยั่งยืนต่อไป ปัจจุบันที่บ้านได้ทำการสอนเด็กแห่งชั้นจักสาน ตอนนี้อยู่ประมาณ 10 โรงเรียน โดยมีคุณแม่เป็นครูช่วยสอน”

(พรชัย บุญรื่น, 28 มกราคม 2560)

ซึ่งการแสวงหาความรู้ของหัตถกรรมจักสานจะมีกระบวนการใกล้เคียงกับการแสวงหาความรู้ของกลุ่มอาชีพสตรีทำผ้าปาเต๊ะบ้านคลองประสงค์ จะมาจากการศึกษาดูงาน การอบรม และการสัมมนา และการใช้การพูดคุยกับสมาชิกในกลุ่มที่มีความรู้ โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวบุคคลได้ออกมาใช้และเป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่นรวมไปถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามอธยาศัยที่ใช้การลองผิดลองถูกในการทำผ้าปาเต๊ะ การผลิตผ้าปาเต๊ะในแต่ละครั้งมีหลายขั้นตอน การผลิตผ้าปาเต๊ะการใช้อุปกรณ์ในการผลิตก็เป็นอีกอย่างหนึ่งที่จะต้องมีความรู้และใช้อุปกรณ์ในการผลิตได้เหมาะสมกับผลิตผ้าปาเต๊ะออกมา ซึ่งกลุ่มอาชีพสตรีทำผ้าปาเต๊ะได้เรียนรู้วิธีการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ ในการผลิตมาจากการศึกษาดูงานที่จังหวัดนราธิวาส (เสาวรส ไพจิตร. (2556: 9) และสอดคล้องกับ วิจารย์ พานิช (2558) พบว่า การแบ่งประเภทของความรู้สามารถแบ่งได้ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (tacit knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงานงานฝีมือหรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรมและความรู้ที่ชัดเจน (explicit knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่างๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรมโดยที่ความรู้ทั้ง 2 ประเภทนี้มีวิธีการจัดการที่แตกต่างกัน การจัดการ “ความรู้เด่นชัด” จะเน้นไปที่การเข้าถึงแหล่งความรู้ ตรวจสอบ และตีความได้ เมื่อนำไปใช้แล้วเกิดความรู้ใหม่ ก็นำมาสรุปไว้ เพื่อใช้อ้างอิง หรือให้ผู้อื่นเข้าถึงได้ต่อไป ส่วนการจัดการ “ความรู้ซ่อนเร้น” นั้นจะเน้นไปที่การจัดเวทีเพื่อให้มีการแบ่งปัน

ความรู้ที่อยู่ในตัวผู้ปฏิบัติทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอันนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ที่แต่ละคนสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ต่อไปในชีวิตจริง ความรู้ 2 ประเภทนี้จะเปลี่ยนสถานภาพ สลับปรับเปลี่ยนไปตลอดเวลา บางครั้งความรู้ในตัวบุคคลก็ออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจนและบางครั้งความรู้ที่ชัดเจนก็เปลี่ยนไปเป็นความรู้ในตัวบุคคล มาร์ควอร์ดท์ (Marquardt, 2002) เสนอว่า การแสวงหาความรู้ต้องมาจากแหล่งต่าง ๆ ที่มาจากภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งการแสวงหาความรู้จากภายในองค์กรความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลส่วนใหญ่กลายเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการเพิ่มคุณค่าให้แก่องค์กรเพื่อปรับปรุงผลงานและสร้างความคิดใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ

ดังนั้นความสำคัญของการแสวงหาความรู้ ไม่ได้มีเพียงแต่การหาความรู้จากภายนอกเท่านั้น ทุก ๆ ส่วนที่เกี่ยวข้องก็สามารถเป็นแหล่งข้อมูลในการหาความรู้ได้ทั้งสิ้น ขึ้นอยู่กับว่าผู้รับความรู้นั้นจะแสวงหาความรู้และนำมาให้ประโยชน์ได้มากเพียงใด การหาความรู้ยังใช้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้การพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่ม ซึ่งเป็นการเรียนรู้งานเพื่อให้มีการพัฒนา รวมไปถึงการปรับปรุงการดำเนินงานเป็นการนำความรู้ที่มีอยู่ในกลุ่มผนวกกับความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่และสามารถถ่ายทอดความรู้สู่บุคคลอื่น ๆ ที่เป็นเช่นนี้เพราะทางกลุ่มเห็นว่าการแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือความรู้การทำงานด้านใด ๆ นั้นจะต้องอาศัยความรู้จากหลาย ๆ ส่วนมาผนวกเข้าด้วยกันไม่ว่าจะเป็นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลหรือความรู้เด่นชัด ซึ่งความรู้ต่าง ๆ ถ้านำมาถ่ายทอดความรู้ด้วยกัน ทำให้เกิดเป็นความรู้ใหม่ ๆ ได้ ความรู้นั้นสามารถพัฒนาเป็นองค์ความรู้ที่สามารถทำประโยชน์ให้กับกลุ่มได้ สอดคล้องกับ โนนากะและทาเคชิ (Nonaka and Takeuchi, 2005) กล่าวไว้ว่าการแลกเปลี่ยนความรู้เป็นกระบวนการของการปรับเปลี่ยนความรู้ฝังลึกในตัวบุคคลผ่านการแบ่งปันประสบการณ์ เนื่องจากความรู้ฝังลึกในตัวบุคคลเป็นสิ่งที่ยากที่จะจัดการซึ่งได้มาโดยการแบ่งปันประสบการณ์

2. ให้ความรู้ (Give knowledge) หมายถึง การสอน การนำความรู้มาใช้ประโยชน์เกิดระบบการเรียนรู้จากสร้างองค์ความรู้ นำความรู้ไปใช้และเกิดประสบการณ์ใหม่และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ เสาวรส ไพจิตร (2556: 8) ที่กล่าวว่าความรู้ที่ได้มาจากการเข้ารับความรู้ที่ต่าง ๆ จะปรับใช้ในการดำเนินงานที่นำการประยุกต์ใช้งานเริ่มต้นจากการพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ปรัชษาหรือกันของสมาชิกภายในกลุ่ม มีการพูดคุยปรึกษาหารือเพื่อเพิ่มพูนความรู้ที่มีอยู่ให้เกิดการพัฒนา รวมไปถึงการทดลองทำด้วยตนเองทำให้ได้เทคนิคใหม่ ๆ รวมไปถึงการได้รับคำแนะนำจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในงานด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน เพื่อจะช่วยเป็นแนวทางในการสร้างความรู้เพิ่มเติม และนำผลข้อเสนอแนะ มาใช้เป็นแนวทางในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ทำให้การผลิตนวัตกรรมใหม่ๆ รวมถึงการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีตทำให้เกิดการสังสมประสบการณ์ทางความรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กนกพร ฉิมพลี (2555) รูปแบบการถ่ายทอดอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยกระบวนการจัดการความรู้ดังกล่าวมีลักษณะเป็น

วงจรถัดเมื่อถ่ายทอดความรู้แล้วสามารถย้อนกลับไปกำหนดความรู้ในรูปแบบอื่นๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ไม่ว่าความรู้จะถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบใดก็ตาม ความรู้ก็จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ และการถ่ายทอดความรู้ด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานนั้นเป็นรูปแบบของการถ่ายทอดจากบุคคลสู่บุคคลเป็นหลัก โดยลักษณะของการปฏิบัติให้ดู การสาธิตอย่างละเอียดเพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดได้รับความรู้ความเข้าใจมากขึ้น ซึ่งภาครัฐควรมีการให้การสนับสนุนในด้านการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะบุคคลสู่กลุ่ม คือ การเชิญวิทยากรผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจักสานไปให้ความรู้กับชุมชนภายนอก และการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะจากกลุ่มสู่กลุ่มนั้นเป็นการส่งเสริมให้มีการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จด้านการจักสานให้มากขึ้น ซึ่งครุภูมิปัญญาตำบลบางปลาหม่า จังหวัดสุพรรณบุรี ท่านหนึ่งได้กล่าวว่า

“ความประณีต งดงาม ละเอียดอ่อน และมีเอกลักษณ์ของลวดลายโบราณที่ายพยายามอนุรักษ์เอาไว้ในงานทุกๆ ชิ้น ไม่ว่าจะ เป็น ตะกร้า กระจาด กระเป๋าถือ กระเช้า กล่องใส่กระดาษชำระ แจกัน ถาดใส่ผลไม้ และฟานี่ มักจะทำให้ลูกค้าหรือคนที่ได้พบเห็น รู้สึกมหัศจรรย์ใจ ยายसानตะกร้ามาหลายสิบปี มาจนถึงตอนนี้ดีใจที่มีคนรุ่นหลังมาสืบสานงานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของเรา และการที่จะทำเครื่องจักสานสักชิ้นนั้นจะต้องใช้ความชำนาญ ประสบการณ์ที่สะสมมาหลายปี ต้องมีความประณีต ความอดทน ความรู้จะอยู่กับผู้มีใจรักเท่านั้น จึงจะสำเร็จลงได้”

(ปิ่น เป็นใจช่วย, 2 กุมภาพันธ์ 2560)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสอดคล้องกับ Nonaka and Takeuchi (2005) ที่ได้เสนอรูปแบบของของเกลียวความรู้ว่า (knowledge spiral) เป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้ระหว่างความรู้ในองค์การ 2 ประเภท คือ ความรู้ฝังลึกในตัวบุคคล เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล ซึ่งเกิดจากประสบการณ์เรียนรู้หรือประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งถ่ายทอดในรูปของตัวเลขหรือสัญลักษณ์อักษรได้ยาก แต่พัฒนาและแบ่งปันกันได้ เป็นความรู้ที่ก่อให้เกิดการโต้เถียงทางการแข่งขัน และความรู้ที่ปรากฏชัดเจน เป็นความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผล สามารถรวบรวมและถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่น คู่มือ เอกสาร เป็นต้น ซึ่งทำให้คนเข้าใจได้ง่าย

3. วิธีการเรียนรู้ (Learning process) เป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางความคิด มนุษย์เราสามารถเรียนรู้ได้จาก การได้ยิน การสัมผัส การอ่าน การเห็น รวมถึงผ่านการใช้ สื่อ อุปกรณ์ เครื่องมือ เป็นส่วนส่งผ่านหรือที่เรียกว่า “วิธีการ” หัตถกรรมจักสานวิธีการที่พบส่วนใหญ่จะเป็นวิธีการแบบเดิมๆ แบบรุ่นสู่รุ่น กระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมเครื่องจักสาน ประกอบด้วยเนื้อหาที่ถ่ายทอด นอกจากนี้ยังพบว่า ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์

อักษร แต่ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาตามลำดับขั้นตอนการปฏิบัติที่ผู้ถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมเครื่องจักสานได้บอกก่อนที่จะสอนให้ลงมือปฏิบัติ และมีการบูรณาการเนื้อหาหลายเรื่องในการถ่ายทอดเข้าด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับมณฑิพวรรณ ทรัพย์ศิริ (2556) ที่กล่าวว่า ในด้านการจัดความรู้การสานลายกระติบบ้านคำเตย พบว่า ยังเป็นองค์ความรู้ที่ยังฝังลึกอยู่ในตัวบุคคล เป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษรุ่นสู่รุ่น ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ในด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ยังคงมีการแลกเปลี่ยนกันเฉพาะภายในชุมชน ในด้านการคิดค้นลายที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนยังไม่มี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของโอภาส บรรณศิริ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้อาชีพจักสานศึกษารณีกกลุ่มอาชีพจักสานกระติบข้าวโพนทอง ตำบลลงขวาง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม พบว่า กระบวนการจัดการความรู้อาชีพจักสานของกลุ่มอาชีพจักสานกระติบข้าวบ้านโพนทอง คือ 1) ด้านการจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ พบว่า เป็นองค์ความรู้ฝังลึกในตัวบุคคลซึ่งเป็นการถ่ายทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษรุ่นสู่รุ่น เป็นความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องการจักสานด้วยวัสดุติดจากไม้ไผ่ที่ใช้จักสานเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันมายาวนาน มีคณะกรรมการบริหารกลุ่มอย่างชัดเจน 2) ด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยน เผยแพร่การถ่ายโอนความรู้ พบว่า มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยน เผยแพร่ความรู้เกิดขึ้นเฉพาะภายในกลุ่มและภายในชุมชน 3) ด้านการใช้ประโยชน์และการนำมาประยุกต์ใช้ในงาน มีการคิดค้นพัฒนารูปแบบและลวดลายของการจักสานให้มีความโดดเด่นมากขึ้น ให้เป็นเอกลักษณ์ที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะของชุมชนและท้องถิ่น เกิดเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ๆที่มีความหลากหลายและสามารถนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ประโยชน์ได้ตามต้องการ ดังคำกล่าวของครูภูมิปัญญาดำบลหัวฝ้าย อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี ท่านหนึ่งที่กล่าวว่า

“ขั้นตอนแรกของการทำงานคือ เราต้องคิดก่อนว่าจะทำอะไร งานจะนำไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง แล้วจึงเขียนร่างเป็นภาพเล็กๆ พอคิดตกผลึกแล้วจึงเขียนแบบให้เท่าของจริงและนำไปมาทำเป็นหุ่นดูว่าจะถอดแบบอย่างไร เป็นรูปทรงกลมหรือเหลี่ยมรวมทั้งต้องคิดว่าวิธีการสานควรเป็นอย่างไร”

(จำนง กลีบทอง, 18 กุมภาพันธ์ 2560)

4. จัดเก็บความรู้ (Keep knowledge) ขั้นการจัดเก็บความรู้ ส่วนใหญ่เป็นการจัดเก็บความรู้ในตัวบุคคล มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรบ้าง แต่ยังไม่เป็นระบบ ซึ่งปัจจุบันการจัดเก็บความรู้มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เมื่อมีการผลิตงานหัตถกรรมจักสานออกมาในรูปแบบต่างๆ มากมายเพิ่มมากขึ้น เหล่านี้ทำให้ผู้ผลิตไม่สามารถควบคุมหรือจดจำข้อมูลต่างๆ ได้หมด แต่เมื่อมีความจำเป็นต้องใช้เพื่อการศึกษา การค้นคว้าวิจัยและการประกอบอาชีพ ดังนั้นจึงเกิดความพยายามในการ

หาวิธีที่จะจัดเก็บความรู้งานหัตถกรรมจักสานจำนวนมากอย่างเป็นระบบเพื่อสะดวกในการนำมาใช้ให้คุ้มค่าหรือถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้ทันกับความจำเป็นและทันต่อเหตุการณ์ รวมทั้งสามารถค้นคืนความรู้ที่จัดเก็บไว้มาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผู้วิจัย ที่เห็นว่าการจัดเก็บความรู้ควรมีการจัดเก็บที่เป็นระบบ เป็นลายลักษณ์อักษร มีการจัดเก็บไว้ในสื่อต่างๆ เช่น ซีดี หรือทางอินเทอร์เน็ต เหมาะแก่ผู้ที่ต้องการจะค้นคว้าให้ได้รับความสะดวกมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับกนกพร นิมพลี (2555) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณี ศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การจัดเก็บความรู้ด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน ส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของการจดจำผ่านตัวบุคคล รองลงมาคือ การจัดเก็บโดยการบันทึกภาพกระบวนการผลิต และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตและการเก็บเป็นตัวอย่างชิ้นงาน ส่วนเอกสารความรู้ของกลุ่มนั้นได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานสถาบันการศึกษาที่เข้ามาดำเนินงานให้ ทั้งนี้การที่การจัดเก็บผ่านความรู้ ผ่านตัวบุคคลนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากความรู้ด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานถือว่าเป็นความรู้ที่ต้องอาศัยทักษะความชำนาญ ความประณีตในการผลิต ซึ่งตัวบุคคลจะผู้ที่สามารถเก็บความรู้ไว้ได้ดีที่สุด

จตุจิตรา พวงกัน หรือครูจาบ ประธานกลุ่มอาชีพสตรีบ้านคลองโคลน อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด ได้กล่าวว่า

“การทำอาชีพนี้ให้ประสบความสำเร็จนั้นต้องสร้างงานจักสานให้ได้คุณภาพดี โดยคนทำจะต้องมีฝีมือที่ประณีต ช่างสังเกต จดจำ อดทน มีสมาธิ และมีจิตใจที่เยือกเย็น จากที่ผ่านมามีเด็ก ๆ หลายคนมีแววที่เติบโตในสายอาชีพนี้และบางคนก็สามารถพัฒนาฝีมือและสร้างสรรค์ผลงานส่งประกวดจนได้รางวัลมาแล้ว เพราะเชื่อว่าคนรุ่นใหม่มีความคิดสร้างสรรค์ที่จะต่อยอดผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นให้ตอบสนองกับความต้องการของตลาดได้ ดังนั้นจึงควรมีการจัดเก็บความรู้ให้เป็นที่บันทึก สามารถหยิบจับเอาออกมาใช้ได้อย่างสะดวกเมื่อมีความต้องการ”

(จิตรา พวงกัน, 1 มีนาคม 2560)

5. นำความรู้ไปใช้ (Application) ในขั้นนี้เป็นขั้นสุดท้ายที่ผู้วิจัยได้เลือกลำดับขั้นของการนำความรู้ไปใช้ โดยเลือกมาจากแนวคิด/ ทฤษฎีของ Marquardt (2002), Mckeen and Smith (2003), Nonaka and Takeuchi (2005), Trapp (1999) และ จุฑารัตน์ ศราวณะวงศ์ (2552) เป็นลำดับขั้นสุดท้าย โดยการนำเอาทักษะที่ถนัดกับความรู้ในการพัฒนามาใช้หรือเป็นการที่ผู้รับสามารถเลือกใช้แต่เฉพาะความรู้ที่ตนต้องการซึ่งช่วยให้ลดปัญหาการได้รับข้อมูลที่ไม่ต้องการใช้ ซึ่งสอดคล้องกับ Becerra-Fernandez et al. (2004) ที่กล่าวว่า การใช้ประโยชน์ความรู้ที่ได้จากการค้นหาองค์

ความรู้ การจัดเก็บองค์ความรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มาประกอบการพิจารณาการตัดสินใจ เพื่อให้การดำเนินงานในอนาคตมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ซึ่งคุณชลอ ทนทองคำ ครูภูมิปัญญาตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ได้กล่าว
ว่า

“ในการนำความรู้ไปใช้ต้องใส่ใจรายละเอียดให้มาก การสร้างสรรค์ตะกร้าหวายหนึ่งใบกว่าจะแล้วเสร็จต้องใช้ความพยายาม อดทนและความประณีตสูงอีกทั้งต้องมีการพัฒนา รูปแบบให้เหมาะสมและเป็นไปตามความต้องการของตลาด จึงได้นำลายผ้าไหมมัดหมี่ของไทยพวน ลาวแง้ว ลาวหลวง ซึ่งเป็นจุดเด่นของอำเภอบ้านหมี่ที่มีชื่อเสียงด้านการทำผ้าไหมมัดหมี่ มาประยุกต์เป็นลวดลายและถ่ายทอดลงบนผลงานจักสานก่อให้เกิดลวดลายที่วิจิตรงดงาม”

(ชลอ ทนทองคำ, 5 มีนาคม 2560)

2.5 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ปัจจุบันแนวโน้มการท่องเที่ยว กำลังเกิดกระแสการมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) กล่าวคือ นักท่องเที่ยวเริ่มแสวงหาประสบการณ์ตรงจากการสัมผัสวัฒนธรรม การดำเนินชีวิต และศึกษาวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้การท่องเที่ยวลักษณะนี้จำเป็นต้องผสมผสานองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมเข้ากับการวิวัฒนาการของเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตามที่ได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) และสอดคล้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว เกิดขึ้นโดยพระดำริของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ครั้งทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการรถไฟ ได้มีการส่งเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองไทยไปเผยแพร่ในสหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ. 2467 ได้มีการจัดตั้งแผนกโฆษณาของการรถไฟขึ้น ทำหน้าที่รับรอง และ ให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาประเทศไทย รวมทั้งการโฆษณาเผยแพร่ประเทศไทย ให้เป็นที่รู้จักของชาวต่างประเทศ และประเทศไทยมีภาพลักษณ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวราคาถูก (Cheap destination) ในสายตาของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับผลสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวของสมาคมการท่องเที่ยวแห่งภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (Pacific Asia Travel Association: PATA, 2551) ในปี พ.ศ. 2551 ที่ระบุว่าประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่ได้รับความนิยมเป็นลำดับที่ 5 ของโลก แสดงให้เห็นศักยภาพของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นอย่างดี

2.6 แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

เป็นแนวคิดที่ว่าพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจของโลกขึ้นกับพลังสมองในการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่โดยเฉพาะ คือ การสร้างสินค้าซึ่งเป็นนวัตกรรมจากเทคโนโลยีบวกกับสุนทรียภาพทางวัฒนธรรมที่สะสมมา ซึ่งแตกต่างกันของแต่ละสังคม ไม่ขึ้นอยู่กับเครื่องจักร การรักษาต้นทุนให้ต่ำ และทรัพยากรที่ร่อยหรอ คือสินค้า เช่น ศิลปะหัตถกรรมและงานฝีมือ เครื่องประดับเพชรพลอยเจียระไน โบราณสถาน เทศกาลงานพิธี พิพิธภัณฑน์ ห้องสมุด ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับ ศักดิ์ชัย เกียรติธนาสินท์ (2553: 1) ที่กล่าวว่า อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ไม่ได้ต้องการเครื่องจักรมาก และไม่ต้องการเงินตราสูงมาก ไม่ต้องใช้ทรัพยากรแร่ธาตุมาก ซึ่งของเหล่านี้ประเทศเราไม่ได้มีเด่น แต่ต้องการทรัพยากรประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวัตถุดิบที่จะนำมาคิดจัดการและประกอบกับความรู้อีกสากลและเทคโนโลยี พัฒนาให้อยู่ในรูปแบบที่เป็นสินค้าได้ ซึ่งประเทศเรามีอยู่อย่างสมบูรณ์พอดี รวมถึงสอดคล้องกับแนวคิดของสุนันทา อินทร์พงษ์พันธ์ (2552) ได้กล่าวว่าสินค้าหัตถกรรม หมายถึง สิ่งที่ต้องใช้ฝีมือในการประดิษฐ์และมีความงามด้านศิลปะแฝงอยู่ โดยอาจจะใช้เครื่องจักร เครื่องมือ เครื่องทุ่นแรงช่วยในการผลิต และมีการใช้เทคโนโลยีมาพัฒนากระบวนการผลิตหัตถกรรมให้มีคุณภาพได้มาตรฐานตลอดจนการปรุงแต่งความงามของศิลปะในงานหัตถกรรม เพื่อสนองความต้องการทางจิตใจและคตินิยมความเชื่อรวมทั้งประโยชน์ใช้สอยทางร่างกายให้สอดคล้องกัน งานหัตถกรรมจึงกลายเป็นศูนย์รวมของสหวิทยาการศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีคุณค่าทางศิลปะ วิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีคุณค่าทางศิลปะ วิทยาศาสตร์ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติและสืบทอดเป็นมรดกแห่งความภาคภูมิใจของคนในชาติ ซึ่งสอดคล้องกับคุณฐิติพัทธ์ รวยทรัพย์ ที่กล่าวว่า

“สินค้าจักสานในท้องถิ่น ส่วนใหญ่นิยมใช้วัสดุประเภทไม้ไผ่กับหวาย ต่อมาหวายเกิดขาดตลาดและมีราคาแพง จึงได้ทดลองนำ “ใบลาน” ที่เป็นวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่นมาจักสานร่วมกับไม้ไผ่ นับเป็นผลงานที่เกิดจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำให้สินค้ามีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น และสามารถทำลวดลายต่างๆ ได้มากมาย และได้้นำแนวคิดดังกล่าวยื่นขอจดสิทธิบัตรเป็นภูมิปัญญาไทยในเวลาต่อมา”

(ฐิติพัทธ์ รวยทรัพย์, 15 เมษายน 2559)

จากการศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับข้อมูลทุติยภูมิแนวคิด ทฤษฎีและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดองค์ประกอบรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางและออกแบบรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง “RISC Model” โดยมีหลักการและแนวคิดการ

ออกแบบรูปแบบตามแนวคิดของตามหลักการพัฒนารูปแบบ Kruse (2008: 1) Dick and Carey (2005:1-8) Joyce and Weil (2009: 9) โดยวิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 การยกร่างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

รูปแบบ	ความหมาย	จุดมุ่งหมาย
RISC Model		
1. การซ่อมแซม (Repair)	เป็นการแก้ไขปรับปรุง เพิ่มเติมของที่ชำรุดให้กลับคืนสู่สภาพเดิม.	เพื่อซ่อมแซมความรู้ในการทำหัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์ จากที่ชำรุดให้ดียิ่งขึ้น
2. การสอดแทรก (Interpolation)	การให้หรือแทรกใส่สิ่งต่างๆที่ตั้งใจใส่ไว้ควบคู่กับสาระความรู้ในการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสาน	เพื่อการสนับสนุนหัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์ที่ซบเซาให้เป็นที่รู้จักยิ่งขึ้น
3. การส่งเสริม (Support)	เป็นการเกื้อหนุน ช่วยเหลือสนับสนุนให้ดีขึ้น	เพื่อสอดแทรกความรู้เข้าไปในหัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์ผ่านสื่อการเรียนรู้
4. การสร้างสรรค์ (Creativity)	การที่บุคคลสร้างสรรค์"สิ่งใหม่" เช่น ผลิต การแก้ปัญหา นวัตกรรม หรืองานศิลปะ ฯลฯ ซึ่งมีคุณค่า	เพื่อทำให้หัตถกรรมจักสานเกิดสิ่งใหม่ๆ ขึ้นจากเดิมอย่างสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาเป็นการสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

การออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง เป็นการสร้างและพัฒนารูปแบบจากการถอดองค์ความรู้จากปราชญ์ ผู้รู้ด้านการจัดการความรู้ และวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำราวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข้อมูลจากแบบสอบถาม การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยกำหนดกรอบร่างรูปแบบ สังเคราะห์สร้างรูปแบบและตรวจสอบรูปแบบ โดยการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางเสนอโดยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ที่มาของรูปแบบ “RISC Model” ผู้วิจัยศึกษาและออกแบบรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ตามหลักการและแนวคิดของ Kruse (2008: 1) Dick and Carey (2005:1-8) Joyce and Weil (2009: 9) โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1.1 หลักการ (Principle)

หลักการของรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางคือ หัตถกรรมจักสานต้องมีการจัดการความรู้ที่มีแบบแผนและอยู่อย่างยั่งยืนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยบูรณาการแนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้ โมเดลปลาหู แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสาน แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์และแนวคิดการมีส่วนร่วมเข้ามาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

1.2 วัตถุประสงค์ (Objective)

การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการความรู้ที่มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การพัฒนาการจัดการความรู้รูปแบบเดิมสู่ประสบการณ์ใหม่ โดยการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและผู้รู้ด้านหัตถกรรมจักสาน ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์หลัก คือ การจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง 5 ด้าน ได้แก่ หาความรู้ (Seek knowledge) ให้ความรู้ (Give knowledge) วิธีการเรียนรู้ (Learning process) จัดเก็บความรู้ (Keep knowledge) และนำความรู้ไปใช้ (Application) ซึ่งในแต่ละด้านประกอบด้วยองค์ประกอบ ดังนี้

ตารางที่ 19 องค์ประกอบและที่มาขององค์ประกอบรูปแบบ

ที่	องค์ประกอบ	ที่มาขององค์ประกอบรูปแบบ
1	การซ่อมแซม (Repair)	แนวคิด/ทฤษฎี การวิเคราะห์เอกสาร และการสอบถามเชิงคุณภาพ
2	การสอดแทรก (Interpolation)	แนวคิด/ทฤษฎี การวิเคราะห์เอกสาร การสอบถามเชิงคุณภาพและการสนทนากลุ่ม
3	การส่งเสริม (Support)	แนวคิด/ทฤษฎี การวิเคราะห์เอกสารและการสนทนากลุ่ม
4	การสร้างสรรค (Creativity)	แนวคิด/ทฤษฎี การวิเคราะห์เอกสาร การสอบถามเชิงคุณภาพ การสังเกต

1.3 กระบวนการ (Process) รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนพัฒนารูปแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

จากการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนพัฒนารูปแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ผู้วิจัยได้รูปแบบจากการสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ของชุมชนพัฒนารูปแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง การทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การประชุมนักวิชาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงยกร่างรูปแบบที่ผู้วิจัยใช้ชื่อว่า “RISC Model” มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่

- 1) R: Repair (ซ่อมแซม) หมายถึง เป็นการแก้ไขปรับปรุง เพิ่มเติมของที่ชำรุดให้กลับคืนสู่สภาพเดิม
- 2) I: Interpolation (สอดแทรก) หมายถึง การให้หรือแทรกใส่สิ่งต่างๆที่ตั้งใจใส่ไว้ควบคู่กับสาระความรู้ในการจัดการความรู้พัฒนารูปแบบ
- 3) S: Support (ส่งเสริม) หมายถึง เป็นการเกื้อหนุน ช่วยเหลือสนับสนุนให้ดีขึ้น
- 4) C: Creativity (สร้างสรรค์) หมายถึง การที่บุคคลสร้างสรรค์”สิ่งใหม่” เช่น ผลิต การแก้ปัญหา นวัตกรรม หรืองานศิลปะ ฯลฯ ซึ่งมีคุณค่า

1.4 การนำไปใช้จริง (Apply)

การส่งเสริมการจัดการความรู้ การปฏิบัติและการแก้ปัญหาของพัฒนารูปแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ประกอบด้วย การจัดการความรู้ การสร้างแรงจูงใจ และความพึงพอใจให้เกิดผลตามที่คาดหวัง

1.5 การวัดและประเมินผล (Evaluation)

การวัดและประเมินผลรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ประกอบด้วย

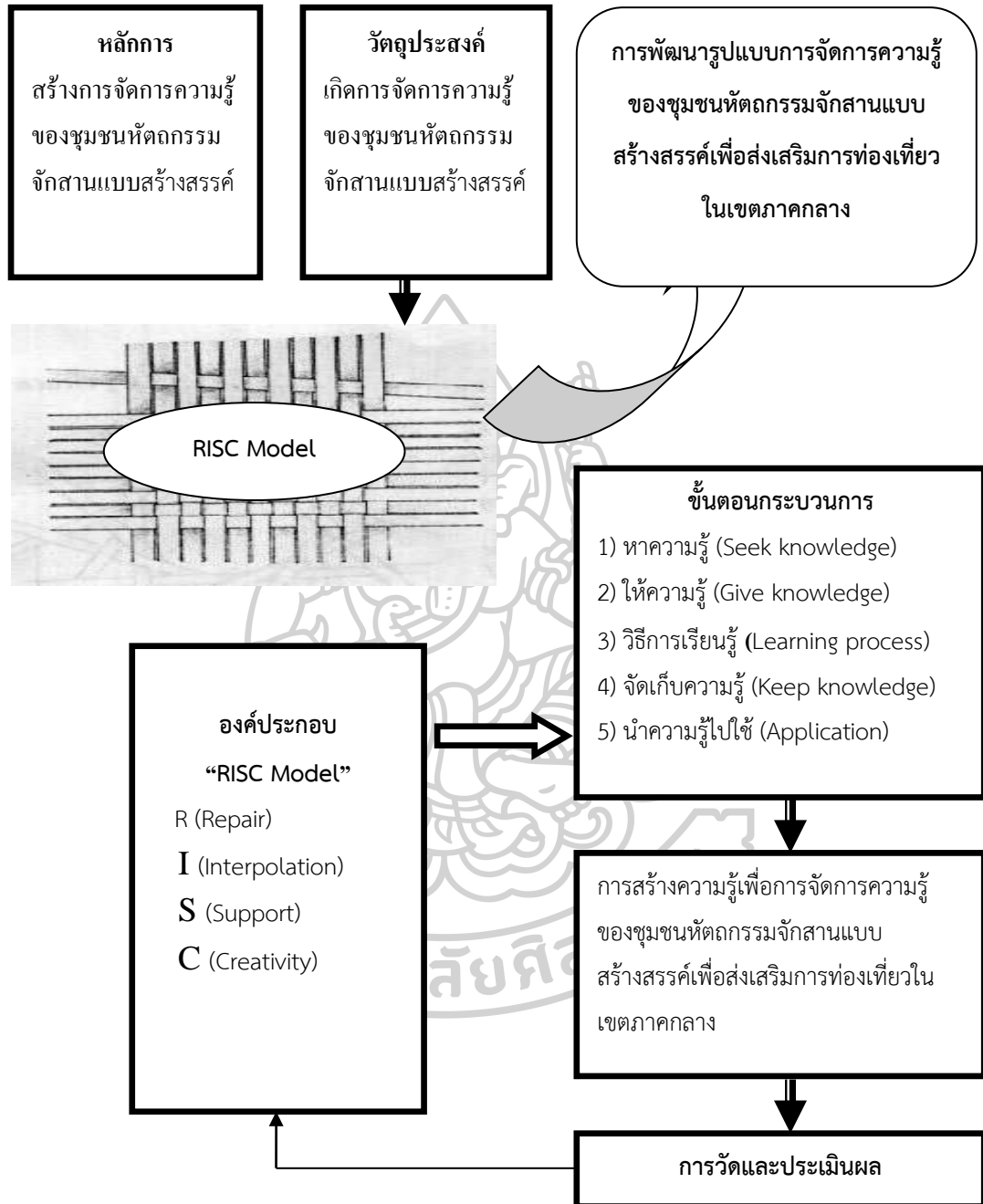
1. แบบสอบถามความพึงพอใจ

2. แบบสอบถามความคิดเห็นต่อรูปแบบ ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาจากแนวความคิดการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ซึ่งสาระของเนื้อหาข้อคำถาม ลักษณะแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบผู้วิจัยนำมาสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ดังแผนภาพที่ 3

รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
ในเขตภาคกลาง

แผนภาพที่ 3 รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์

การวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อการใช้โมเดล พบว่า การจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบ
สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง มีศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาชุมชน

หัตถกรรมจักสาน แต่มีปัญหาในด้านการสนับสนุนจากภาครัฐและการปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมและสนับสนุน

เงื่อนไขของการใช้รูปแบบ “RISC Model” ที่ได้นี้เป็นเพียงแบบจำลอง ซึ่งต้องนำไปทดลองใช้และต่อยอดการพัฒนาต่อไป

2. การรับรองโดยการตรวจสอบร่างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

จากร่างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ผู้วิจัยนำไปทำการประเมินรูปแบบโดยใช้แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อรับรองรูปแบบ มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง จำนวน 5 คน โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระยะเวลาในการทำงาน ระดับการศึกษา ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 20

ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ทรงคุณวุฒิ

(n=5)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	4	80.00
หญิง	1	20.00
2. อายุ		
40- 50 ปี	1	20.00
สูงกว่า 50 ปี	4	80.00
3. ระยะเวลาในการทำงาน		
มากกว่า 10 ปี	5	100.00
4. ระดับการศึกษา		
ปริญญาเอก	5	100.00

จากตารางที่ 20 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 และเป็นเพศหญิง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 20 มีอายุสูงกว่า 50 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็น

ร้อยละ 80.00 และมีอายุระหว่าง 40- 50 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 20 มีระยะเวลาการทำงานมากกว่า 10 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 และมีการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00

2.2 การรับรอง ร่างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 21

ตารางที่ 21 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ในภาพรวมและรายด้าน

(n = 5)

รูปแบบการจัดการความรู้	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ			
1.1 หลักการของรูปแบบ	4.40	0.54	มาก
1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	4.60	0.54	มาก
รวม	4.19	0.48	มาก
2. องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้			
2.1 R: Repair (ซ่อมแซม)	4.62	0.50	มากที่สุด
2.2 I: Interpolation (สอดแทรก)	4.80	0.44	มาก
2.3 S: Support (ส่งเสริม)	4.80	0.44	มาก
2.4 C: Creativity (สร้างสรรค์)	4.80	0.44	มาก
รวม	4.00	0.47	มาก
3. ภาพรวมของรูปแบบ	4.40	0.54	มาก
รวมทั้งหมด	4.24	0.41	มาก

จากตารางที่ 21 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่สูงที่สุด คือ ภาพรวมของรูปแบบ ($\bar{X} =$

4.40, S.D. = 0.54) รองลงมาการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.48) และ องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.47)

ตารางที่ 22 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความคิดเห็นต่อองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ รายข้อ

(n = 5)

องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ
R: Repair (ซ่อมแซม)			
1. มีเครื่องมือที่หลากหลายเพื่ออำนวยความสะดวกเพื่อเข้าถึงแหล่งความรู้	4.34	0.45	มากที่สุด
2. มีการหาความรู้ใหม่ๆอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับตัวให้เท่าทันกับสถานการณ์	4.70	0.84	มากที่สุด
3. สร้างจุดเด่นผลิตภัณฑ์ให้คงอยู่และเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว	4.62	0.50	มากที่สุด
4. รักษาความมีคุณค่าของเครื่องจักสานให้คงอยู่	4.24	0.44	มาก
รวม	4.95	0.11	มากที่สุด
I: Interpolation (สอดแทรก)			
1. มีการถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนผ่านระบบโรงเรียน	4.80	0.44	มากที่สุด
2. มีศูนย์ฝึกหัดในชุมชนเพื่อฝึกหัดเยาวชนและผู้สนใจ	4.40	0.54	มากที่สุด
3. มีการถ่ายทอดผ่านสื่อต่างๆ	4.95	0.60	มากที่สุด
4. มีการบันทึกรวบรวมเรื่องราวเป็นลายลักษณ์อักษร	4.80	0.44	มาก
รวม	4.75	0.25	มากที่สุด
S: Support (ส่งเสริม)			
1. เอกลักษณ์ความเป็นภูมิปัญญา/แสดงความเป็นไทย	4.33	0.48	มาก
2. มีความรู้และความเข้าใจในการจัดการความรู้	4.80	0.44	มาก
3. เห็นความสำคัญและสนับสนุนการจัดการความรู้	4.70	0.30	มากที่สุด
4. สามารถชักจูงคนในชุมชนให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม	4.19	0.40	มาก
รวม	4.70	0.20	มากที่สุด

ตารางที่ 22 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความคิดเห็นต่อองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ รายข้อ (ต่อ)

(n = 5)

องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ
C: Creativity (สร้างสรรค์)			
1. มีความคงไว้ศิลปหัตถกรรม/ความเป็นศิลปะไทย	4.80	0.44	มาก
2. มีการจัดหาเครื่องมือที่ทันสมัยเพื่อการสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสืบค้นความรู้	4.40	0.54	มากที่สุด
3. มีการพัฒนาข้อมูลในฐานข้อมูลให้เป็นระบบและทันสมัยอยู่เสมอ	4.75	0.64	มากที่สุด
4. ประสานงานสื่อมวลชนในการช่วยเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้หัตถกรรมจักสาน	4.80	0.44	มาก
รวม	4.75	0.17	มากที่สุด
รวมทั้งหมด	4.78	0.14	มากที่สุด

ตารางที่ 23 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความคิดเห็นต่อองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้ รายรวมและรายด้าน

(n = 5)

องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. R: Repair (ซ่อมแซม)	4.95	0.11	มากที่สุด
2. I: Interpolation (สอดแทรก)	4.75	0.25	มากที่สุด
3. S: Support (ส่งเสริม)	4.70	0.20	มากที่สุด
4. C: Creativity (สร้างสรรค์)	4.75	0.17	มากที่สุด
รวม	4.78	0.14	มากที่สุด

จากตารางที่ 23 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.14) เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านการซ่อมแซม ($\bar{X} = 4.95$, S.D. = 0.11) รองลงมาด้านการสอดแทรก ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.25) และด้านการสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.17) และด้านที่ต่ำที่สุด คือ ด้านส่งเสริม ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.20)

ส่วนคำถามปลายเปิดมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่มีต่อรูปแบบฯ นั้นทางผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสม รวมถึงการนำไปใช้ได้จริง เนื่องจากบ่งบอรายละเอียดของแต่ละส่วนมีหลักการ วัตถุประสงค์ และโครงสร้างของรูปแบบ และผลที่จะได้จากรูปแบบมีความชัดเจนและสอดคล้อง

ดังนั้นผลการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือการวิจัย เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางและรับรองรูปแบบด้วยการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ ฯ ซึ่งมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = .14) จึงเห็นได้ว่ารูปแบบดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการทดลองต่อไปได้ ขั้นตอนนี้จึงตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

โดยการนำไปทดลองใช้ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้ 1) การประชุมผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์รูปแบบ 2) การจัดอบรมเพื่อยกระดับการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง 3) ผลประเมินความพึงพอใจในการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ในชุมชนหัตถกรรมจักสานบ้านตลาดใหม่ ขอนำเสนอในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. การประชุมผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์รูปแบบ

ผู้วิจัยได้จัดทำการประชุมผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์รูปแบบ ในวันที่ 8 พฤษภาคม 2559 ที่ชุมชนหัตถกรรมจักสานบ้านตลาดใหม่ โดยมีผู้เข้าร่วมวิพากษ์รูปแบบ ได้แก่ ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านหันสัง ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านตลาดใหม่ ปราชญ์/ ผู้รู้ด้านหัตถกรรมจักสาน จำนวน 2 ท่าน และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาด้านจักสาน จำนวน 2 ท่าน รวมทั้งหมด จำนวน 7 ท่าน สรุปได้ดังนี้

ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า กล่าวว่า

“รูปแบบที่นำเสนอมานั้น ดูเป็นรูปแบบที่ง่าย ๆ แต่ทำค่อนข้างยาก เพราะจะหาคนที่สนใจด้านจักสานนั้นไม่ค่อยมี คนรุ่นใหม่ก็ออกไปทำงานในกรุงเทพกันหมด ทีนี้เราต้องมาคิดต่อยอดกันอีกว่าทำอะไรถึงจะทำให้ประสบความสำเร็จเมื่อนำรูปแบบไปใช้ เริ่มตั้งแต่กระบวนการสอดแทรกเลยว่าจะสอดแทรกความรู้ ความสนใจ ความเอาใจใส่ และอีกหลายๆอย่างว่าจะสอดแทรกอย่างไร”

(ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า, 8 พฤษภาคม 2559)

ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านหันสังข์ กล่าวว่า

“เห็นด้วยกับการมีรูปแบบ จะได้เห็นสิ่งที่เป็นรูปธรรม นามธรรมเสียที ฉันทเองก็ทำอยู่แล้วแต่ไม่ครบ นึกขึ้นได้ก็ทำ ทีนี้เห็นที่จะต้องทำให้ครบเสียที”

(ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านหันสังข์, 8 พฤษภาคม 2559)

ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านตลาดใหม่ กล่าวว่า

“จักสานที่พบเห็นส่วนใหญ่ก็จะสอนหรือถ่ายทอดกันเลย ใครสนใจเรียนก็สอน โดยไม่ได้คำนึงถึงเรื่องรูปแบบ สอนกันแบบตามมีตามเกิดหรือตามความต้องการของผู้ที่สนใจอยากทำเป็น ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่ที่นักท่องเที่ยวที่สนใจ จริงๆแล้วทำตามกระแสมากกว่า พอกลับไปก็ลืม คราวนี้เห็นที่จะต้องทำตามกระบวนการเสียแล้ว เห็นด้วยกับเรื่องรูปแบบ ล้วนๆ ง่ายๆ แต่ค่อนข้างมีพลัง”

(ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านตลาดใหม่, 8 พฤษภาคม 2559)

ปราชญ์/ ผู้รู้ด้านหัตถกรรมจักสานท่านที่ 1 กล่าวว่า

“ตั้งแต่สอนการจักสานมา ไม่เคยมีรูปแบบ สอนไปตามเรื่องตามราวที่เป็นมา ไม่ได้สนใจว่าจะต้องทำอย่างนี้น้อย่างนั้น ส่วนใหญ่ที่สอนก็จะสอนเพื่อนำไปทำเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น สุ่ม ข้อง กระจอน เป็นต้น บางคนสานเก่ง ชอบสานก็จำทำเป็นอาชีพเสริมไปเลย ทำให้มีรายได้เข้าไปอีก เห็นด้วยกับรูปแบบ”

(ปราชญ์/ ผู้รู้ด้านหัตถกรรมจักสานท่านที่ 1, 8 พฤษภาคม 2559)

ปราชญ์/ ผู้รู้ด้านหัตถกรรมจักสานท่านที่ 2 กล่าวว่า

“ความรู้ด้านจักสานเกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และสืบทอดกันมา จนกลายเป็นความรู้ประจำท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและวิถีการคิด แต่ยังไม่เป็นรูปแบบมากนัก ”

(ปราชญ์/ ผู้รู้ด้านหัตถกรรมจักสานท่านที่ 2, 8 พฤษภาคม 2559)

นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาด้านจักสานท่านที่ 1 กล่าวว่า

“รูปแบบการจัดการความรู้ควรนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ เช่น คอมพิวเตอร์ หรือการจัดเก็บความรู้ลงในเอกสาร จะทำงานได้สะดวกรวดเร็วขึ้น”

(นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาด้านจักสานท่านที่ 1, 8 พฤษภาคม 2559)

นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาด้านจักสานท่านที่ 2 กล่าวว่า

“รูปแบบส่วนใหญ่จะคิดทำกันเอง โดยถ้าสมาชิกคนใดสนใจก็จะสอนกันเอง เห็นด้วยกับรูปแบบที่ได้ที่การพัฒนาขึ้น”

(นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาด้านจักสานท่านที่ 1, 8 พฤษภาคม 2559)

จากการสังเคราะห์รูปแบบกระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมจักสานจากผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เกิดจากการไม่มีบุคคลากรมาสืบสาน เนื่องจากคนรุ่นใหม่หันเข้าสู่ระบบภาคแรงงานโดยไม่เห็นความสำคัญของหัตถกรรม จากการศึกษา พบว่า ความรู้ส่วนใหญ่มาจากความรู้ดั้งเดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับวิถีธรรมชาติของชาวบ้านในสมัยก่อน และความรู้ที่พบอีกด้านหนึ่งมาจากความรู้ใหม่ที่ประยุกต์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งสอดคล้องกับ กนกพร ฉิมพลี (2555) ศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณี ศึกษาวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลที่มีการฝึกฝนและปฏิบัติด้วยตนเองบางพื้นที่มีต่อยอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมให้มีการพัฒนาให้เหมาะสมตามยุคและสมัยให้มากขึ้น จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และมีการถ่ายทอดไปยังลูกหลานต่อไปในอนาคตทำให้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน มีความสำคัญยิ่งต่อการผลักดันให้มีการจัดการความรู้ที่เหมาะสม จากผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับศึกษาของนรินทร์ รักนุ้ย (2549) ศึกษาเรื่องการศึกษาศรีจักสานจังหวัดสุพรรณบุรี: กรณีศึกษากลุ่มบ้านโพธิ์ศรีตำบลบางปลาหมอ อำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า เครื่องจักสานกลุ่มบ้านโพธิ์ศรี ซึ่งได้ก่อตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อรวบรวม

ชาวบ้านเชื้อสายไทยพวนที่มีความรักในงานศิลปะสาน เน้นการอนุรักษ์เครื่องจักสานลวดลายโบราณ ประยุกต์เข้ากับรูปทรงได้อย่างกลมกลืน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีประเพณีและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมควบคู่กับการตั้งถิ่นฐานเป็นสิ่งสำคัญโดยวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับเครื่องจักสาน

จากการศึกษา ผู้วิจัยได้พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ประกอบด้วย 5 ชั้น ได้แก่ 1) หาความรู้ 2) ให้ความรู้ 3) วิธีการเรียนรู้ 4) การจัดเก็บความรู้ และ 5) การนำความรู้ไปใช้ แต่ละชั้นประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านการซ่อมแซม

งานจักสานไม้ไผ่เป็นงานศิลปะอย่างหนึ่งเพราะจะต้องสร้างงานที่ออกมาจากจิตใจที่รักในงานสร้างสรรค์ จรรโลงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมในท้องถิ่น แสดงถึงวิถีชีวิตของคนแต่ละท้องถิ่นไว้ ทำให้รู้ว่าจะงานที่ทำออกมานั้นมาจากที่ใด

ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า กล่าวว่า

“วัตถุประสงค์และแรงงานทั้งหมดมาจากชุมชน พี่พวาค้ายซึ่งกันและกัน มีการแบ่งหน้าที่กันทำ มีการประชุมพบปะกันประจำทุกเดือน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการแบ่งหน้าที่กันทำอย่างชัดเจน มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นหลัง เช่นเยาวชน รายได้จากการจำหน่ายมีการแบ่งไว้ส่วนกลางเพื่อใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน และชุมชน สร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และสมาชิกเครือข่าย”

ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านหันสังข์ กล่าวว่า

“หัตถกรรมจักสานมีทั้งที่ต้องซ่อมแซมในหลายๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านวัสดุ ด้านการตลาด ด้านการจัดการความรู้และด้านอื่นๆอีกหลายๆด้าน ทำให้ชุมชนต้องหันมาใส่ใจในงานจักสานให้มากขึ้นเพื่อทำไปแล้วให้เกิดความเป็นจริงขึ้นมา”

ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านตลาดใหม่ กล่าวว่า

“ตั้งแต่ทำจักสานมายังไม่เคยคิดถึงการซ่อมแซมเลย ถ้าพังก็ทำให้ เมื่อพูดถึงเรื่องการถ่ายทอดความรู้ส่วนใหญ่แล้วจะไม่มี การซ่อมแซม เพราะส่วนใหญ่ที่ทำก็เกิดจากการ

ว่างงาน บางคนไม่ได้คิดจริงจังเสียด้วยซ้ำ จนกระทั่งมาได้รางวัลโอท็อป ทำให้ผู้ที่มีความรู้อยู่ แล้วหันมาใส่ใจกับงานจักสานเดินเข้ามาหาเราขอร่วมทำงานด้วย อันนี้ถือได้ว่าเป็นการ ซ่อมแซมได้ใช้ใหม่”

ปราชญ์/ ผู้รู้ด้านหัตถกรรมจักสาน ท่านที่ 1 กล่าวว่า

“การฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนภายใต้เจตจำนงแห่งรัฐในการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัย ทำให้เครื่องจักสานซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในวิถีชีวิตของชาวไทยเปลี่ยนแปลงไป จากการผลิตที่ใช้กันในครัวเรือนไปสู่การผลิตเพื่อการค้า เมื่อเครื่องจักสานถูกประดิษฐ์ขึ้นเพื่อการค้าในสังคมทันสมัย เครื่องจักสานจึงถูกสร้างขึ้นให้มีความหมายที่แสดงให้เห็นถึง ภาพลักษณ์ ทัศนียม ฐานะตำแหน่งทางสังคม และรูปแบบการดำรงชีวิตของผู้ที่นำเครื่องจักสานมาใช้ในครัวเรือน หรือเพื่อการตกแต่งบ้านเรือนของตน วิธีการสานเครื่องจักสานจึงเปลี่ยนแปลงไปโดยการผสมผสานความต้องการของผู้บริโภคในระบบตลาดกับศิลปะที่เป็นตัวตนของผู้ประดิษฐ์เครื่องจักสาน จึงต้องมีการซ่อมแซมและปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เพื่อให้คนสมัยใหม่ หรือคนในยุคปัจจุบันได้ใช้สอยในรูปลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป แต่คุณค่าทางจิตใจ ยังคงต้องมีอยู่ในผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานนั้น”

ปราชญ์/ ผู้รู้ด้านหัตถกรรมจักสาน ท่านที่ 2 กล่าวว่า

“เห็นด้วยกับการที่จะมีการซ่อมแซมความรู้ เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมขึ้น มีวงจรของการจักสานเกิดขึ้น จะได้ขยายผลในการส่งต่อความรู้ต่อไปในข้างหน้า”

นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาด้านจักสาน ท่านที่ 1 กล่าวว่า

“ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเมื่อเครื่องจักสานถูกสานขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้าแสดงให้เห็นว่าชาวไทยมีวิถีการดำรงชีวิตอยู่ภายใต้ สังคมการผลิตเพื่อยังชีพ กระบวนการประดิษฐ์เครื่องจักสานจึงถูกสร้างให้มีความหมายทาง วัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตที่พึงพิงธรรมชาติ ระบบคุณค่าทางปัญญา ความเชื่อ ภายใต้ ความคิดหรือโลกทัศน์ของผู้ประดิษฐ์เครื่องจักสาน ”

นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาด้านจักสาน ท่านที่ 2 กล่าวว่า

“การซ่อมแซมที่พบทั่วไปยังเป็นการขยายผลในครัวเรือนของตนเองมากกว่า เป็น การซ่อมแซมจากรุ่นสู่รุ่นก็ว่าได้ ดังนั้นจึงคิดว่าถ้าจะให้ดีต้องจัดหาผู้รู้มาช่วยถ่ายทอดให้ ชัดเจนมากขึ้น หรือจัดการอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนบ่อยๆ เพื่อจะได้เป็นการกระตุ้นความคิด หรือจิตใต้สำนึกให้ช่วยกันอนุรักษ์งานจักสาน”

ด้านการสอดแทรก

การสอดแทรกความรู้หัตถกรรมจักสาน จากการลงพื้นที่ผู้วิจัยได้พบว่า ความรู้ด้าน หัตถกรรมจักสานในบางพื้นที่ยังไม่มี การสอดแทรกความรู้ให้กับชุมชนมากนักหรือแทบจะไม่เห็น ความสำคัญเลย ดังนั้นจึงควรมีการสอดแทรกความรู้โดยการนำความรู้เดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมา ปรับปรุงและพัฒนาให้ความรู้แก่ชุมชน ดังคำกล่าวของ

ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า กล่าวว่า

“หัตถกรรมจักสานจะต้องมีการสอดแทรกความทันสมัยและสวยงาม เช่น การปรับ รูปแบบของหมวกส่วนใหญ่จะคิดเองทำกันเอง ซึ่งบางครั้งได้รับการแนะนำจากลูกค้าว่า หมวกใบเล็กที่สามารถทำเป็นของชำร่วยและเครื่องประดับสำหรับติดผม โดยถ้าสมาชิกคนใด สนใจทำก็จะสอนกันเอง แต่ไม่บังคับให้ทุกคนต้องทำเป็น เราให้อิสระในการทำ”

ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านหันสัง กล่าวว่า

“วิธีการในการสอดแทรกความรู้ของกลุ่มจักสานนั้นจะมีลักษณะแบบผสมผสาน คือ หน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนในการสอดแทรกและยึดกุมความรู้ด้านการจักสาน หลังจาก นั้นทางกลุ่มได้มีการสอดแทรกความรู้เพิ่มเติมเองจากการเรียนรู้ร่วมกันและนำมาทดลอง ปฏิบัติ ”

ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านตลาดใหม่ กล่าวว่า

“ชุมชนของเราเพิ่งเริ่มติดตลาดโอท็อป มีการไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการผลิต และมีการเรียนรู้โดยการจดจำผลิตภณณ์ในกลุ่มอื่น ๆ แล้วนำมาทดลองปฏิบัติ และเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่ม ถือได้ว่าเป็นการสอดแทรกความรู้อย่างหนึ่ง ที่ทุกคนต้องสืบเสาะหากันเอง”

ปราชญ์/ ผู้รู้ด้านหัตถกรรมจักสาน ท่านที่ 1 กล่าวว่า

“ใคร่ถนัดในการทำผลิตภัณฑ์ขึ้นใดก็จะมีการสอนให้กับสมาชิกในกลุ่มที่ยังไม่สามารถผลิตชิ้นงานได้ ซึ่งในการสอดแทรกความรู้ของกลุ่มจะมีการพูดคุยในกลุ่มย่อย เพราะบ้านของสมาชิกแต่ละคนอยู่ไม่ไกลกัน สามารถเดินไปมาหาสู่กันได้ การรวมกลุ่มกันแต่ละครั้งจะมีการไปพูดคุยที่บ้านสมาชิกคนใดนั้นขึ้นอยู่กับความสะดวกของสมาชิก ซึ่งสมาชิกกลุ่มจักสาน (2558) อธิบายร่วมกันว่า บางครั้งนั่งทำคนเดียวเบื่อๆ ก็มารวมกลุ่มกันทำ ซึ่งทำให้ไม่เหงา คุยกันด้วยทำไปด้วย ใครยังทำแบบไหนไม่ถนัดก็สอนกันเอง ก็ทำให้คนที่ทำไม่เก่งสามารถทำได้เก่งขึ้น”

ปราชญ์/ ผู้รู้ด้านหัตถกรรมจักสาน ท่านที่ 2 กล่าวว่า

“การรวมกลุ่มเพื่อสอดแทรกแลกเปลี่ยนความรู้กันนั้นจะมีแบบไม่เป็นทางการ คุยกันธรรมดาและออกมารวมกลุ่มกันค่อนข้างบ่อยประมาณสัปดาห์ละ 2 ครั้ง เพราะบ้านอยู่ใกล้กัน และเวลามาคุยได้ปรึกษากันได้ทุกเรื่อง ทั้งในการผลิต เรื่องครอบครัว และใครอยากมากี่มา ไม่มีการบังคับกัน”

นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาด้านจักสาน ท่านที่ 1 กล่าวว่า

“มีการใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมมาพัฒนาให้มีการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ โดยการสอดแทรกความรู้ของกลุ่มจักสานนั้นมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่สามารถผลิตกันเองได้ และรูปแบบไม่มีความซับซ้อน ซึ่งสมาชิกแต่ละคนสามารถหาวัตถุดิบได้เองเพราะมีในท้องถิ่นจำนวนมาก รวมไปถึงลักษณะการผลิตของกลุ่มเป็นลักษณะของต่างคนต่าง ๆ ทำที่บ้านของสมาชิกแต่ละคน ซึ่งจะมีการมารวมตัวกันเมื่อมีการประชุมกลุ่ม และเมื่อมีหน่วยงานเข้ามาศึกษาดูงานในพื้นที่สมาชิกจะมีการปรับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาสาธิต”

นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาด้านจักสาน ท่านที่ 2 กล่าวว่า

“การสอดแทรกความรู้เป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการเน้นการสอดแทรกความรู้แบบซ่อนเร้น คือ ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) โดยเป็นวิธีการในการสอดแทรกแลกเปลี่ยนความรู้อย่างใกล้ชิดแบบตัวต่อตัว ซึ่งทางสมาชิกสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องต่าง ๆ และมีการทำกิจกรรมอื่น ร่วมกันควบคู่กันไปด้วย”

ด้านการส่งเสริม

แม้ว่างานหัตถกรรมจักสานจะมีพัฒนาการในเรื่องเทคโนโลยีพื้นบ้าน หากแต่ปัจจุบันได้เกิดปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ กระบวนการจักสาน มีเทคนิค และวิธีการทำที่ยุ่ยากสลับซับซ้อนสิ้นเปลืองเวลา และต้นทุนสูง หรืออาจกล่าวได้ว่าช่างจักสานที่ดีต้องมีทั้งทักษะทางศิลปะและมีความรู้ความเข้าใจในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ประกอบกันจึงจะทำให้งานหัตถกรรมจักสานมีความสมบูรณ์ถูกต้องและตอบสนองประโยชน์ใช้สอยของผู้ใช้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการสืบทอดและการสืบค้นข้อมูลงานหัตถกรรมจักสานในปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะงานหัตถกรรมจักสานที่ยังคงใช้กระบวนการผลิตและรูปแบบตามประเพณีนิยมแบบโบราณซึ่งนับวันกำลังลดน้อยลงไปทุกขณะ ทั้งนี้เพราะขาดการสืบทอดจากรุ่นใหม่ ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ในขณะที่ประชาชนบางส่วนนิยมบริโภคผลิตภัณฑ์ที่ทำซื้อได้ง่ายราคาถูก ตามท้องตลาดโดยไม่ใส่ใจคุณค่าทางสุนทรียะ และภูมิปัญญาของบรรพชนในอดีตที่สั่งสมสืบทอดกันมายาวนานจนกลายเป็นวัฒนธรรมอันแสดงถึงอัตลักษณ์ชุมชนได้อย่างชัดเจนแหล่งผลิตงานหัตถกรรมจักสานในปัจจุบันมีหลายแห่ง กระจุกกระจายอยู่ทั่วไปแต่ที่สำคัญที่สามารถสืบค้นประวัติศาสตร์และพัฒนาการได้อย่างชัดเจน (บุญเรือง สมประจบ, 2550)

ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า กล่าวว่า

“ชุมชนส่วนมากมีอาชีพหลักในการทำการเกษตร ว่างจากการทำการเกษตรจึงนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ นำมาทำเป็นเครื่องจักสานเพื่อใช้ในครัวเรือนของตนเองที่เหลือจึงนำออกมาแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของอย่างอื่น และขายออกไปเพื่อนำรายได้มาจุนเจือครอบครัว แต่ด้วยกระแสนิยมของผู้บริโภคและการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนทำให้คนไทยหันมานิยมใช้ของไทย กินของไทย ตลอดจนช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ทำให้กิจกรรมการประดิษฐ์เครื่องจักสานมีมาตรฐานการออกแบบที่ทันสมัย ใช้งานได้หลากหลาย แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีขีดจำกัดทางการตลาด เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเครื่องจักสาน ไม่ตระหนักถึงคุณค่าทางศิลปะ กระบวนการส่งเสริมของภาครัฐจึงไม่ครบวงจรเท่าที่ควรจะเป็น”

ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านหันสัง กล่าวว่า

“เครื่องจักสานของไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะ มีความคงทนสวยงาม มีทั้งที่ใช้สอยภายในครัวเรือน เครื่องมือทำมาหาเลี้ยงชีพ และเครื่องประดับตกแต่งบ้าน หน่วยงานของรัฐจึงควรเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตให้สามารถเป็นอาชีพภายในชุมชนได้ อีกทั้งต้องมีการประชาสัมพันธ์แหล่งที่มาของเครื่องจักสาน และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการจักสาน รวมถึงสถานที่จัดจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว จนกลายเป็นของฝากประจำถิ่นเป็นความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น”

ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านตลาดใหม่ กล่าวว่า

“มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนให้มีการสร้างกลุ่มอาชีพเพื่อผลิตเครื่องจักสานและมีการอนุรักษ์เครื่องจักสานของไทยอย่างแท้จริง ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้การประดิษฐ์เครื่องจักสานเพื่อเป็นการสืบทอดองค์ความรู้ต่อจากคนรุ่นเก่า และเพื่อให้เกิดสำนึกรักความเป็นท้องถิ่น มีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์โดยการจัดตั้งร้านค้าชุมชนที่เข้าถึงง่ายและเห็นสินค้าที่ผลิตขึ้นอย่างชัดเจน”

ปราชญ์/ ผู้รู้ด้านหัตถกรรมจักสาน ท่านที่ 1 กล่าวว่า

“ควรส่งเสริมให้สถานศึกษา โรงเรียนต่างๆที่อยู่ในบริเวณชุมชน มีหลักสูตรการเรียนรู้อาชีพประดิษฐ์เครื่องจักสาน เพื่อให้เกิดการสืบต่อองค์ความรู้ภูมิปัญญา และการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แก่เด็กและเยาวชนสืบไป”

ปราชญ์/ ผู้รู้ด้านหัตถกรรมจักสาน ท่านที่ 2 กล่าวว่า

“ผู้ที่มิชอบในการส่งเสริมงานหัตถกรรมจักสานไม่สมควรให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรศึกษาถึงปัจจัยต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่มีสอดคล้องกับความต้องการของผู้ผลิตและความต้องการของผู้บริโภค”

นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาด้านจักสาน ท่านที่ 1 กล่าวว่า

“การส่งเสริม ได้มีส่วนราชการต่างๆ เข้ามาให้การสนับสนุนและส่งเสริมพัฒนารูปแบบและกระบวนการผลิต ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมือง ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน และสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด ฯลฯ สนับสนุนงบประมาณ จัดฝึกอบรมทำผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ขึ้นเพิ่มทักษะ สนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนๆ เป็นต้น”

นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาด้านจักสาน ท่านที่ 2 กล่าวว่า

“ปัจจุบันได้มีการพัฒนาที่กระบวนการผลิต รูปแบบ ความคงทน และความสวยงามเป็นที่ต้องการของตลาดตลอดจนมีการขยายกำลังการผลิตไปยังหมู่บ้าน/ตำบล ที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อให้มีกำลังผลิตที่เพียงพอกับการรับคำสั่งซื้อของตลาดได้”

ด้านการสร้างสรรค์

เครื่องจักสานมีคุณค่าทางเศรษฐกิจต่อตนเองและชุมชน เนื่องจากเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ และในบางพื้นที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของชุมชน นอกจากนี้เครื่องจักสานยังมีคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ ด้วย เนื่องจากวัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่มอาชีพเครื่องจักสานภายในชุมชนไม่ได้มองทางด้านเศรษฐกิจ แต่เพียงด้านเดียว ชุมชนยังเอาแนวความคิดสร้างสรรค์มาใช้ในการจัดการ และแนวทางการจัดการให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่พยายามส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาทรัพยากรทางด้าน วัฒนธรรมที่มีอยู่ดั้งเดิมและมีการนำเอาทรัพยากรนั้นมาต่อยอดโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ของคนใน ชุมชนที่มีอยู่จนเกิดผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัย แม้วันเวลาจะผ่านไปก็ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ รวมไปถึงการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตให้มีความทนทานและรวดเร็วขึ้น และนอกจากนั้นได้มีการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาต่อยอดแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆอีกด้วย

การต่อยอดภูมิปัญญาที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษแล้วนำมาสืบสานอย่างรู้คุณค่าเช่นเดียวกับ คนในชุมชนที่เรียนรู้ว่า วัฒนธรรม ความเชื่อ นั้นสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าอย่างน่าสนใจ รวมทั้งการ นำอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น มาทำเป็นสินค้าของฝาก ของที่ระลึก ตลอดจนสร้างสรรค์รูปแบบ สินค้าและบริการใหม่ๆ ซึ่งล้วนสะท้อนให้เห็นความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาบ้านเกิดอย่างแท้จริง

ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า กล่าวว่า

“ไม่เพียงแต่สินค้าเกษตรเท่านั้นที่ได้รับจัดการองค์ความรู้ แต่ยังมีสินค้าที่สืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมและความเชื่อท้องถิ่น เช่น ในเรื่องการจักสาน ที่พร้อมสร้างสรรค์ให้เป็นสินค้าชุมชนที่น่าสนใจ”

ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านหันสังข์ กล่าวว่า

“งานสร้างสรรค์เป็นงานที่น่าสนใจ เป็นงานใหม่ที่ทำให้หัตถกรรมจักสานไม่หายไปจากความทรงจำของผู้คน ซึ่งปัจจุบันนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ก็จะซื้อเครื่องจักสานที่เป็นของฝากอยู่แล้ว การสร้างสรรค์งานจักสานจึงต้องมีการพัฒนาต่อยอดอย่างสม่ำเสมอในทุกๆ ด้าน”

ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านตลาดใหม่ กล่าวว่า

“การตระหนักถึงความสำคัญและมีการทำความเข้าใจในการจัดการความรู้อย่างสร้างสรรค์จะส่งผลการให้ดำเนินงานในการจัดการความรู้ที่ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ งานจักสานนั้นเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่อยู่คู่กับชุมชน และสมาชิกบางส่วนได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นต้นทุนเดิมอยู่แล้ว เพียงแต่เราเอามาจัดใหม่ให้เก๋อดเป็นสินค้าใหม่อย่างสร้างสรรค์ เช่น ปรับขนาดของรูปแบบให้เล็กลงทำเป็นของฝากหรือของชำร่วย ปรับราคาให้ถูกลง เป็นต้น”

ปราชญ์/ ผู้รู้ด้านหัตถกรรมจักสาน ท่านที่ 1 กล่าวว่า

“สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านที่ต้องการมีรายได้เสริมจากการทำนา ในช่วงที่หมดฤดูกาลการทำนาก็จะมาช่วยกันผลิตสินค้า ลักษณะการผลิตส่วนใหญ่เป็นการนำไปผลิตกันเองที่บ้าน แต่เวลามีหน่วยงานเข้ามาดูงานก็จะมารวมตัวกัน หรือในช่วงที่ต้องนำสินค้าไปออกงานตามสถานที่ต่างๆ มีการเข้ามาประชุมกันเพื่อรวบรวมสินค้า ลักษณะเช่นนี้ทำให้การผลิตจะซ้ำแบบเดิม น้อยครั้งที่จะมีการคิด การปรึกษากัน แต่ถ้าการทำงานรวมกลุ่มกันจะทำให้เกิดความคิดที่แตกต่างออกไปมากกว่า ดังนั้นการสร้างสรรค์ผลงานจึงเกิดยาก”

ปราชญ์/ ผู้รู้ด้านหัตถกรรมจักสาน ท่านที่ 2 กล่าวว่า

“งานสร้างสรรค์เป็นการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการนำมาความรู้เดิมมาผสมผสานกับความรู้ใหม่ ผ่านการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มอย่างชัดเจน ทำให้ชุมชนหัตถกรรมจักสานต้องพัฒนาความรู้อยู่ตลอดเวลา”

นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาด้านจักสาน ท่านที่ 1 กล่าวว่า

“ตั้งแต่ทำงานเกี่ยวกับงานภูมิปัญญา ตลอดระยะเวลาการทำงานจะพบว่างานภูมิปัญญา โดยเฉพาะงานจักสานเริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น ถือได้ว่าเป็นงานสร้างสรรค์อย่างหนึ่งของประเทศ ดูได้จากงานของบางเจ้าฉ่าที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปถึงต่างประเทศ ดังนั้นพวกเราจึงควรหันมาช่วยกันรักษาและส่งเสริมให้กับคนรุ่นหลังต่อไป”

นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาด้านจักสาน ท่านที่ 2 กล่าวว่า

“ความรู้ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษและนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัย ถือเป็น การสร้างสรรค์และการปรับปรุงอยู่ภายใต้การฝึกฝนและการปฏิบัติด้วยตนเอง โดยเน้นรูปแบบดั้งเดิมให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดสืบต่อไปในอนาคตและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป”

จากการวิเคราะห์ต่อยอดภูมิปัญญาในเรื่องการจัดการความรู้ที่เหตุการณ์จักสานอย่างสร้างสรรค์ ทำให้ผู้วิจัยได้พบว่า การจัดการความรู้ของเหตุการณ์จักสานนั้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันส่วนใหญ่แล้วเป็นการจัดการความรู้ที่มีมาแต่เดิม ยังไม่ค่อยมีรูปแบบที่แน่นอน แล้วแต่ว่าชุมชนไหนจะกำหนดขึ้นมาเอง แต่ละชุมชนก็จะอิงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองเอาไว้ให้คงอยู่ มีการเปลี่ยนแปลงเสริมสร้าง พัฒนาขึ้นบ้างตามบริบทของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ทำให้เกิดเป็นความรู้ใหม่ๆขึ้นตามบริบทของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Smith and McKeen (2003) ศึกษาเรื่อง The Evolution of the KM Function มีการเสนอเพิ่มเติมว่า การกำหนดความรู้ต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและมีความคิดใหม่ ๆ ในการกำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่จะสนับสนุนความสำเร็จขององค์กรได้ โดยองค์กรที่เน้นบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันและการนำความรู้ของแต่ละบุคคลมาให้ประโยชน์ ให้มากที่สุด จะเป็นการเพิ่มค่าความผูกพันต่อองค์กรได้อีกด้วย

2. การจัดอบรมเพื่อการจัดการความรู้ของชุมชนเหตุการณ์จักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

จากข้อมูลพื้นฐานการจัดการความรู้ของชุมชนเหตุการณ์จักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ที่ได้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ส่วนขาดและนำผลมาจัดลำดับความสำคัญจำเป็นต้องจัดการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ให้กับผู้สนใจ จึงได้กำหนดหัวข้อเกี่ยวกับการจัดการความรู้จักสานขึ้น โดยเชิญวิทยากร คือ กำนันสุรินทร์ นิลเลิศ กำนันตำบลบางเจ้าฉ่า ผู้เชี่ยวชาญด้านจักสานบรรยายในหัวข้อ “การจัดการความรู้ที่เหตุการณ์จักสาน” ในวันที่ 10 พฤษภาคม 2559 เวลา 9.00 - 12.30 น. ที่ชุมชนเหตุการณ์จักสานบ้านตลาดใหม่

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบก่อนและหลังอบรม แบบประเมินความพึงพอใจในการอบรม กลุ่มเป้าหมายในการอบรมประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มจักสานบางเจ้าฉ่า ก่อนการอบรมให้ผู้รับการอบรมจัดทำแบบทดสอบก่อนการอบรม (Pre-test) และหลังเสร็จสิ้นการอบรมให้ผู้รับการอบรมจัดทำแบบทดสอบหลังการอบรม (Post-test) และประเมินผลการอบรม รวมถึงมีการติดตามผลหลังการอบรม

การนำเสนอการจับอบรมความรู้ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ผลเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังอบรม และผลประเมินความพึงพอใจในการอบรม ดังนี้

ผลเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังอบรม

ผลการเปรียบเทียบความรู้ของผู้เข้าอบรมก่อนและหลังการอบรม จำนวน 30 คน โดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้ (ก่อนการอบรม-หลังการอบรม) จำนวน 1 ชุด จำนวน 20 คะแนน ผู้วิจัยทดสอบโดยใช้สถิติ Dependent Sample t-test ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 24 การเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังอบรมเกี่ยวกับการจัดการความรู้ที่ตถกรรมจักสาน

การทดสอบ	จำนวน	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	t	Sig
ก่อนการอบรม	30	20	10.72	1.853	22.95	0.000*
หลังการอบรม	30	20	15.18	1.415		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 24 พบว่าผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการอบรมเท่ากับ 10.82 และคะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมเท่ากับ 15.18 จากการทดสอบทางสถิติโดยการทดสอบค่าที่ พบว่า คะแนนความรู้หลังการอบรมสูงกว่าคะแนนความรู้ก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลประเมินความพึงพอใจหลังการอบรมการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ในชุมชนที่ตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมโดยใช้แบบสอบถาม ประกอบด้วย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และผลประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 30 คน โดยจำแนกตาม เพศ อายุ การศึกษา รายได้ และอาชีพ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่า ความถี่ (Frequency) และค่า ร้อยละ (Percentage) ผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 25

ตารางที่ 25 จำนวนและร้อยละของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n= 30)

ข้อ	สถานภาพพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
1	เพศ		
	ชาย	9	30.0
	หญิง	21	70.0
2	อายุ		
	ต่ำกว่า 20 ปี	3	10.0
	20-29 ปี	2	6.7
	30-39 ปี	4	20.0
	40-50 ปี	15	50.0
	สูงกว่า 50 ปีขึ้นไป	6	13.3
3	วุฒิการศึกษา		
	ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	24	80.0
	ปวช/ปวส/อนุปริญญา	5	16.7
	ปริญญาตรี	1	3.3
	สูงกว่าปริญญาตรี	0	0.0
4	รายได้		
	ต่ำกว่าห้าพันบาท	15	50.0
	5,000-10,000 บาท	15	50.0
	10,001-15,000 บาท	0	0.0
	สูงกว่า 15,000 บาท	0	0.0
5	อาชีพ		
	รับจ้าง	25	83
	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	2	7
	บริษัท/ทำงานส่วนตัว	3	10
	อื่นๆ	-	-

จากตารางที่ 25 พบว่าผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศชาย 9 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 เพศหญิง 21 คน คิดเป็นร้อยละ 70.0 มีอายุมากที่สุด 40-50 ปี 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมา สูงกว่า 50 ปีขึ้นไป 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 และต่ำสุด 20-29 ปี 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.7 มีวุฒิศึกษามากที่สุด ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย 24 คน คิดเป็นร้อยละ 80.0 รองลงมา ปวช/ปวส/อนุปริญญา 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7 และต่ำสุด ปริญญาตรี 1 คน คิดเป็นร้อยละ

ละ 3.3 มีรายได้มากที่สุด ต่ำกว่าห้าพันบาท และ 5,000-10,000 บาท อย่างละ 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0 และมีอาชีพมากที่สุด รับจ้าง 25 คน คิดเป็นร้อยละ 83 รองลงมาคืออาชีพ บริษัท/ทำงานส่วนตัว 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10 และน้อยสุดคืออาชีพ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม

การวิเคราะห์การประเมินความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นผู้เข้ารับการอบรม จำนวน 30 คน ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 26

ตารางที่ 26 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความพึงพอใจหลังการอบรมรายด้าน

n=30

ข้อที่	รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
	ด้านวิทยากร			
1	การเตรียมตัวและความพร้อมของวิทยากร	4.72	0.45	มากที่สุด
2	การถ่ายทอดของวิทยากร	4.36	0.48	มาก
3	ใช้ภาษาที่เหมาะสมและเข้าใจง่าย	4.34	0.47	มาก
	รวม	4.18	0.52	มาก
	ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร			
4	สถานที่ที่มีความเหมาะสม	4.60	0.49	มากที่สุด
5	ระยะเวลาในการอบรมมีความเหมาะสม	4.50	0.50	มากที่สุด
6	อาหารและเครื่องดื่มมีความเหมาะสม	4.94	0.24	มากที่สุด
	รวม	4.46	0.49	มากที่สุด
	ด้านความรู้ความเข้าใจ			
7	ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ก่อนการอบรม	1.67	0.62	น้อย
8	ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้หลังการอบรม	4.16	0.42	มาก
9	สามารถอธิบายรายละเอียดได้	4.38	0.49	มาก
	รวม	4.28	0.45	มาก
	ด้านการนำความรู้ไปใช้			
10	เนื้อหาในการอบรมเป็นความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้	4.34	0.47	มาก
11	สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่/ถ่ายทอดแก่ชุมชนได้	4.52	0.50	มากที่สุด
12	ผลของการอบรมสามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานได้	4.46	0.50	มาก
	รวม	4.27	0.15	มาก
	รวมทั้งหมด	4.45	0.31	มาก

จากตารางที่ 26 แสดงให้เห็นข้อมูลความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมหลังการอบรม โดยมีข้อมูลในแต่ละด้านที่น่าสนใจ ดังนี้

ด้านวิทยากร พบว่า ในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.31) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ ได้แก่ การเตรียมตัวและความพร้อมของวิทยากร ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.45) รองลงมาผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การถ่ายทอดของวิทยากร ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.48) และใช้ภาษาที่เหมาะสมและเข้าใจง่าย ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.47)

ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร พบว่า ในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ อาหารและเครื่องดื่มมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.94$, S.D. = 0.24) สถานที่มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.49) และระยะเวลาในการอบรมมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.50)

ด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่า ในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย 1 ข้อ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ก่อนการอบรม ($\bar{X} = 1.67$, S.D. = 0.62) นอกนั้นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ สามารถอธิบายรายละเอียดได้ ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.49) และความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้หลังการอบรม ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.42)

ด้านการนำความรู้ไปใช้ พบว่า ในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.15) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ ได้แก่ สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่/ถ่ายทอดแก่ชุมชนได้ ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.50) นอกนั้นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผลของการอบรมสามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานได้ ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.50) และเนื้อหาในการอบรมเป็นความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้ ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.47)

ตารางที่ 27 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความพึงพอใจหลังการอบรมในภาพรวมและรายด้าน

(n = 30)

ด้านที่	รายการ	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1	ด้านวิทยากร	4.11	.64	มาก
2	ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร	4.13	.81	มาก
3	ด้านความรู้ความเข้าใจ	4.05	.46	มาก
4	ด้านการนำความรู้ไปใช้	3.89	.74	มาก
รวม		4.10	.65	มาก

จากตารางที่ 27 พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจหลังการอบรมในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.65) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจในมากที่สุด ได้แก่ ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.81) รองลงมา ด้านวิทยากร ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.64) ด้านความรู้ความเข้าใจ ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.46) และน้อยสุด ด้านการนำความรู้ไปใช้ ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.74)

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

ผู้วิจัยได้สอบถามและวัดความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ในศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนจักสานบ้านตลาดใหม่ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วยผลการประเมินเชิงปริมาณและผลการประเมินเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ผลการประเมินเชิงปริมาณ

ผลการประเมินผลเชิงปริมาณ เป็นการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจของสมาชิกชุมชนจักสานบ้านตลาดใหม่ จำนวน 30 คน โดยจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา รายได้ อาชีพ ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 28

ตารางที่ 28 จำนวนและร้อยละของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n= 30)

ข้อ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1	เพศ		
	ชาย	7	23
	หญิง	23	77
2	อายุ		
	ต่ำกว่า 20 ปี	2	6
	20-29 ปี	3	10
	30-39 ปี	12	40
	40-50 ปี	10	34
	สูงกว่า 50 ปีขึ้นไป	3	10
3	การศึกษา		
	ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	20	67
	ปวช/ปวส/อนุปริญญา	5	16
	ปริญญาตรี	4	14
	สูงกว่าปริญญาตรี	1	3
4	รายได้		
	ต่ำกว่าห้าพันบาท	15	50
	5,000-10,000 บาท	12	40
	10,001-15,000 บาท	3	10
	สูงกว่า 15,000 บาท	-	-
5	อาชีพ		
	รับจ้าง	25	84
	รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	3	10
	บริษัท	2	6
	อื่นๆ	-	-

จากตารางที่ 28 พบว่า ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นสมาชิกชุมชน จักสานบ้านตลาดใหม่ จำนวน 30 คน เป็นเพศชาย 7 คน คิดเป็นร้อยละ 23 เป็นเพศหญิง 23 คน คิดเป็นร้อยละ 77 มีอายุมากที่สุดระหว่าง 30-39 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมา มีอายุระหว่าง 40-50 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 34 มีอายุระหว่าง 20-29 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10 มีอายุ สูงกว่า 50 ปีขึ้นไป จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10 และมีอายุน้อยสุด ต่ำกว่า 20

ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6 มีวุฒิการศึกษามากที่สุด ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 67 รองลงมามีวุฒิการศึกษา ปวช/ปวส/อนุปริญญา จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16 ปริญญาตรี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 14 และน้อยสุด สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3 มีรายได้มากที่สุด ต่ำกว่าห้าพันบาท จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมามีรายได้ 5,000-10,000 บาท จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 14 และน้อยที่สุดมีรายได้ 10,001-15,000 บาท จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10 และมีอาชีพมากที่สุด ได้แก่ รับจ้าง จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 84 รองลงมา รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10 และน้อยที่สุด บริษัท จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6

การวิเคราะห์การประเมินความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มจักสานบ้านตลาดใหม่ จำนวน 30 คน ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 29-30 ตารางที่ 29 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจต่อการจัดการความรู้ด้านหาความรู้ ด้านให้ความรู้ ด้านวิธีการเรียนรู้ ด้านการจัดเก็บความรู้และด้านการนำความรู้ไปใช้ รายด้านและรายข้อ

(n=30)

ข้อ	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
	ด้านหาความรู้			
1	ควรค้นหาความรู้ที่หลากหลายที่มาจากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ	4.40	.49	มาก
2	มีการหาความรู้จากบุคคลที่มีความรู้ โดยการพูดคุย ศึกษาดูงาน หรือสนทนา	4.60	.49	มากที่สุด
3	มีการศึกษาข้อมูลใหม่ๆของเหตุการณ์จกสานอย่างต่อเนื่อง	4.60	.49	มากที่สุด
4	มีการพูดคุยถึงวิธีการจักสาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในกลุ่มอยู่เสมอ	4.42	.52	มาก
	รวม	4.50	.20	มากที่สุด
	ด้านให้ความรู้			
5	จักสานมีการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นรูปแบบหรือเป็นลายลักษณ์อักษร	4.65	.48	มากที่สุด
6	จักสานเป็นความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ของคนในอดีตที่สำคัญและมีคุณค่า	4.57	.50	มากที่สุด
7	ความรู้ควรเริ่มที่ครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันแห่งแรกของทุกคน	4.42	.50	มาก
8	การถ่ายทอดความรู้ให้เหตุการณ์จกสานมีการจัดเข้าในหลักสูตร	4.57	.50	มากที่สุด
	รวม	4.55	.21	มากที่สุด

ตารางที่ 29 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจต่อการจัดการความรู้ด้านหาความรู้ ด้านให้ความรู้ ด้านวิธีการเรียนรู้ ด้านการจัดเก็บความรู้และด้านการนำความรู้ไปใช้ รายด้านและรายข้อ (ต่อ)

(n=30)

ข้อ	ข้อความ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
	ด้านวิธีการเรียนรู้			
9	จักสานควรเน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลและเป็นการสอนปฏิบัติ	4.25	.44	มาก
10	มีการส่งเสริมการทำจักสานเพื่อให้สมาชิกนำความรู้ที่อยู่ในตัวออกมาเป็นความรู้ที่อยู่ในรูปของเอกสาร	4.66	.48	มากที่สุด
11	ควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นใหม่ๆในการทำงานของสมาชิกกลุ่มจักสาน	4.25	.44	มาก
12	ควรมีการนำความรู้ที่ได้จากแหล่งต่างๆมาพัฒนาเป็นสิ่งใหม่ๆให้เกิดขึ้นในการจักสาน	4.68	.47	มากที่สุด
	รวม	4.46	.25	มาก
	ด้านจัดเก็บความรู้			
13	ท่านมีความพึงพอใจกับการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบเพราะสามารถค้นหาได้ง่ายเมื่อต้องการ	4.40	.49	มาก
14	ควรมีการบันทึกประสบการณ์และความชำนาญของสมาชิกเก็บไว้ในรูปแบบของสื่อต่างๆ เพื่อนำมาใช้ได้อีกภายหลัง	4.34	.48	มาก
15	ควรมีสมาชิกที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีอยู่ประจำในกลุ่มจักสาน	4.37	.49	มาก
16	อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดเก็บความรู้มีความทันสมัยตลอดเวลา	4.45	.50	มาก
	รวม	4.36	.17	มาก
	ด้านนำความรู้ไปใช้			
17	มีการนำความรู้ที่ได้มาต่อยอดในปัจจุบัน นำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย	4.20	.40	มาก
18	มีการสื่อสารให้สมาชิกในกลุ่มรับทราบเกี่ยวกับการจัดเก็บความรู้และวิธีการนำความรู้ออกมาใช้ด้วยเทคโนโลยีใหม่ๆที่ทันสมัย	4.60	.49	มากที่สุด
19	มีการจัดนำความรู้มาปรับเป็นแนวทางในการทำงาน นำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี	4.60	.49	มากที่สุด
20	มีการใช้องค์ความรู้สมัยใหม่มาพัฒนาต่อยอดงานจักสาน	4.48	.50	มาก
	รวม	4.47	0.18	มาก

จากตารางที่ 29 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการความรู้ด้านหาความรู้ ด้านให้ความรู้ ด้านวิธีการเรียนรู้ ด้านการจัดเก็บความรู้และด้านการนำความรู้ไปใช้ แสดงผลในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านหาความรู้ พบว่า ในภาพรวมการจัดการความรู้ที่กิจกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถาม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{x} =4.50, S.D. =.20) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ความพึง

พอใจด้านจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ดังนี้ คือ ข้อ 2 มีการหาความรู้จากบุคคลที่มีความรู้ โดยการพูดคุย ศึกษาดูงาน หรือสนทนา ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = .49) และข้อ 3 มีการศึกษาข้อมูลใหม่ๆของหัตถกรรมจักสานอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = .49) นอกนั้นอยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อ 4 มีการพูดคุยถึงวิธีการจักสาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในกลุ่มอยู่เสมอ ($\bar{x} = 4.42$, S.D. = .52) และข้อ 1 ควรค้นหาความรู้ที่หลากหลายที่มาจากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = .49)

ด้านให้ความรู้ พบว่า ในภาพรวมการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถาม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = .21) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ความพึงพอใจด้านจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ได้แก่ ข้อ 5 จักสานมีการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นรูปแบบหรือเป็นลายลักษณ์อักษร ($\bar{x} = 4.65$, S.D. = .48) ข้อ 6 จักสานเป็นความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ของคนในอดีตที่สำคัญและมีคุณค่า ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = .50) และข้อ 8 การถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมจักสานมีการจัดเข้าในหลักสูตร ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = .50) และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดหนึ่งข้อ ได้แก่ ข้อ 7 ความรู้ควรเริ่มที่ครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันแห่งแรกของทุกคน ($\bar{x} = 4.42$, S.D. = .50)

ด้านวิธีการเรียนรู้ พบว่า ในภาพรวมการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถาม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = .25) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ความพึงพอใจด้านจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อ 12 ควรมีการนำความรู้ที่ได้จากแหล่งต่างๆ มาพัฒนาเป็นสิ่งใหม่ๆให้เกิดขึ้นในการจักสาน ($\bar{x} = 4.68$, S.D. = .47) และข้อ 10 มีการส่งเสริมการทำจักสานเพื่อให้สมาชิกนำความรู้ที่อยู่ในตัวออกมาเป็นความรู้ที่อยู่ในรูปของเอกสาร ($\bar{x} = 4.66$, S.D. = .48) นอกนั้นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ได้แก่ ข้อ 9 จักสานควรเน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลและเป็นการสอนปฏิบัติ ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = .48) และข้อ 11 ควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นใหม่ๆในการทำงานของสมาชิกกลุ่มจักสาน ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = .48)

ด้านจัดเก็บความรู้ พบว่า ในภาพรวมการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถาม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.36$, S.D. = .17) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ความพึงพอใจด้านจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อ 16 อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดเก็บความรู้มีความทันสมัยตลอดเวลา ($\bar{x} = 4.45$, S.D. = .50) ข้อ 13 ท่านมีความพึงพอใจกับการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็น

ระบบเพราะสามารถค้นหาได้ง่ายเมื่อต้องการ ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = .49) ข้อ 15 ควรมีสมาชิกที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีอยู่ประจำในกลุ่มจักสาน ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = .49) และข้อ 14 ควรมีการบันทึกประสบการณ์และความชำนาญของสมาชิกเก็บไว้ในรูปแบบของสื่อต่างๆ เพื่อนำมาใช้ได้อีกภายหลัง ($\bar{x} = 4.34$, S.D. = .48)

ด้านการนำความรู้ไปใช้ พบว่า ในภาพรวมการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถาม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = .18) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ความพึงพอใจด้านจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ได้แก่ ข้อ 18 มีการสื่อสารให้สมาชิกในกลุ่มรับทราบเกี่ยวกับการจัดเก็บความรู้และวิธีการนำความรู้ออกมาใช้ด้วยเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ทันสมัย ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = .49) และข้อ 19 มีการจัดนำความรู้มาปรับเป็นแนวทางในการทำงาน นำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = .49) นอกนั้นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อ 20 มีการใช้องค์ความรู้สมัยใหม่มาพัฒนาต่อยอดงานจักสาน ($\bar{x} = 4.48$, S.D. = .50) และข้อ 17 มีการนำความรู้ที่ได้มาต่อยอดในปัจจุบัน นำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = .40)

ตารางที่ 30 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจต่อการจัดการความรู้โดยรวมและรายด้าน

(n = 30)

ข้อที่	รายการ	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1.	ด้านการหาความรู้	4.50	0.20	มากที่สุด
2.	ด้านการให้ความรู้	4.55	0.21	มากที่สุด
3.	ด้านวิธีการเรียนรู้	4.46	0.25	มาก
4.	ด้านการจัดเก็บความรู้	4.36	0.17	มาก
5.	ด้านการนำความรู้ไปใช้	4.47	0.18	มาก
	รวม	5.59	0.13	มากที่สุด

จากตารางที่ 30 พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานในภาพรวม สมาชิกมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.59$, S.D. = 0.13) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า สมาชิกมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้ความรู้ ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.21) และด้านการหาความรู้ ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.20) นอกนั้นอยู่ในระดับมากทุก

ด้าน ได้แก่ ด้านการนำความรู้ไปใช้ ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.18) ด้านวิธีการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.25) และด้านการจัดเก็บความรู้ ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.17)

2. ผลการประเมินเชิงคุณภาพ

สำหรับผลการประเมินเชิงคุณภาพเป็นการถอดบทเรียนสรุปผล (After action review: AAR) ข้อเสนอแนะและสิ่งที่ได้เรียนรู้จากงานวิจัยในพื้นที่ การประชุมผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์รูปแบบ การอบรม พบว่า

การดำเนินการวิจัยหลังจากได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ปรากฏด้าน หัตถกรรมจักสาน นักท่องเที่ยวไทย/ ต่างประเทศ ผู้รู้ด้านการจัดการความรู้ มาในช่วงหนึ่ง การประชุมผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์รูปแบบ การอบรมในพื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการถอดบทเรียน เพื่อให้เห็นบทเรียนในรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ดังนี้

1. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) พบว่า

1.1 ภาพรวมของการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาจักสาน พบว่า หัตถกรรมงานจักสานนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อสร้างผลประโยชน์ร่วมกันจากนั้นจะช่วยส่งเสริมความรู้สู่ท้องถิ่น โดยมีภาครัฐให้ความร่วมมือในการเผยแพร่ความรู้ในวงกว้าง ซึ่งในการเผยแพร่ภูมิปัญญาจักสานอาจจะอยู่ในรูปแบบการสาธิตงานหัตถกรรมประกอบการบรรยายและให้ผู้ที่สนใจในงานหัตถกรรมฝึกปฏิบัติจริงและสิ่งสำคัญที่สุดก็คือ อยากให้คนรุ่นหลังที่เป็นเยาวชนเห็นคุณค่าของงานจักสานและอยากจะทำให้สืบทอดต่อไป ที่ประชุมเห็นว่าควรมีการส่งเสริม หรือให้การสนับสนุน ให้ความรู้กับกับกลุ่มจักสาน ดังที่ ผู้เชี่ยวชาญด้านจักสาน กล่าวว่า

“จักสานหวายบ้านตลาดใหม่ เดิม ชาวบ้านตำบลตลาดใหม่มีอาชีพทำนา เมื่อว่างเว้นจากฤดูทำนา ชาวบ้านมักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยการนำหวายไม้ไผ่และใบลานมาสาน ตะกร้า กระบุง ชะลอม ฯลฯ โดยมีมุ่งผลิตภาชนะดังกล่าว สำหรับใช้ภายในครัวเรือน แต่ในปัจจุบันชาวบ้านไม่ค่อยมีเวลาได้จักสานเครื่องใช้ไม้สอยด้วยตัวเอง จึงหันมาซื้อเครื่องจักสานที่มีจำหน่ายในท้องตลาดมาใช้ในครัวเรือนแทน กศน. อำเภอวิเศษชัยชาญ เล็งเห็นความสำคัญของงานหัตถกรรมในชุมชนท้องถิ่น จึงได้จัดกิจกรรมการฝึกอบรมให้ความรู้ในการสร้างงาน สร้างอาชีพ ภายในตำบลตลาดใหม่ โดยเปิดรับผู้สนใจเข้ามารวมกลุ่มฝึกสอนทักษะอาชีพด้านการจักสาน กศน. อำเภอวิเศษชัยชาญ ได้สนับสนุนงบประมาณด้านการจัดซื้อวัตถุดิบ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ โดยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านงานจักสานในท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรผู้สอนให้กับชาวบ้านในตำบลตลาดใหม่ ”

(ผู้เชี่ยวชาญด้านจักสานท่านที่ 1, 10 พฤษภาคม 2559)

นอกจากนี้ ศูนย์ฝึกออาชีพชุมชนจักษุสถานบ้านตลาดใหม่ กศน. อำเภอวิเศษชัยชาญ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ฝึกออาชีพฯ แห่งนี้ พร้อมกับเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สินค้าของชุมชนจักษุสถานบ้านตลาดใหม่ ให้เป็นที่รู้จักของผู้ซื้อทุกระดับ พร้อมนำสินค้าออกแสดงและจำหน่ายตามศูนย์ราชการต่างๆ เว็บไซต์ไทยตำบล.คอม ทำให้ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานของชุมชนแห่งนี้เป็นที่สนใจของผู้ซื้อจำนวนมาก มียอดผลิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีตลาดรองรับที่แน่นอน ซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้าขาประจำ ลูกค้าใหม่ ตลาดภายในจังหวัด ตลาดภูมิภาค และลูกค้าตลาดส่งออกด้วย

1.2 งานจักสานเป็นงานฝีมือที่อาศัยเรียนรู้จากการสืบทอดกันภายในครอบครัว จากปู่ ย่า ตา ยาย สอนลูกหลานให้รู้วิธีการจักสาน อาทิ ให้ช่วยผ่าไม้ไผ่ จักตอก และหัดสาน เล็กๆ น้อยๆ จนเกิดความชำนาญ แต่คนรุ่นหลังๆ ไม่ค่อยสนใจงานประเภทนี้มากนัก ส่วนใหญ่ไปทำงานโรงงานกันหมด จึงควรมีการอบรมให้เกิดการเรียนรู้เกิดขึ้น ดังคำกล่าวของผู้เชี่ยวชาญด้านจักสาน กล่าวว่า

“เครื่องจักสาน ถือได้ว่าเป็นแขนงหนึ่งในงานหัตถกรรม แม้ทุกวันนี้จะมีเครื่องมือเครื่องใช้ ที่ทำจากโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น แต่ก็ยังมีเครื่องมือเครื่องใช้หลายชนิด ที่ไม่สามารถมาใช้แทนเครื่องจักสานได้ เช่น เครื่องจักสานประเภทก่องข้าวที่กล่าวแล้ว ไม่มีภาชนะอื่นใดใส่ข้าวเหนียวหนึ่งได้ดีเท่าก่องข้าว และกระดืบที่สานด้วยไม้ไผ่ ไม่มีเครื่องจับปลาที่ ทำด้วยวัสดุดีบอย่างอื่นมาแทนที่ ลอบ ไซ ลุ่ม ที่ สานด้วยไม้ไผ่ได้ สิ่งเหล่านี้ แสดงให้เห็นคุณลักษณะ พิเศษของเครื่องจักสานที่มีคุณค่าในตัวเอง ยากที่ จะใช้งานหัตถกรรมและอุตสาหกรรมอย่างอื่น ทดแทนได้”

(ผู้เชี่ยวชาญด้านจักสานท่านที่ 2, 10 พฤษภาคม 2559)

1.3 เพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนและเพื่อปลูกจิตสำนึกความหวงแหนในมรดกวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งเป็นการจัดการรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตของชุมชนอันจะนำไปสู่รากฐานการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ดังนั้นควรมีการทำบันทึกเก็บไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ ดังคำกล่าวของผู้นำกลุ่มจักสานหันสัง กล่าวว่า

“เห็นว่าเราควรอนุรักษ์เครื่องจักสานให้เยาวชนรุ่นหลังได้ทำเป็น ได้สืบสานประเพณี วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาของคนไทย จึงได้เปิดบ้านสอนนักเรียนในจังหวัด และใกล้เคียงที่สนใจจะสืบทอดงานหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่เป็นผลิตภัณฑ์ ให้ได้เข้าเรียนรู้ ฝึกทักษะ เพื่อสืบสานภูมิปัญญาจักสาน และสร้างรายได้ในครอบครัวได้ด้วยเหตุนี้ จึงควรมีการจัดทำเรื่องราวเกี่ยวกับงานจักสานให้เป็นลายลักษณ์อักษร ปัจจุบันได้มีนักเรียนกลุ่มศิลปะประดิษฐ์ สาระ การงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี จากโรงเรียนในจังหวัด ได้รวมกลุ่มกันมาศึกษาเรียนรู้ งานหัตถกรรมด้านการจักสาน งานฝีมือแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่ก่อนหน้านั้นเคยแพร่หลาย

แต่ปัจจุบันมีให้เห็นไม่มากนัก และเด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสำคัญงานทางด้านหัตถกรรมมากนัก”

(ผู้นำกลุ่มจักสานหันสัง, 10 พฤษภาคม 2559)

2. การสนับสนุนการส่งเสริมด้านหัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์ ต้องการให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนหัตถกรรมจักสานอย่างจริงจังไม่ใช่แค่จะรอจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนเท่านั้น โดยเริ่มจากครอบครัวสอนลูกหลานให้รู้จักเครื่องใช้ในครัวเรือนที่ทำมาจากไม้ไผ่บอกความสำคัญปลูกฝังให้ลูกหลานได้รู้ถึงประโยชน์และคุณค่า เครื่องจักสานไทยในภาคต่างๆ นั้นมีมากมายหลายชนิดและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่แตกต่างกันไป ลักษณะเฉพาะถิ่นของเครื่องจักสานเหล่านั้น สะท้อนให้เห็นสภาพภูมิศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น สภาพ การดำรงชีวิต ขนบประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนจนถึงการนับถือศาสนาของกลุ่มชนที่ผลิตเครื่องจักสาน เครื่องจักสานจึงเป็นศิลปหัตถกรรมมีคุณค่าในฐานะที่เป็นหลักฐานทางประวัติ ศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ได้ดีอย่างหนึ่ง รูปแบบของเครื่องจักสานมีความเรียบง่าย มีความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย สะอาดไม่มีเส้นขน เสี้ยน ผุพัง ราว ร่องรอยตำหนิใดๆ ดูแลรักษาง่าย ไม่เป็นพิษหรือทำลาย มีความแข็งแรงคงทน รูปทรง มีลักษณะทางด้านรูปทรงที่สม่ำเสมอ ไม่บิดเบี้ยวเอนเอียง ดูแล้วมันคงแข็งแรง ขนาดผลิตภัณฑ์มีขนาดที่สมมาตร สมสัดส่วน เหมาะสมกับการใช้งานจริง ดังคำกล่าวของผู้นำกลุ่มจักสานตลาดใหม่ กล่าวว่

“ปี 2528 ชาวบ้านตำบลตลาดใหม่ประมาณ 20 คน ได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอาชีพ เพื่อเป็นการสร้างงานและเสริมสร้างรายได้แก่ครอบครัว รวมทั้งร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเรียกชื่อกลุ่มว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจักสานบ้านตลาดใหม่ ต่อมาได้มีหน่วยงานราชการได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือหลายด้านทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณ การฝึกอบรม เสริมทักษะการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย จนสามารถส่งผลิตภัณฑ์เข้าประกวด ได้รับรางวัลมากมาย และได้รับการยกระดับเป็นผลิตภัณฑ์โอท็อปของจังหวัดและระดับประเทศในเวลาต่อมา สินค้าของชุมชนแห่งนี้ เป็นประเภทงานจักสานหวาย และไม่ไผ่หลายรูปแบบ เช่น กระเป๋าถือสตรี กระเป๋าสตรีขอบทอง บ้านน้ำชา ตะกร้าหิ้ว ใยมไฟ ตะกร้อ และของชำร่วยประเภทต่างๆ”

(จิตติพัทธ์ รวยทรัพย์, 10 พฤษภาคม 2559)

3. ผลการปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ ภายหลังจากนำรูปแบบไปทดลองใช้โดยการขับเคลื่อนการจัดการความรู้ในชุมชนบ้านตลาดใหม่ ที่ประชุมเห็นว่าภาพรวมของรูปแบบ “RISC

Model” อยู่ในเกณฑ์ดี ครอบคลุมในทุกประเด็น มีความเหมาะสมเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยรูปแบบมีความสมบูรณ์ครบถ้วน ไม่ต้องแก้ไขส่วนใดเพิ่มเติม ดังคำกล่าวของ ผู้นำชุมชนจักสานบางเจ้าฉ่า ที่กล่าวว่า

“การจัดการความรู้เป็นพลวัตไม่หยุดนิ่งปรับเปลี่ยนตลอดเวลา มีความเชื่อมโยงมีการสะสม สั่งสมความรู้มาแต่ในอดีตมีการกระจายความรู้มีการถ่ายทอดความรู้และมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในการพัฒนาการสังคม”

(สุรินทร์ นิลเลิศ, 10 พฤษภาคม 2559)

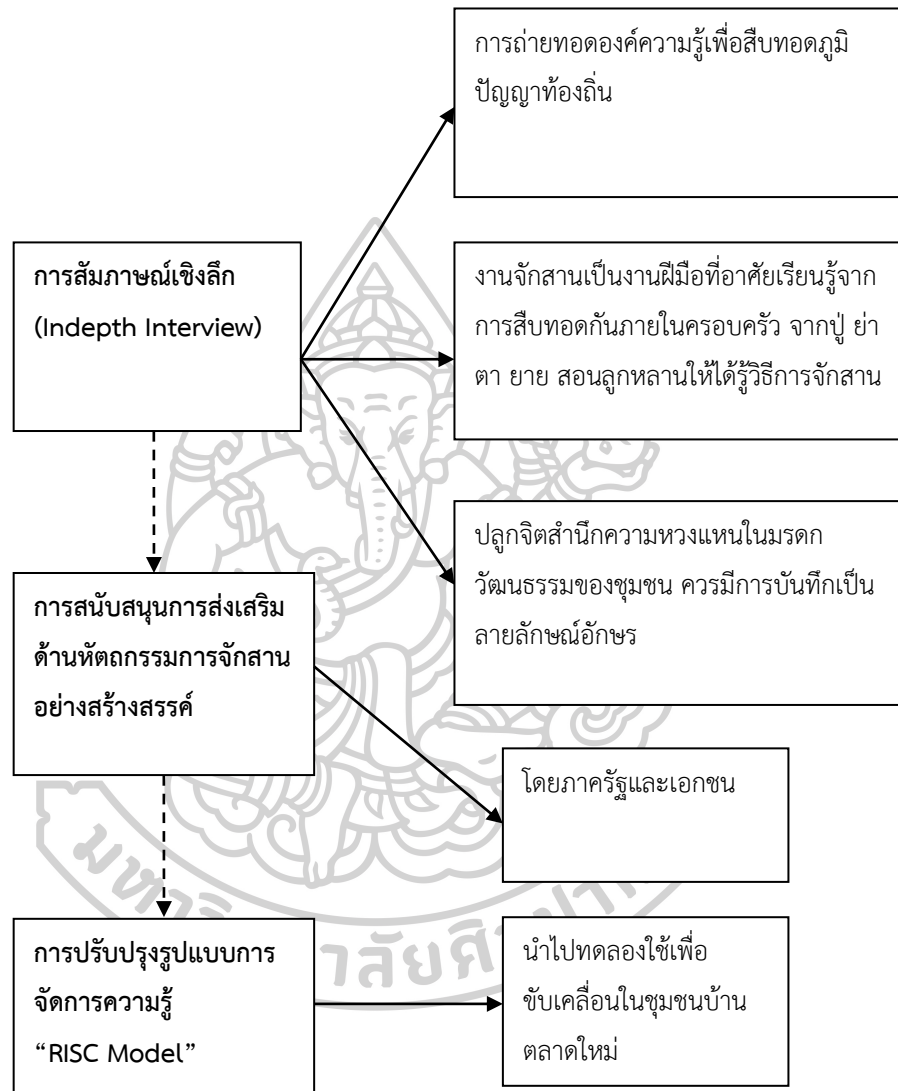
นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญด้านจักสานยังกล่าวเสริมว่า

“RISC Model มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ครอบคลุมทุกประเด็น มีความสมบูรณ์ครบถ้วน แต่จะทำให้สำเร็จและสมบูรณ์ได้ พวกเราต้องช่วยกันทำให้โมเดลนี้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทุกฝ่าย”

(ผู้เชี่ยวชาญด้านจักสานท่านที่ 1, 10 พฤษภาคม 2559)

ผู้วิจัยได้สรุปผลการประเมินเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview)
 ดังแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 สรุปผลการประเมินเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ด้วยการศึกษเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) ซึ่งประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ร่วมกับการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบท ปัจจัย สภาพการณ์การจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง 3) เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสภาพทั่วไปของหัตถกรรมจักสาน

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสภาพทั่วไปของหัตถกรรมจักสาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร ตำราวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจากแบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม บริบทพื้นที่ต้นแบบ และการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อกำหนดนิยาม องค์ประกอบของรูปแบบและการนำไปใช้ได้จริง พบว่า

1. ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสภาพทั่วไปของหัตถกรรมจักสาน

1.1 ศึกษาแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของชุมชนต้นแบบ 2 ชุมชน

พบว่า

1.1.1 ด้านการหาความรู้การถ่ายทอด ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

1.1.2 ด้านการให้ความรู้วิธีการถ่ายทอดเน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลหรือตัวต่อ

ตัว และเป็นการสอน สาดิตให้ดู

1.1.3 ด้านวิธีการเรียนรู้ เป็นการสอนควบคู่กับการบอกเล่า และมีการซักถามเมื่อไม่เข้าใจการสอนเป็นการปฏิบัติที่ผู้ถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมเครื่องจักสานได้บอกก่อนที่จะสอนให้ลงมือปฏิบัติ

1.1.4 ด้านการจัดเก็บความรู้ มีการบูรณาการจัดเก็บความรู้ไว้ในรูปแบบของสื่อต่างๆ

1.1.5 ด้านการนำความรู้ไปใช้ ใช้สื่อในการถ่ายทอดความรู้

1.2 ข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) นักท่องเที่ยว

พบว่าการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.13) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อคำถามส่วนใหญ่มีค่าอยู่ในระดับมาก 18 ข้อ ข้อที่มีค่าสูงที่สุด ได้แก่ ข้อ 1) ท่านให้ความสนใจงานหัตถกรรมจักสาน ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.49) ข้อ 4) ถ่ายทอดหัตถกรรมเครื่องจักสานควรเน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลและเป็นการสอนปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.49) ข้อ 6) การให้ความรู้ควรเริ่มที่ครอบครัว โรงเรียน สังคมและประเทศ ที่ควรร่วมมือสร้างความตระหนักในการคงไว้ซึ่งภูมิปัญญา ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.49) ข้อ 7) เครื่องจักสานสะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนและท้องถิ่นของภาคกลาง ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.49) ข้อ 8) การสนับสนุนให้มีผู้ใช้ผลิตภัณฑ์จักสานมากยิ่งขึ้น ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.49) ข้อ 9) รูปแบบของผลิตภัณฑ์ของฝากควรเล็ก ราคาถูกและควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีสีสันต่างๆ มากขึ้น ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.49) ข้อ 10) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานสามารถแก้วิกฤตให้กับสังคมท้องถิ่นได้ ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.49) ข้อ 17) การจัดการความรู้ที่เป็นต้นแบบของจักสานมีการพัฒนาให้มีสิ่งใหม่ๆ เช่น ลวดลายเกิดขึ้นเสมอ ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.49) และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ ได้แก่ ข้อ 5) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ของคนในอดีตที่มีคุณค่า ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.34) และข้อ 20) การจัดเก็บความรู้ควรเก็บไว้ในสื่อต่างๆ แทนที่เก็บไว้ในตัวบุคคล ($\bar{X} = 4.92$, S.D. = 0.26)

1.3 ข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) กลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการจักสาน

พบว่าระดับความสนใจการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = .029) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สภาพการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มเป้าหมายผู้ประกอบการรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อ 2 ด้านให้ความรู้ ($\bar{x} = 4.61$, S.D. = .233) ข้อ 1 ด้านหาความรู้ ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = .200) และข้อ 5 ด้านนำความรู้ไปใช้ ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = .189) นอกนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ใน

ระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อ 3 ด้านวิธีการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.49$, S.D. = .244) และข้อ 4 ด้านการจัดเก็บความรู้ ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = .237)

1.4 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประชาชน ชาวบ้าน

ด้านหาความรู้ พบว่า เป็นลักษณะที่เรียกว่า “ครูพักลักจำ” เป็นการถ่ายทอดความรู้แบบรุ่นสู่รุ่น เช่น มีคุณยายเป็นคนสอนให้ทำ มีบิดาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ หรือมีความสนใจ แอบดูผู้ใหญ่ในบ้านสานเครื่องใช้ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นการหาความรู้ด้วยตัวเอง จำแล้วนำมาหัดสานเอง นอกจากนี้ยังฝึกการจักสานจากปราชญ์นอกพื้นที่อีกด้วย

ด้านให้ความรู้ พบว่า ครูภูมิปัญญาคอยถ่ายทอดวิชาการจักสานให้กับคนที่ต้องการเรียนรู้ นักท่องเที่ยว นักเรียนและประชาชนที่ต้องการจะเรียนรู้ เป็นการสอนแบบตัวต่อตัว โดยเปิดให้มีการสอนที่บ้านในตอนเย็น ตอนกลางวันบางวันมีเข้าไปสอนนักเรียนในโรงเรียน นอกจากนี้ทดลองสานเองโดยดูตามตัวอย่างที่ซื้อมาจากตลาด การถ่ายทอดแบบรุ่นสู่รุ่น เริ่มมีแบบแผน โดยมีผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเป็นคนถ่ายทอด สอนให้กับผู้ที่มีใจรัก เน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลและเป็นการสอนปฏิบัติ

ด้านวิธีการเรียนรู้ พบว่า มีการจัดหาครูเข้าไปสอนให้กับเยาวชนในสถานศึกษาเพื่อที่เด็กจะได้เรียนรู้ความเป็นมาของการจักสานว่ามีมาคู่กับคนไทยมาตั้งแต่เกิด เป็นการถ่ายทอดอย่างมีหลักการ สอนตัวต่อตัวและเป็นหมู่คณะ สอนแบบการสาธิตให้ดู ถ่ายทอดความรู้โดยการสอนตัวต่อตัวที่บ้าน และสอนแบบเป็นกลุ่มให้กับนักเรียน การถ่ายทอดความรู้เริ่มมีแบบแผน มีกระบวนการเกิดขึ้น มีการใช้วัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการทำหัตถกรรมเครื่องจักสานสอนและสาธิตให้ อาศัยวิธีการฝึกหัดและบอกเล่าซึ่งไม่เป็นระบบในการบันทึก เป็นการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษโดยฝึกหัดบุตรหลานให้จักสานจนเกิดความชำนาญและทำต่อกันมาจนกลายเป็นอาชีพและต้องใช้เวลาในการปฏิบัติ

ด้านจัดเก็บความรู้ พบว่า มีการจัดเก็บความรู้โดยตัวบุคคล มีถ่ายทอดให้กับลูกหลาน แต่ยังไม่มีการบันทึกเป็นเอกสาร เป็นการบอกเล่า ดังนั้นจึงสอนคนให้มากขึ้น เมื่อสอนมากขึ้นความรู้ได้ไม่สูญหายไปจากชีวิตประจำวัน จัดเก็บความรู้โดยตัวบุคคลเป็นความรู้ที่ฝังลึก (Tacit Knowledge) ยังไม่มีการจดบันทึกหรือเก็บไว้ตามสื่อต่างๆ เช่น ฐานข้อมูล ซีดี ต่อมาเริ่มมีการจดบันทึกในรูปของสมุดบันทึก เริ่มจัดเก็บแบบมีแบบแผน มีการบันทึก

ด้านนำความรู้ไปใช้ พบว่า มีการนำความรู้ไปใช้โดยถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนและนักท่องเที่ยวสนับสนุนเปิดเป็นแหล่งเรียนรู้ สาธิตการจักสาน เข้าไปสอนในสถานศึกษา จัดให้มีกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติจริง การจัดให้มีการอบรมแก่เยาวชนในหมู่บ้าน นำความรู้ไปเผยแพร่ให้กับนักเรียนหรือผู้ที่อยากรู้อย่างสม่ำเสมอ มีการต่อยอดโดยนำความรู้ไปเผยแพร่ให้กับ

สมาชิกในหมู่บ้านและเพื่อนบ้าน มีนักท่องเที่ยวยที่สนใจมาเรียนรู้ ออกสอนให้ความรู้ในหลายอำเภอ นำไปต่อยอดการจักสาน มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือหาความรู้ภูมิปัญญามาสานต่อบรรยายให้กับชุมชนอื่นฟัง เป็นการสืบทอดฝีมือแบบสืบทอดกันในระบบครอบครัวมีการต่อยอดโดยการผลิตเพื่อขายทำให้เกิดรายได้แก่ชุมชน มีการอบรม ถ่ายทอดให้กับชุมชน โรงเรียน วัด และสถานที่สำคัญ ๆ ของภาครัฐและเอกชนเป็นแหล่งเรียนรู้งานหัตถกรรมสาขาต่าง ๆ การจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ผลงานและงานหัตถกรรม ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์

1.5 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการ

ความรู้

พบว่า ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก มีความเห็นใกล้เคียงกันในเรื่องการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสาน มีการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้ เป็นการถ่ายทอดแบบรุ่นสู่รุ่น เป็นการปฏิบัติมากกว่าที่จะเรียนรู้จากหนังสือ เป็นความรู้ที่เกิดจากการสอนกันเอง สอนกันแบบตัวต่อตัว มีบางครั้งที่ได้จัดนำวิทยากรมาสอนให้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านการคิดให้หลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ รูปแบบการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นรูปแบบที่สั้นๆ เข้าใจง่าย เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะมาเรียนรู้ ควรทำสื่อการสอนเป็นแผ่นพับหรือวิดีโอให้กับผู้ที่สนใจได้นำกลับไปเรียนรู้เองที่บ้าน การจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการส่งเสริม การสร้าง การแลกเปลี่ยน มีการการพัฒนาความรู้ใหม่ทั้งที่เป็นความรู้ที่ชัดเจนและความรู้ฝังลึก เมื่อกล่าวถึงการช่วยเหลือ ก็ควรจะมีการซ่อมแซม ในส่วนที่ขาดโดยการสนับสนุนต้องเกิดจากความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีความจริงใจในการร่วมมือกันอย่างบูรณาการเพื่อช่วยพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยควรเริ่มพัฒนาจากการสร้างแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่นตั้งใจของกลุ่มจักสาน อบรมให้ความรู้และประสานแหล่งเงินทุน ต้นทุนต่ำ เพื่อสร้างความแข็งแกร่งในการแข่งขันในตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.6 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

สภาพทั่วไปของหัตถกรรมการจักสานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า หัตถกรรมจักสานมีความจำเป็นต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้พื้นบ้าน ที่ทำขึ้นจากวัสดุพื้นบ้าน หัตถกรรมจักสานบางอย่างอาจมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และวิธีการผลิตตลอดจนการใช้วัสดุไปบ้างเพื่อให้สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของสังคม และชีวิตปัจจุบัน

ความต้องการเกี่ยวกับการจัดการความรู้หัตถกรรมการจักสาน พบว่า ความรู้ในการถ่ายทอด ส่วนใหญ่เป็นการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นไม่มีการจดบันทึก ควรมีการสร้างรูปแบบการถ่ายทอดที่เป็นลายลักษณ์อักษรและการถ่ายทอดความรู้ควรมีขั้นตอนในการถ่ายทอดให้ชัดเจน

การสนับสนุนการส่งเสริมด้านหัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์ พบว่า จักสานไม่เป็นที่รู้จักของกลุ่มผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ต้องมีการนำเสนองานจักสานในรูปแบบต่างๆ เช่น การโฆษณา การจัดงานแสดงสินค้า เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีการออกแบบเครื่องหมายการค้าให้โดดเด่นและจดจำได้ง่าย และสะดวกแก่ผู้พบเห็น จุดมุ่งหมายในการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากการทำเพื่อประโยชน์ใช้สอยในครัวเรือน เป็นหัตถกรรมประยุกต์โดยตัดแปลงให้ก้าวหน้าตามกาลสมัยและผลิตให้ได้ปริมาณมากเป็นไปตามความต้องการของท้องตลาด และผลิตภัณฑ์จักสานที่มีขึ้นใหญ่ ราคาแพง ควรทำชิ้นเล็กๆที่มีราคาถูกลง เช่น ทำเป็นของฝาก เป็นต้น

2. การศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบช่วยทำให้ชุมชนจักสานมีการพัฒนาต่อยอดมากขึ้น รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ศึกษาตามกรอบแนวคิดภายใต้การผสมผสานของรูปแบบการจัดการความรู้ของ Marquardt (1996), Mckeen and Smith (2003), Nonaka and Takeuchi (1994), Trapp (1999) โดยรูปแบบที่ศึกษาขึ้นนี้มีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ คือ “RISC Model” ได้แก่ การซ่อมแซม (Repair) การสอดแทรก (Interpolation) การส่งเสริม (Support) และการสร้างสรรค์ (Creativity)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาเป็นการสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

1. ที่มาของรูปแบบ “RISC Model” ผู้วิจัยศึกษาและออกแบบรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ตามหลักการและแนวคิดของ Kruse (2008: 1) Dick and Carey (2005:1-8) Joyce and Weil (2009: 9) โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1.1 R: Repair (ซ่อมแซม) หมายถึง เป็นการแก้ไขปรับปรุง เพิ่มเติมของที่ชำรุดให้กลับคืนสู่สภาพเดิม

1.2 I: Interpolation (สอดแทรก) หมายถึง การให้หรือแทรกใส่สิ่งต่างๆที่ตั้งใจใส่ไว้ควบคู่กับสาระความรู้ในการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสาน

1.3 S: Support (ส่งเสริม) หมายถึง เป็นการเกื้อหนุน ช่วยเหลือสนับสนุนให้ดีขึ้น

1.4 C: Creativity (สร้างสรรค์) หมายถึง การที่บุคคลสร้างสรรค์ “สิ่งใหม่” เช่น ผลผลิต การแก้ปัญหา นวัตกรรม หรืองานศิลปะ ฯลฯ ซึ่งมีคุณค่า

2. การรับรองโดยการตรวจสอบร่างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.14) เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านการซ่อมแซม ($\bar{X} = 4.95$, S.D. = 0.11) รองลงมาด้านการสอดแทรก ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.25) และด้านการสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.17) และด้านที่ต่ำที่สุด คือ ด้านส่งเสริม ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.20)

ส่วนคำถามปลายเปิดมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่มีต่อรูปแบบฯ นั้นทางผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสม รวมถึงการนำไปใช้ได้จริง เนื่องจากบ่งบอรายละเอียดของแต่ละส่วนมีหลักการ วัตถุประสงค์ และโครงสร้างของรูปแบบ และผลที่จะได้จากรูปแบบมีความชัดเจนและสอดคล้อง

ดังนั้นผลการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือการวิจัย เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางและรับรองรูปแบบด้วยการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ ฯ ซึ่งมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = .14) จึงเห็นได้ว่ารูปแบบดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการทดลองต่อไปได้ ขั้นตอนนี้จึงตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

1. การประชุมผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์รูปแบบ

พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ประกอบด้วย 5 ชั้น ได้แก่ 1) หาความรู้ 2) ให้ความรู้ 3) วิธีการเรียนรู้ 4) การจัดเก็บความรู้ และ 5) การนำความรู้ไปใช้ แต่ละชั้นประกอบด้วย 4 ด้าน โดยมีรายละเอียดตามองค์ประกอบ ดังนี้

ด้านการซ่อมแซม

งานจักสานไม่ใช่เป็นงานศิลปะอย่างหนึ่งเพราะจะต้องสร้างงานที่ออกมาจากจิตใจที่รักในงานสร้างสรรค์ จรรโลงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมในท้องถิ่น แสดงถึงวิถีชีวิตของคนแต่ละท้องถิ่นไว้ ทำให้รู้ว่าการที่ทำงานที่ออกมาชิ้นมาจากที่ใด ดังนั้นเมื่อกลุ่มหัตถกรรมจักสานกลุ่มใดที่ขาดก็จะต้องมีการทำการซ่อมแซมให้สมบูรณ์อย่างสม่ำเสมอ

ด้านการสอดแทรก

การสอดแทรกความรู้หัตถกรรมจักสาน จากการลงพื้นที่ผู้วิจัยได้พบว่า ความรู้ด้านหัตถกรรมจักสานในบางพื้นที่ยังไม่มี การสอดแทรกความรู้ให้กับชุมชนมากนักหรือแทบจะไม่เห็นความสำคัญเลย ดังนั้นจึงควรมีการสอดแทรกความรู้โดยการนำความรู้เดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับปรุงและพัฒนาให้ความรู้แก่ชุมชน

ด้านการส่งเสริม

แม้ว่างานหัตถกรรมจักสานจะมีพัฒนาการอย่าง คือ กระบวนการจักสาน มีเทคนิค และวิธีการทำที่ยุ่งยากสลับซับซ้อนสิ้นเปลืองเวลา และต้นทุนสูง หรืออาจกล่าวได้ว่าช่างจักสานที่ดีต้องมีทั้งทักษะทางศิลปะและมีความรู้ความเข้าใจในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ประกอบกันจึงจะทำให้งานหัตถกรรมจักสานมีความสมบูรณ์ถูกต้องและตอบสนองประโยชน์ใช้สอยของผู้ใช้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการสืบทอดและการสืบค้นข้อมูลงานหัตถกรรมจักสานในปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะงานหัตถกรรมจักสานที่ยังคงใช้กระบวนการผลิตและรูปแบบตามประเพณีนิยมแบบโบราณ ซึ่งนับวันกำลังลดน้อยลงไปทุกขณะ ทั้งนี้เพราะขาดการสืบทอดจากคนรุ่นใหม่ ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ในขณะที่ประชาชนบางส่วนนิยมบริโภคผลิตภัณฑ์ที่หาซื้อได้ง่ายราคาถูก และภูมิปัญญาของบรรพชนในอดีตที่สั่งสมสืบทอดกันมายาวนาน

ด้านการสร้างสรรค์

เครื่องจักสานมีคุณค่าทางเศรษฐกิจต่อตนเองและชุมชน เนื่องจากเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ และในบางพื้นที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของชุมชน นอกจากนี้เครื่องจักสานยังมีคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ด้วย เนื่องจากวัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่มอาชีพเครื่องจักสานภายในชุมชนไม่ได้มองทางด้านเศรษฐกิจ แต่เพียงด้านเดียว ชุมชนยังเอาแนวความคิดสร้างสรรค์มาใช้ในการจัดการ และแนวทางการจัดการให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่พยายามส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรมที่มีอยู่ดั้งเดิมและมีการนำเอาทรัพยากรนั้นมาต่อยอดโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชนที่มีอยู่จนเกิดผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัย แม้วันเวลาจะผ่านไปก็ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ รวมไปถึงการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตให้มีความทนทานและรวดเร็วขึ้น และนอกจากนั้นได้มีการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาต่อยอดแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆอีกด้วย

2. การจัดอบรมเพื่อการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

พบว่าผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการอบรมเท่ากับ 10.82 และคะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมเท่ากับ 15.18 จากการทดสอบทางสถิติโดยการทดสอบค่าที พบว่า คะแนนความรู้หลังการอบรมสูงกว่าคะแนนความรู้ก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลประเมินความพึงพอใจหลังการอบรมการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ในชุมชนหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า

พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจหลังการอบรมในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.65) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจในมากที่สุด ได้แก่ ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.81) รองลงมา ด้านวิทยากร ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.64) ด้านความรู้ความเข้าใจ ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.46) และน้อยสุด ด้านการนำความรู้ไปใช้ ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.74)

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

ผู้วิจัยได้สอบถามและวัดความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ในศูนย์ฝึกออาชีพชุมชนจักสานบ้านตลาดใหม่ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วยผลการประเมินเชิงปริมาณและผลการประเมินเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ผลการประเมินเชิงปริมาณ

พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานในภาพรวมสมาชิกมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.59$, S.D. = 0.13) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า สมาชิกมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้ความรู้ ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.21) และด้านการหาความรู้ ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.20) นอกนั้นอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้านการนำความรู้ไปใช้ ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.18) ด้านวิธีการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.25) และด้านการจัดเก็บความรู้ ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.17)

2. ผลการประเมินเชิงคุณภาพ

สำหรับผลการประเมินเชิงคุณภาพเป็นการถอดบทเรียนสรุปผล ข้อเสนอแนะและสิ่งที่ได้เรียนรู้จากงานวิจัยในพื้นที่ การประชุมผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์รูปแบบ การอบรม พบว่า

การดำเนินการวิจัยหลังจากได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ปรากฏด้านหัตถกรรมจักสาน นักท่องเที่ยวไทย/ ต่างประเทศ ผู้รู้ด้านการจัดการความรู้ มาในช่วงหนึ่ง การประชุมผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์รูปแบบ การอบรมในพื้นที่การวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการถอดบทเรียน ไว้ 3 ประเด็น เพื่อให้เห็นบทเรียนในรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง พบว่า

1. ผลการการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) พบว่า

1.1 การถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า หัตถกรรมงานจักสาน นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อสร้างผลประโยชน์ร่วมกันจากนั้นจะช่วยส่งเสริมความรู้ท้องถิ่น โดยมีภาครัฐให้ความร่วมมือในการเผยแพร่ความรู้ในวงกว้าง ซึ่งในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจจะอยู่ในรูปแบบการสาธิตงานหัตถกรรมประกอบการบรรยายและให้ผู้สนใจในงานหัตถกรรมฝึกปฏิบัติจริงและและสิ่งสำคัญที่สุดก็คือ อยาให้คนรุ่นหลังที่เป็นเยาวชนเห็นคุณค่าของงานจักสานและ อยาจะให้สืบทอดต่อไป

1.2 งานจักสานเป็นงานฝีมือที่อาศัยเรียนรู้จากการสืบทอดกันภายในครอบครัว จากปู่ ย่า ตา ยาย สอนลูกหลานให้รู้วิธีการจักสาน อาทิ ให้ช่วยผ่าไม้ไฟ จักตอก และหัดสาน เล็กๆ น้อยๆ จนเกิดความชำนาญ แต่คนรุ่นหลังๆ ไม่ค่อยสนใจงานประเภทนี้มากนัก ส่วนใหญ่ไปทำงานโรงงานกันหมด จึงควรมีการอบรมให้เกิดการเรียนรู้เกิดขึ้น

1.3 เพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนและเพื่อปลูกจิตสำนึกความหวงแหนในมรดกวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งเป็นการจัดการรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตของชุมชนอันจะนำไปสู่รากฐานการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ดังนั้นควรมีการทำบันทึกเก็บไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้

2. การสนับสนุนการส่งเสริมด้านหัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์ ต้องการให้ทุกคน ได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนหัตถกรรมจักสานอย่างจริงจังไม่ใช่แค่จะรอจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนเท่านั้น โดยเริ่มจากครอบครัวสอนลูกหลานให้รู้จักเครื่องใช้ในครัวเรือนที่ทำมาจากไม้ไผ่บอก ความสำคัญปลูกฝังให้ลูกหลานได้รู้ถึงประโยชน์และคุณค่า เครื่องจักสานไทยในภาคต่างๆ นั้นมีมากมายหลายชนิดและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่แตกต่างกันไป ลักษณะเฉพาะถิ่นของเครื่องจักสาน เหล่านั้น สะท้อนให้เห็นสภาพภูมิศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น สภาพ การดำรงชีวิต ขนบประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนจนถึงการนับถือศาสนาของกลุ่มคนที่ผลิตเครื่องจักสาน เครื่องจักสานจึงเป็น ศิลปหัตถกรรมมีคุณค่าในฐานะที่เป็นหลักฐานทางประวัติ ศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ได้ดีอย่างหนึ่ง รูปแบบของเครื่องจักสานมีความเรียบง่าย มีความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย สะอาดไม่มีเส้น ขน เส้น ผุ่นผง รา ร่องรอยดำน้ำใดๆ ดูแลรักษาง่าย ไม่เป็นพิษหรือทำลาย มีความแข็งแรงคงทน รูปทรง มีลักษณะทางด้านรูปทรงที่สม่ำเสมอ ไม่บิดเบี้ยวเอนเอียง ดูแล้วมันคงแข็งแรง ขนาดผลิตภัณฑ์มีขนาดที่สมมาตร สมสัดส่วน เหมาะสมกับการใช้งานจริง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยและข้อค้นพบดังที่กล่าวมาในผลการวิจัยนั้น ผู้วิจัยจะอธิบายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสภาพทั่วไปของหัตถกรรมจักสาน

ด้านการจัดการความรู้ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = .029) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สภาพการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นสมาชิกชุมชนหัตถกรรมจักสาน รายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อ 2 ด้านให้ความรู้ ($\bar{x} = 4.61$, S.D. = .233) ข้อ 1 ด้านหาความรู้ ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = .200) และข้อ 5 ด้านนำความรู้ไปใช้ ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = .189) นอกนั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อ 3 ด้านวิธีการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.49$, S.D. = .244) และข้อ 4 ด้านการจัดเก็บความรู้ ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = .237) และผลจากการสังเคราะห์ความต้องการในการจัดการความรู้ พบว่า การจัดการความรู้ของหัตถกรรมจักสานมีการกำหนดความรู้มาจากองค์ความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากการสังเกต จดจำ นำมาฝึกฝน ทดลองทำเองที่บ้านหรือที่เรียกว่า “ครูพักลักจำ” โดยแหล่งความรู้มาจากคนอื่น มีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการถ่ายทอด การพบปะพูดคุย การเผยแพร่แสดงผ่านสื่อ การเก็บความรู้ส่วนใหญ่จะเก็บทักษะความรู้ ประสบการณ์ไว้ในตัวบุคคล ต่างคนต่างทำไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้ขาดผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บความรู้

จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าหัตถกรรมจักสานมีความต้องการในการจัดเก็บความรู้และมีการจัดการความรู้ที่อาศัยการสังเกต จดจำ ฝึกฝนทักษะ ซึ่งล้วนแต่เป็นการจัดการความรู้แบบชาวบ้านทั้งสิ้น โดยมีผู้นำชุมชน/ ผู้นำกลุ่มจักสานหรือผู้เฒ่าในหมู่บ้านที่เป็นจักสานจะเป็นผู้ถ่ายทอดหรือกำหนดความรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในปัจจุบันมีการสร้างหรือแสวงหาความรู้ใหม่ๆให้เท่าทันเหตุการณ์ มีการนำมาถ่ายทอดและแลกเปลี่ยน จัดเก็บและพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสนาะ กลิ่นงาม (2551: 267) ที่พบว่าปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการจัดการความรู้คือ การแสวงหาความรู้ โดยให้ความสำคัญในเรื่องที่อาจารย์มีความสามารถในเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ และอาจารย์มีความสามารถในการใช้ความรู้ที่แสวงหามาได้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนางานและยังสอดคล้องกับงานของกนกพร ฉิมพลี (2555: 305-310) ที่พบว่า กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมจักสานประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยน

ความรู้ การจัดเก็บความรู้และการถ่ายทอดความรู้ โดยกระบวนการจัดการความรู้มีลักษณะเป็น วงจรที่เมื่อถ่ายทอดความรู้แล้วสามารถย้อนกลับไปกำหนดความรู้ในรูปแบบอื่นๆได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ผลงานวิจัยยังพบอีกว่าการจัดการความรู้ที่กิจกรรมจักษสานยังมีปัญหาในการ จัดเก็บความรู้ เพราะส่วนใหญ่เก็บความรู้ที่ตัวบุคคลยังไม่มีการทำเป็นลายลักษณ์อักษรหรือเก็บไว้ใน สื่อที่สามารถเอาออกมาใช้งานได้ง่ายตามความต้องการ เช่น ในคอมพิวเตอร์ ในแผ่นซีดี ทั้งนี้อาจเป็น เพราะปราชญ์ด้านกิจกรรมจักษสานส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ไม่มีความรู้ทางด้าน คอมพิวเตอร์ ดังนั้นการจัดเก็บความรู้จึงยังไม่มีในสื่อต่างๆที่ทันสมัย จึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานหรือ เยาวชนรุ่นหลังต้องช่วยกันจัดทำและบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้สมาชิกหรือผู้ที่สนใจที่จะ เรียนรู้สามารถนำเอาความรู้ออกมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและจะเป็นความรู้ที่อยู่คู่กับองค์กรหรือ ชุมชนตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับนิยาม ความหมายการจัดการความรู้ของประเวศ วะสี (2550: 47-48) ที่กล่าวว่า การจัดการความรู้ หมายถึง การจัดการให้มีการค้นพบความรู้ ความชำนาญที่แฝงเร้นในตัว คนหาทางออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตกแต่งให้ง่ายต่อการใช้สอยและมีประโยชน์เพิ่มขึ้นมา มีการต่อ ยอดให้คงทนและใช้ได้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและกาลเทศะยิ่งขึ้นและมีความรู้ใหม่หรือนวัตกรรมใหม่เกิดขึ้นจากการเอาความรู้ที่ไม่เหมือนกันมาเจอกัน และยังสอดคล้องกับแนวคิดของมา ราลี (Marali, 2001: 44-45) ที่พบว่าการเก็บความรู้เป็นการนำความรู้ที่ฝังลึกในคน (Tacit Knowledge) ที่ได้จากการสร้างความรู้มาจัดเก็บในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้สะดวกต่อการใช้ การเก็บ ความรู้ในขั้นตอนนี้จะทำให้ได้ความรู้ประเภทความรู้เปิดเผย (Explicit Knowledge) ออกมา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาเป็นการสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนกิจกรรมจักษสานแบบ สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

การพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนกิจกรรมจักษสานแบบสร้างสรรค์เพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง พบว่า

ด้านหาความรู้ พบว่า ในภาพรวมการจัดการความรู้ที่กิจกรรมจักษสานของผู้ตอบแบบ สอบถามที่เป็นสมาชิกชุมชนกิจกรรมจักษสาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.51$, $S.D. = .200$) การหาความรู้ส่วนใหญ่มีองค์ความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีเครือข่าย เป็นผู้ถ่ายทอด หาความรู้เพิ่มเติมจากการสังเกต จดจำ นำมาฝึกฝนทดลองทำ ความรู้ส่วนใหญ่สร้าง และแสวงหาด้วยตนเอง โดยการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ การประชุม อบรม สัมมนากับผู้รู้ปราชญ์ ชาวบ้าน เป็นการกำหนดความรู้มาจากการนำความรู้ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาของบรรพบุรุษและความรู้ จากสถานการณ์ปัจจุบัน สภาพแวดล้อม ความต้องการหรือบางครั้งมาจากหน่วยงานภาครัฐ ในการหา ความรู้ปัญหาที่พบคือ สมาชิกขาดการมีส่วนร่วม บางรายทำเป็นแต่ไม่ให้ความร่วมมือ อาจ

เนื่องมาจากรายได้น้อย ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรแนะนำให้การสนับสนุนเกี่ยวกับการหาความรู้ เช่น การฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาดูงานและสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆให้เกิดขึ้น

ด้านให้ความรู้ พบว่า ในภาพรวมการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นสมาชิกชุมชนหัตถกรรมจักสานในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.61$, $S.D. = .233$) เป็นการให้ความรู้โดยการพูดคุย การสอนงาน อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และมีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้กันเองในชุมชนหรือในกลุ่มจักสาน นอกจากนี้มีการฝึกฝนให้กับเยาวชนที่สนใจทั้งในชุมชน นักท่องเที่ยวที่สนใจและในสถานศึกษา โรงเรียนต่างๆ โดยผ่านสื่อที่ใช้ถ่ายทอดในท้องถิ่นและมีภาครัฐจัดทำเอกสารเผยแพร่ สร้างแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสานจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ด้านวิธีการเรียนรู้ พบว่า ในภาพรวมการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นสมาชิกชุมชนหัตถกรรมจักสานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.49$, $S.D. = .244$) หัตถกรรมจักสานวิธีการที่พบส่วนใหญ่จะเป็นวิธีการแบบเดิมๆ แบบรุ่นสู่รุ่น กระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมเครื่องจักสาน ประกอบด้วยเนื้อหาที่ถ่ายทอด ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาตามลำดับขั้นตอนการปฏิบัติที่ผู้ถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมเครื่องจักสานได้บอกก่อนที่จะสอนให้ลงมือปฏิบัติ และมีการบูรณาการเนื้อหาหลายเรื่องในการถ่ายทอดเข้าด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับมนทิพรรณ ทรัพย์ศิริ (2556) ที่กล่าวว่า ในด้านการจัดการความรู้ การสานลายกระดืบบ้านคำเตย พบว่า ยังเป็นองค์ความรู้ที่ยังฝังลึกอยู่ในตัวบุคคล เป็นความรู้ที่ได้รับ การถ่ายทอดจากบรรพบุรุษรุ่นสู่รุ่น ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ในด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ยังคงมีการแลกเปลี่ยนกันเฉพาะภายในชุมชน ในด้านการคิดค้นลายที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ยังไม่มี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของโอภาส บรรณศิริ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้อาชีพจักสาน ศึกษากรณีกลุ่มอาชีพจักสานกระดืบข้าวโพงทอง ตำบลดงขวาง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม พบว่า กระบวนการจัดการความรู้อาชีพจักสานของกลุ่มอาชีพจักสานกระดืบข้าวบ้านโพงทอง คือ 1) ด้านการจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ พบว่า เป็นองค์ความรู้ฝังลึกในตัวบุคคลซึ่งเป็นการได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากบรรพบุรุษรุ่นสู่รุ่น เป็นความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องการจักสานด้วยวัตถุดิบจากไม้ไผ่ที่ใช้จักสานเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันมา ยาวนาน มีคณะกรรมการบริหารกลุ่มอย่างชัดเจน 2) ด้านการแบ่งปันแลกเปลี่ยน เผยแพร่การถ่ายทอดความรู้ พบว่า มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยน เผยแพร่ความรู้เกิดขึ้นเฉพาะภายในกลุ่มและภายในชุมชน 3) ด้านการใช้ประโยชน์และการนำมาประยุกต์ใช้ในงาน มีการคิดค้นพัฒนารูปแบบและลวดลายของการจักสานให้มีความโดดเด่นมากขึ้น ให้เป็นเอกลักษณ์ที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะของ

ชุมชนและท้องถิ่น เกิดเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ๆที่มีความหลากหลายและสามารถนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ประโยชน์ได้ตามต้องการ

ด้านจัดเก็บความรู้ พบว่า ในภาพรวมการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นสมาชิกชุมชนหัตถกรรมจักสานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = .237) หัตถกรรมจักสานส่วนใหญ่ไม่มีการจัดเก็บหรือจัดบันทึกความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยจะจัดเก็บความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ที่เป็นความรู้ฝังลึกอยู่ในตัวบุคคลซึ่งจะนำมาบอกเล่าในส่วนที่ประสบความสำเร็จเท่านั้น ยังไม่มีการจัดทำฐานข้อมูลมีแต่การจัดทำสมุดเยี่ยมชม ปัญหาในการจัดเก็บความรู้ก็คือ ขาดผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บเอกสาร ขาดเทคโนโลยีในการจัดเก็บข้อมูล อุปกรณ์และสถานที่ในการจัดเก็บไม่พร้อม ขาดความรู้ในการจัดเก็บ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรสนับสนุนให้ความรู้ เครื่องมือ ในการจัดเก็บบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบและควรมีการฝึกอบรมให้ความรู้ในการจัดเก็บความรู้

ด้านการนำความรู้ไปใช้ พบว่า ในภาพรวมการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นสมาชิกชุมชนหัตถกรรมจักสานในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = .189) เป็นการปรับประยุกต์ความรู้ให้ทันกับสถานการณ์ปัจจุบัน มีการลองผิดลองถูก มีการนำความรู้ สื่อใหม่ๆเข้ามาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของชุมชนหรือกลุ่มหัตถกรรมจักสาน โดยการนำเอาทักษะที่ถนัดกับความรู้ในการพัฒนามาใช้หรือเป็นการที่ผู้รับสามารถเลือกใช้แต่เฉพาะความรู้ที่ตนต้องการซึ่งช่วยให้ลดปัญหาการได้รับข้อมูลที่ไม่ต้องการใช้ ซึ่งสอดคล้องกับ Becerra-Fernandez et al. (2004) ที่กล่าวว่า การใช้ประโยชน์ความรู้ที่ได้จากการค้นหาค้นคว้าความรู้ การจัดเก็บองค์ความรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มาประกอบการพิจารณาการตัดสินใจเพื่อให้การดำเนินงานในอนาคตมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยประโยชน์ที่ได้จากการจัดการความรู้ คือ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรหรือธุรกิจ สมาชิกในองค์กรได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตให้กับองค์กร

จากการศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับข้อมูลทุติยภูมิแนวคิด ทฤษฎีและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดองค์ประกอบรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางและออกแบบรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง “RISC Model” โดยมีหลักการและแนวคิดการออกแบบรูปแบบตามแนวคิดของตามหลักการพัฒนารูปแบบ Kruse (2008: 1) Dick and Carey (2005:1-8) Joyce and Weil (2009: 9)

รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ผู้วิจัยใช้ชื่อว่า “RISC Model” ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ องค์ประกอบของการจัดการความรู้และองค์ประกอบร่วม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักการของรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง คือ สร้างการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง คือ การพัฒนาการจัดการความรู้รูปแบบเดิมสู่ประสบการณ์ใหม่ โดยการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและผู้รู้ด้านหัตถกรรมจักสาน

3. องค์ประกอบของการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง รูปแบบ “RISC Model” โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 การซ่อมแซม (Repair) หมายถึง เป็นการแก้ไขปรับปรุง เพิ่มเติมของที่ชำรุดให้กลับคืนสู่สภาพเดิม

3.2 การสอดแทรก (Interpolation) หมายถึง การให้หรือแทรกใส่สิ่งต่างๆที่ตั้งใจใส่ไว้ควบคู่กับสาระความรู้ในการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสาน

3.3 การส่งเสริม (Support) หมายถึง เป็นการเกื้อหนุน ช่วยเหลือสนับสนุนให้ดีขึ้น

3.4 การสร้างสรรค์ (Creativity) หมายถึง การที่บุคคลสร้างสรรค์ “สิ่งใหม่” เช่น ผลผลิต การแก้ปัญหา นวัตกรรม หรืองานศิลปะ ฯลฯ ซึ่งมีคุณค่า

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบก่อนและหลังอบรม แบบประเมินความพึงพอใจในการอบรม กลุ่มเป้าหมายในการอบรมประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มจักสานบางเจ้าฉ่า ก่อนการอบรมให้ผู้รับการอบรมจัดทำแบบทดสอบก่อนการอบรม (Pre-test) และหลังเสร็จสิ้นการอบรมให้ผู้รับการอบรมจัดทำแบบทดสอบหลังการอบรม (Post-test) และประเมินผลการอบรม รวมถึงมีการติดตามผลหลังการอบรม พบว่าผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการอบรมเท่ากับ 10.82 และคะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมเท่ากับ 15.18 จากการทดสอบทางสถิติโดยการทดสอบค่าที พบว่า คะแนนความรู้หลังการอบรมสูงกว่าคะแนนความรู้ก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม พบว่า ด้านวิทยากร พบว่า ในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.31) เมื่อพิจารณา

รายชื่อ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ ได้แก่ การเตรียมตัวและความพร้อมของวิทยากร ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.45) รองลงมาผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การถ่ายทอดของวิทยากร ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.48) และใช้ภาษาที่เหมาะสมและเข้าใจง่าย ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.47)

ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร พบว่า ในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ อาหารและเครื่องดื่มมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.94$, S.D. = 0.24) สถานที่มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.49) และระยะเวลาในการอบรมมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.50)

ด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่า ในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย 1 ข้อ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ก่อนการอบรม ($\bar{X} = 1.67$, S.D. = 0.62) นอกนั้นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ สามารถอธิบายรายละเอียดได้ ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.49) และความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้หลังการอบรม ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.42)

ด้านการนำความรู้ไปใช้ พบว่า ในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.15) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ ได้แก่ สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่/ถ่ายทอดแก่ชุมชนได้ ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.50) นอกนั้นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผลของการอบรมสามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานได้ ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.50) และเนื้อหาในการอบรมเป็นความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้ ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.47)

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบ

สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

ผู้วิจัยได้สอบถามและวัดความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง ในศูนย์ฝึกออาชีพชุมชนจักสานบ้านตลาดใหม่ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วยผลการประเมินเชิงปริมาณและผลการประเมินเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ผลการประเมินเชิงปริมาณ

พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานในภาพรวมสมาชิกมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 5.59$, S.D. = 0.13) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าสมาชิกมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้ความรู้ ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.21) และด้านการหาความรู้ ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.20) นอกนั้นอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้านการนำความรู้ไปใช้ ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.18) ด้านวิธีการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.25) และด้านการจัดเก็บความรู้ ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.17)

2. ผลการประเมินเชิงคุณภาพ

สำหรับผลการประเมินเชิงคุณภาพเป็นการถอดบทเรียนสรุปผล ข้อเสนอแนะและสิ่งที่ได้เรียนรู้จากงานวิจัยในพื้นที่ การประชุมผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์รูปแบบ การอบรม พบว่า

การดำเนินการวิจัยหลังจากได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ปรากฏด้านหัตถกรรมจักสาน นักท่องเที่ยวไทย/ ต่างประเทศ ผู้รู้ด้านการจัดการความรู้ มาในช่วงหนึ่ง การประชุมนักวิชาการวิพากษ์รูปแบบ การอบรมในพื้นที่การวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการถอดบทเรียน ไว้ 3 ประเด็น เพื่อให้เห็นบทเรียนในรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

1. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) พบว่า

1.1 การถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า หัตถกรรมงานจักสานนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อสร้างผลประโยชน์ร่วมกันจากนั้นจะช่วยส่งเสริมความรู้สู่ท้องถิ่น โดยมีภาครัฐให้ความร่วมมือในการเผยแพร่ความรู้ในวงกว้าง ซึ่งในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจจะอยู่ในรูปแบบการสาธิตงานหัตถกรรมประกอบการบรรยายและให้ผู้ที่สนใจในงานหัตถกรรมฝึกปฏิบัติจริงและสิ่งสำคัญที่สุดก็คือ อยากให้คนรุ่นหลังที่เป็นเยาวชนเห็นคุณค่าของงานจักสานและอยากจะทำให้สืบทอดต่อไป

1.2 งานจักสานเป็นงานฝีมือที่อาศัยเรียนรู้จากการสืบทอดกันภายในครอบครัว จากปู่ย่า ตา ยาย สอนลูกหลานให้ได้รู้วิธีการจักสาน อาทิ ให้ช่วยผ่าไม้ไผ่ จักตอก และหัตถสาน เล็กๆ น้อยๆ จนเกิดความชำนาญ แต่คนรุ่นหลังๆ ไม่ค่อยสนใจงานประเภทนี้มากนัก ส่วนใหญ่ไปทำงานโรงงานกันหมด จึงควรมีการอบรมให้เกิดการเรียนรู้เกิดขึ้น

1.3 เพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนและเพื่อปลูกจิตสำนึกความหวงแหนในมรดกวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งเป็นการจัดหารายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชนอันจะนำไปสู่รากฐานการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ดังนั้นควรมีการทำบันทึกเก็บไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้

2. การสนับสนุนการส่งเสริมด้านหัตถกรรมการจักสานอย่างสร้างสรรค์ ต้องการให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนหัตถกรรมจักสานอย่างจริงจังไม่ใช่แค่จะรอจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนเท่านั้น โดยเริ่มจากครอบครัวสอนลูกหลานให้รู้จักเครื่องใช้ในครัวเรือนที่ทำมาจากไม้ไผ่บอกความสำคัญปลูกฝังให้ลูกหลานได้รู้ถึงประโยชน์และคุณค่า เครื่องจักสานไทยในภาคต่างๆ นั้นมีมากมายหลายชนิดและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่แตกต่างกันไป ลักษณะเฉพาะถิ่นของเครื่องจักสานเหล่านั้น สะท้อนให้เห็นสภาพภูมิศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น สภาพ การดำรงชีวิต ขนบประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนจนถึงการนับถือศาสนาของกลุ่มชนที่ผลิตเครื่องจักสาน เครื่องจักสานจึงเป็นศิลปหัตถกรรมมีคุณค่าในฐานะที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ได้ดีอย่างหนึ่ง รูปแบบของเครื่องจักสานมีความเรียบง่าย มีความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย สะอาดไม่มีเส้นขน เสี้ยน ผุพัง ราว ร่องรอยตำหนิใดๆ ดูแลรักง่าย ไม่เป็นพิษหรือทำลาย มีความแข็งแรงคงทน รูปทรง มีลักษณะทางด้านรูปทรงที่สม่ำเสมอ ไม่บิดเบี้ยวเอนเอียง ดูแล้วมันคงแข็งแรง ขนาดผลิตภัณฑ์มีขนาดที่สมมาตร สมสัดส่วน เหมาะสมกับการใช้งานจริง

3. ผลการปรับปรุงรูปแบบการจัดการความรู้ ภายหลังจากนำรูปแบบไปทดลองใช้โดยการขับเคลื่อนการจัดการความรู้ในชุมชนบ้านตลาดใหม่ ที่ประชุมเห็นว่าภาพรวมของรูปแบบ “RISC Model” อยู่ในเกณฑ์ดี ครอบคลุมในทุกประเด็น มีความเหมาะสมเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยรูปแบบมีความสมบูรณ์ครบถ้วน ไม่ต้องแก้ไขส่วนใดเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากผลการวิจัย พบว่า ควรศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทยในด้านต่างๆ ของท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสภาพการณ์ในปัจจุบัน ดังนั้น จึงควรช่วยกันปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยมใคร

2. จากผลการวิจัย พบว่า การพัฒนา ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. จากผลการวิจัย พบว่า การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมาเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้าน แล้วไปถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ รวมทั้งการส่งเสริมกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

4. จากผลการวิจัย พบว่า การเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก นอกจากนี้ควรสนับสนุนให้ชุมชน โรงเรียน วัด และสถานที่สำคัญ ๆ ของภาครัฐและเอกชนเป็นแหล่งเรียนรู้งานหัตถกรรมสาขาต่าง ๆ สนับสนุนให้มีการจัดวิชาที่เกี่ยวกับหัตถกรรมไว้ในหลักสูตรการเรียน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ชุมชนหัตถกรรมจักสานมีความต้องการจัดเก็บความรู้ ดังนั้นหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องควรดำเนินการพัฒนาการจัดอบรมการจัดเก็บความรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการจัดเก็บความรู้ได้เป็นที่เป็นทาง

2. ควรมีการจัดเวทีเรียนรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมจักสาน เพื่อให้คนรุ่นหลังเกิดจิตสำนึกและอนุรักษ์ภูมิปัญญาหัตถกรรมจักสาน

3. ควรส่งเสริมให้เยาวชนรุ่นใหม่ ได้เรียนรู้โดยจัดให้มีครูภูมิปัญญาเข้ามาถ่ายทอดความรู้ ส่งเสริมให้ความรู้กับเด็กให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของเครื่องจักสาน

4. ควรมีการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ

5. สื่อที่ใช้ในการถ่ายทอด เป็นบุคคลที่มีผู้เชี่ยวชาญถ่ายทอดและใช้วัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการทำหัตถกรรมเครื่องจักสานสอนและสาธิตให้ปฏิบัติ ซึ่งจะสามารถใช้สื่อได้ ผู้ถ่ายทอดต้องว่างและพร้อมที่จะสอน ดังนั้นจึงควรใช้สื่อที่เป็นเทคโนโลยีช่วย เช่น การทำวิดีโอ การทำคู่มือ การจัด

บอร์ด เนื้อเกี่ยวกับกระบวนการทำหัตถกรรมเครื่องจักสานตั้งขั้นตอนการหาวัตถุดิบ และการนำมาใช้ การสานลายต่างๆ การทำรูปทรงต่างๆ ให้มีความชัดเจนสามารถปฏิบัติตามได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการเทียบเคียง (Benchmarking) จัดการความรู้หัตถกรรมจักสานในภาคอื่นๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงหรือแตกต่างกัน
2. ควรมีการวิจัยการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านอื่นของภาคกลาง
3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานในภาคอื่นๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน

ภาคผนวก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือการวิจัย
(Index of Item Objective Congruence: IOC)

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

1. ชื่อผู้เชี่ยวชาญ รongศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ ศิริวงษ์
ตำแหน่ง คณะบดีวิทยาการจัดการ
สถานที่ทำงาน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตเพชรบุรี
2. ชื่อผู้เชี่ยวชาญ รongศาสตราจารย์ ดร. ศิริณา จิตจรัส
ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรภาคการศึกษาตลอดชีวิต
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสนามจันทร์
3. ชื่อผู้เชี่ยวชาญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไชยยศ ไพโรวิทยศิริธรรม
ตำแหน่ง รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย
รักษาราชการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสนามจันทร์
4. ชื่อผู้เชี่ยวชาญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุปรียา สิริทิกุล
ตำแหน่ง อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์
สถานที่ทำงาน สถาบันพละ วิทยาเขตยะลา
5. ชื่อผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ ดร. นฤมล รอดเนียม
ตำแหน่ง อาจารย์
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

แบบสอบถามนักท่องเที่ยว

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง และตามความรู้สึกรของท่านอย่างแท้จริง เพื่อสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด คำตอบของท่านและข้อมูลส่วนตัวของท่านทั้งหมดจะถูกเก็บเป็นความลับ
 2. แบบสอบถามเป็นลักษณะคำถามแบบเลือกตอบ 5 ระดับความคิดเห็น
- ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดีและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

นักศึกษาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

นางสาวพิรัชมา ระรวยริน

มหาวิทยาลัยศิลปากร

แบบสอบถามนักท่องเที่ยว

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

คำอธิบาย: แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนารูปแบบ แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ ต่ำกว่า 20 ปี 20-29 ปี 30-39 ปี
 40-50 ปี สูงกว่า 50 ปีขึ้นไป
3. วุฒิการศึกษา ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช./ปวส./อนุปริญญา
 ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพ รับจ้าง รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
 บริษัท/เอกชน อื่นๆ
5. รายได้ ต่ำกว่า 5,000 บาท 5,000-10,000
 10,001-15,000 บาท สูงกว่า 15,000 บาท

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

คำอธิบาย: ให้ใส่เครื่องหมาย / ในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

- 5 หมายถึง มีความเห็นด้วยมากที่สุด
 4 หมายถึง มีความเห็นด้วยมาก
 3 หมายถึง มีความเห็นปานกลาง
 2 หมายถึง มีความเห็นด้วยน้อย
 1 หมายถึง มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด

ลำดับ	ข้อความ	ระดับ ความ คิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	ท่านให้ความสนใจงานหัตถกรรมจักสาน					
2	งานจักสานควรมีการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นรูปแบบหรือเป็นลายลักษณ์อักษร					
3	ระดับการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมจักสานควรมีการจัดเข้าในหลักสูตรเช่นเดียวกับนาฏศิลป์					
4	ถ่ายทอดหัตถกรรมเครื่องจักสานควรเน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลและเป็นการสอนปฏิบัติ					
5	ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ของคนในอดีตที่มีคุณค่า					
6	การให้ความรู้ควรเริ่มที่ครอบครัว โรงเรียน สังคมและประเทศ ที่ควรร่วมมือสร้างความตระหนักในการคงไว้ซึ่งภูมิปัญญา					
7	เครื่องจักสานสะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนและท้องถิ่นของภาคกลาง					
8	การสนับสนุนให้มีผู้ใช้ผลิตภัณฑ์จักสานมากยิ่งขึ้น					

ลำดับ	ข้อความ	ระดับ ความ คิดเห็น				
		5	4	3	2	1
9	รูปแบบของผลิตภัณฑ์ของฝากควรเล็ก ราคา ถูกและควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีสีสัน ต่างๆ มากขึ้น					
10	ภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานสามารถแก้ วิกฤตให้กับสังคมท้องถิ่นได้					
11	คุณค่าเครื่องจักสานสอดแทรกวัฒนธรรมและ ประเพณีท้องถิ่นของภาคกลาง					
12	เพื่อสนับสนุนอาชีพจักสาน ท่านมีส่วนร่วมใน การประชาสัมพันธ์ของกลุ่มจักสาน					
13	ราคาหัตถกรรมจักสานมีความเหมาะสมกับ ผลิตภัณฑ์					
14	ลักษณะทั่วไปของหัตถกรรมจักสานต้อง ประณีตมีความสวยงามและความน่าสนใจ					
15	รูปแบบหัตถกรรมจักสานต้องแปลกใหม่ สะดุดตา					
16	จักสานมีการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ					
17	การจัดการความรู้ที่เป็นต้นแบบของจักสานมี การพัฒนาให้มีสิ่งใหม่ๆ เช่น ลวดลายเกิดขึ้น เสมอ					
18	คนที่เรียนรู้จักสานต้องมีความชอบและสนใจ เป็นอย่างมาก					
19	การถ่ายทอดจักสานมีแบบแผน ขั้นตอนที่ ชัดเจน					
20	การจัดเก็บความรู้ควรเก็บไว้ในสื่อต่างๆ แทนที่เก็บไว้ในตัวบุคคล					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามสมาชิกกลุ่มจักสาน

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

คำอธิบาย: แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนารูปแบบ แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับหัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ ต่ำกว่า 20 ปี 20-29 ปี 30-39 ปี
 40-50 ปี สูงกว่า 50 ปีขึ้นไป
3. วุฒิการศึกษา ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช/ปวส/อนุปริญญา
 ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพ รับจ้าง รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
 บริษัท/เอกชน อื่นๆ
5. รายได้ ต่ำกว่า 5,000 บาท 5,000-10,000
 10,001-15,000 บาท สูงกว่า 15,000 บาท

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับเหตุการณ์จักษณอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริม
การท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

คำอธิบาย: ให้ใส่เครื่องหมาย / ในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

- 5 หมายถึง มีความเห็นด้วยมากที่สุด
4 หมายถึง มีความเห็นด้วยมาก
3 หมายถึง มีความเห็นปานกลาง
2 หมายถึง มีความเห็นด้วยน้อย
1 หมายถึง มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด

ลำดับ	ข้อความ	ระดับ ความ คิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	ด้านหาความรู้					
1	มีการค้นหาความรู้ที่หลากหลายที่มาจากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ					
2	มีการหาความรู้จากบุคคลที่มีความรู้ โดยการพูดคุย ศึกษาดูงาน หรือสนทนา					
3	มีการศึกษาข้อมูลใหม่ๆของเหตุการณ์จักษณอย่างต่อเนื่อง					
4	มีการพูดคุยถึงวิธีการจักษณ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในกลุ่มอยู่เสมอ					
	ด้านให้ความรู้					
5	จักษณควรมีการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นรูปแบบหรือเป็นลายลักษณ์อักษร					
6	ภูมิปัญญาท้องถิ่นจักษณเป็นความรู้ที่ได้มาจากการประสบการณ์ของคนในอดีตที่มีคุณค่า					
7	การให้ความรู้ควรเริ่มที่ครอบครัว โรงเรียน สังคมและประเทศ ที่ควรร่วมมือสร้างความตระหนักในการคงไว้ซึ่งภูมิปัญญา					
8	การถ่ายทอดความรู้เหตุการณ์จักษณควรมีการจัดเข้าในหลักสูตรเช่นเดียวกับนาฏศิลป์					

ลำดับ	ข้อความคำถาม		ระดับ	ความ	คิดเห็น	
		5	4	3	2	1
	ด้านวิธีการเรียนรู้					
9	ถ่ายทอดหัตถกรรมเครื่องจักสานควรเน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลและเป็นการสอนปฏิบัติ					
10	มีการส่งเสริมบรรยากาศในการทำจักสานเพื่อให้เกิดแรงกระตุ้นให้สมาชิกรับความรู้ที่อยู่ในตัวออกมาเป็นความรู้ที่อยู่ในรูปของเอกสาร					
11	สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแสวงหาความคิดใหม่ในการทำงาน					
12	มีการนำความรู้ที่ได้จากแหล่งต่างๆมาพัฒนาเป็นสิ่งใหม่ๆในการจักสาน					
	ด้านจัดเก็บความรู้					
13	มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ สามารถค้นหาได้ง่ายเมื่อต้องการ					
14	มีการบันทึกประสบการณ์และความชำนาญของสมาชิกเก็บไว้ในส่วนต่างๆ เพื่อนำมาใช้ได้อีกภายหลัง					
15	ด้านเทคโนโลยี มีสมาชิกที่มีความรู้อยู่ประจำ					
16	มีความพร้อมในด้านอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดเก็บความรู้					
	ด้านนำความรู้ไปใช้					
17	มีการนำความรู้ที่ได้มาต่อยอดในปัจจุบัน นำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย					
18	มีการสื่อสารให้สมาชิกในกลุ่มรับทราบเกี่ยวกับการจัดเก็บความรู้และวิธีการนำความรู้ออกมาใช้					
19	มีการจัดนำความรู้มาปรับเป็นแนวทางในการทำงาน					
20	มีการใช้องค์ความรู้สมัยใหม่มาพัฒนาต่อยอดงานจักสาน					

แบบสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

คำอธิบาย: ให้ตอบแบบสัมภาษณ์เป็นประเด็นด้านการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสาน 5 ด้าน ตามความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

1. ด้านหาความรู้

.....

.....

.....

2. ด้านให้ความรู้

.....

.....

.....

3. ด้านวิธีการเรียนรู้

.....

.....

.....

4. ด้านการจัดเก็บความรู้

.....

.....

.....

5. ด้านการนำความรู้ไปใช้

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

.....
คำอธิบาย: แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนารูปแบบ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้
 ตอนที่ 1 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสาน
 ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสาน

1. ท่านคิดว่าหัตถกรรมจักสานควรมีการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้ได้อย่างไร

.....

2. ท่านคิดว่ารูปแบบการจัดการความรู้หัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวควรเป็นอย่างไร

.....

3. ในความเห็นของท่าน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนและอบรมความรู้ให้กับกลุ่มจักสานอย่างไร

.....

4. ท่านคิดว่ากระบวนการจัดการความรู้ของกลุ่มหัตถกรรมจักสานควรเป็นอย่างไร

.....

5. ท่านมีวิธีการอย่างไรบ้างที่จะชักจูงให้ประชาชนเห็นความสำคัญของหัตถกรรมจักสานทำให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้หัตถกรรมจักสาน

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสนทนากลุ่ม
การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

1. สภาพทั่วไปของหัตถกรรมจักสานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

2. ความต้องการเกี่ยวกับการจัดการความรู้

.....

.....

.....

.....

3. การสนับสนุนการส่งเสริมด้านหัตถกรรมจักสานอย่างสร้างสรรค์

.....

.....

.....

.....

4. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหัตถกรรมจักสานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

แบบประเมินรูปแบบการจัดการความรู้

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

คำอธิบาย: แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนารูปแบบ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

1. เพศ
 - ชาย
 - หญิง
2. อายุ
 - 40-50 ปี
 - สูงกว่า 50 ปีขึ้นไป
3. ระยะเวลาในการทำงาน
 - น้อยกว่า 10 ปี
 - มากกว่า 10 ปี
4. ระดับการศึกษา
 - ต่ำกว่าปริญญาเอก
 - ปริญญาเอก

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชน
 ทัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

คำอธิบาย: ให้ใส่เครื่องหมาย / ในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

- 5 หมายถึง มีความเห็นด้วยมากที่สุด
 4 หมายถึง มีความเห็นด้วยมาก
 3 หมายถึง มีความเห็นปานกลาง
 2 หมายถึง มีความเห็นด้วยน้อย
 1 หมายถึง มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด

รูปแบบการจัดการความรู้	ระดับ ความ คิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ					
1.1 หลักการของรูปแบบ					
1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ					
2. องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้					
2.1 Repair (ซ่อมแซม)					
2.2 Interpolation (สอดแทรก)					
2.3 Support (ส่งเสริม)					
2.4 Creativity (สร้างสรรค์)					
3. ภาพรวมของรูปแบบ					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

สอบถามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชน
 ทัศนกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

คำอธิบาย: ให้ใส่เครื่องหมาย / ในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

5	หมายถึง	มีความเห็นด้วยมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความเห็นด้วยมาก
3	หมายถึง	มีความเห็นปานกลาง
2	หมายถึง	มีความเห็นด้วยน้อย
1	หมายถึง	มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด

องค์ประกอบรูปแบบการจัดการความรู้	ระดับ ความ คิดเห็น				
	5	4	3	2	1
R: Repair (ซ่อมแซม)					
1. มีเครื่องมือที่หลากหลายเพื่ออำนวยความสะดวกเพื่อเข้าถึงแหล่งความรู้					
2. มีการหาความรู้ใหม่ๆอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับตัวให้เท่าทันกับสถานการณ์					
3. สร้างจุดเด่นผลิตภัณฑ์ให้คงอยู่และเป็นที่ยึดใจของนักท่องเที่ยว					
4. รักษาความมีคุณค่าของเครื่องจักสานให้คงอยู่					
I: Interpolation (สอดแทรก)					
1. มีการถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนผ่านระบบโรงเรียน					
2. มีศูนย์ฝึกหัดในชุมชนเพื่อฝึกหัดเยาวชนและผู้ ที่สนใจ					
3. มีการถ่ายทอดผ่านสื่อต่างๆ					
4. มีการบันทึกรวบรวมเรื่องราวเป็นลายลักษณ์อักษร					

องค์ประกอบรูปแบบการจัดการความรู้	ระดับ ความ คิดเห็น				
	5	4	3	2	1
S: Support (ส่งเสริม)					
1. เอกลักษณ์ความเป็นภูมิปัญญา/ แสดงความเป็นไทย					
2. มีความรู้และความเข้าใจในการจัดการความรู้					
3. เห็นความสำคัญและสนับสนุนการจัดการความรู้					
4. สามารถชักจูงคนในชุมชนให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม					
C: Creativity (สร้างสรรค์)					
1. มีความคงไว้ศิลปหัตถกรรม/ความเป็นศิลปะไทย					
2. มีการจัดหาเครื่องมือที่ทันสมัยเพื่อการสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสืบค้นความรู้					
3. มีการพัฒนาข้อมูลในฐานข้อมูลให้เป็นระบบและทันสมัยอยู่เสมอ					
4. ประสานงานสื่อมวลชนในการช่วยเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้หัตถกรรมจักสาน					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบทดสอบก่อนและหลังการอบรม

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริม
การท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย X ลงในคำตอบที่ท่านคิดว่าถูกที่สุดเพียง 1 คำตอบ ระยะเวลาในการ
ทดสอบ 20 นาที

1. การจัดการความรู้ หมายถึง
 - ก. กระบวนการจัดการความรู้ให้ง่ายต่อการค้นหา
 - ข. วิธีจัดเก็บข้อมูลความรู้ให้เป็นระเบียบ
 - ค. กระบวนการจัดการความรู้ที่มีอยู่หรือเรียนรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร
 - ง. วิธีการจัดการข้อมูลความรู้ที่ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
2. องค์ประกอบของการจัดการความรู้ตรงกับข้อใด
 - ก. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้
 - ข. กระบวนการจัดการความรู้
 - ค. คน
 - ง. เทคโนโลยี
3. ความรู้ชัดแจ้งและความรู้ฝังลึกเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
 - ก. เหมือนกัน คือ เป็นความรู้ที่เขียนอธิบายออกมาเป็นตัวอักษร เช่น คู่มือปฏิบัติงาน
หนังสือ ตำรา
 - ข. ต่างกัน คือ เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน ไม่ได้ถอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร หรือ
บางครั้งก็ไม่สามารถถอดเป็นลายลักษณ์อักษร
 - ค. ไม่ถูกทั้งสองข้อ
4. เป้าหมายของการจัดการความรู้คืออะไร
 - ก. พัฒนาคนและพัฒนางาน
 - ข. พัฒนางองค์กร
 - ค. ถูกทุกข้อ
5. ข้อใดถูกต้องมากที่สุด
 - ก. การจัดการความรู้หากไม่ทำ จะไม่รู้
 - ข. การจัดการความรู้ถือเป็นเป้าหมายของการทำงาน
 - ค. การจัดการความรู้คือการจัดการความรู้ที่มีในเอกสาร ตำรา มาจัดให้เป็นระบบ

6. ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ตรงกับข้อใด
- การใช้การบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม
 - ประสบการณ์การบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม
 - การปฏิบัติจริงในการบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม
7. ความรู้ในข้อใดที่เป็นความที่ฝังลึกในตัวบุคคล (tacit Knowledge)
- ทฤษฎีการประเมินผู้เรียนที่เน้นการประเมินตามสภาพจริง
 - แนวทางการประเมินผู้เรียนที่เน้นการประเมินตามสภาพจริง
 - ประสบการณ์ในการประเมินผู้เรียนที่เน้นการประเมินตามสภาพจริง
8. กระบวนการจัดการความรู้มีขั้นตอนที่สำคัญกี่ขั้นตอน
- 6 ขั้นตอน
 - 7 ขั้นตอน
 - 8 ขั้นตอน
9. กระบวนการใดที่เป็นการใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์กับองค์กรมากที่สุด
- การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้
 - การสร้างและแสวงหาความรู้
 - การเข้าถึงความรู้
10. เครื่องมือในข้อใด ที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคล
- บอร์ดประชาสัมพันธ์
 - เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT)
 - เรื่องเล่าเร้าพลัง (Story Telling)
11. เป้าหมายสำคัญของการเล่าเรื่อง เรื่องเล่าเร้าพลังคือข้อใด
- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
 - ผู้ฟังได้ความรู้จากการปฏิบัติซึ่งเป็นความรู้ที่ฝังลึกในตัวผู้ปฏิบัติ
 - การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรที่ทำงานในลักษณะเดียวกัน
12. ทัศนกรรมจักสานมีมาตั้งแต่เมื่อใด
- ตั้งแต่สมัยสุโขทัย
 - ตั้งแต่สมัยอยุธยา
 - ตั้งแต่โบราณกาล
13. วัสดุที่นำมาทำจักสานได้แก่ข้อใด
- หวาย ไม้ไผ่
 - พลาสติก
 - ถูกทุกข้อ

14. ข้อต่อไปนี้เป็นข้อใดที่ไม่จัดว่าเป็นงานจักสาน
- ก. กระบุง
 - ข. ตะกร้า
 - ค. ถังน้ำ
15. การออกแบบเครื่องจักสานใครเป็นคนกำหนด
- ก. ผู้นำกลุ่ม
 - ข. นายก อ.บ.ต.
 - ค. ผู้ว่าราชการจังหวัด
16. องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ข้อใด
- ก. ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ
 - ข. ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลที่มีการฝึกฝนและปฏิบัติด้วยตนเอง
 - ค. ความรู้ที่ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง
17. การแสวงหาและยึดกุมความรู้หมายถึง
- ก. การศึกษาดูงานเกี่ยวกับหัตถกรรมเครื่องจักสานในพื้นที่อื่น
 - ข. การเข้ารับการอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับการผลิตเครื่องจักสาน
 - ค. ถูกทั้งสองข้อ
18. การถ่ายทอดความรู้ของหัตถกรรมจักสานใช้วิธีการใด
- ก. เป็นการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น
 - ข. เป็นการบอกเล่า
 - ค. ถูกทั้งสองข้อ
19. การจัดเก็บความรู้ของจักสานมีการจัดเก็บไว้อย่างไร
- ก. เก็บไว้ในตัวบุคคล
 - ข. ทำเอกสารไว้เฉพาะกลุ่ม
 - ค. ถูกทั้งสองข้อ
20. การแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มใช้วิธีการใด
- ก. ไม่มีการแลกเปลี่ยน
 - ข. มีการสอบถามจากวิทยากรภายนอกในเรื่องการจัดการความรู้
 - ค. การศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆ

แบบสอบถามความพึงพอใจผู้เข้ารับการอบรม
เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริม
การท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

คำอธิบาย: แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจผู้เข้ารับการอบรมรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลางเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนารูปแบบ แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

1. เพศ
 - ชาย
 - หญิง
2. อายุ
 - ต่ำกว่า 20 ปี
 - 20-29 ปี
 - 30-39 ปี
 - 40-50 ปี
 - สูงกว่า 50 ปีขึ้นไป
3. วุฒิการศึกษา
 - ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย
 - ปวช./ปวส./อนุปริญญา
 - ปริญญาตรี
 - สูงกว่าปริญญาตรี
4. รายได้
 - ต่ำกว่าห้าพันบาท
 - 5,000-10,000 บาท
 - 10,001-15,000 บาท
 - สูงกว่า 15,000 บาท
5. อาชีพ
 - รับจ้าง
 - รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
 - บริษัท/ทำงานส่วนตัว
 - อื่นๆ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้
ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

คำอธิบาย: ให้ใส่เครื่องหมาย / ในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

- 5 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด
4 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก
3 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง
2 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย
1 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ความพึงพอใจ	ระดับ ความ พึง พื่อใจ				
	5	4	3	2	1
ด้านวิทยากร					
การเตรียมตัวและความพร้อมของวิทยากร					
การถ่ายทอดของวิทยากร					
ใช้ภาษาที่เหมาะสมและเข้าใจง่าย					
ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร					
สถานที่ที่มีความเหมาะสม					
ระยะเวลาในการอบรมมีความเหมาะสม					
อาหารและเครื่องดื่มมีความเหมาะสม					
ด้านความรู้ความเข้าใจ					
ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ก่อนการอบรม					
ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้หลังการอบรม					
สามารถอธิบายรายละเอียดได้					
ด้านการนำความรู้ไปใช้					
เนื้อหาในการอบรมเป็นความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้					
สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่/ถ่ายทอดแก่ชุมชนได้					
ผลของการอบรมสามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานได้					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามความพึงพอใจของประชาชน

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

.....
คำอธิบาย: แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนรูปแบบการจัดการ
 การจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง
 เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนารูปแบบ แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชน
 หัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

1. เพศ
 - ชาย
 - หญิง
2. อายุ
 - ต่ำกว่า 20 ปี
 - 20-29 ปี
 - 30-39 ปี
 - 40-50 ปี
 - สูงกว่า 50 ปีขึ้นไป
3. วุฒิการศึกษา
 - ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย
 - ปวช./ปวส./อนุปริญญา
 - ปริญญาตรี
 - สูงกว่าปริญญาตรี
4. รายได้
 - ต่ำกว่าห้าพันบาท
 - 5,000-10,000 บาท
 - 10,001-15,000 บาท
 - สูงกว่า 15,000 บาท
5. อาชีพ
 - รับจ้าง
 - รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
 - บริษัท/ทำงานส่วนตัว
 - อื่นๆ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชน
 ทัศนกรรมการจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง

คำอธิบาย: ให้ใส่เครื่องหมาย / ในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

5	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
3	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
2	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
1	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ความพึงพอใจ	ระดับ ความ พึง พื่อใจ				
	5	4	3	2	1
ด้านหาความรู้					
1. ควรค้นหาความรู้ที่หลากหลายที่มาจากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุด สื่อต่างๆ					
2. มีการหาความรู้จากบุคคลที่มีความรู้ โดยการพูดคุย ศึกษาดูงาน หรือสนทนา					
3. มีการศึกษาข้อมูลใหม่ๆของทัศนกรรมการจักสานอย่างต่อเนื่อง					
4. มีการพูดคุยถึงวิธีการจักสาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในกลุ่มอยู่เสมอ					
ด้านให้ความรู้					
5. จักสานมีการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นรูปแบบหรือเป็นลายลักษณ์อักษร					
6. จักสานเป็นความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ของคนในอดีตที่สำคัญและมีคุณค่า					
7. ความรู้ควรเริ่มที่ครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันแห่งแรกของทุกคน					
8. การถ่ายทอดความรู้ทัศนกรรมการจักสานมีการจัดเข้าในหลักสูตร					

ความพึงพอใจ	ระดับ ความ พึง พื่อใจ				
	5	4	3	2	1
ด้านวิธีการเรียนรู้					
9. จักสานควรเน้นการถ่ายทอดเป็นรายบุคคลและเป็นการสอนปฏิบัติ					
10. มีการส่งเสริมการทำจักสานเพื่อให้สมาชิกนำความรู้ที่อยู่ในตัวออกมาเป็นความรู้ที่อยู่ในรูปของเอกสาร					
11. ควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นใหม่ๆในการทำงานของสมาชิกกลุ่มจักสาน					
12. ควรมีการนำความรู้ที่ได้จากแหล่งต่างๆมาพัฒนาเป็นสิ่งใหม่ๆให้เกิดขึ้นในการจักสาน					
ด้านจัดเก็บความรู้					
13. ท่านมีความพึงพอใจกับการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพราะสามารถค้นหาได้ง่ายเมื่อต้องการ					
14. ควรมีการบันทึกประสบการณ์และความชำนาญของสมาชิกเก็บไว้ในรูปแบบของสื่อต่างๆ เพื่อนำมาใช้ได้อีกภายหลัง					
15. ควรมีสมาชิกที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีอยู่ประจำในกลุ่มจักสาน					
16. อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดเก็บความรู้มีความทันสมัยตลอดเวลา					
ด้านนำความรู้ไปใช้					
17. มีการนำความรู้ที่ได้มาต่อยอดในปัจจุบัน นำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย					
18. มีการสื่อสารให้สมาชิกในกลุ่มรับทราบเกี่ยวกับการจัดเก็บความรู้และวิธีการนำความรู้ออกมาใช้ด้วยเทคโนโลยีใหม่ๆที่ทันสมัย					
19. มีการจัดนำความรู้มาปรับเป็นแนวทางในการทำงานนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี					
20. มีการใช้องค์ความรู้สมัยใหม่มาพัฒนาต่อยอดงานจักสาน					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน

1. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** ศาสตราจารย์ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ
ตำแหน่ง ศาสตราจารย์
สถานที่ทำงาน คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสนามจันทร์

2. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** ศาสตราจารย์ สุชาติ เถาทอง
ตำแหน่ง ศาสตราจารย์
สถานที่ทำงาน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมอบุรีพา
 100/ 310 หมู่บ้านปรารถนา ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัด
 ชลบุรี

3. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริมา จิตจรัส
ตำแหน่ง ประธานหลักสูตรภาคการศึกษาตลอดชีวิต
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสนามจันทร์

4. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุธรรม รัตน์โชติ
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำวิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยรังสิต

5. **ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ** อาจารย์ ดร. ภูริต ไศภณคณาภรณ์
ตำแหน่ง อาจารย์
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสนามจันทร์

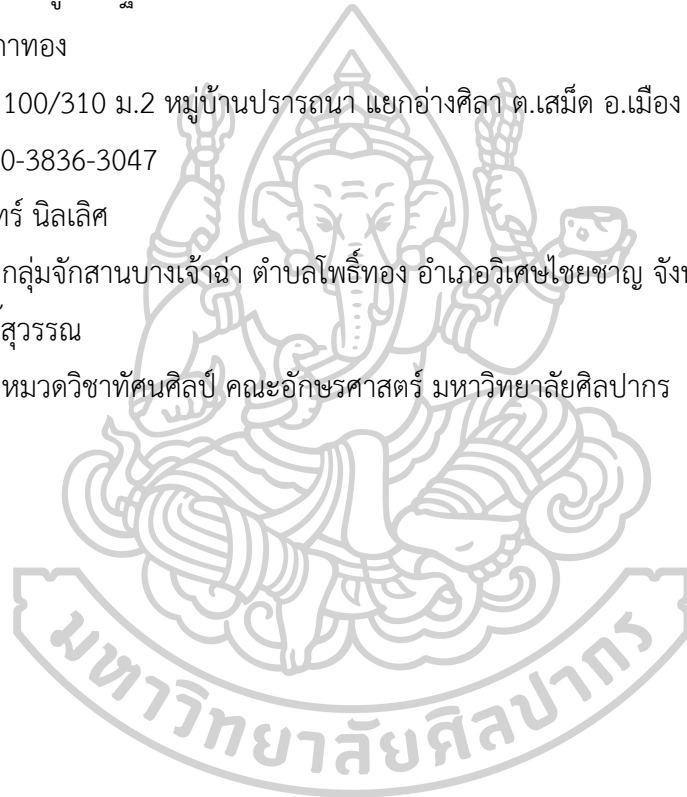
ภาคผนวก ง
รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก
 ประชาชนชาวบ้าน

1. คุณป้าบุปผา อั้นจินดา
 ที่อยู่ ไม่มีเลขที่อยู่ในพื้นที่วัดบางแคกลาง ตำบลบางแค อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
2. คุณปราณี มุลผลา
 ที่อยู่ กลุ่มจักสานชุมชนย่อยที่ 1 ตั้งอยู่ที่ 60 หมู่ 1 ตำบลพนัสนิคม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
3. คุณรุจี ตันวิวัฒน์
 ที่อยู่ กลุ่มเกษตรกรรมมหาสอน (จักสานหวาย) 27 หมู่ 5 ต.มหาสอน อ.บ้านหมี่ จ.ลพบุรี 15110
4. คุณสุชิน จัยสกุลที่อยู่
 ที่อยู่ 59 หมู่ 14 ตำบลพัฒนานนิคม อำเภอพัฒนานนิคม จังหวัดลพบุรี
5. คุณมาลี เมตะมู
 ที่อยู่ คลอง 18 ตำบลหมอนทอง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา
6. คุณพิกุล
 ที่อยู่ 142/2 หมู่ 2 ซ. หนองปลาไหล อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
7. คุณลุงเมี้ยน จำยเคร่ง
 ที่อยู่ หมู่ 6 ตำบลยี่ลัน อำเภอวิเศษไชยชาญ จังหวัดอ่างทอง
8. คุณลุงสมาน อารีสิทธิ์
 ที่อยู่ กลุ่มศิลปหัตถกรรมจักสาน อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
9. คุณดารณี เอี่ยมเอ่ย
 ที่อยู่ 29/2 หมู่ 1 ตำบลหนองปลง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
10. คุณป้าประจวบ อ่อนมุล
 ที่อยู่ 9 หมู่ 4 ตำบลแม่หม้าย อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี
11. คุณทิพย์ เรื่องใจดี
 ที่อยู่ กลุ่มจักสานบ้านป่อหวี หมู่ที่ 4 ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก
ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้

1. คุณปราณี มุลผลา
ที่อยู่ กลุ่มจักสานชุมชนย่อยที่ 1 ตั้งอยู่ที่ 60 หมู่ 1 ตำบลพนัสนิคม อำเภอพนัสนิคม จังหวัด
ชลบุรี
2. ผู้แทนฝ่ายจักสานเรือนจำเขากิ่ง
ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเรือนจำชั่วคราวเขากิ่ง ต.วังจันทร์ อ.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี
3. ศ. สุชาติ เกาทอง
ที่อยู่ 100/310 ม.2 หมู่บ้านปรารถนา แยกอ่างศิลา ต.เสม็ด อ.เมือง จังหวัดชลบุรี
โทร. 0-3836-3047
4. กำนันสุรินทร์ นิลเลิศ
ที่อยู่ กลุ่มจักสานบางเจ้าฉ่า ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอวิเศษไชยชาญ จังหวัดอ่างทอง
5. ศ. วิบูลย์ ลีสุวรรณ
ที่อยู่ หมวดวิชาทัศนศิลป์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคผนวก จ
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์รูปแบบ

**รายชื่อรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์รูปแบบ
(Policy Meeting)**

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน

1. ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	ศ. สุชาติ เถาทอง
ตำแหน่ง	ศาสตราจารย์
สถานที่ทำงาน	100/310 ม.2 หมู่บ้านปรารภนา แยกอ่างศิลา ต.เสม็ด อ.เมือง

จังหวัดชลบุรี โทร. 0-3836-3047

2. ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	ศ. วิบูลย์ ลีสุวรรณ
ตำแหน่ง	ศาสตราจารย์
สถานที่ทำงาน	หมวดวิชาทัศนศิลป์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	ก้านันสุรินทร์ นิลเลิศ
ตำแหน่ง	ผู้นำกลุ่มหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า
สถานที่ทำงาน	กลุ่มหัตถกรรมจักสานบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง
4. ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	คุณปราณี มุสผลา
ตำแหน่ง	ประธานกลุ่มจักสานอำเภอพุนสนิม
สถานที่ทำงาน	กลุ่มจักสานชุมชนย่อยที่ 1 ตั้งอยู่ที่ 60 หมู่ 1 ตำบลพุนสนิม

อำเภอพุนสนิม จังหวัดชลบุรี

5. ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	คุณฐิติพัชร รวยทรัพย์
ตำแหน่ง	ประธานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจักสานบ้านตลาดใหม่
สถานที่ทำงาน	65/4 หมู่ที่ 2 ตลาดใหม่ อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง
6. ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	คุณประสงค์ ขาวเหลือง
ตำแหน่ง	ประธานกลุ่ม“กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ศูนย์หันสัง”
สถานที่ทำงาน	เลขที่ 19/1 หมู่ 1 ตำบลหันสัง อำเภอบางปะหัน จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

7. ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	คุณพรชัย บุญรื่น
ตำแหน่ง	ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสานศิลป์บางเจ้าฉ่า
สถานที่ทำงาน	77 หมู่ 8 ตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง 14120

ภาคผนวก ฉ
ภาพกิจกรรมสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. คุณป้าบุปผา อัจฉินดา

คุณป้าบุปผา อัจฉินดา สัมภาษณ์เมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2558

คุณป้าบุปผา อัจฉินดา สัมภาษณ์เมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2558

2. คุณปราณี มูลผลา

คุณปราณี มูลผลา สัมภาษณ์เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2558

3. คุณรุจี ต้นวิวัฒน์

คุณรุจี ต้นวิวัฒน์ สัมภาษณ์เมื่อ 22 มีนาคม 2558

4. คุณสุชิน จ้อยสกุล

คุณสุชิน จ้อยสกุล สัมภาษณ์เมื่อ 28 มีนาคม 2558

6. คุณมาลี เมตะมู

คุณมาลี เมตะมู สัมภาษณ์เมื่อ 5 เมษายน 2558

7. คุณพิกุล

คุณพิกุล สัมภาษณ์เมื่อ 7 เมษายน 2558

8. คุณลุงเมี้ยน จำยเคร่ง

คุณเมี้ยน จำยเคร่ง สัมภาษณ์เมื่อ 10 เมษายน 2558

10. คุณลุงสมาน อารีย์สิทธิ์

คุณสมาน อารีสิทธิ์ สัมภาษณ์เมื่อ 20 เมษายน 2558

12. คุณดารณี เอี่ยมเอ่ย

คุณดารณี เอี่ยมเอ่ย สัมภาษณ์เมื่อ 29 เมษายน 2558

13. คุณป้าประจวบ อ่อนละมุล

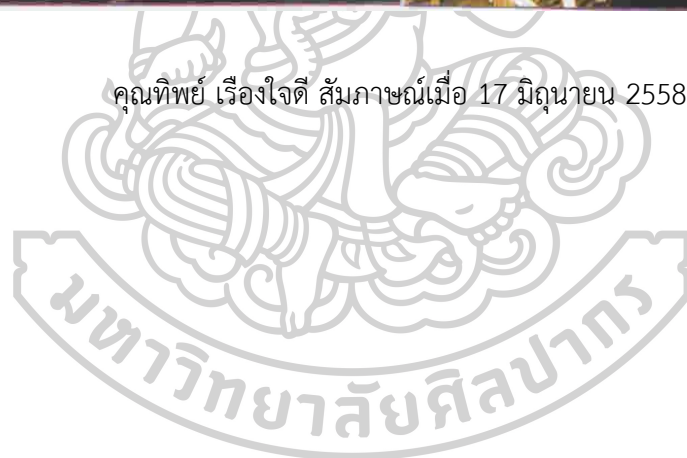

คุณประจวบ อ่อนละมุล สัมภาษณ์เมื่อ 27 พฤษภาคม 2558

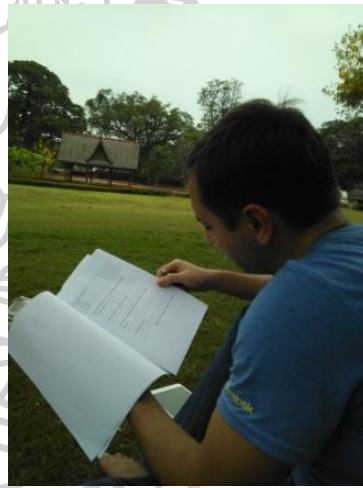
15. นายทิพย์ เรืองใจดี

คุณทิพย์ เรืองใจดี สัมภาษณ์เมื่อ 17 มิถุนายน 2558

สัมภาษณ์นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวสัมภาษณ์เมื่อ สิงหาคม 2558

ภาพกิจกรรมโฟกัสกรุ๊ป

ประชุมกลุ่มเมื่อ 16 พฤษภาคม 2558

ภาพกิจกรรมการสาธิตการจักสาน

ที่มา: ผู้วิจัย “การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง”

ที่มา: ผู้วิจัย “การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของชุมชนหัตถกรรมจักสานแบบสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคกลาง”

การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง
(Index of Item Objective Congruence: IOC)
แบบสอบถามสำหรับสมาชิกกลุ่มจักสาน

ข้อ	คะแนน คนที่					คะแนน รวม	ค่า IOC
	1	2	3	4	5		
1	1	0	1	1	1	4	0.8
2	1	1	1	1	1	5	1.0
3	1	1	1	0	1	4	0.8
4	1	0	1	1	1	4	0.8
5	1	1	1	1	1	5	1.0
6	1	1	1	1	1	5	1.0
7	0	1	1	0	1	3	0.6
8	1	1	1	1	1	5	1.0
9	1	0	1	1	1	4	0.8
10	1	0	1	1	1	4	0.8
11	1	1	1	1	1	5	1.0
12	1	1	1	1	1	5	1.0
13	1	1	1	1	1	5	1.0
14	1	1	1	0	1	4	0.8
15	1	1	1	1	1	5	1.0
16	1	1	1	1	1	5	1.0
17	0	1	1	0	1	3	0.6
18	1	1	1	1	0	4	0.8
19	0	1	1	1	1	4	0.8
20	1	1	1	1	1	5	1.0

การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง
(Index of Item Objective Congruence: IOC)
แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยวน

ข้อ	คะแนน คนที่					คะแนน รวม	ค่า IOC
	1	2	3	4	5		
1	1	1	1	1	1	5	1.0
2	1	1	1	1	1	5	1.0
3	1	1	1	1	1	5	1.0
4	1	0	1	1	1	4	0.8
5	1	1	1	1	1	5	1.0
6	1	1	1	1	1	5	1.0
7	0	1	1	0	1	3	0.6
8	1	1	1	1	1	5	1.0
9	1	1	1	1	1	5	1.0
10	1	1	1	1	1	5	1.0
11	1	1	1	1	1	5	1.0
12	1	1	1	1	1	5	1.0
13	1	1	1	1	1	5	1.0
14	1	1	1	0	1	4	0.8
15	1	1	1	1	1	5	1.0
16	1	1	1	1	1	5	1.0
17	0	1	1	1	1	4	0.8
18	1	1	1	1	1	5	1.0
19	1	1	1	1	0	4	0.8
20	1	1	1	1	1	5	1.0

การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง
(Index of Item Objective Congruence: IOC)
แบบสอบถามความพึงพอใจ

ข้อ	คะแนน คนที่					คะแนน รวม	ค่า IOC
	1	2	3	4	5		
1	1	1	1	1	1	5	1.0
2	1	1	1	1	1	5	1.0
3	1	1	1	1	1	5	1.0
4	1	1	1	0	1	4	0.8
5	1	1	1	1	1	5	1.0
6	1	1	1	1	1	5	1.0
7	1	1	0	1	0	3	0.6
8	1	1	1	1	1	5	1.0
9	1	1	1	1	1	5	1.0
10	1	1	1	1	1	5	1.0
11	1	1	1	1	1	5	1.0
12	1	1	1	1	1	5	1.0
13	1	1	1	1	1	5	1.0
14	1	1	1	0	1	4	0.8
15	1	1	1	1	1	5	1.0
16	1	1	1	1	1	5	1.0
17	1	1	1	0	1	4	0.8
18	1	1	1	1	1	5	1.0
19	1	0	1	1	1	4	0.8
20	1	1	1	1	1	5	1.0

รายการอ้างอิง

- Alstete, J. W. (2007). Assessment of knowledge growth stages in organization.
- Andersen Arthur and American Productivity and Quality Center (1996). "The Knowledge management assessment tool : External benchmarking ersion." August 11, 2011. from <http://sais.aisnet.org/2011/BartczakEtAl.pdf>.
- Baskerville & Dulipovici, R., & Dulipovici, A, "The theoretical foundations of knowledge management." (2006). Knowledge management research and practice.
- Bennet A. and D. Bennet. (2004). "The partnership between organizational learning and knowledge management."
- Best John (1981). Research in education.
- Bosua R and Scheepers R (2007). Towards a model to Explain Knowledge Sharing in complex organization environment.
- Brown J.S, et al. (1989). Situated Cognition and the Culture of Learning.
- Carla O'Dell C, et al. (1998). If Only We Knew What We Know: The Transfer of Internal Knowledge and Best Practice.
- Choo Chum. W (2000). Working knowledge: How Organizations Manage What They Know.
- Dave Snowden (2003). Tacit Knowledge.
- Grieves (2003). Strategic imam resource development.
- Grundstein Michel (2001). Knowledge Management: Classic and Contemporary Works.
- Hope Jeremy and Hope Tony (1997). "Competing in the Third Wave : The Ten Key Management Issues of the Information Age." Boston, Mass : Harvard Business School Press. from <http://www.culture.go.th/knowledge/wickerware/wicker1.htm>.
- Keeves P. J (1994). Educational research methodology, and measurement: An international handbook.
- Lam W (2005). Success knowledge management requires a knowledge culture: A case

study.

Markusem A (2004). Targeting Occupatios in Regional and Community Economic Development.

Marquardt M.J (2002). Building the learning organization.: Mastering the 5 elements for corporate learning.

McKeen, J. D. and H. A. Smith (2003). "Making it happen: Critical issues in IT Management." (Ontario : Wiley).

Nonaka (1994). The Knowledge Creation Company in Knowledge Management.

Nonaka I and Takeuchi H (2005). "The knowledge-creating company: how Japanese companies create the dynamics of innovation." New York : Oxford University press.

Parker Karen F and Patricia L McCall (1999). "Structural Conditions and Racial Homicide Patterns: A look at Multiple Disadvantages in Unban areas." Criminology Journal. 37,3: 447-478.

Petrash Gordon (2001). "Strategy : Compelling Word, complex Concept. In Knowledge Management: Classic and Contemporary Works." Morey, Daryl. et al. eds. London: The MIT Press.

Raj Madhu (1996). Encyclopedic Dictionary of Psychology and Education.

Richards and Raymond (2000). "Creative tourism." ATLAS News no. 23, pp. 16-20. ISSN 1388-3607.

Richards G (2010). Creative Tourism and Local Development.

Senge Perter M, et al. (2000). "School That Learn: A Fifth Discipline Fieldbook for Educators, Parents, and Everyone Who Cares About Education." New York : Doubleday.

Sharratt M and Usoro A (2003). "Understanding knowledge-sharing in online communities of practice, electronic." Journal on knowledge management, 1(2) : 187-196.

Sparrow J (2005). Classification of different knowledge management development approaches of SMEs.

Trapp Holger (1999). "Benefits of an Intranet-Based Knowledge Management System Measuring the Effects." April 29, 2010. from

<http://www.avinci.de/competence/publication/diplomarbeitholgertrapp.pdf>.

Turban E. Rainer K. & Potter R (2004). Introduction to Information Technology.

United Nations (2004). Creative Industries and Development.

Wheatley Margaret (2001). Can Knowledge Management Succeed Where Other Efforts Have Failed ?. In Knowledge Management: Classic and Contemporary Works.

WIPO (2003). "The Patent Cooperation Treaty (PCT) and Its Importance to Developing Countries." from <http://www.wipo.int>.

Wurzburger, R., et al (2009). "Creative Tourism : A Global Conversation : How to Provide Unique Creative Experiences for Travelers Worldwide." from <http://www.raneenoi.com/superpage7/g4.html>.

กนกพร ฉิมพลี (2555). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา. คณะพัฒนาสังคม, ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (พัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม) คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

กฤษณา วงษาสันต์ (2542). วิถีไทย.

กองพัฒนาคุณภาพ มหาวิทยาลัยมหิดล (2552). การจัดการความรู้ในหน่วยงานของมหาวิทยาลัย, งานวิจัย กองพัฒนาคุณภาพ มหาวิทยาลัยมหิดล.

กัลยา วาณิชย์บัญชา (2549). สถิติสำหรับงานวิจัย.

เกียรติศักดิ์ พันธุ์ลำเจียก และสุภัญญา แสงเดือน (2554). การจัดการความรู้เชิงสร้างสรรค์สู่สังคม และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการเรียนรู้ระดับปริญญาตรี, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

โกวิท พวงงาม (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น.

โครงการทำบูรณศิลป์วัฒนธรรม (2556). หัตถกรรม : ศิลปะจากปลายมือ, สาขาวิชาการบ
สารสนเทศเพื่อการจัดการ คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 22 โครงการสารานุกรมไทย.

จักรกฤษณ์ ดาวไรสง (2554). "โรงเรียนพินายวิทยา." เข้าถึงเมื่อ 1 มีนาคม 2559. from <http://www.pm.ac.th>.

จักรพันธ์ โสมเกษตริน (2551). การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นศรีสะเกษเพื่อการแข่งขันอย่างยั่งยืน, รายงานการวิจัยกรุงเทพมหานคร : สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.

- จุฑารัตน์ ศรารณวงค์ (2552). การพัฒนาตัวแบบกลยุทธ์การจัดการความรู้มหาวิทยาลัยขอนแก่น, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จุฬาวินยานุกรม (2554). "Chulapedia." from www.chulapedia.chula.ac.th.
- เจษฎา พัฒรานนท์ (2553). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่น โดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษากลุ่มจักสานใบกระพ้อ ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬารัตน์ จังหวัดนครศรีธรรมราช, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษาศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฉลองศรี พิมลสมพงษ์ (2550). การวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยว.
- ฉลาด จันทสมบัติ (2550). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้องค์กรชุมชน, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารและพัฒนาศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ฉันทัช วรรณถนอม (2552). อุตสาหกรรมท่องเที่ยว.
- ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ (2548). การจัดการความรู้ในองค์กรธุรกิจ.
- ชูศักดิ์ วิทยาภาค (2554). การท่องเที่ยวกับการพัฒนา พินิจหลวงพระบางผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, เชียงใหม่ : ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ เชียงใหม่.
- ฐิติเทพ สิทธิยศ (2553). "ที่มาที่ไปและทำไมต้องเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์." ในวารสาร นักบริหาร 30 (มกราคม - มีนาคม).
- ดวงฤทัย อรรถแสง (2552). กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เตือนใจ รักษาพงศ์ (2551). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2551). องค์การแห่งการเรียนรู้ : จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง (2554). ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์.
- นุชจรี ทัดเศษ และคณะ (2555). เศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยผลผลิตเกษตรลุ่มน้ำเข็ก, วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism industry).
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2556). อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (TOURISM INDUSTRY).
- บุรชัย ศิริมหาสาคร (2550). จัดการความรู้สู่ความเป็นเลิศ.

- ประพันธ์ เกียรติเฝ้า (2551). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ประภาศิริ กลางพอน (2558). "ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย." เข้าถึงเมื่อ 8 มีนาคม 2558.
from <http://www.ipesp.ac.th/learning/thaistory/index.html>.
- ประเวศ วะสี (2550). การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพและ
ความสุข.
- ปราณี ตันตยานบุตร (2550). ภูมิปัญญาไทย.
- ผกาพันธ์ อินตะแก้ว (2552). รูปแบบการจัดการความรู้ของกลุ่มโรงเรียนสาธิต, วิทยานิพนธ์ปริญญา
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนาศาสตร์พยาบาล บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- พระมหาวิริยบุต ประสาทนอก (2551). การอนุรักษ์และการสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตบาตรของ
ชุมชนบ้านยาตราเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระรัฐกร สุขอ้วน (2551). ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาศิลปหัตถกรรม
เครื่องปั้นดินเผาเชิงเศรษฐกิจชุมชนของจังหวัดศรีสะเกษ, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พวงแก้ว พรพิพัฒน์ (2553). "เศรษฐกิจสร้างสรรค์ : พลังขับเคลื่อนใหม่ของเศรษฐกิจไทย." วารสาร
เศรษฐกิจและสังคม. 47(4) หน้า 6-12. (ออนไลน์). from <http://www.nesdb.go.th>.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร (2550). ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : แนวคิด เทคนิคและวิธีการ.
- ภัทรพงศ์ อินทรกำเนิด และคณะ (2553). ระบบนวัตกรรมรายสาขาเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจ
ฐานความรู้และเชิงสร้างสรรค์ : กรณีศึกษาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, สำนักนโยบาย
ด้านการศึกษามหภาค, บริษัทพิมพ์ดีการพิมพ์จำกัด.
- ภาสกร โทณะวณิก (2553). การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
งานหัตถกรรมสาขาจักสานของจังหวัดเชียงใหม่, สำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภูมิปัญญาไทย (2551). เข้าถึงเมื่อ 7 ตุลาคม. from www.krunikom.th.gs.
- ภูวไนย บุญวรรณ (2552). รูปแบบการจัดการความรู้ของหน่วยงานด้านงบประมาณของ
กองทัพอากาศ, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนาศาสตร์พยาบาล บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มรกต วัฒนศักดิ์ (2553). โรงเรียนอนุบาลเอกชน: การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้จากฐานภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสานด้านการดูแลพัฒนาการเด็ก, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

มุทริกา พุกษาพงษ์ (2554). "เที่ยวอย่างเข้าใจไปกับ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผู้จัดการออนไลน์." เข้าถึงเมื่อ กรกฎาคม. from

<http://w3.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9540000080464&TabID=3&>

ยุพดี เสตพรรณ (2542). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย.

รัตนา แสงสว่าง (2549). ข้อมูลท้องถิ่น.

รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2548). การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

วารสารการบริหารท้องถิ่น (2554). "การปกครองส่วนท้องถิ่น." วารสาร. ขอนแก่น : วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วีระพงษ์ แสงชูโต (2552). แนวทางการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น.

ศศิณา ภารา (2550). ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (2553). ศิลปะร่วมสมัยของไทยในมหกรรมศิลปะนานาชาติ เวนิส เบียนนาเล่.

สำนักนายกรัฐมนตรี (2553). ราชกิจจานุเบกษา 8 กันยายน 2553 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์แห่งชาติ พ.ศ. 2553 เล่ม127 ตอนพิเศษ 107 ง.

สำนักพัฒนาเกษตรกร (2551). เข้าถึงเมื่อ 29 กันยายน. from <http://tkagri.doe.go.th>

สิริพร คีนมาเมือง (2554). การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมสาขาไม้แกะสลักของจังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ (2555). ต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, ได้รับทุนสนับสนุนจากองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ (2556). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).

- สุธิดา ชัยชมชื่น (2553). การพัฒนาระบบปรับกิจกรรมการเรียนรู้แบบออนไลน์ บนพื้นฐานกระบวนการจัดการความรู้ สำหรับหลักสูตรผลิตครูช่างอุตสาหกรรม, ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา ภาควิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สุภาพร ชาววัง (2552). การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการพัฒนาเครื่องจักสานเชิงพานิชจังหวัดนครราชสีมา, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวรรณ เจริญเสาวภาคย์, et al. (2548). การจัดการความรู้, กรุงเทพมหานคร : กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- เสนาะ กลิ่นงาม (2551). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสวี พงศ์พิศ (2551). แนวคิดแนวปฏิบัติ ยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่น.
- ห้าวหาญ ทวีแสง (2555). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : กรณีศึกษาศูนย์กลางเศรษฐกิจนิกเทศบาลนครยะลา, การจัดการการท่องเที่ยว หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2553). "นโยบายพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ." (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อ 26 มิถุนายน 2554. from <http://www.dasta.or.th>.
- อนงค์ สระบัว (2552). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวชี้วัดการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษา, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อภิชาติ ใจอารีย์ (2557). "รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปหน่อไม้ของชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี." วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 มีนาคม-สิงหาคม 2557.
- อภิสิทธิ์ ไส้ตู่โรไกล (2552). ความคิดสร้างสรรค์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ : ทำไมต้องเศรษฐกิจสร้างสรรค์.
- อมรรัตน์ จำปาวัตตะ (2554). การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี, วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- อัญชลี คงทอง (2553). แบบอย่างในการพัฒนาอาชีพจักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี, การศึกษาอิสระ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เอกพงศ์ อินแก้ว และคณะ (2554). การศึกษาและพัฒนากระบวนการผลิตหัตถกรรมจักสานสำหรับสร้างแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อความยั่งยืนของจังหวัดอ่างทอง, งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2554 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	พิรัชฌา ธรรมวยรีน
วัน เดือน ปี เกิด	6 กุมภาพันธ์ 2505
สถานที่เกิด	จังหวัดอ่างทอง
ที่อยู่ปัจจุบัน	707/6 ซอยเพชรเกษม 28 แขวงคูหาสวรรค์ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร 10160

